

**ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

**Комітет Верховної Ради України у справах пенсіонерів,
ветеранів та інвалідів**

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Міністерство соціальної політики України

Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

Фонд соціального захисту інвалідів

Всеукраїнське громадське соціально-політичне об'єднання

«Національна Асамблея інвалідів України»

Всеукраїнська молодіжна громадська організація

студентів-інвалідів «Гаудеамус»

Благодійний фонд «Добробут ХХІ століття»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ЛЮДЕЙ В ІНТЕГРОВАНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Тези доповідей

**Одинадцята міжнародна
науково-практична
конференція**

Київ 2011

*Затверджено до друку Вченою радою
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
(протокол № 5 від 24 жовтня 2011 р.)*

Програмний комітет:

ТАЛАНЧУК Петро Михайлович — Президент Університету «Україна», академік НАПН України, доктор технічних наук, професор, Голова Програмного комітету; **МАКСИМЕНКО Сергій Дмитрович** — директор Інституту психології ім. Г. С. Костюка, академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор, заступник Голови Програмного комітету; **БАРАНАУСКІСНЕ Інзгіда** — декан факультету соціального благополуччя та вивчення недугу Шяуляйського університету, професор, Литва; **БАРНО Олександр Миколайович** — ректор Кіровоградського Інституту розвитку людини «Україна», доктор педагогічних наук, професор; **БЕБИК Валерій Михайлович** — проректор з політичних комунікацій Університету «Україна», доктор політичних наук, професор; **ВІННИЦЬКИЙ Томаш** — проректор, професор Карконоського Колегіуму, Польща; **ГАЛІМОВ Анатолій Володимирович** — проректор з наукової роботи, доктор педагогічних наук, професор, Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна»; **ДЕМ'ЯНЧУК Олександр Никанорович** — проректор з наукової роботи, доктор педагогічних наук, професор, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»; **ЗАСЕНКО В'ячеслав Васильович** — директор Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, член-кореспондент НАПН України; **КЛИМЕНКО Віктор Васильович** — доктор психологічних наук, професор; **КОЛУПАЄВА Алла Анатоліївна** — доктор педагогічних наук, заступник директора з наукової роботи Інституту спеціальної педагогіки НАПН України; **КОЛЬЧЕНКО Катерина Олегівна** — радник президента Університету «Україна» з питань інклюзії, кандидат технічних наук, доцент; **МАДЗІГОН Василь Миколайович** — перший віце-президент НАПН України, академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор; **МАЛИШЕВ Віктор Володимирович** — директор Інженерно-технологічного інституту, доктор технічних наук, професор; **МОРОЗ Борис Семенович** — директор Навчально-виробничого підприємства «ВАБОС ЛТД», доктор біологічних наук; **МУРАШИН Олександр Геннадійович** — завідувач кафедри теорії та історії держави і права, доктор юридичних наук, професор, чл.-кор. НАПрН України; **ОЛЕФІР Віктор Іванович** — проректор з наукової роботи Університету «Україна», доктор юридичних наук, професор, чл.-кор. НАПрН України; **РАВЕР-ЛАМПІАН Шарон** — професор Олд-Домініонського Університету, США; **РОМАНЕНКО Лариса Федорівна** — перший проректор Університету «Україна», доктор економічних наук, професор, академік Української академії наук; **ТОМЧУК Михайло Іванович** — доктор психологічних наук, професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».

Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі: Тези доповідей. — К. : Університет «Україна», 2011. — 470 с.

У збірнику вміщено тези доповідей XI Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі», в яких відображено широке коло нагальних питань, пов'язаних з освітою, правовим статусом, адаптацією в суспільстві, професійною та фізичною реабілітацією людей з особливими освітніми потребами.

Розрахований на науковців, освітян, аспірантів, студентів, співробітників служб соціальної допомоги, реабілітаційних центрів, а також для всіх, хто причетний до надання послуг людям з особливими потребами.

ЗМІСТ

Секція І. НАУКОВІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ІНТЕГРОВАНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Кольченко К.О., Нікуліна Г.Ф.

Реалізація Конвенції ООН про права інвалідів
в Університеті «Україна» 26

Богінська Ю.В.

Досвід роботи регіонального центру вищої освіти інвалідів
у Кримському гуманітарному Університеті 28

Болдирєва В.Е.

Інклюзивна освіта — перший крок до реалізації прав дітей
з порушеннями психофізичного розвитку 30

Бондарєва Л.І.

Особливості тренінгового навчання дорослих-інвалідів
в Економічному Університеті 31

Брилах П.С.

Проблеми спеціальної освіти осіб з порушеннями слуху 33

Володарська Н.Д.

Світоглядні орієнтації як детермінанта адаптації особистості
в інтегрованому освітньому просторі 35

Вольф О.О.

Інноваційна технологія інклюзивної освіти для дітей
у лікарняному закладі як приклад гуманізації політики
щодо тяжкохворих 37

Гаврилюк О.В.

Модифікація підходів до навчання й оцінки інтелектуального
капіталу в глобальному середовищі 39

Герасименко А.С.

Інтеграція студентів з особливими потребами у вищому
навчальному закладі 40

Гладуш В.А.

Успішний вступ до інклюзивної освіти через якісне
післядипломне навчання вчителя 42

Гоманович О.Г., Лавриненко Л.М.,

Пріоритетний напрям сучасної освітньої політики –
навчання впродовж життя 44

Гончаренко М.С., Камнєва Т.П., Кучук Н.Г.

Розробка науково-методичних засад та валеологічного
супроводу навчання студентів з особливими освітніми
потребами (слабкозорих) за напрямом «Здоров'я людини» 46

Горкуша Є.В.

Інклюзивне навчання студентів із вадами зору в умовах
університету: проблеми і шляхи вирішення 48

Гуфран Алі Хан

Основні проблеми вищої школи в Пакистані 50

Hafiz Ghufuran Ali Khan

Major Issues of Higher Education Management in Pakistan

Дегтяренко Т.М.

Концепція соціодинаміки корекційно-реабілітаційної
діяльності 51

Дмитренко Л.І.

Алгоритм акмеографічного опису діяльності керівника, який
організовує навчання осіб з особливими потребами 53

Добровіцька О.О.

Побудова толерантних взаємовідносин у студентському
колективі як одна з педагогічних умов формування
толрантності в інтегрованому навчальному середовищі 55

Драч С.В.

Організація належної загальноосвітньої підготовки молоді,
яка має функціональні обмеження 57

Єжова Т.Є.

Толерантне освітнє середовище інклюзивного навчального
закладу як умова соціальної реабілітації дітей з обмеженими
можливостями життєдіяльності 59

Жайворонюк Л.В.

Неперервність освіти і взаємодія навчальних та виховних інституцій у розвитку особистості 61

Задіранова Г.В.

Розвиток дитини з обмеженнями життєдіяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища 63

Зезекало І.І.

Значення дистанційного навчання для студентів з особливими потребами 65

Іваницька Л.Л.

Інклюзивна освіта: суть та проблеми встановлення в Україні ... 67

Іванова І.Б.

Соціально-педагогічні принципи інклюзивного навчання 69

Калініна Л.А.

Арт-терапевтичні технології як складова частина інклюзивної освіти 70

Калініченко І.О.

Інклюзивна освіта на Полтавщині 72

Карпуть А. К.

Контрастивне вивчення спільнокореневої лексики німецької та української мов у інтегрованому середовищі 74

Кравчук Л.С., Матвійчук В.М.

Особливості корекційно-педагогічного супроводу навчальної діяльності студентів з порушеннями опорно-рухового апарату 76

Кузіна Б.С.

Заняття з елементами краєзнавства та їх роль у розв'язанні проблеми підвищення рівня засвоєння матеріалу з історії України в студентському інтегрованому середовищі 77

Кучерук О.

Формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя як актуальна соціально-педагогічна проблема 80

Лисюк І.В., Деркач М.В. Інтегроване навчання у системі освіти	81
Матковська Т.В., Кравчук Л.С. Проблеми стану здоров'я і оздоровчі заходи в супроводі навчання студентів з особливими потребами	83
Мних М.В. Проблеми адаптації інвалідів на ринку праці	85
Новікова О.А. Сприятливі умови розвитку просторового мислення в молодшого школяра	87
Омельянович І.М. Розвиток творчих здібностей у дітей з інтелектуальною недостатністю дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання	89
Першко Г.О. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи в інтегрованому закладі під час вичення курсу «соціально- педагогічна робота в закладах освіти»	91
Петько Л. В Реалізація концепції підготовки магістрів в Україні для роботи в інклюзивному освітньому просторі	92
Проскурняк О.І. До визначення показників розвитку комунікативної діяльності розумово відсталих учнів	94
Савчук О.І., Матвійчук В.М. Особливості та корекція відхилень фізичного розвитку молоді з особливими потребами в умовах інтегрованого середовища ...	96
Сандовенко І.В. Вирішення проблем повного доступу до вищої освіти студентів з порушеною здатністю до навчання в університетах Канади ...	98
Солопова О.В. Проблеми навчання дітей-інвалідів в Україні	99

Тарасенко Т.Д., Опря Г.А.	
Принципи навчання дітей з обмеженими можливостями	101

Терещук А.Д.	
Теоретико-методологічні засади прояву афективної поведінки особистості в інклюзивному освітньому середовищі	103

Хозраткулова І.А.	
Проблеми інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір	105

Чайковський М.Є.	
Критерії та показники ефективності соціально-педагогічної роботи зі студентами з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі: ЗОШ-ВНЗ	106

Шевцов А.Г.	
Підготовка ортопедагогів для сфери корекційно-реабілітаційної роботи з особами з порушеннями опорно-рухового апарату . . .	108

Махінов В.М.	
Історико-наукові передумови вивчення мовної особистості в умовах інклюзивної освіти	111

Секція II. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ, ДУХОВНОСТІ, ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ

Базика Є.Л.	
Проблематика методзабезпечення майбутніх психологів у зв'язку з вимогами сучасних реалій	113

Балюк Н.В., Пономаренко І.В.	
Профорієнтаційна робота зі студентами-інвалідами	115

Барна М.В.	
Структура стратегії самореалізації особистості	117

Білозерська І.О.	
Батьківська компетентність у світлі сучасної дитиноцентристської парадигми	118

Бойко Т.І.

Особливості формування особистості в контексті поширення ліберальної євгеніки (на основі доробку Ю. Габермаса) 120

Болкун Т.А.

Психологічні чинники ефективного професійного самовизначення студентів з обмеженими можливостями 122

Бортнік Ж.І.

Розвиток інтересу до навчального предмету як важливий чинник збереження здоров'я студентів 124

Бурова Г.В.

Життєві стратегії студентської молоді з функціональними обмеженнями здоров'я: соціологічні аспекти 126

Васил'євих Л.Г.

Адаптаційні можливості студентів до розвитку стресових станів 128

Виноградова В.Є.

Психолого-педагогічні засади розвитку творчої особистості студента 130

Висоцький В.В., Сенченко Л.В.

Захист інвалідів — однієї з соціально вразливих верств суспільства в Україні 132

Волинчук О.А.

Готовність особистості до публічної політичної діяльності 133

Волнушкіна Г.В.

Статеві особливості прояву агресивності у підлітковому віці 135

Волошко Л.Б.

Особливості кар'єрних орієнтацій майбутніх фахівців з фізичної реабілітації 137

Вольних М.О.

Просторово-середовищний бар'єр для людини із функціональними обмеженнями 139

Головченко Н.І.

Джерела формування духовних цінностей в інтегрованому освітньому середовищі 141

Григоренко М. П.

Особливості формування навчальної мотивації студентів 143

Дабіжа В.В., Кіслов Д.В.

МАС-медійна складова у виховних процесах розвитку сучасної особистості 145

Деркач М.В.

Психологічні чинники ефективного професійного самовизначення студентів з обмеженими можливостями 146

Довгань О.Л.

Проблеми соціальної адаптації людей з інвалідністю 148

Дорошук М.В.

Психологічні умови формування студентської групи як колективу в закладах інклюзивного типу 150

Лавриненко Д.Г., Заханевич О.А.

Система соціального захисту молоді в Україні 152

Іваннікова А.В.

Розвиток та специфіка мотивації навчання студентів інтегрованого освітнього середовища 154

Іванченко В.В.

Психологічні особливості формування ціннісної складової світогляду вихованців філософських шкіл стародавнього Китаю, історичний досвід соціалізації особистості в умовах сучасного суспільства 156

Казьмірук С., Ільєнко М.М.

Проблеми працюючих пенсіонерів 158

Калмикова Л.В.

Психологічні особливості взаємозв'язку мовленнєвого дефекту та тривожності особистості 160

Лавриненко Д.Г., Касьяненко Н.О. Професійно важливі якості особистості соціального працівника	162
Карелін П.А. Порушення психологічних меж особистості при інвалідності ...	164
Кириленко В.Г. Особливості соціально-педагогічної роботи в навчальних закладах з агресивними школярами	166
Коба Н.В. Особливості соціальної опіки і піклування в контексті соціальної роботи	168
Ковтуненко О.Г., Кириленко В.Г. Особливості соціально-психологічного консультування в соціальній роботі з підлітками	170
Кокун О.М. Особливості професійної спрямованості та компетентності студентів, які опановують професії типу «людина-людина» ...	171
Колодницька А.В. Загальна характеристика життєвих перспектив людей з особливими потребами	174
Коркішка Н.В. Особливості соціально-психологічної дезадаптації дітей з дитячим церебральним паралічем	176
Костіна Т.О. Структура життєвого сценарію особистості юнацького віку	178
Кочетков В.М., Любимова К.О. До питання неперервності освіти в розвитку особистості	180
Крючкова Б.В. Специфіка медико-соціальної роботи з людьми похилого віку ...	181
Ксендзова С.В., Кириленко В.Г. Менеджмент соціальної роботи в соціальних службах	183

Купрєєва О.І.

Проблема дослідження саморозвитку та життєвого
самоздійснення особистості 185

Курбатова А.О.

Роль смисложитєвих орієнтацій у виборі професії та
професійному становленні студентів у ВНЗ 187

Лавриненко Т.Н.

Творчий потенціал людей як складова креативного
суспільства 189

Лавриненко Д. Г.

Соціально-психологічні чинники формування професійної
спрямованості студентів 191

Лавриненко Д.Г., Висоцька Я.В.

Особливості інтеграції студентів з вадами зору в освітнє
середовище 193

Макарчук М.П.

Проблеми сексуального виховання підлітків з особливими
потребами 195

Маліченко О.В.

Напрямки соціальної роботи з особами з вадами
опорно-рухового апарату 197

Матвійчук Т.В.

Формування духовності як один з аспектів діяльності
викладача вищого навчального закладу 199

Мелехова А.Г.

Сучасний стан роботи з дітьми з особливими потребами
в умовах санаторно-курортних закладів 201

Міляєва В.Р., Бреус Ю.В.

Умови формування компетентності саморозвитку в рамках
компетентнісного підходу до фахової освіти особистості 203

Міхалік Я.

Сім'ї, що мають в складі особу з інвалідністю: основні
характеристики з точки зору допоміжних професій 205

Michalík Jan

The family having a member with disability – the basic characteristic from the point of view of helping professions

Недоступ Є.В., Ільєнко М.М.

Система соціального забезпечення ветеранів війни в Україні . . . 206

Партика Ю.П., Пірен М.І.

Основні напрямки соціального захисту громадян похилого віку в українському суспільстві 208

Петрученко Н.М.

Модель психологічної готовності до професійної діяльності студентів з інвалідністю 210

Питлюк-Смеречинська О.Д.

Вплив сімейної взаємодії на психологічне здоров'я дитини 212

Погорільська Н.І., Охріменко Н.

Зв'язок мотиву афіліації та механізмів психологічного захисту у студентів технічної та гуманітарної спеціальностей 214

Попеско Є.Б.

Сучасний стан підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з учнями з особливими потребами 216

Пузіков Д.О.

Структурна модель формування життєвої компетентності старшокласників у процесі навчання історії України 218

Ракушева О.М.

Основи формування інклюзивної компетентності у майбутніх соціальних працівників 220

Рокотянська Л.О.

Сучасний стан проблеми соціалізації студентів з особливими освітніми потребами 222

Сасько А.І.

Проблеми сімей, що виховують дітей з обмеженими фізичними можливостями в сучасній Україні в контексті соціальної роботи 224

Сенько Т.В., Кольченко К.О. Проблеми соціального обслуговування населення в Україні	226
Сердюк Л.З. Ціннісні основи самореалізації особистості в освітньому середовищі	228
Суліцький В.В. Забезпечення безбар'єрного та рівного доступу до освітнього середовища	230
Сухова Ю.Р. Соціально-психологічні засади інтеграції молоді з обмеженими функціональними можливостями у суспільство	232
Тіпцова О.М. Проблема алкоголізму в суспільстві	234
Фрадинська А.П. Мотивація як чинник формування професійних очікувань майбутніх фахівців	236
Фролова І.В. Соціальна адаптація молодих людей з особливими потребами до сімейного життя	239
Харук Т.Я. Заклади соціального виховання крізь призму часу	241
Цевельова Л.В., Пірен М.І. Сучасні проблеми соціальної роботи з мігрантами та біженцями	243
Цимбалюк І.М. Нагальні проблеми інституалізації соціальної роботи як навчальної дисципліни та сфери діяльності	244
Чиханцова О.А. Роль механізмів самосвідомості в забезпеченні психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами	247

Чухрій І.В.

Чинники соціально-психологічної адаптації матерів,
що виховують дитину-інваліда 249

Шарамко М.П., Лавриненко Д.Г.

Етичні особливості соціальної роботи з молоддю 251

Шмаргун В.М.

Сенсорно-перцептивний розвиток дітей з ЗПР 253

Ярая Т.А.

Деякі аспекти психологічного супроводу процесу навчання
студентів спеціалізованих груп: досвід роботи Регіонального
центру вищої освіти інвалідів 256

Левчишина О.В.

Особливості емоційно-ціннісного самоставлення осіб
юнацького віку в період кризи ідентичності 258

**Секція III. МЕДИЧНА, ФІЗИЧНА, СПОРТИВНА
І ПРОФЕСІЙНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЛЮДЕЙ
З ІНВАЛІДНІСТЮ**

Авраменко М.Л., Маліновська Н.М.

10 річний досвід роботи Всеукраїнського центру
професійної реабілітації інвалідів: науково-методична
та інноваційна діяльність у професійній реабілітації
інвалідів 260

Адирхаєв С.Г.

Стратегія навчання руховим діям і підвищення рухової
активності студентів з особливими потребами 262

Адирхаєв С.Г.

Ставлення студентів з особливими потребами до занять
з фізичного виховання 264

Адирхаєва Л.В.

Особливості занять оздоровчим плаванням
зі студентами з вадами опорно-рухового апарату
і хворих на ДЦП 265

Войтовська О.М., Хорошуха М.Ф. Вплив зміни циркадних ритмів на організм учнівської і студентської молоді в умовах переходу на «літній» та «зимовий час» (повідомлення перше)	267
Войтовська О.М., Хорошуха М.Ф. Психоемоційний стан учнівської і студентської молоді при переході на «літній» та «зимовий час» (повідомлення друге)	269
Дудка С.А., Хорошуха М.Ф. Метод power-ергометрії у визначенні рівня фізичної підготовленості борців різної кваліфікації	271
Дьяченко Є.Ю., Полещук А.А., Хорошуха М.Ф. Про можливості використання груп крові у генетичному прогнозі розвитку психічних властивостей студентів, що займаються фізичною культурою і спортом (на прикладі мислення)	273
Коваленко К.І. Іпотерапія в реабілітації хворих із церебральним паралічем	274
Козяр А.М. Особливості впливу занять фізичного виховання на стан емоційно-вольової сфери студентів напряму підготовки «Здоров'я людини»	276
Кретова М.С., Макарова Е.В. Особливості фізичної реабілітації осіб хворих на радикуліт	278
Лазуренко С.І. Енергоінформаційна складова здоров'я людини	280
Лазуренко С.І., Масюк Л.П. Психолого-педагогічні особливості спортивних ігор	282
Лахманюк Т.В., Моргун З.П. Деякі механізми фізіологічного дихання при гіпертонії	284
Падій І.В. ЛФК як елемент фізичної реабілітації інвалідів	286

Петренко О.Д., Шумський М.В., Хорошуха М.Ф. Вивчення взаємозв'язку між тривожністю та спрямованістю тренувального процесу в студентів-спортсменів	287
Полещук А., Біліченко Б.Ю., Хорошуха М.Ф. Про можливості використання груп крові у генетичному прогнозі розвитку психічних властивостей студентів, що займаються фізичною культурою і спортом (на прикладі пам'яті)	289
Тимчик К.А., Хорошуха М.Ф., Полещук А.А., Стозуб О.О. Про можливості використання груп крові у генетичному прогнозі розвитку психічних властивостей студентів, що займаються фізичною культурою і спортом (на прикладі уваги)	291
Філімонов С.П. Особливості організації дозвілля дітей з обмеженими можливостями здоров'я в умовах санаторно-курортного комплексу	292
Хорошуха М.Ф. Агресивність та тривожність в аспекті актуальних проблем дитячої спортивної медицини	294
Хорошуха М.Ф. Діагностика спортивної придатності на підставі визначення типів енергозабезпечення організму юних спортсменів	296
Хорошуха М.Ф. Особливості вегетативного забезпечення м'язової діяльності у юних спортсменів різних видів спорту в умовах виконання навантажень силового характеру	297
Хорошуха М.Ф. Особливості впливу генетичних маркерів груп крові на розвиток мислення (на прикладі обстеження педагогічних працівників)	299
Хорошуха М.Ф. Особливості впливу генетичних маркерів груп крові і спрямованості тренувального процесу на розвиток мислення юних спортсменів 13–16 років	300

Хорошуха М.Ф.

Особливості оцінки результатів функціональних проб
у спортсменів в залежності від спрямованості
тренувального процесу 302

Шумський М.В., Петренко О.Д., Хорошуха М.Ф.

Ефективність використання музичного супроводу в умовах
занять оздоровчим бігом 304

Яроцинський В.Б., Хорошуха М.Ф.

Деякі особливості проведення психолого-фізичної
реабілітації хворих із порушенням функції опорно-рухового
апарату або позитивні і негативні аспекти інваспортивного
тренування 306

**Секція IV. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ
НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ
І ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЛЮДЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ**

Авраменко А.О., Афанасьєвський С.В.

Організація соціально-правового захисту осіб з особливими
потребами на Україні 308

Андрійченко Т.М.

Господарське зобов'язання 310

Базильчук О.П.

Характеристика особистості правопорушника як підстава
звільнення від кримінальної відповідальності 311

Бобильова К.О.

Проблеми працевлаштування та трудової адаптації людей
з інвалідністю 313

Бойко Р.В.

Правові засади охорони праці осіб з обмеженими
можливостями 315

Борух М.В., Лебеденко В.І.

Поняття, види та наслідки недійсності правочинів 317

Буздуган Я. Вдосконалення принципів благодійної діяльності та їх правове забезпечення	318
Васюк І.П., Лебеденко В.І. Проблеми інтеграції інвалідів-візочників у соціальній сфері України	321
Гамагін О.В., Лебеденко В.І. Забезпечення в Україні конституційного права на житло в умовах світової економічної кризи	323
Голинська Т.М., Лебеденко В.І. Прогалини в праві	325
Гриценко Н.В. Правові гарантії соціального захисту людей з інвалідністю	327
Демчишин Н.М. Правові та економічні чинники фінансового забезпечення фармацевтичних послуг в Україні	328
Жабченко Т.М., Сенченко Л.В. Правові основи працевлаштування та умови звільнення особи з інвалідністю	330
Келембет К.Ю. Проблеми зайнятості та працевлаштування людей з інвалідністю	332
Крушевська Л.В., Лебеденко В.І. Правове регулювання охорони праці інвалідів	333
Курбатова А.В., Сердюк Є.В. Сучасні проблеми реалізації права інвалідів як громадян України	335
Левінська Т.І., Сенченко Л.В. Розвиток правових засобів захисту осіб з особливими потребами у сфері виконавчої влади в адміністративному праві	337
Лотоцька І.В., Хіміч О.М. Правові основи реабілітації інвалідів в Україні	339

Малишенко В.І., Лебеденко В.І. Права людей з інвалідністю	340
Манько В.Г. Сприяння у працевлаштуванні інвалідів на спеціальні робочі місця	342
Мединська Л.О. Правові засади фінансування соціального захисту дітей у зарубіжних країнах	344
Мельник С.І., Лебеденко В.І. Заклади для дітей із важкими недугами	346
Мірошниченко М.І., Васюк І.П. Правові гарантії соціального захисту людей з інвалідністю в Україні: теоретико-доктринальний аспект	349
Мірян А.М., Авраменко А.О., Томчишин А.В. Проблеми інтеграції молоді з особливими потребами в сучасне українське суспільство	351
Мірян А.М., Пасевіч Х.В., Головань Н.В. Проблеми інтеграції молоді з особливими потребами в сучасне українське суспільство	353
Мурашин О.Г. Доктринальний підхід до проблеми дослідження механізму захисту прав осіб з особливими потребами	354
Нікуліна Г.Ф., Кольченко К.О. Законодавство України щодо освіти людей з інвалідністю: відповідність міжнародним стандартам	356
Оріховська А.С., Волошко Л.Б. Працевлаштування людей з обмеженими можливостями	358
Орлова Є.С., Сухицька Н.В. Юридичні клініки. Переваги та проблеми сучасності	360
Пономаренко І.В. Статистичний аналіз зайнятості людей з інвалідністю	362

Рейнгард О., Лебеденко В.І.

Толерантність, як необхідна умова інтегрованого навчання
людей з особливими потребами 364

Сніцарук К.В.

Правові гарантії у сфері соціального захисту та реабілітації
інвалідів 366

Стельникович Ю.І., Лебеденко В.І.

Проблемні аспекти правового регулювання опіки
та піклування про дітей в Україні 367

Столярчук Л.М.

Трудова зайнятість людей з функціональними обмеженнями
здоров'я в сучасному українському суспільстві 369

Сушицька Н.В.

Систематизація законодавства про інвалідів — основний
напрямок його розвиток 371

Тимошук А.І.

Проблеми соціального захисту інвалідів 373

Тінтул М.В.

Проблеми зайнятості та працевлаштування людей
з інвалідністю 374

Чих М.В.

Правові гарантії соціального захисту людей
з інвалідністю 376

Шишко І.А.

Профспілки як захисники трудових прав інвалідів 378

Юрченко І. В., Лебеденко В.І.

Оновлення суспільного призначення адміністративного права
на засадах Конституції України 380

Вікулова О.В.

Правове регулювання шлюбних відносин за законодавством
України 382

Гончар Н.М. Законодавче вдосконалення діяльності громадських організацій	384
---	-----

Остаповська Н.П. Міжнародно-правові аспекти вибору прав інвалідів	385
---	-----

Таланчук І.В. Правове регулювання навчання людей з особливими потребами — інклюзивна освіта	387
--	-----

Секція V. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОДУКТІВ ДІЄТИЧНОГО ХАРЧУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Калакура М.М., Щирська О.В. Кулінарні вироби з фаршу для функціонального харчування	390
--	-----

Ромоданова В.О. Сучасні підходи до вибору сировини у технології десертної продукції на молочній основі	392
---	-----

Юліна А.І. Морська капуста, як БАД, для отриманні продуктів функціонального призначення	394
--	-----

Ромоданова В.О., Шпак Т.В. Вода як невід’ємна складова харчових продуктів	396
---	-----

Хлопак О.К., Панченко Д.В. Використання натуральних біологічно активних компонентів з метою удосконалення продуктів харчування для людей з особливими потребами	398
---	-----

Бублик Г.А. Ефективність використання устаткування закладами ресторанного господарства	400
---	-----

Нетесаний Ю.В., Гайдак Р.І. Економічний ефект від просування закладів ресторанного господарства в соціальних мережах	401
---	-----

Яценко Н.І.

Розробка рецептури гарячої страви котлети «Делікатес»
з курячого фаршу – фаршировані 403

Яценко Н.І.

Особливості навчально-виховного процесу в інтегрованому
освітньому середовищі 405

Ніколіна В.В.

Використання цукрозамінників і підсолоджувачів
у виробництві борошняних кондитерських виробів 407

Завадинська О.Ю., Завадинська М.І.

Особливості барів при SPA-готелях 409

Любенюк О.Б.

Нове покоління функціональних та дієтичних добавок 410

Секція VI. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Мороз Б.С., Овсяник В.П.

Апаратно-програмний методичний комплекс
«Живий звук» 413

Аніс Ройбі

Допоміжна технологія для студентів з вадами зору 415

Anis ROJBI

Assistive Technology for Students with Visual Impairment

Богданович Т.В., Заїка С.К., Рашенко О.В.

Структура та дидактична наповненість програмного
забезпечення «Живий звук» 416

Богданович Т.В., Конюшняк В.О., Гаврилін Д.Є.

Дистанційна освіта та корекційна практика 418

Богданович Т.В., Литун Д.І., Заїка С.К., Лігун Н.П.

Супровід дітей з порушенням слуху під час навчання
в інклюзивному просторі: досвід роботи центру
слухомовленнєвої реабілітації (ЦСР) НВП «ВАБОС» 419

Борисенко О.Н., Сребняк І.А.

Новітні технології діагностики та лікування сенсоневральної
приглухуватості та глухоти у дітей 421

Бруль К.Е.

Необхідність створення в Україні мережі реабілітаційних
комп'ютерних центрів для людей з вадами зору 423

Коваль Л.В.

Використання інформаційних комп'ютерних технологій
у навчально-корекційній роботі. Комп'ютерна навчально-
корекційна програма «В країні цікавих звуків» 425

Компанець Н.М.

Використання експертної системи «Лонгітюд» в системі
індивідуальної корекційної допомоги дітям з особливостями
психофізичного розвитку 427

Литовченко С.В., Гаврилін Д.Є.

Ресурсний консультативно-методичний центр корекційної
роботи та інклюзивного навчання: реалізація актуальних
завдань освіти дітей з особливими потребами 428

Літун Д.І., Заїка Д.М.

Технічний супровід інклюзивного навчання дітей
з порушеннями слуху. Новітні технології компенсації слуху:
системи кохлеарної імплантації 430

Ляшенко О.І.

Віртуальна Корпорація в області вищої освіти 432

Овсяник В.П., Богданович Т.В.

Інклюзивні тенденції у навчанні дітей з порушенням слуху 434

Овсяник В.П., Мороз Б.С., Конюшняк Н.А.

Адаптивні технології бінаурального слухопротезування 436

Охріменко О.В.

Комп'ютерні технології для людей з особливими потребами ... 438

Ротар О.С.

Особливості створення і впровадження зручного інтерфейсу
в навчальний процес для людей з особливими потребами 439

Руденко О.М. Девайси для людей з вадами слуху	442
---	-----

Руденко О.М. Спеціалізовані пристрої для людей з наслідками ДЦП	443
---	-----

Сеєд Хассан Талебі Читання мовою L2 (англійською) та мовою L1 (перською): сприяння автономному читанню	446
Seyed Hassan Talebi Reading in L2 (English) and L1 (Persian): Fostering Autonomous Reading	

Хорошуха М.Ф., Питомець О.П. Упровадження новітніх комп'ютерних технологій у навчальний процес учнівської і студентської молоді: прогрес чи безвихідь?	447
--	-----

Секція VII. НАУКОВІ НАПРЯМИ ДИЗАЙНУ БЕЗБАР'ЄРНОГО АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Ломовський А. І., Смоляр О.В. Вплив колористики інтер'єрів приміщень навчальних закладів на психологічний стан учнів при інтегрованій системі освіти	449
--	-----

Божко Г.О. Особливості підготовки фахівців за спеціалізацією «графічний дизайн» в інтегрованих групах	451
--	-----

Волек Т., Лихогра А.М., Куцевич В.В., Бабич А.В., Горбик О.Р. Перспективи впровадження збірно-монолітних перекриттів в малоповерхових житлових будинках родин осіб з обмеженими фізичними можливостями	453
--	-----

Гаєвська А.Ю., Горбик О.Р. Забезпечення відвідання виставкових комплексів маломобільними верствами населення	455
---	-----

Діденко О.Ю., Горбик О.Р.

Застосування світлових візуальних показників
для орієнтування осіб із вадами слуху в новому комплексі
Університету «Україна» 457

Дорошенко С.В.

Пропозиції реконструкції п'ятиповерхівок з пристосуванням
до житла для маломобільних груп населення 458

Жесткова І.Г., Хавхун Г.М.

Проектування інтер'єрів кав'ярень з урахуванням вимог
щодо мало мобільних груп населення 460

Курінна А.І.

Проблеми дизайнерської реконструкції автовокзалів щодо
безбар'єрного доступу маломобільних груп населення (на
прикладі м. Києва та Львова, які приймають фінальну частину
чемпіонату Європи з футболу «ЄВРО – 2012» 462

Радкевич Є.О.

Забезпечення доступу осіб з обмеженими можливостями
до об'єктів соціальної сфери, вбудованих у перші поверхи
(при реконструкції п'ятиповерхових житлових
будинків) 464

Хавхун Г.М.

Архітектурна організація житлового простору для людей
з обмеженими можливостями слуху 466

Ярош В.В., Горбик О.Р.

Забезпечення безбар'єрного доступу мало мобільних груп
відвідувачів до ресторану китайської кухні 467

СЕКЦІЯ I

НАУКОВІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ІНТЕГРОВАНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

К. О. Кольченко,
*к.т.н., доцент, радник президента університету
з питань інклюзії,*
Г. Ф. Нікуліна,
*к.т.н., начальник науково-дослідної частини,
Університет «Україна»*

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ІНВАЛІДІВ В УНІВЕРСИТЕТІ «УКРАЇНА»

Ратифікація Україною Конвенції ООН про права інвалідів поставила перед вітчизняними вищими навчальними закладами низку проблем, які стосуються, зокрема, забезпечення відкритості і доступності освіти для людей різного віку, стану здоров'я і матеріального становища, усунення будь-яких проявів дискримінації, створення рівних можливостей для отримання якісної освіти, запровадження інклюзивної освіти на всіх рівнях.

Затверджена у жовтні 2010 року Міністерством освіти і науки України Концепція розвитку інклюзивної освіти визначила мету, завдання і принципи розвитку інклюзивної освіти, шляхи її впровадження у загальноосвітніх навчальних закладах, окреслила очікувані результати від її реалізації. В той же час, положення Концепції стосуються в основному середньої освіти і не враховують специфіки вищої школи.

У Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна» елементи інклюзивної освіти впроваджуються послідовно

і цілеспрямовано впродовж 13 років його існування. В основу діяльності університету були покладені Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів, гуманістичні принципи Саламанської Декларації, положення Програми дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» та інші міжнародні угоди та вітчизняні законодавчі акти. В той же час, декларування прав людей з інвалідністю на отримання вищої освіти в Україні не було підтверджено конкретними механізмами їх реалізації. Тому при розбудові першого в Україні інтегрованого університетського середовища і розробці Концепції інклюзивної освіти студентів з інвалідністю Університету «Україна» (далі — Концепція) науковці університету виходили в першу чергу з того, що інклюзивне навчання у вищій школі — це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти всім людям, у тому числі студентам з інвалідністю. Концепція розроблена з урахуванням положень Конвенції ООН про права інвалідів і спрямована на досягнення гармонійного розвитку особистості, талантів і творчості студентів, поваги до прав людини, надання студентам можливості брати активну участь у житті університету. Метою Концепції є розбудова інклюзивного суспільства в Україні через інклюзію студентів з інвалідністю в університетське освітнє середовище.

Основними завданнями Концепції є:

- забезпечення рівних прав студентів з інвалідністю на якісну освіту шляхом інклюзії в освітнє середовище університету
- формування інклюзивного освітнього середовища для студентів з інвалідністю шляхом запровадження комплексної системи супроводу навчання;
- створення матеріально-технічної бази, адаптованої до потреб студентів з особливими потребами;
- удосконалення системи підготовки та перепідготовки науково-педагогічних кадрів до роботи в умовах інклюзивного навчання;
- запровадження особистісно орієнтованих та інноваційних освітніх технологій;
- забезпечення психологічного комфорту для всіх учасників навчально-виховного процесу;
- створення умов для соціальної, фізичної та фізкультурно-спортивної реабілітації студентів з інвалідністю;
- надання допомоги щодо працевлаштування випускників з інвалідністю;

— досягнення реальних позитивних змін у ставленні суспільства до людей з інвалідністю.

Виконання цих завдань створить підґрунтя для формування вітчизняної моделі інклюзивної вищої освіти в Україні.

Ю. В. Богінська,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
керівник Регіонального центру вищої освіти інвалідів
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта)*

ДОСВІД РОБОТИ РЕГІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІНВАЛІДІВ У КРИМСЬКОМУ ГУМАНІТАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

На виконання Указу Президента України від 18.12.2007 р. за № 1228/2007 «Про додаткові заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» ректоратом Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта) організована постійна робота щодо соціального захисту студентів з особливими потребами та їх умов проживання у студентських гуртожитках.

У РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта) навчання студентів I–III груп інвалідності організовано як у спеціалізованих групах, так і інтегровано.

Усі студенти з інвалідністю навчаються за бюджетні кошти. Супровід та підтримка студентів з обмеженими можливостями здійснюються за позабюджетні кошти університету.

№ з/п	Форма навчання	Кіл-ть студентів
1	Спеціалізовані групи студентів-інвалідів	48
2	академгрупи денної форми навчання	11
3	академгрупи заочної форми навчання	12
4	Всього	71

Реалізацію роботи щодо забезпечення доступності та безбар'єрності та організацію комплексного супроводу навчання студентів з інвалідністю в університеті забезпечує Регіональний центр вищої освіти інвалідів, створений у 2008 році в рамках спільного європейського проекту за програмою Європейської комісії Темпус Тасіс.

В Центрі вищої освіти інвалідів постійно функціонують кабінети групової та індивідуальної психологічної роботи, кабінет масажу, кабінет лікувальної фізкультури та реабілітації, кімната відпочинку, медичний кабінет.

Для соціального захисту та допомоги студентам з інвалідністю в університеті:

1. Організовано умови проживання в житлових блоках, розташованих на одному поверсі з навчальними аудиторіями, що допомагає забезпечити безбар'єрність та вільний доступ до аудиторій, особливо студентам з ДЦП.

2. Вхід у корпус, де навчаються студенти спеціалізованих груп, а також вхід у гуртожиток обладнано пандусом та поручнями.

3. Проводиться постійний моніторинг соціально-побутових та санітарно-гігієнічних умов проживання осіб з інвалідністю у гуртожитках.

4. Придбано інвалідний візок та ходунки для студентів з порушеннями опорно-рухового апарату, комп'ютерну лупу для слабозорих студентів.

5. Відкрито відділ бібліотеки для студентів спеціалізованих груп у корпусі, де вони навчаються (раніше потрібно було їхати до бібліотеки через все місто).

6. Забезпечена можливість та доступність безкоштовного використання студентами-інвалідами копіювальної та комп'ютерної техніки, Інтернету.

7. Навчальна інформація всіма викладачами переведена в альтернативні форми — електронну, мультимедійну, з урахуванням потреб осіб з інвалідністю певних нозологій.

8. Організовано постійно діючі семінари та консультації для викладачів, які працюють зі студентами з особливими потребами.

9. З метою організації індивідуальної підтримки студентів зазначеної категорії в університеті введено тьюторський супровід.

10. Всім студентам забезпечена можливість займатися науковими дослідженнями в рамках проблемних гуртків, а також виїжджати безкоштовно на екскурсії на транспорті університету.

У подальшому, з метою організації супроводу та підтримки студентів з інвалідністю, на наступний навчальний рік заплановано капітальний ремонт санвузлів у житлових блоках гуртожитку з урахуванням потреб студентів з інвалідністю, а також купівлю скаламобілю для підйому студентів-візочників на різні поверхи.

В. Е. Болдирева,
*здобувач кафедри педагогіки та управління навчальними
закладами РВНЗ «Кримський гуманітарний університет»
(м. Ялта)*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА — ПЕРШИЙ КРОК ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

В останні роки в Україні значно зріс інтерес до спільного навчання дітей з різними потребами в єдиному освітньому середовищі. На державному рівні приймаються положення та законодавчі акти, що забезпечують і гарантують отримання якісної освіти дітьми з особливостями психофізичного розвитку в масових школах за місцем проживання, створення умов для реалізації їх творчого потенціалу та розвитку індивідуальних здібностей.

Ще зовсім недавно основною формою навчання дітей з порушенням психофізичного розвитку була система інтернатних та спеціальних загальноосвітніх установ. Отримані поза соціумом знання і вміння не могли допомогти дітям з особливими освітніми потребами цілковито адаптуватися в суспільстві, підготуватися до подолання неминучих життєвих труднощів, а, отже, реалізуватися в повній мірі як рівноправні і повноцінні члени суспільства.

На зміну спеціалізованому навчанню приходять нові форми отримання освіти — інтеграція та інклюзія, завдяки яким учні з особливими потребами отримують можливість перейти зі спеціалізованих шкіл у масові за місцем проживання. Але, якщо інтеграція передбачає пристосування дітей з психічними і фізичними вадами до вимог всієї системи освіти, яка в цілому залишається незмінною, не пристосованою для навчання даної категорії учнів, то інклюзія полягає в адаптації системи до потреб дитини.

В основі інклюзивної освіти лежать ідеї рівного ставлення до всіх членів суспільства незалежно від їхньої національності, статі, раси, культури, соціального стану, релігії, індивідуальних можливостей і здібностей. У Саламанській декларації інклюзія визначається як реформа, що підтримує та вітає відмінності і особливості кожного.

У розумінні ЮНЕСКО інклюзивний підхід це не лише навчання дітей з особливими потребами в єдиному загальноосвітньому середовищі, а й активна участь усіх дітей шкільного віку в повноцінному

навчальному процесі, рівні можливості для здобуття якісної шкільної освіти, можливість для всіх вчитися жити разом. Це «найефективніший метод боротьби з дискримінацією в освіті, інструмент побудови по-справжньому інклюзивного суспільства і надання освіти для всіх дітей...».

Будь-яка дитина, не дивлячись ні на які порушення психофізичного розвитку, має такі ж потреби, як і всі члени суспільства і повинна вести життя, максимально наближене до нормального. Найкращим місцем для розвитку всіх дітей, а тим більше для тих, чий особливий потреби виходять за рамки загальноприйнятої норми, є їх рідний дім, тому їм повинна бути надана можливість виховуватися в сім'ї, створені необхідні умови для отримання якісної освіти в звичайних класах звичайної школи. У суспільстві здорових однокласників дитина навчається не ставитися до своєї хвороби, як до неминучості і приреченості, а сприймати її як один з варіантів нормального повноцінного життя.

Інклюзія дозволяє всім дітям з різними потребами не тільки отримати гідну освіту, а й активно брати участь в навчальному процесі, відчувати себе повноцінними членами шкільного колективу, а згодом стати затребуваними громадянами своєї країни, що мають однакові для всіх права і обов'язки.

Інклюзивна освіта — перший крок до визнання ціннісної значимості і поваги до особистості кожної дитини, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві.

Л. І. Бондарева,

к.пед.н, доцент Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ТРЕНІНГОВОГО НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ-ІНВАЛІДІВ В ЕКОНОМІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

На сучасному етапі багато уваги приділяється питанням соціальної інтеграції людей з інвалідністю в систему вищої економічної освіти. Люди з інвалідністю через певні особливості організму, здоров'я та життєдіяльності мають певні специфічні потреби щодо організації освітнього процесу, його психологічного супроводу, вибору методик та психолого-педагогічних технологій навчання. Однією із

технологій, які допомагають дорослим-інвалідам успішно навчатися є тренінги. Вони допомагають краще усвідомити власний внутрішній світ, робити своє життя успішним та керувати власними бажаннями і діями.

Питання про те, як зробити своє життя повноцінним і благополучним, належить до категорії вічних, і кожна людина шукає на нього власні відповіді. Люди, які проходять тренінгові програми, отримують нові можливості змінити себе на краще, глибше зрозуміти власні почуття, навчитися керувати ними, обирати ефективні моделі поведінки. Тренінг, вважають фахівці, подібний до самого життя в мініатюрі. Описати тренінг словами людині, яка не відчула його на власному досвіді, так само складно, як висловити внутрішні переживання — зазвичай важко підібрати прості та зрозумілі формулювання. Групова робота під час тренінгу є захоплюючою подорожжю для розуму і душі. Навчання в тренінгових групах дарує учасникам радість, конструктивне спілкування, навички співпраці, нових друзів, відкриває нові перспективи професійного успіху.

Зазначимо, що сам процес проведення тренінгу має певні особливості. Під час проведення тренінгу для дорослих-інвалідів необхідно враховувати наступні принципи:

1. Доросла людина — незалежна, самостійна особистість.
2. Дорослі мають великий накопичений досвід, який визначає їх шлях у навчанні.
3. Соціальний статус та конкретний період життя дорослої людини безпосередньо впливає на процес опанування нею знаннями.
4. Дорослі притримуються тієї точки зору, що потрібно лише ті знання, які можна безпосередньо застосовувати на практиці.

Разом з тим, важливо розуміти, що як і будь-яке навчальне заняття, тренінг має певну мету: інформування та набуття учасниками тренінгу нових навичок та умінь; опанування новими технологіями; зменшення чогось небажаного (проявів поведінки, стилю неефективного спілкування, особливостей реагування тощо); зміна погляду на проблему; зміна погляду на процес як такий, що може приносити наснагу та задоволення; підвищення здатності учасників до позитивного ставлення до себе та життя; пошук ефективних шляхів вирішення поставлених проблем завдяки об'єднанню в тренінговій роботі загального мислення групи.

Тренінг і традиційні форми навчання мають суттєві відмінності. Традиційне навчання більше орієнтоване на правильну відповідь, і за своєю сутністю є формою передачі інформації та засвоєння

знань. Натомість тренінг, перш за все, орієнтований на запитання та пошук, охоплюючи весь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуально), самостійність, здатність до прийняття рішень, взаємодії тощо. Звичайно, традиційна форма навчання передачі знань не є сама по собі чимось негативним, по те в світі швидких змін і безперервного старіння знань, традиційна форма навчання має звужені рамки застосування.

Узагальнюючи сказане вище, зазначимо, що психолого-педагогічні аспекти самостійної діяльності студентів з інвалідністю є важливою проблемою і потребують вдосконалення методологічного апарату дослідження, розроблення заходів, спрямованих на формування психологічної і соціальної готовності студентів до тренінгу у процесі професійної підготовки у вищих економічних закладах.

П. С. Брилаха,
Полтавський інститут економіки і права

ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

У світі кількість повністю глухих людей і людей з важкими формами втрати слуху складає близько 1,5% від загальної чисельності населення. В Україні більше півмільйона дітей з вадами слуху, а кількість глухих людей, для яких потрібно розробляти сучасні засоби навчання та спілкування відповідно до світового науково-технічного розвитку — становить мільйони. Тому важливою проблемою сьогодення є вдосконалення системи функціонування навчально-виховних закладів для осіб із порушенням слуху [1].

У сучасних соціально-економічних умовах система спеціальної освіти для дітей інвалідів з порушенням слуху спрямована на осмислення статусу глухої дитини не як інваліда, а як повноцінного члена суспільства, котрий має право на свою мову, культуру, повноцінне спілкування.

Первинною ланкою в структурі освіти осіб з порушенням слуху є дошкільна освіта. На етапі дошкільного виховання закладаються основи для повноцінного формування особистості дитини з вадами слуху. Тому забезпечення раннього навчання та виховання таких дітей є першочерговим завданням, від вирішення якого залежить результативність навчально-виховної роботи на наступних етапах.

У 2010 році сімсот дошкільнят були охоплені мережею з 33 державних дошкільних закладів для дітей із втратою слуху.

Найвагомішою складовою неперервної освіти є загальна середня освіта. Основним навчальним закладом є спеціальна загальноосвітня школа, яка виконує надзвичайно складні завдання й забезпечує базову середню освіту. В Україні більшість дітей із порушенням слуху навчаються в спеціалізованих школах для глухих і слабочуючих [2].

У цілому, проблем із середньою освітою для осіб, які мають порушення слуху, у нашій країні немає, але після закінчення школи юним українцям стає важче. Обрати професію до душі виявляється дуже складно. Середню спеціальну освіту учні з вадами слуху одержують, навчаючись у спеціальних групах технікумів, коледжів, ліцеїв. В Україні, окрім спеціальних училищ при Організації глухих, усього близько 10 ПТУ і приблизно стільки ж ВНЗ, готових прийняти на навчання людей із порушеннями слуху, серед них Університет «Україна».

Важливою складовою неперервної освіти осіб із порушенням слуху є вищі навчальні заклади. Вища освіта є важливим етапом у розвитку людини, особистості. Проте, за статистичними даними, кількість осіб з порушенням слуху з вищою освітою в Україні досить незначна. Так, найбільш затребуваними професіями серед глухих є: архітектор, юрист, художник, інженер, що стосується вищої освіти; садівник, флорист, слюсар, оператор ПК, реставратор, кравець, маляр, кондитер, кухар, майстер із різьби, з ремонту взуття — у сфері професійно-технічної освіти.

Для подальшого розвитку, самовизначення, самовдосконалення й успішної соціально-трудової адаптації винятково важливу роль відіграють самоосвіта інваліда, вміння працювати самостійно, підвищувати свій загальний та мовний розвиток.

Таким чином, система освіти для осіб з порушення слуху потребує подальшого вдосконалення, особливу увагу потрібно приділити професійній освіті осіб з вадами слуху, яка забезпечить працездатним інвалідам професійну підготовку відповідно до їхніх можливостей.

Література

1. Засенко В. В. До концепції стандартів освіти з вадами слуху / В. В. Засенко // Дефектологія. — 2004. — № 4. — С. 2—4.
2. Кобель І. Г. Навчання глухих та інклюзія: мовний виклик. Україна і міжнародний досвід / І. Г. Кобель, М. Т. Кобель // Лабораторія жестової мови. — 2009. — № 5. — С. 28—46.

Н. Д. Володарська,
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України

СВІТОГЛЯДНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ІНТЕГРОВАНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Актуальність проблеми визначається особливостями зміни соціального статусу, під час навчання у ВНЗ, соціальної ролі студента, які коригують його ціннісні орієнтації, життєві настанови, сценарії, самоідентифікаційні переживання. Соціальний вплив лежить в основі педагогічного процесу у вишах, у взаємодії студента з викладачами, з одногрупниками, з новим соціальним оточенням. Соціальний вплив здійснюється на основі психологічних особливостей людини. Виникає необхідність допомоги у процесах цих змін, які можуть відбуватися, викликаючи фрустрації, емоційну напругу, підвищену соціально-ситуативну тривожність, агресію, конфлікти, девіантну поведінку. Більшість студентів з особливими потребами є або психологічно незахищеними, або ж «експлуатують» ті механізми психологічного захисту, які не забезпечують успішність і конструктивність поведінки та міжособистісної взаємодії, що стає перешкодою в адаптаційному процесі. Важливими стають протиріччя, конфлікти в соціальній адаптації, які слугують засобом заміни поглядів, звичок, ставлень, відносин особистості до суспільства, до самого себе.

Світоглядні орієнтації вміщують в собі соціальні стереотипи, якими особистість оволодіває протягом життя. Від того на скільки вона творчо їм буде користуватись залежить її соціальна адаптація, життєва компетентність. Людина вільна у виборі своїх життєвих орієнтирів, проте вплив інших може схилити її рішення в ту чи іншу сторону в результаті переконання, конформності, підпорядкування авторитетові, соціального на учіння. Фундаментом конструювання життєвого шляху є свобода суб'єтивної активності людини. Джерелом активності виступають потреби, які за ідеальних умов мають вільно реалізуватися, однак, насамперед, їх задоволення відбувається через подолання тих чи інших обставин, протиріч і протидій, що часто слугують додатковим подразником для актуалізації можливостей особистості. Світогляд особистості забезпечує активне входження індивіда в соціальні зв'язки і разом з тим зумовлюється цими зв'язками, суспільними відносинами. Світоглядні орієнтації задовольняють потребу персоналізації і самореалізації особистості.

Метою дослідження стало визначення ролі світоглядних орієнтацій в соціальній адаптації особистості в інтегрованому освітньому просторі. Завдання дослідження: розробка методів психокорекційної роботи з студентами з соматичними вадами здоров'я, визначення методів оптимізації розвитку стратегій життєвої перспективи, стимулювання активності конструювання власного життєвого шляху. Концептуальною основою дослідження є припущення щодо можливості психокорекції компонентів життєвих стратегій студента з соматичними вадами здоров'я, що призводить до активізації розвитку навичок конструювання власного життєвого шляху, свободи вибору життєвих цілей та засобів їх досягнення особистості. Психокорекція поведінкового компоненту життєвих стратегій передбачає виникнення позитивних вчинків та вміння керувати ними. Вплив психокорекційних методів на когнітивну та емоційну сфери життєвих стратегій проявляється у розвитку навичок позитивного ставлення до інших, співпраці, взаємодопомоги, самоідентифікаційних переживаннях.

У цьому контексті з необхідністю постає питання про переосмислення функцій та компонент процесу навчання, про зміну загальноприйнятих у вищих навчальних закладах навчальних технологій, які через низьку пластичність, недосконалість не здатні трансформуватись відповідно до індивідуальних потреб студента. Специфіка психокорекційної роботи з студентами з соматичними вадами здоров'я окреслює можливості впливу на їх соціальну адаптацію.

Література

1. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу: навч. пос. — К., 2007. — 448 с.
2. Психологія діалогу і світ людини. Зб. наук. праць КДПУ імені Володимира Винниченка. Вип. 1. — Кіровоград, 2011. — 216 с.
3. Соціально-психологічні чинники соціальної інтеграції молоді з соматичними вадами здоров'я. Наук.-метод. посіб. — К., 2004. — 182 с.

О. О. Вольф,
*аспірант кафедри суспільно-політичних наук,
глобалістики та соціальних комунікацій Відкритого міжнародного
університету розвитку людини «Україна»,
директор програм Асоціації паліативної та хоспісної допомоги*

ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ У ЛІКАРНЯНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК ПРИКЛАД ГУМАНІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ТЯЖКО ХВОРИХ

Національна дитяча спеціалізована лікарня «ОХМАТДИТ» (далі — НДСЛ «ОХМАТДИТ») є лікарнею вищого ступеню акредитації. У 29-ти її стаціонарних центрах і відділеннях надається допомога близько 670 маленьким пацієнтам. У таких структурних одиницях НДСЛ «ОХМАТДИТ», як Центр «Клініка для лікування дітей, хворих на ВІЛ-інфекцію/СНІД», Український центр дитячої токсикології, інтенсивної та еферентної терапії, Центр дитячої онкогематології та трансплантації кісткового мозку, Відділенні ендокринології, на довготривалому лікуванні (понад 2 місяці) одночасно перебуває понад 150 дітей віком від 0 до 16 років, які внаслідок тяжкого захворювання мають особливі потреби.

На початку 2011 р., після комплексного медичного та психо-соціального дослідження потреб маленьких тяжко хворих пацієнтів, які перебувають на довготривалому лікуванні та членів їхніх родин (яке було здійснене у співпраці між «ОХМАТДИТ» та психолого-медико-педагогічною комісією Шевченківського району м.Києва) була виявлена необхідність надання загальноосвітніх послуг за індивідуальною формою навчання. Нормативно-правовою базою, яка регулює даний процес, є Конституція України, Закон України «Про освіту», Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України 20.12.2002 р. № 732 та Положення про індивідуальне навчання в системі загальної середньої освіти, затверджене Наказом Міністерства освіти України 01.07.93 р. № 230.

У квітні 2011 р. розпочалася підготовка до оформлення пацієнтів НДСЛ «ОХМАТДИТ» на навчання у 2011/2012 навчальному році. Соціально-психологічною службою лікарні було проведено інформаційно-роз'яснювальну роботу серед керівництва лікарні та медичного персоналу. Було висловлено повну та однодушну підтримку даної ініціативи.

Складення переліку потребуючих навчання ускладнювалося тим, що відповідно до Положення, освітні послуги можуть надаватися тим, хто перебуває на лікуванні протягом не менше 1-го місяця. Тобто, адміністрація лікарні та соціально-психологічна служба мали гарантувати перебування дітей у НДСЛ «ОХМАТДИТ» у період 1.09-1.10.2011 р., що видається неможливим зважаючи на такий непередбачуваний фактор, як стан здоров'я, особливо у тяжко хворих дітей. Іншим бар'єром було те, що деякі діти, особливо у Центрі «Клініка для лікування дітей, хворих на ВІЛ-інфекцію/СНІД», позбавлені батьківського піклування, й до «ОХМАТДИТ» знаходилися на навчанні у дитячих будинках, розташованих у різних регіонах України. Тобто, необхідно було отримати письмову згоду від опікунів або адміністрації дитячих будинків. У інших випадках опікуни виконують свої обов'язки формально та не здатні підготувати заяву. Також, батьки досвідчували труднощі при отриманні копій атестатів з навчального закладу, до якого зараховані їхні діти.

Іншими документами, які є підставою для організації індивідуального навчання таких осіб, згідно Положення про індивідуальне навчання в системі загальної середньої освіти, є: заява батьків або осіб, які їх замінюють, висновок лікувальної установи (для тих, хто не може відвідувати школу за станом здоров'я) або психолого-педагогічної комісії (для тих, хто не спроможний засвоїти навчальний матеріал в обсязі базового рівня загальної середньої освіти), рішення педагогічної ради школи, затверджене місцевим органом державного управління освітою (п. 2.1.2).

Після подачі пакету документів до адміністрації шкіл, які мали здійснювати навчання, а також до Управління освіти, а також оформлення розкладу уроків, з вересня 2011 р. розпочалося надання освітніх послуг за індивідуальною формою навчання. Їх отримують 5 пацієнтів Українського центру дитячої токсикології, інтенсивної та еферентної терапії. Навчання відбувається у спеціальному навчальному класі у дні, вільні від гемодіалізу та інших процедур, протягом 3—4 год у другій половині дня, 2—3 рази на тиждень. Навчання здійснюють 10 вчителів.

Отже, в Києві на базі НДСЛ «ОХМАТДИТ», у співпраці із соціальною службою лікарні й районним Управлінням освіти і психолого-медико-психологічною комісією Шевченківського р-ну м. Києва впроваджується інноваційна програма інклюзивної освіти дітей з особливими потребами, що може розглядатися як свідчення підвищення їхньої соціальної інтеграції. Подібна програма може впроваджуватися також і в інших лікувальних закладах нашої держави.

О. В. Гаврилюк,
*д.е.н., професор, Інститут економіки та менеджменту
Університету «Україна»*

МОДИФІКАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО НАВЧАННЯ Й ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасній економіці значно підвищилась роль інтелектуальних інвестицій — вкладень капіталу в розвиток науки, освіти, підготовки й перепідготовки кадрів тощо. Глобалізацію справедливо визначають як економіку, що базується на знаннях, і саме цей вид інвестицій складає одну із найважливіших умов розвитку. Глобалізація, що розгортається у період формування постіндустріального суспільства, впливає на всі системоутворюючі фактори сучасної цивілізації, посилює роль знань і новітніх технологій. Інформація стала самостійним ресурсом, що має специфічну цінність, і досить сильно відрізняється від виробничого процесу в традиційних галузях. Питома вага інформаційного сектора у світовому ВВП за останні роки багатократно зросла й становить у розвинених країнах 45—65%.

Професійні знання перетворилися на товар, який потребує постійних вкладень заради вдосконалення й забезпечення конкурентоспроможності. І в даному контексті закономірно постає проблема підготовки фахівців, що, в свою чергу потребує урахування нових реалій.

Посилення конкуренції в умовах наростаючої глобалізації змушує ділові кола дедалі активніше втручатися у процес освіти й пред'являти останній свої вимоги. Ринок починає визначати кінцеві цілі, завдання й організацію освіти. Учні й студенти все частіше розглядаються не як громадяни, що мають право на освіту, а як споживачі її послуг, і на основі подібного підходу будуються їхні взаємини з освітніми установами. Вже увійшли в обіг такі поняття, як «ринок освіти», «освітні підприємства», «освітній бізнес» і т. п. Ринкові сили стають каталізатором трансформації традиційної системи надання освіти. У цілому відбувається адаптація системи освіти й професійного навчання до вимог промислових корпорацій, що діють в умовах формування світового ринкового простору.

Розвинені країни здійснюють реформування національних систем освіти, зміст і напрями яких усе в більшій мірі детермінуються глобалізацією. Перетворення освіти на важливий фактор конкуренто-

спроможності не лише окремих виробників, а й національних економік у цілому, вимагає від системи освіти більшої гнучкості, відкритості змінам, здатності адекватно реагувати на них. У нових умовах особливу важливість набувають проблеми ефективності функціонування освітніх установ і раціоналізації розподілу фінансових ресурсів.

З іншого боку, транснаціональні корпорації й великі монополії загрожують національним освітнім системам, а подальша лібералізація й дерегулювання означатимуть наступ на права громадян, у т. ч. свободу на освіту. Існує загроза пересічної індивідуалізації, посилення утилітарного уніфікованого й споживчого підходів до освіти, вихолощення її національної самобутності, надбань, духовності й просвітництва.

Усі вищезазначені атрибути закономірно створюють загрозу катастрофічного падіння знань студентів, їх здатності до самостійного й креативного мислення і наростання відтоку найкращих випускників українських вузів і аспірантів за кордон. Тому потребують переосмислення необхідність/наслідки переходу на західні моделі освіти й відхід від усталених традицій вітчизняної системи викладання, які призвели до сильного ослаблення інтелектуального суверенітету України, а також розробка якісно нового концептуального підходу до її інтелектуалізації.

А. С. Герасименко,
*Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна»*

ІНТЕГРАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Інтеграція в суспільство осіб з обмеженими можливостями, їх соціальний захист, психолого-педагогічна підтримка є одним із найбільш актуальних і пріоритетних напрямків політики кожної розвинутої країни світу як в освітній, так і в соціальній сфері, оскільки ставлення до людини з інвалідністю багато в чому є показником рівня цивілізованого демократичного устрою держави.

Подолання людиною з інвалідністю ізолюваності, відчуженості, реалізація прав і здібностей, відчуття бути рівноправним та повноцінним членом суспільства можливі не тільки за умов медичної, соціальної, психологічної підтримки, а й завдяки формуванню у неї

життєвого внутрішнього стрижня, що проявляється у духовно-моральних цінностях.

Моральне виховання неможливе поза суспільством або навіть серед людей з подібними особливими проблемами. Особистість реалізується сповна лише в колективі, а з цього випливає необхідність морального виховання всього колективу, в нашому випадку — студентського.

Всебічний аналіз наукових праць та власний педагогічний досвід роботи дозволяє констатувати, що в умовах вищого навчального закладу в молодій людини з фізичними обмеженнями з'являється можливість реалізувати свої здібності, набути соціального досвіду, більше зрозуміти себе, розібратися в своїх почуттях, взаємостосунках з іншими людьми, суспільством. У неї з'являється нове коло інтересів, різноманітної діяльності: навчання, спілкування, самовиховання, що повинно стати соціально-педагогічною базою для ціннісних орієнтацій студента, що й зумовлює появу інтересу до питань моралі, духовності, мистецтва, релігії.

Найважливішим для студентської молоді з числа інвалідів є період адаптації до умов навчання у вищому навчальному закладі, набуття нового статусу, засвоєння нових соціальних ролей.

Студенти з особливими потребами мають певні проблеми, які з'явилися в попередні періоди життя та навчання і суттєво впливають на їхню пізнавальну активність, інтеграцію в освітнє середовище. Серед них: прогалини в знаннях; труднощі у сприйнятті навчального матеріалу у загальноприйнятому вигляді; знижена працездатність, підвищена втомлюваність та виснажливість, порушення концентрації уваги; підвищена вразливість до інфекційних захворювань і, у зв'язку з цим, проблеми з відвідуванням занять; низький рівень фізичної підготовки; дефіцит комунікабельності; недостатня орієнтація в соціумі, низька соціальна активність; звичка до невимогливого, поблажливого ставлення, завищені уявлення про свої можливості; низький рівень мотивації досягнення мети, відчуття втрати майбутнього; низький рівень самоактуалізації, нерішучість, переважання інтровертності поведінки; низька самооцінка, нерозвиненість самоконтролю; підвищена тривожність, вразливість, емоційна нестійкість, депресивні стани тощо.

Отже, негативність ситуації для студентів з обмеженими фізичними можливостями збільшується ще й тим, що майже всі вони відчують обмежене спілкування з однолітками, фізичне недомагання, дуже часто молоді люди не мають можливості навіть виходити

на вулицю, незахищені від зростаючого інформаційного впливу, що забезпечують електронні засоби масової інформації, що для цієї групи юнацтва є ледве не єдиним засобом зв'язку з зовнішнім світом.

Література

1. Соціальна педагогіка. Підручник / За ред. проф. Капської А. Й. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 468 с.
2. *Шевцов А. Г.* Новітні технології навчання в освіті студентів із фізичними вадами // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Збірник наукових праць. — К. : Університет «Україна», 2002. — С. 195–202.

В. А. Гладуш,

кандидат історичних наук, доцент

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

УСПІШНИЙ ВСТУП ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ЯКІСНЕ ПІСЛЯДИПЛОМНЕ НАВЧАННЯ ВЧИТЕЛЯ

Щоб зробити інклюзивну освіту успішною, важливо врахувати концептуальні, тобто найважливіші умови вступу до неї. Український вчений А. Колупаєва у своїх наукових працях розробила концептуальні засади і теоретико-методологічне обґрунтування інклюзивної освіти [1]. На її думку освіта дітей з особливими потребами повинна ґрунтуватися на принципах виваженої педагогіки, яка спрямована на задоволення потреб дітей, корисна всьому суспільству і може забезпечити високий рівень успішності та запобігти безцільним витратам ресурсів і краху надій, до чого надто часто призводять низький рівень навчання та шаблонність усталених підходів в освіті [2].

Канадські вчені Т. Лорман зосереджує увагу над створенням освітнього клімату в інклюзивній освіті: позитивне ставлення до учнів; політика і лідерство, спрямовані на надання їм підтримки; навчальні процеси, що ґрунтуються на практичній діяльності; гнучка навчальна програма і педагогіка; залучення громади до виховного процесу; змістовна рефлексія; необхідні ресурси [4], Ш. Крокер висвітлює особливості підготовки педагогічних кадрів для інклюзивної школи [3]. Так, підготовка кадрів є запорукою успіху, але

втїлити це завдання можна лише в перспективі. Сьогодні на шляху від сегрегації до інклюзії треба звернути увагу на вчителя, його підготовку та готовність до цього процесу.

Останнім часом питання упровадження інклюзивного навчання в Україні все частіше обговорюється не тільки в науковому середовищі, а й в конференц-залах міських та обласних адміністрацій. У травні 2010 р. за ініціативою Дніпропетровської обласної благодійної організації «Ангел дитинства» відбувся круглий стіл «Упровадження інклюзивної освіти в Дніпропетровську: реалії та перспективи», де означилася проблема — вчителі загальноосвітніх шкіл бояться братися за цю справу через недостатню фахову підготовку та відсутність психологічної готовності. Лише дефектологи демонстрували свою готовність в усіх відношеннях. Виникає логічне питання: а чи робилося соціологічне опитування хоча б освітнього середовища, чи готове воно підтримати інклюзію? До речі, не пропагується і політика підтримки держави.

Сьогодення вимагає в першу чергу підняти на належний рівень післядипломну освіту вчителів: організувати курсову перепідготовку, посилити навчання у системі методичних об'єднань шкіл (обговорення особливостей методик проведення занять, організація обміну передовим досвідом тощо), поліпшити самостійну підготовку. Курси перепідготовки необхідно провести з усіма категоріями педагогічних працівників: інспекторів ВНО, методистів ІУВ, директорів і їхніх заступників, учителів початкових класів, учителів-предметників, які будуть організовувати і здійснювати процес упровадження інклюзивного навчання.

Курсове навчання педагогічних працівників повинно носити цільовий характер і включати в обов'язковому порядку основи таких предметів: корекційної педагогіки, інклюзивної освіти, психології дітей з психофізичними вадами, генетики, медичних знань, клініки дитячих захворювань, анатомії, фізіології, патології дітей і підлітків, безпеки життя дітей, методик викладання дисциплін, методик виховної роботи з дітьми тощо.

Окрім цього необхідна чітко продумана система диференційованої стимуляції педагогічних працівників, які будуть працювати в інклюзивних класах. Вона може бути у вигляді щомісячної грошової надбавки від 25 до 40% (у залежності від кількості дітей) посадового окладу. Досвід показує, що персональна мотивація працівників створює набагато більші можливості упровадження нових ідей у практику.

Отже, лише якісно підготовлений і змотивований вчитель зможе прокласти доріжку до інклюзивного класу, потім — інклюзивної школи, а згодом — інклюзивного суспільства.

Література

1. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: моногр. / А. А. Колупаєва. — К. : Самміт-Книга, 2009. — 272 с.
2. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою / А. А. Колупаєва // Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. — 2009. — № 2. — С. 3–4.
3. Крокер Ш. Політика підтримки інклюзії / Ш. Крокер // Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. — 2009. — № 3. — С. 4–7.
4. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти / Т. Лорман // Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. — 2010. — № 3. — С. 3–11.

Л. М. Лавриненко, к.е.н.

О. Г. Гоманович, студентка групи МО-51

*Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна», м. Київ*

ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ — НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

В умовах ринкової економіки велике значення приділяється питанню освіти, від якої безпосередньо залежить інтелектуальний потенціал держави і багатство країни в цілому. Знання, кваліфікація, інтелект набувають дедалі більшої цінності. Тому на сучасному етапі людині необхідно постійно збільшувати запас знань. Цьому сприяє освітня галузь, що надає знання і формує здібності людини, готуючи кваліфіковану робочу силу для ринку праці.

Сьогодні освітня галузь має адаптуватись до ситуації на ринку праці. Вона має враховувати те, що під впливом науково-технічної революції темпи змін нових поколінь техніки почали набагато перевищувати темпи змін поколінь працівників. Протягом активної трудової діяльності працівника (30–40 років) відбувається 5–7 змін поколінь техніки. За цих умов, знань отриманих фахівцями у навчальних закладах, вистачало майже на всю трудову діяльність. В сучасних умовах оптимальний період оновлення техніки і технологій скорочується до 4–5 років, а в окремих випадках до 2–3 років, що

вимагає прискорення оновлення своїх знань, щоб відповідати вимогам суспільного виробництва.

Сьогодні загальноновизнаним є той факт, що практично будь-якому сучасному фахівцеві доводиться не просто удосконалювати свою кваліфікацію, але й якісно змінювати її. Сьогодні йдеться не лише про радикальні зміни у вже існуючих професіях, але і про появу нових професій, характер яких передбачити важко, а іноді і неможливо. Такий стан справ вже отримав своє оформлення у вигляді одного з пріоритетних напрямлень сучасної освітньої політики: навчання впродовж життя (безперервна освіта).

У другій половині ХХ століття в розвинених країнах світу були усвідомлені важливість і необхідність безперервної освіти, а також були створені відповідні освітні системи у США, Японії, країнах ЄС. Україна має досить розвинену систему шкільної, професійно-технічної і вищої освіти. Проте ця система не забезпечує безперервної освіти впродовж усього життя людини. Необхідність формування безперервної освіти обумовлена динамізмом світового розвитку, науково-технологічним прогресом та переходом економіки України до інноваційної моделі розвитку. Глобалізація, стрімкий технологічний розвиток, поява високотехнологічного обладнання обумовлює необхідність розвитку системи освіти адаптованої до нинішніх умов.

На сучасному етапі безперервна освіта розглядається як головний чинник конкурентоспроможності, який сприяє розвитку професійної компетентності та креативності. Взаємодія ринку праці і професійної підготовки кадрів виступає одним з ключових чинників антикризової модернізації. Для оптимізації взаємодії ринку праці і системи професійної підготовки кадрів необхідна активізація кожного її суб'єкта: безробітних громадян, державних органів зайнятості, підприємців і вузів.

Освітня галузь має динамічно реагувати на зміни на ринку праці, адаптуючись до нових потреб суспільства, де все більше зростає роль особистого фактора, і водночас активно впливати на його стан, забезпечуючи економіку кваліфікованими кадрами, здатними ефективно використовувати свої знання відповідно до існуючого рівня технологій, визначаючи тим самим і самі потреби. Освіта, з одного боку, впливає на ринок праці, з другого — значною мірою залежить від нього. Сучасні зміни в економіці України і, відповідно, на ринку праці потребують змін в освіті. Ринок робочої сили демонструє дедалі більший попит не лише на нові професії, а й на

робітників широкого профілю (з більш універсальними здібностями), здатних працювати на різних робочих місцях і в різних галузях.

Для того, щоб економіка України була конкурентоспроможною, все працююче населення слід постійно вчити та перенавчати, адже виробничі технології змінюються й оновлюються дуже швидко, і тому лише принцип безперервної освіти — освіти протягом усього життя — дасть змогу успішно вирішувати цю проблему.

М. С. Гончаренко, проф., д.біол.н.,

Т. П. Камнева, м.н.с.,

Н. Г. Кучук, м.н.с.

РОЗРОБКА НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ТА ВАЛЕОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ (СЛАБКЗОРИХ) ЗА НАПРЯМОМ «ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»

Наказом № 587 від 27.06.2008 Міністерства науки та освіти Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна залучено до проведення експерименту щодо організації інтегрованого навчання осіб з особливими освітніми потребами у вищих навчальних закладах.

Для виконання наказу пріоритетним завданням визначено розробку науково-методичних засад та валеологічного супроводу навчання студентів з особливими освітніми потребами (слабкозорих) за напрямом «Здоров'я людини». Для цього проведено аналіз сучасного становища проблеми навчання студентів з особливими освітніми потребами (слабкозорих). При розробці системи діагностики і моніторингу стану здоров'я слабкозорих студентів залучені новітні досягнення науки з сучасними уявленнями про структурну організацію організму людини.

Для діагностики використовувалися найсучасніші апаратно-програмні комплекси (АПК) з застосуванням комп'ютерної техніки, такі як АПК ОМЕГА — М, АПК «Інта-com Voll», метод аураграфії «ЕНІГМА — ГРАФІК», метод Кірліанографії, метод визначення електрокінетичних властивостей клітин букального епітелію, а також методи оцінки фізіологічного, психологічного та соціального аспектів здоров'я.

Для оцінки результатів проведених досліджень використовуються методи статистичної обробки результатів експерименту.

Досліджувався вплив методів корекції зору слабкозорих студентів.

На основі одержаних результатів вивчення соціально-духовних, психічних та фізіологічних особливостей розвитку та поведінки слабкозорих студентів, розподілу типологічних показників у осіб з обмеженими фізичними можливостями, визначення типу кровообігу, типу темпераменту, типу конституції та оцінку адаптаційного потенціалу студентів вибрані методи корекції стану здоров'я студентів з вадами зору та вивчено вплив корекційних заходів на показники стану здоров'я студентів.

Були створені навчальні програми (у вигляді тематичних лекцій, презентацій із застосуванням мультимедійних технологій, тренінгів, диспутів, ролевих ігор), які спрямовані:

- на інтеграцію інвалідів по зору у навчальний простір ВНЗ;
- на вирішення проблеми соціалізації інвалідів в суспільстві.

Були створені нормативні документи:

— Типове положення щодо організації інтегрованого навчання студентів зі спеціальності «Здоров'я людини», які мають вади зору, у ВНЗ.

— Нормативи послуг у сфері вищої освіти для студентів зі спеціальності «Здоров'я людини», які мають вади зору, у ВНЗ.

Література

1. Валеологія схемах: навч. посібн. / Гончаренко М. С. — Х. : Бурун Книга, 2005. — 208 с.

2. Гончаренко М. С., Карпенко І. В., Гончаренко В. Г. Инклюзивное образование и здоровье в Украине // Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку / Матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції, квітень 2009 р.: У 3-х т. / За ред. М.С.Гончаренко. — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. — Т. 2. — 264 с.

3. Особливості розвитку координаційних здібностей дітей старшого дошкільного віку з порушенням зору / Воловик Н.І., НПУ імені М. Драгоманова // Педагогічні, психологічні та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за редакцією Єрмакова С. С. — Х. : ХДАДМ (ХХПІ), 2006. — № 9. — 166 с. — С. 36–39.

Горкуша Євгенія Володимирівна,
*аспірантка кафедри соціальної роботи,
психології і педагогіки ЧДУ імені П. Могили*

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІЗ ВАДАМИ ЗОРУ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТУ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства і системи освіти України актуальним є визначення нових цілей і цінностей освіти, спрямованої на реалізацію принципів демократії, гуманізму, справедливості, індивідуального підходу до всіх учасників навчально-виховного процесу, особливо до молоді із вадами зору. Необхідно створити таку систему освіти, яка гарантувала б реалізацію всіх вищезазначених принципів. Такою системою є система інклюзивної освіти.

Інклюзивна освіта — це процес надання освітніх послуг молоді з особливими потребами, що забезпечує їхнє право на отримання вищої освіти зі створенням у вищому навчальному закладі умов, адаптованих до їхніх потреб і можливостей.

Складовою інклюзивної освіти є інклюзивне навчання. Наведено власне визначення інклюзивного навчання студентів із вадами зору. Інклюзивне навчання студентів із вадами зору — це форма здобуття вищої освіти в процесі сумісного навчання цих студентів і здорових студентів за умови адаптації навчального закладу до можливостей і потреб студентів із вадами зору.

В Україні питанням інклюзивного навчання присвячені наукові праці П. Таланчука, К. Кольченко, Г. Нікулиної, Ю. Богинської та інших.

Розвиток системи освіти України згідно із законом України «Про вищу освіту» (2004 р.), Конвенцією ООН «Про права інвалідів» (2006 р.), Наказом Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України № 764р. від 17.11.2003 р., № 55 від 17.11.2003 р. «Про затвердження Програми професійної підготовки інвалідів по слуху і зору у вищих навчальних закладах I–IV рівнів акредитації» передбачає створення нової парадигми освіти, спрямованої на формування освіченої, творчої особистості, забезпечення рівних умов для розкриття здібностей, задоволення освітніх потреб кожного, в тому числі, студентів із вадами зору.

На думку Ю. Богинської, прийняті в Україні нормативно-правові документи і діяльність, спрямована на їхню реалізацію, свідчать про те, що зроблено великий прорив у законодавчому забезпеченні доступності освіти для осіб із обмеженими можливостями здоров'я. Але реалізація цих документів здійснюється не повною мірою через необхідність їхнього доопрацювання з точки зору вдосконалення методик навчання й організації навчального процесу, а також значних фінансових внесків [1].

Відсутність закону про інклюзивну освіту у вищих навчальних закладах не дає можливості повною мірою реалізувати права осіб з обмеженими можливостями, зокрема із вадами зору, на отримання якісної вищої освіти з урахуванням їхніх можливостей і потреб.

Ще однією проблемою є неузгодженість наукової термінології в царині психолого-педагогічних досліджень інклюзивного навчання.

Шляхами вирішення зазначених проблем можуть бути:

- доопрацювання нормативно-правових документів щодо інклюзивного навчання студентів із вадами зору в доповнення до документів, що регламентують навчання школярів із вадами зору;

- приведення у відповідність наукового апарату в сфері навчання студентів з обмеженими можливостями (із вадами зору).

Проведена нами на базі Чорноморського державного університету імені Петра Могили робота щодо вивчення проблем інклюзивного навчання студентів із вадами зору засвідчує необхідність конкретизації наукового апарату, доповнення та розробки державних документів, здійснення практичних заходів керівництвом університету в плані корекції розкладу занять, забезпечення студентам із вадами зору доступу до дидактичних матеріалів, роздрукованих збільшеним шрифтом, зручним для читання, поширення спеціальних озвучених програм, що забезпечують зміщення навантаження зорового аналізатора на слуховий.

Література

1. Богинська Ю. В. Анализ современного законодательного доступности высшего образования для лиц с ограниченными возможностями в Украине // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. Педагогіка і психологія: [36. статей]. — Ялта : РІО КГУ, 2008. — Вип. 20. — Ч. 1. — С. 116—118.

2. Закон України «Про вищу освіту» [Текст]: офіційний текст від 17 січня 2002 р. № 2984-III // Офіційний вісник України. — 2002. — № 8. — С. 1—43.

3. Конвенція Асамблеї ООН про права інвалідів, 2006 р. // <http://grombezpeka.org.ua/laws/international-human-rights>.

4. Наказ Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України № 764 от 17.11.2003 р., № 55 от 17.11.2003 р. «Про затвердження Програми професійної підготовки інвалідів по слуху і зору у вищих навчальних закладах I–IV рівнів акредитації».

5. Наказ Міністерства освіти і науки України № 691 від 2.12.2005 р. «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю».

Хафіз Гуфран Алі Хан,
аспірант, викладач,

Міжнародний Ісламський Університет, Пакистан

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ В ПАКИСТАНІ

Hafiz Ghufuran Ali Khan

*Lecture & PhD Student, Faculty of Management Sciences,
International Islamic University, Islamabad, Pakistan,
E-mail: hghufuran@yahoo.com, Ph: 0092 344 4440049*

MAJOR ISSUES OF HIGHER EDUCATION MANAGEMENT IN PAKISTAN

В тезах доповіді розглядаються питання управління вищою освітою на прикладі 3-х університетів Пакистану. Автор аналізує основні проблеми: фінансові, соціально-культурні, технологічні, проблеми наявності професійних кадрів і якості інфраструктури.

Teaching and learning have been at the heart of education since the inception of mankind in this world. Higher education is meant to develop the ability of a student to think clearly, logically and honestly and to promote clear and critical thinking skills in student. This study contributes towards the understanding of the major constraints of management dynamics of higher education in Pakistan. The major constraints are financial, socio-cultural, technological, availability of skilled man power, quality and are of infrastructure, which were taken as independent variables to be tested against the dependent variable of management of higher education in Pakistan and student willingness and interest taken as moderating variable. Three different public universities namely Quaid-IAzim University, Fatima Jinnah Women University and Federal Urdu University of Science and Technology based in Islamabad were studied to collect in depth knowledge in the form of primary data and a sample of

500 students were studied out of a total population of 9000 students studying at higher levels (Masters, M. Phil and Ph.D). Enough of the already available relevant literature was studied and Interpretation of the data gave us the findings that concrete measures must be formulated and implemented by Higher Education Commission of Pakistan to minimize the deteriorating impact of these constraints for the management of higher education in Pakistan and strategic plans must be introduced in higher education similar to that of corporate world.

Т. М. Дегтяренко,

докторант Інституту спеціальної педагогіки НАПН України

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІОДИНАМІКИ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ознайомлення з працями, присвяченими розгляду процесів людської діяльності у різних сферах (П. Сорокін, А. Моль, засновники теорії «соціокультурної динаміки»; Р. С. Гринберг і О. Я. Рубінштейн, автори теорії «економічної соціодинаміки» та ін.) дозволило встановити, що предметом наукового вивчення може бути не стільки певний об'єкт або явище самі по собі, а скільки *рушійні її суспільні фактори, або соціальні механізми*. Ці концептуальні ідеї були застосовані нами при розробці теорії соціодинаміки корекційно-реабілітаційної діяльності.

Відомо, що одним із пріоритетів сучасної соціальної політики в Україні є забезпечення реалізації прав громадян на отримання якісної корекційно-реабілітаційної допомоги у разі погіршення здоров'я. У цьому разі громадян з особливими потребами можна розглядати як споживачів послуг що надаються у закладах соціальної сфери (охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та ін.), в яких й перебігає процес безпосередньої практичної допомоги (медичної, педагогічної, соціальної та ін.). Виокремлення допомоги особам з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю як соціального феномену та об'єкту соціальної політики, дозволило здійснити її вивчення як окремого виду економічної діяльності, який, на жаль, у класифікаторі видів економічної діяльності не виокремлений як додаткова послуга в жодній із перерахованих вище сфер економічної діяльності (освіта, охорона здоров'я тощо).

Вивчення соціодинаміки практики допомоги особам з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю дозволило зробити висновок про циклічність її розвитку, що підтвердило основні положення *концепції соціодинаміки корекційно-реабілітаційної діяльності*. Наприклад, в залежності від соціально-економічних умов певної країни можуть змінюватися пріоритети в наданні допомоги дітям з особливими потребами й спостерігатися переважання тієї чи іншої моделі допомоги (медичної, соціальної та ін.). На даному етапі еволюції корекційно-реабілітаційної допомоги спостерігається ентропія системи спеціальної освіти яка, на нашу думку, полягає у ігноруванні професійного педагогічного підходу у наданні освітніх послуг дітям з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю. Ця проблема загострилася із широким впровадженням таких форм навчання як інклюзивне, індивідуальне та ін., що в свою чергу обумовлює необхідність своєчасного реагування системи підготовки кадрів, зокрема оперативної модифікації: спеціалізацій підготовки; змісту формування професійного потенціалу працівників усіх галузей соціальної сфери, здійснюючих цю допомогу. Але у практиці корекційно-реабілітаційної допомоги виявлено ряд протиріч, одне із яких можна висловити словами В. К. Симоненка¹: «...наукові розробки, інноваційні вирішення створюються в одній площині, функціонують в іншій, а споживач перебуває в третій». Виокремлення корекційно-реабілітаційної допомоги як об'єкту дослідження дозволило розглянути її з позицій корекційної педагогіки як систему та як процес; розробити методологію корекційно-реабілітаційної діяльності. Основні результати наукового дослідження проблеми планується викласти у монографії «Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегія управління». Крім розроблених нових концептуальних підходів у дослідженні соціодинаміки корекційно-реабілітаційної діяльності в її єдності із соціально-економічними умовами, у монографії представлено теоретичну модель підготовки фахівців до управління корекційно-реабілітаційною допомогою. Розроблена нами концепція соціодинаміки корекційно-реабілітаційної діяльності може стати підґрунтям для: 1) зміни модельної парадигми корекційно-реабілітаційної допомоги на рівні регіону; 2) оптимізації кадрової

¹ Симоненко В. К. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: виступ на парламентських слуханнях Голови Рахункової палати України / В.К. Симоненко // Збірник «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/1469535?cat_id=440.

політики у соціальній галузі; 3) подальшої модифікації підготовки кадрів за сучасними викликами.

Л. І. Дмитренко,
*зав. сектора психолого-педагогічної освіти та навчання молоді
особливими потребами Інституту інноваційних технологій
і змісту освіти*

АЛГОРИТМ АКМЕОГРАФІЧНОГО ОПИСУ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА, ЯКИЙ ОРГАНІЗУЄ НАВЧАННЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Керівник сучасного вищого навчального закладу є цілеспрямованою особистістю, який здатний контролювати процес навчання, планувати свою самостійну навчальну діяльність. Пізнавальна мотивація керівника тісно пов'язана з його професійними потребами підвищувати творчий та інтелектуальний потенціал за рахунок самоорганізації.

Одним із перспективних завдань комплексних досліджень підготовки керівників вищих навчальних закладів є інтеграція методів, які дозволяють діагностувати, коректувати і активізувати такі елементи як ціннісні орієнтації, мотивації, самооцінку, самоаналіз, рефлексію, соціальне мислення, акмеологічність особистісного, професійного і соціального росту. На сьогодні однією із ознак акмеологічності особистісного, професійного і соціального росту керівників вищих навчальних закладів, на нашу думку, є організація інтегрованого навчання осіб з особливими потребами. Для визначення акмеологічності керівників державних служб вченими А. Деркачом О. Бодальовим, Ю. Гагіним, В. Максимовою, О. Анісімовим, Є. Степановим, А. Кириченко та ін. розроблений акмеографічний підхід, який за своїм змістом є розвитком професіографічного підходу. На думку вищезазначених вчених, професіографічний підхід вирішує головним чином завдання початкового становлення професіоналізму і є базисом, складовою частиною акмеографії [3, 4]. Поєднуючи думки вищезазначених вчених, виокремимо алгоритм акмеографічного опису діяльності керівників всіх рівнів державних служб, а саме: експертні опитування, які включають оцінку морально-психологічного клімату в колективі, оцінку діяльності і особистісно-ділових

якостей державного службовця, визначення рівнів професійних умінь, компетентності, стиля керівництва, професійних взаємодій, співбесіди зі спеціалістами, аналіз документів (результати діяльності району, перспективи, плани, організація роботи адміністрації), результати порівняльного аналізу, психологічне тестування (визначення рівня розвитку особистісно-професійних якостей, особливостей мотивації, потенціалу особистості), аналіз динамічних змін в особистісно-професійному розвитку [1, 2]. Враховуючи те, що акмеографічний опис розвитку професіоналізму будується за єдиною типовою методологічною схемою-професіоналізму діяльності і особистості, виділимо наступні компоненти акмеографічного опису керівника, який організовує навчання осіб з особливими потребами. Ці компоненти відображають наступне: підвищення професійної компетентності щодо навчання осіб різних нозологій; удосконалення професійних навичок та умінь щодо організації навчання вищезазначених осіб; засвоєння нових способів прийняття і реалізації ефективних рішень; засвоєння нових високопродуктивних алгоритмів і технологій вирішення професійних задач, зокрема в організації інтегрованого навчання осіб з особливими потребами; удосконалення системи контролю; засвоєння нових технічних засобів діяльності, розвиток особистісно-професійних якостей, а саме: проявляти морально-духовну емпатію до людей, зокрема до молоді з особливими потребами, проявляти точність у сприйманні темпераменту і особливостей їх характеру, здійснювати самоконтроль емоційної сфери [1]. Опис змісту даних компонентів повинен включати також нормативні показники та ступені їх виявлення.

Таким чином, вищезазначені компоненти акмеографічного опису можна використати в процесі атестації та підвищення кваліфікації керівників, науково-педагогічних працівників всіх рівнів.

Література

1. Держак А. А., Зазикін В. Г. Акмеологія: Навч. посібник. — СПб. : Пітер, 2003. — 256 с.
2. Гагин Ю. Концептуальный словарь — справочник по педагогической акмеологии: учебное пособие. — СПб. : БПА, 2000. — 221 с.
3. Максимова В. Г. Акмеология последипломного образования педагога: Монография. — СПб. : ПНУ «ИОВ. РАО», 2004. — 227 с.
4. www.rags.ru/files/dissertation/737.do

О. О. Добровіська

**ПОБУДОВА ТОЛЕРАНТНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН
У СТУДЕНТСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ,
ЯК ОДНА З ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ
ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ
В ІНТЕГРОВАНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Виховання є найбільш ефективним засобом попередження нетерпимості. Виховання в дусі терпимості починається з навчання людей тому, в чому їх загальні права й свободи для того щоб забезпечити реалізацію цих прав; із заохочення прагнення до захисту прав інших [1, с. 154].

Досліджуючи функції толерантності в системі освіти означимо, що, по-перше, вона є умовою ефективності та успішності процесу навчання, де між суб'єктний зв'язок учителя й учня буде визначальним; по-друге, толерантність розглядають як складову цільового комплексу процесу формування особистості.

За результатами констатувального етапу експерименту, метою якого було виявити стан сформованості толерантності у студентів ВНЗ в умовах інтегрованого навчального середовища, ми з'ясували, що студентська молодь у толерантному аспекті має достатні знання про толерантність. Але прагнення до співпраці виявляється ситуативно без особливого бажання, відношення до іншого будуються у вигляді послуги, достойно та активно поводити себе у суспільстві проявляється рідко без особливої зацікавленості, ситуативне реагування на соціальні проблеми, недостатньо розвинуті комунікативні здібності у студентів, а прагнення виявити чуйність, допомогу чи піклування залежить від бажання або ситуації. Дані дослідження спонукали нас до необхідності покращити стан толерантних взаємовідносин, запроваджуючи ефективні педагогічні умови формування толерантності у навчальному закладі.

Аналізуючи педагогічні умови формування толерантності у студентства, запропоновані низкою науковців (Безюлева, Шеламова, П. Комогоров, О. Ашихміна, О. Тодоровцева, О. Матієнко, І. Воробйова), визнаємо їх різноманітність та різносторонність, але в основі взаємної діяльності відсутній такий важливий компонент, як інтегроване середовище.

Зазначимо, що у вищому закладі інтегрованого типу формування толерантності має здійснюватися за нових умов, з урахуванням

фізичної, психічної зрілості особистості, її фізичних та розумових можливостей, а також інтелектуального і духовного розвитку. За визначенням А. С. Власенко: «Студентство — це особлива соціальна група, що формується з різних соціальних прошарків суспільства і характеризується особливими умовами життя, праці, побуту, особливою суспільною поведінкою і психологією, для якої набуття знань і підготовка себе для майбутньої роботи в суспільному виробництві, науці та культурі є головним і здебільшого єдиним заняттям» [2, с. 413].

На нашу думку однією з ефективних педагогічних умов формування толерантності в інтегрованому навчальному середовищі виступає «Побудова толерантних взаємовідносин у студентському колективі». Під якою ми передбачаємо, що оптимальним варіантом між студентським колективом та його членами є гармонізація взаємовідносин. Позитивними особливостями цього варіанту є можливість індивідуального творчого розвитку в колективі кожної молодії людини і можливість її самовизначення. Загальновідомо, що студентська група, як кожна соціальна група, створює свої закони, правила поведінки, яких повинні дотримуватись всі її члени. Тобто перед особистістю студента постає вибір: підпорядковуватись груповим вимогам і стати комформним чи намагатись зберегти свої погляди і власну позицію.

Студенти, які не змогли встановити контакт з групою, почувають себе відторгнутими, обмеженими в життєдіяльності колективу, їм не вистачає дружньої підтримки, у них виникає відчуття самотності і відчуженості. Такий стан може відображатися у гальмуванні поведінки і діяльності, погіршенні самопочуття, працездатності і результатів діяльності студента в ситуації, коли за ним спостерігають або його роботу оцінюють інші члени колективу.

Подібні проблеми особливо стосуються вразливих, сором'язливих студентів або студентів з особливими потребами, у яких труднощі соціалізації пов'язані насамперед з тим, що їм важко установлювати комунікативні контакти, зробити перший крок назустріч іншим. Відчуваючи величезну потребу та бажання до нових знайомств, таким людям потрібно докладати зусиль, щоб познайомитися з цікавими для них людьми, їм важко звикнути до нових умов навчання, нового середовища спілкування, нових умов і правил.

Побудова толерантних взаємовідносин у студентському колективі можлива за таких правил:

1. Встановлення відносин довіри на основі визнання іншої людини особистістю.

2. Безоцінне (некритичне) і безумовне (без «якщо ти... — я тебе поважатиму») прийняття іншої людини.

Шире виявлення розуміння і співчуття.

Конгруентність (відповідність думок — почуттям — словам — невербальним діям — ситуації) і аутентичність (відвертість, щирість) власної поведінки.

Забезпечення співрозмовникам свободи висловлювання власних думок, почуттів, участі у прийнятті рішень і відповідальності за їх наслідки.

Отже, для ефективного формування толерантності у студентському колективі, ми вважаємо за доцільне робити акцент на формуванні доброзичливих взаємовідносин. Оскільки саме толерантність в освітньому закладі може виступати основою для створення позитивного клімату, оптимальним механізмом взаємодії і прагненні пошуку конструктивної діяльності через діалог і співпрацю.

Література

1. *Веретенко Т., Долгополова Я.* Толерантність у професійній підготовці майбутніх учителів // Педагогіка і психологія професійної освіти. — Львів, 2002. — № 4. — 266 с.

2. *Ортинський В. Л.* Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 472 с.

С. В. Драч

*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ОРГАНІЗАЦІЯ НАЛЕЖНОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ, ЯКА МАЄ ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОБМЕЖЕННЯ

Інтеграція молоді з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі є реальністю нашого часу. Усвідомлення переваг і ризиків — головна умова успіху в цій непростій справі, яка потребує відмови від деяких стереотипів та оволодіння новими формами роботи.

Для успішного входження в суспільство таких дітей необхідна організація їх навчання і виховання в інтегрованих умовах, що забезпечить соціальний, емоційний та когнітивний розвиток кожної

дитини з особливостями психофізичного розвитку з тим, щоб вона відчувала себе повноцінним учасником соціального життя.

Головною метою соціальної інтеграції в умовах загальноосвітнього закладу є створення умов для особистісного розвитку дитини, її творчої самореалізації та можливості бути корисною іншим людям.

Діти з особливостями психофізичного розвитку, як правило, мають постійну соціальну дезадаптацію, що обмежує можливість їх інтеграції в соціумі. У зв'язку з цим, працівникам закладів освіти слід застосовувати заходи, пов'язані з покращенням стану соціальної адаптації.

Інтеграція може здійснюватися за однією із форм: повна інтеграція, комбінована інтеграція, часткова інтеграція, тимчасова інтеграція [4].

Позитивне сприйняття вчителями, вихователями і здоровими людьми дитини з відхиленнями у розвитку має прямий вплив на її розумовий, емоційний і соціальний розвиток. Найбільш сприятливою інклюзія може бути для молоді із сенсорними вадами: з порушеннями мовлення, зору, слуху, опорно-рухового апарату, які мають збережений інтелект та дітей із затримкою психічного розвитку. Що стосується молоді з легкою та помірною розумовою відсталістю, інтегроване навчання доцільно здійснювати шляхом створення спеціальних груп і класів у структурі освітнього закладу [3].

Щоб навчання в інтегрованих (або інклюзивних) класах, групах відбувалося успішно, педагог повинен оволодіти необхідними знаннями і навичками [2]:

1. Ознайомитися з анамнезом, мати уявлення про основні види порушень психофізичного розвитку.
2. Вивчати стан уваги, стомлюваності, темп роботи кожної дитини.
3. Враховувати стан слуху, зору, загальної та дрібної моторики дитини.
4. Навчатися спостерігати за дітьми та оцінювати їх розвиток під час занять.
5. Закінчувати заняття, коли діти втомилися чи відволікаються.
6. Навчитися адаптувати навчальні плани, методики, наочний матеріал та середовище до спеціальних потреб дітей.
7. Створювати оптимальні умови для спілкування, сприяти налагодженню дружніх стосунків між дітьми і формуванню колективу.
8. Формувати у дітей досвід стосунків у соціумі, навичок адаптації до соціального середовища.

9. Ставитися з повагою до дітей і батьків.

Зміст, форми та методи навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку мають бути корекційно-спрямованими. Це означає, що кожна тема, яка вивчається у школі, кожний метод і прийом, використання вчителем чи вихователем, мають не лише сприяти засвоєнню знань, умінь, навичок, формування поведінки, а й повинні спрямовуватися на виправлення вад психофізичного розвитку (залежно від дефекту) [1].

Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є ефективна співпраця вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Усі спеціалісти з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами вчителів.

Література

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: [зб. наук. праць] / За заг. ред. П.М. Таланчука, Г.В. Онкович. — К. : Університет «Україна», 2000. — 385 с.
2. *Бойко М. Д.* Право соціального забезпечення України: навч. посібник / Вид. 3-тє, доп. та переробл. — К. : Атіка, 2006. — 380 с.
3. *Бондар В., Одинченко Л., Постовойтов Є.* Благодійна діяльність як передумова розвитку суспільної допомоги дітям з психофізичними вадами // Дефектологія. — 1996. — № 4.
4. *Яркина-Смирнова Е.* Профессиональная этика социальной работы: учебник. — М. : Ключ-с, 1998. — С. 96.

Т. Є. Єжова

*кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти
Інституту психології та соціальної педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ТОЛЕРАНТНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК УМОВА СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Метою соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності є інтеграція їх у суспільство. Для досягнення цієї мети необхідним є створення середовища, в якому діти можуть взаємодіяти, спілкуватися й розвиватися відповідно до своїх можливостей. Оптимальними в цьому плані є інклюзивні школи, які за

визначенням є «школами для всіх» (Т. Бут, В. Засенко, А. Колупаєва, М. Малофєєв, М. Ейнскоу та ін.). Проблеми інклюзивної освіти дедалі привертають все більшу увагу дослідників (І. Бгажнокова, І. Гилевич, Д. Зайцев, В. Засенко, А. Колупаєва, М. Малофєєв, В. Синьов, О. Таранченко, Д. Шамсутдінова, Л. Шипіцина та ін.). Обґрунтовано, що інклюзивне навчання корисне не лише для дітей з особливими потребами, а й для їхніх однолітків, оскільки сприяє розвитку емпатії, толерантності, формуванню реалістичного світогляду. В той же час одним із чинників, що гальмує інклюзію, визнається неготовність частини педагогів, здорових дітей та їхніх батьків взаємодіяти із дітьми, які мають особливі потреби. Таким чином, формування в інклюзивному навчальному закладі толерантного середовища освітнього середовища є важливим педагогічним завданням.

Мета доповіді — на основі теоретичного аналізу досліджень в галузі інклюзивної освіти та педагогіки толерантності визначити ознаки та педагогічні умови створення толерантного освітнього середовища інклюзивного навчального закладу. Вслід за В. Ясвіним освітнє середовище навчального закладу ми розуміємо як функціональне й просторове об'єднання суб'єктів освіти, між якими встановлюються різнопланові групові взаємозв'язки [2, с. 12]. Оскільки у педагогіці толерантність визначається як певна риса особистості, що виявляється в готовності людини приймати інших такими, якими вони є, взаємодіяти з ними на засадах взаємоповаги, відкритості до сприйняття інших культур, здатності запобігати конфліктам або розв'язувати їх ненасильницькими засобами (О. Асмолов, Л. Бернадська, І. Бех, Б. Гершунський, Л. Хоружа, та ін.), освітнє середовище, в якому створено умови для формування толерантної особистості, ми вважаємо толерантним. Інтолерантним середовищем є таке, де панує неприйняття іншого тільки за те, що він виглядає, думає, діє інакше. Л. Шипіцина виділяє наступні прояви інтолерантності в дитячому середовищі: 1) дитина прагне до однолітків, але однолітки відкидають; 2) дитина прагне до однолітків, її не відкидають, але спілкування є формальним; 3) дитина відособлюється від однолітків, вони також не виявляють до неї інтересу; 4) дитина уникає контактів з однолітками, вони також уникають контактів з нею [1, с. 142].

Педагогічні ідеї формування толерантної особистості присутні в багатьох роботах видатних педагогів минулого (Г. Ващенко, А. Макаренко, М. Монтессорі, Й. Песталоцці, С. Русова, В. Сухомлинський, Л. Толстой, К. Ушинський та ін.). У сучасній науці ідеї толерантності реалізуються у педагогіці співробітництва (Ш. Амонашвілі,

О. Ільїна, В. Шаталов та ін.), педагогіці ненасильства (А. Козлова, В. Маралов, В. Сітаров та ін.) та безпосередньо у педагогіці толерантності (Т. Арістова, М. Боритко, Г. Палаткіна, Ю. Тодорцева та ін.). Аналіз наукової літератури з даних галузей педагогіки дозволив виділити наступні основні ознаки толерантного освітнього середовища: 1) *відкритість* для дітей, різних за соціальним статусом, станом здоров'я, зовнішнім виглядом; 2) *стійкість* до внутрішніх змін та зовнішніх впливів; 3) *гуманність*, яка передбачає співпрацю та діалог вчителя з учнями; 4) *варіативність*, що дає можливість враховувати та задовольняти потреби кожної дитини. Таким чином, педагогічними умовами створення толерантного освітнього середовища можна вважати використання педагогічних технологій особистісно-орієнтованого навчання та особистісно-орієнтованого виховання, а також постійну демонстрацію всіма педагогами еталонів толерантної поведінки у спілкуванні з дітьми, батьками та між собою, під час розв'язання конфліктів тощо.

Література

1. Шипицына Л. М. Ребенок с нарушенным слухом в семье и обществе / Л. М. Шипицына. — СПб. : Речь, 2009. — 201 с.
2. Ясвин В. А. Экспертиза школьной образовательной среды / В. А. Ясвин; отв. ред. М. А. Ушакова. — М. : Сентябрь, 2000. — 125 с.

Л. В. Жайворонюк,
*Миколаївський міжрегіональний університет
розвитку людини «Україна»*

НЕПЕРЕРВНІСТЬ ОСВІТИ І ВЗАЄМОДІЯ НАВЧАЛЬНИХ ТА ВИХОВНИХ ІНСТИТУЦІЙ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Людина навчається протягом життя. Особливо важко здобувати освіту інвалідові. Якщо у сім'ї дитина-інвалід, то турбота про її навчання повністю лягає на плечі батьків.

Здобуття освіти дитиною за індивідуальною програмою на дому має свої переваги та недоліки.

Серед переваг можемо виділити те, що спілкування учня з педагогом один-на один дає можливість отримати більш глибокі знання. Згідно із законодавством України, залежно від діагнозу хворої дитини,

індивідуальне навчання може здійснюватись або на дому, або в школі, якщо дитина може самостійно пересуватися.

Нелоліками індивідуальної освіти є те, що нормативними документами передбачено вивчення шкільної програми у значно коротшому обсязі. Крім того, дитина відірвана від учнівського колективу і це спричиняє чимало психологічних проблем.

Яка ж альтернатива домашньому навчанню? По-перше, якщо дитина може самостійно рухатися, йти до школи. Але цей спосіб не завжди дієвий. Наше суспільство ще не готове до толерантного ставлення людей один до одного, хоча педагоги активно працюють над цим питанням. Але виховні бесіди в школі не завжди стають нормою поведінки в реальному житті школярів.

Широкого розповсюдження набуло репетиторство, але матеріальний стан сімей, де є діти-інваліди часто не дозволяє їм скористатися цією можливістю поглиблення знань.

Дієвим способом дати якісну освіту дітям-інвалідам є спеціальні центри для таких дітей. Одним із прикладів такого навчально-виховного закладу є «Цветик-семицветик» у Корабельному районі м. Миколаєва.

Діти тут проводять кілька годин на день. З ними ведуть заняття досвідчені педагоги, вихователі, психолог. Батьки щоденно мають можливість спостерігати за «досягненнями» своїх дітей. Спільна робота дає свої позитивні результати.

Активно працюють з дітьми, що мають особливі потреби, волонтери та представники громадських організацій. Кращими у цій роботі серед молодіжних громадських організацій м. Миколаєва є «Фундація регіональних ініціатив», «Демократичний Альянс», «Рух патріотів» та ін.

Можливість здобути вищу освіту інвалідам надає ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Миколаївська філія цього навчального закладу дає можливість здобути вищу освіту всім інвалідам, які бажають це зробити, незалежно від захворювання, віку, матеріального становища.

Інститут тісно співпрацює з Обласним фондом соціального захисту інвалідів, який фінансує навчання студентів-інвалідів, що звернулись за матеріальною допомогою.

Інваліди мають право навчатися за індивідуальним графіком, що дає можливість не перевтомлюватися, вчасно лікуватися.

Першу медичну допомогу студент отримує у медпункті навчального закладу, де працюють досвідчені лікарі.

Участь інвалідів у шкільному самоврядуванні, студентському житті; заняття в гуртках, спортивних секціях, клубах за інтересами; робота в громадських організаціях дають змогу цим людям не залишатися осторонь, а бути учасником суспільного життя. Все це допомагає розвитку особистості, формує лідерські якості.

Г. В. Задіранова,
*Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського*

РОЗВИТОК ДИТИНИ З ОБМЕЖЕННЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Інклюзивна освіта є системою освітніх послуг, що ґрунтується на забезпеченні права на освіту та права здобути її за місцем проживання, в умовах навчального закладу, пристосування навчального закладу, політики до потреб усіх учнів та студентів. Інклюзивне освітнє середовище — система різнопланових соціальних контактів і конструктивної співпраці учасників навчально-виховного процесу з динамічним розвитком його компонентів для забезпечення якісної освіти і соціалізації дітей та молоді з обмеженими фізичними потребами. Інклюзивне освітнє середовище формується вчителем, причому не просто вчителем, а цілою командою педагогів і фахівців — колективом, що працює в міждисциплінарній співпраці.

Упровадження інклюзивного навчання потребує забезпечення наукового супроводу, створення навчальних програм, навчально-методичного забезпечення.

Ключовим фактором розвитку інклюзивної освіти є відповідна підготовка педагогів до роботи з дітьми з обмеженнями життєдіяльності.

Принцип інклюзивної освіти полягає в наступному: адміністрація та педагоги звичайних шкіл приймають дітей з обмеженнями життєдіяльності незалежно від їх соціального стану, фізичного, емоційного та інтелектуального розвитку і створюють їм умови на основі психолого-педагогічних прийомів, орієнтованих на потреби цих дітей.

Для дітей з обмеженнями життєдіяльності мають бути створені такі основні умови:

- регламентоване нормативно-правовими документами фінансове та юридичне забезпечення освітнього процесу;
- спеціально підготовлені для роботи з дітьми з обмеженнями життєдіяльності педагоги та фахівці (кадровий ресурс ОУ). При цьому рівні можливості в отриманні медичної, корекційної та психологічної підтримки в школі повинні бути створені для всіх учнів без винятку, що зазвичай вітається як батьками дітей з обмеженнями життєдіяльності, так і звичайних дітей;
- матеріально-технічне оснащення для створення безбар'єрного середовища (пандуси, підйомники, спеціально обладнані туалети, кабінети лікувальної фізкультури, психомоторної корекції, кімнати для логопедичних і корекційних занять з дефектологами і психологами, медичний кабінет, спортивний зал тощо);
- адаптовані освітні програми, складання фахівцями, педагогами та батьками індивідуальних планів занять;
- необхідний роздатковий та дидактичний матеріал для занять з дітьми.

Ідея інклюзивної освіти висуває особливі вимоги до професійної та особистісної підготовки фахівців, які мають базову корекційну освіту, і вчителів з базовим рівнем знань і спеціальним компонентом професійної кваліфікації. Під базовим компонентом ми розуміємо професійну педагогічну підготовку (предметні, психолого-педагогічні та методичні знання, уміння і навички), а під спеціальним компонентом — наступні психолого-педагогічні знання:

- представлення і розуміння того, що таке інклюзивна освіта, в чому її відмінність від традиційних форм освіти;
- знання психологічних закономірностей і особливостей вікового й особистісного розвитку дітей в умовах інклюзивної освітнього середовища;
- знання методів психологічного і дидактичного проектування навчального процесу;
- вміння реалізувати різні способи педагогічної взаємодії між усіма суб'єктами освітнього середовища (з учнями окремо і в групі, з батьками, колегами-вчителями, фахівцями, керівництвом).

І. І. Зезекало,
Полтавський інститут економіки і права

ЗНАЧЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Дистанційне навчання — це сукупність інформаційних технологій, що забезпечують надання слухачам основного обсягу навчального матеріалу, інтерактивну взаємодію слухачів і викладачів (тьюторів) у процесі навчання, надання студентам з особливими потребами можливості самостійної роботи по засвоєнню матеріалу, а також оцінку їх знань та навичок у процесі навчання.

Дистанційне навчання у системі спеціальної освіти відповідає принципу гуманістичності, який є визначальним у системі дистанційного навчання. Цей принцип у навчальному процесі полягає у зверненості до студента, який має обмежені можливості, засвоєнні усього навчального матеріалу курсу [1].

Можна визначити основні принципи дистанційного навчання. Отже, це:

1. Принцип стартового рівня освіти. Ефективне навчання в системі дистанційного навчання потребує певного набору знань, умінь і навичок. Таким чином, для продуктивного навчання студент повинен володіти науковими основами самостійної роботи, володіти певними навичками роботи за комп'ютером;

2. Принцип мобільності навчання, що містить у собі створення інформаційних мереж, банків знань, що дає змогу студенту коригувати освітню програму;

3. Принцип відповідності технологій навчання. Як вид занять використовуються лекції, семінарські заняття, ділові ігри, самостійна робота, контроль засвоєння знань;

4. Принцип застосування нових інформаційних технологій, а саме: на передній план слід ставити не впровадження техніки, а програмне наповнення навчальних курсів й освітніх послуг, дидактичними моделями, теоретичними концепціями.

Досвід комп'ютеризації дає можливість стверджувати, що коли пріоритетною є педагогічна основа, уя система навчання стає більш ефективною. Найбільш поширеними є наступні види дистанційного навчання, базовані на інтерактивному телебаченні, комп'ютерних телекомунікаційних сітках (регіональних і глобальних — Internet); комп'ютерних телекомунікаційних мережах з використанням

мультимедійної інформації, зокрема в інтерактивному режимі, а також з використанням комп'ютерних відеоконференцій; поєднання першого і другого.

Із цих видів дистанційного навчання найбільш вдалим і прогресивним є третій вид, оскільки він має такі переваги:

- модульність. В основу програм дистанційного навчання закладається модульний принцип. Це дає змогу формувати програму модульного курсу в такий спосіб, щоб вона відповідала потребам — груповим або індивідуальним;

- асинхронність. Під час навчання тьютор і студент можуть реалізувати технологію навчання незалежно від часу, тобто за прийнятим для кожного розкладом;

- дальності. Відстань від місця знаходження студента до освітнього закладу не є перешкодою для ефективного освітнього процесу;

- охоплення. Цю особливість ще називають «масовістю». Кількість студентів у не є критичним параметром. Вони мають доступ до багатьох джерел навчальної інформації (електронним бібліотекам, базам даних тощо), а також мають змогу спілкуватись між собою та з викладачем через мережі зв'язку;

- нові інформаційні технології. У системі дистанційного навчання використовуються переважно комп'ютери, аудіо, відеотехніка, системи та засоби телекомунікації тощо.

Таким чином, ефективність дистанційного навчання для студентів із особливими потребами залежить від ефективності взаємодії тьютора-викладача зі студентом, педагогічних технологій, програмного забезпечення, ефективності розроблених методичних матеріалів, майстерності педагогів, організації та методичного забезпечення навчального процесу, наявності зворотного зв'язку.

Література

1. Забезпечення якості освіти європейського рівня // Освіта України. — 2008. — № 21–22. — С. 10–11.
2. *Слепкань З. І.* Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. — К. : НПУ, 2000. — 210 с.

*Л. Л. Іваницька, к.е.н., доцент
інститут економіки та менеджменту*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: СУТЬ ТА ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Багато осіб з відхиленнями в розвитку, не дивлячись на зусилля, що приймаються сім'єю, фахівцями, суспільством з метою їх навчання і виховання все-таки виявляються непідготовленими до включення в соціально-економічне життя. Разом з тим результати досліджень і практика свідчать про те, що будь-яка особа, яка має дефект розвитку, може за відповідних умов стати повноцінною, розвиватися духовно, забезпечувати себе в матеріальному відношенні і бути корисним суспільству.

Останніми роками в нашій країні все більш помітним стає прагнення до зміни ситуації, що склалася. На державному рівні почала здійснюватися підготовка спеціалістів, які могли б поставити соціальну реабілітацію дітей з обмеженими можливостями здоров'я на новий рівень. Для цього потрібна розробка нових теоретичних підходів до їх навчання та інтеграції в суспільство. Звичайна освіта націлена на звичайних дітей, вона включає в себе звичайних педагогів і звичайні освітні заклади. Спеціальна освіта включає роботу з особливими дітьми, під них підлаштовується і школа, і педагоги. Інтегрована освіта за допомогою реабілітації та адаптації підлаштовує спеціальну особу до звичайної освіти. І нарешті, інклюзивна освіта, сприймаючи особу такою, якою вона є, підлаштовує під неї систему освіти.

Таким чином, ми бачимо, що інклюзія більше, ніж інтеграція. Інклюзія означає розкриття кожної особи за допомогою освітньої програми, яка є достатньо складною, але відповідає її здібностям.

Інклюзія враховує потреби, так само як і спеціальні умови, і підтримку, що необхідні для досягнення успіху. У інклюзивнім вузі кожного сприймають і вважають за важливого члена колективу, це надає особі упевненості в собі і виховує в особах без інвалідності чуйність і розуміння. Студента із спеціальними потребами підтримують однолітки та інші члени співтовариства для задоволення його спеціальних освітніх потреб.

Зараз існує вже досить багато освітніх установ, що перейшли на інклюзивна образование. Але все-таки залишається ще багато бар'єрів для повномасштабної реалізації проекту. Основні з них:

— архітектурна недоступність освітніх закладів;

— особи з особливими освітніми потребами часто визнаються ненавчальними;

— більшість викладачів ще недостатньо знають про проблеми інвалідності та не готові до включення осіб-інвалідів в процес навчання в класах;

— батьки дітей-інвалідів не знають, як відстоювати права своїх дітей на освіту, і відчувають страх перед системою освіти й соціальної підтримки.

На думку багатьох фахівців, інклюзивна освіта — новий етап в розвитку освіти в цілому. Адже в державних освітніх установах часто не враховуються здібності кожної конкретної особи. Звичайно, це пов'язано з переповненістю груп, педагоги просто не в змозі шукати підхід до кожного з 25–30 студентів, а тим більше, коли таких груп є кілька. В той же час інклюзивна освіта дає можливість включати в систему навчання й осіб-інвалідів, що ставить на новий рівень соціальну підтримку цієї категорії громадян.

Таким чином, ми бачимо, що інклюзивна освіта — прогресивний спосіб навчання, що має великі перспективи в сучасному суспільстві. Для реалізації проекту в масштабі всієї країни потрібні теоретичні обґрунтування, методи, які мають бути створені спеціалістами на основі вже наявного досвіду в зарубіжних країнах. Крім того, потрібні також фахівці, які втілюватимуть цей проект в життя, адже далеко не всі сучасні педагоги здатні перебудуватися на нову систему. Інклюзивна освіта — важливий проект, який слід розвивати, удосконалювати і втілювати в життя, якому потрібна підтримка держави, фахівців, батьків і педагогів.

Література

1. Материалы по инклюзивному образованию [Электронный ресурс]. — М. : ГОУСОШ № 1299, 2008. — Режим доступа: http://school.msk.ort.ru/integration/index.php?p=teor_mpio.
2. Основные принципы инклюзии — Иллюстрация [Электронный ресурс] // Сайт Региональной Общественной Организации Инвалидов (РООИ) «Перспектива». — М., 2005. — Режим доступа: <http://obrazovanie.perspektiva-inva.ru/7612>.

І. Б. Іванова,
*канд. пед. наук, доцент кафедри соціальної роботи
Університету «Україна»*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Інклюзивне навчання зумовлює поєднання у навчально-виховному процесі фундаментального, прикладного і суб'єктивного знання про особливості соціально-педагогічних, психологічних, соціальних впливів на розвиток особистості і соціального навчально-виховного середовища. Мета соціально-педагогічних впливів — інтегрувати можливості соціуму у сприянні позитивній соціалізації особистості на основі принципів навчання на досвіді, відповідальності, взаємодопомоги, наскрізності, фасилітації, сумісності.

Принцип навчання на досвіді зумовлює поєднання у навчально-виховному процесі змісту навчання з формами, методами і технологіями навчання. Соціально-педагогічний вплив здійснюється через активну участь студентів у розв'язанні соціально значимих проблем, вирішенні професійних задач, міжособистісних взаємовідносинах і взаємостосунках. Формування професійних умінь і навичок найбільш ефективно відбувається на семінарських і практичних заняттях з використанням активних методів і технологій навчання.

Професійна підготовка фахівців соціальної сфери є неможливою без реалізації принципу відповідальності. Зміст професійної підготовки формує соціально-педагогічні умови для свідомого вибору соціально значимої поведінки на шляху до позитивної соціалізації, формує розуміння впливу знань на поведінку, власну рефлексію, процеси інтеріоризації.

Принцип взаємодопомоги відображає ефективність впливу змісту навчання на систему взаємовідносин у студентському мікросоціумі у процесі професійної підготовки фахівців соціальної сфери. Основним психологічним прийомом є емпатія, співучасть, співпереживання особистості, яка перебуває у складних життєвих обставинах. Соціально-педагогічний вплив реалізується в системі змісту навчання, який віддзеркалює особливості соціальної і психологічної допомоги, через позитивний приклад, пояснення, приєднання до духовної сфери.

Соціально-педагогічний вплив реалізується на всіх етапах навчання у духовному і виховному впливах на свідомість особистості

змісту навчання, всього навчально-виховного процесу, соціального середовища. Принцип наскрізності реалізується всією ситуацією свідомого розвитку особистості в ході навчальних занять, самостійної роботи студентів, практичної підготовки, контрольних заходів.

Принцип фасилітації реалізується з метою допомоги студентам в активізації навчально-пізнавальної діяльності. Соціально-педагогічний вплив здійснюється через систему виховних стимулів, із мобілізацією ресурсів середовища суб'єктів і об'єктів освітнього довкілля, таких як орієнтація в системі соціальних взаємостосунків, формування державного мислення у процесі професійної підготовки, емоційна і духовна підтримка особистості в різних життєвих обставинах, супровід навчально-методичного забезпечення і процесу навчання студентів з особливими потребами у навчанні, захист студентів з інвалідністю.

Ефективність позитивної соціалізації студентів, майбутніх фахівців соціальної сфери, являє собою взаємозумовлений процес, який реалізується у принципі сумісності. Чітко визначена виховна мета професійної підготовки сучасної молоді до професій типу «людина-людина», єдність поглядів, ціннісних орієнтацій, духовний освітньо-виховний простір формує цілісну особистість, добре збалансоване соціальне середовище.

Отже, для подолання проблем в інтегрованому освітньому середовищі визначальним є поєднання системи професійної підготовки фахівця із системою формування і розвитку його особистості.

Вирішальну роль у цьому процесі відіграє духовно збагачене освітнє, соціально-педагогічне середовище.

Л. А. Калініна,

Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства відбувається реформування системи виховання та освіти, іде пошук інноваційних технологій, спрямованих на досягнення якісно нового рівня освіти та виховання на гуманістичних засадах, на основі моральних і духовних цінностей що буде сприяти процесу формування

всесбічно розвиненої особистості. Це відповідає розвитку культури третього тисячоліття і сприяє інтеграції України у міжнародне світове співтовариство.

Українське суспільство починає опановувати нові інформаційні технології модернізації свідомості людини. Вчені стверджують, що у кожную людину закладена окрема самостійна мета розвитку. Така інноваційна технологія як арт-терапія дозволяє активізувати внутрішній людський психологічний фактор, що потребує зміни якості характеру за допомогою «роботи над собою». Свідоме застосування арт-технологій поновлює якості особистості, сприяє гармонії в душі та оздоровлює тіло. Людина реалізує себе як творча особистість. Таким чином, впровадження арт-терапії у загальну систему виховання та освіти буде сприяє формуванню гуманістичних цінностей, підвищувати ефективність учбово-виховного процесу, а також це дозволить розширити спектр профілактичних засобів, направлених на формування у молоді здорового способу життя.

Багато труднощів та конфліктних ситуацій виникають на психологічній основі, тому допомогти дитині з особливими потребами подолати особистісні проблеми може психолог, арт-терапевт та корекційний педагог, які повинні чітко виявити причини тих проблем, що є у дитини та забезпечити допомогу, яка є адекватною труднощам та проблемам дитини.

Одним із напрямків психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими потребами є застосування арт-технологій, а саме: арт-терапії та арт-педагогіки. На сучасному етапі вже існує позитивний досвід практичного використання арт-терапії у галузі освіти та інклюзивної освіти.

Арт-терапія представляє собою терапію мистецтвом, яка виникла увібравши у себе мистецтво, педагогіку, психологію, культурологію, медицину, соціологію. Це творча діяльність, яка має терапевтичний ефект. Тому арт-терапія є одним із методів психолого-педагогічної роботи, де можливості мистецтва використовуються для досягнення позитивних змін у інтелектуальному, емоційному та особистісному розвитку дитини. Активний вплив мистецтва обумовлений його спрямованістю на емоційно-чуттєву сферу людини, яка є більш сприймаючою, ніж абстрактно-логічні структури.

Кожна дитина з особливими потребами має скриті можливості (творчий потенціал), тому завданням педагога, який займається арт-терапією є пробудження цих можливостей, розвиток індивідуальної активності, сприяння усвідомлення особистісної унікальності.

Тому у останні роки в Україні технології арт-терапії стали активно розвиватись та впроваджуватись у різні галузі, у тому числі у освітню галузь.

Створена концепція системної арт-терапії, яка включає в себе фактори терапевтичного впливу, форми психотерапевтичних інтервенцій на різних етапах корекційно-розвиваючих занять.

Аналіз науково-методичної літератури дозволив зробити висновок, що матеріалів, які розкривають цілеспрямоване використання методів арт-терапії у роботі педагогов та психологов освітніх закладів дуже мало. Все це також відноситься і до арт-педагогіки, яка розглядається як художня педагогіка, і представляє собою синтез мистецтва та педагогіки, як педагогічна технологія, яка основана на взаємодії особистості з різними видами мистецтва.

На наш погляд, найбільший ефект може дає об'єднання цих двох арт-технологій у корекційно-розвиваючому процесі.

І. О. Калініченко,

*методист відділу дошкільної, початкової та спеціальної освіти
Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної
освіти імені М. В. Остроградського, здобувач кафедри педагогічної
майстерності та менеджменту Полтавського національного педа-
гогічного університету імені В. Г. Короленка.*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА НА ПОЛТАВЩИНІ

Для моделювання системи інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах України з 2001 року розпочався і триває в даний час науково-педагогічний експеримент «Соціальна адаптація та інтеграція у суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». Він реалізується на території нашої держави за ініціативи ВФ «Крок за кроком», Інституту спеціальної педагогіки НАПН України та за підтримки Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

У місті Полтава експериментальними закладами визначено: спеціальний навчально-виховний комплекс № 26 «Перші кроки», спеціальний навчально-виховний комплекс № 45 та загальноосвітні навчальні заклади № 34 та № 18. Станом на 2010–2011 навчальний рік кількість охоплених інклюзивним навчанням дітей

у цих закладах становила 78 осіб. У 2009–2010 навчальному році ця кількість складала 54 особи.

В інклюзивних класах та групах компенсуючого типу зазначених навчальних закладів перебувають діти переважно таких категорій: зі зниженим зором; з порушеннями опорно-рухового апарату; з церебральним паралічем; з тяжкими порушеннями мовлення; із затримкою психічного розвитку; розумово відсталі легкого ступеня; із синдромом порушення уваги в поєднанні з гіперактивністю.

Загалом у Полтавській області станом на 2010–2011 навчальний рік, за даними Обласної психолого-медико-педагогічної консультації, 55190 дітей потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, що становить 23% від загальної кількості дітей віком до 18 років. Це на 5% більше порівняно 2007 роком.

З метою виявлення результативності зазначеного експерименту в 2010 році в Україні було проведено I етап моніторингового дослідження стану інклюзивної освіти, у якому взяла участь і Полтавська область. Методом анкетування було опитано 600 респондентів, із них 362 особи — у закладах, які беруть участь в експерименті. До анкетування були залучені:— учителі, які працюють в інклюзивних класах; асистенти вчителів, які працюють в інклюзивних класах; керівники експериментальних навчальних закладів, де запроваджено інклюзивне навчання; батьки дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних класах; батьки, діти яких навчаються в інклюзивних класах разом з дітьми з особливими освітніми потребами.

Результати дослідження показали, що всі діти з особливими освітніми потребами із задоволенням навчаються в інклюзивних класах. Причинами, через які вони відчують психологічний дискомфорт під час навчання, є труднощі у навчанні, а не взаємини з однолітками та вчителями. Неменш важливо, що 264 батьків здорових дітей з типовим рівнем розвитку, які переюювають в цих класах, відповіли, що їхні діти із задоволенням навчаються разом з дітьми з особливими освітніми потребами, і лише 13 батьків мали протилежну точку зору.

Варто звернути увагу і на те, що батьки дітей з особливими освітніми потребами є прихильниками навчання їхньої дитини у загальноосвітньому навчальному закладі за місцем проживання, навіть якщо, там не створені спеціальні для того умови.

Тому запроваджуючи інклюзивну освіту ми повинні: по-перше, змінити негативне стереотипне ставлення суспільства до осіб, які мають вади розумового та(або) фізичного розвитку; по-друге, створити

відповідні комфортні умови у загальноосвітніх навчальних закладах, щоб кожна дитина з особливими освітніми потребами змогла отримати доступ до якісної освіти.

А. К. Карпуть,
Київський Національний лінгвістичний університет,
І. Д. Перковська,
Університет «Україна»

КОНТРАСТИВНЕ ВИВЧЕННЯ СПІЛЬНОКОРЕНЕВОЇ ЛЕКСИКИ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ У ІНТЕГРОВАНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Студенти з особливими потребами мають певні проблеми, що суттєво впливають на їхню пізнавальну активність: знижену працездатність, підвищену втомлюваність, порушення концентрації уваги і т. ін., що спричиняє прогалини в знаннях. Для забезпечення рівного доступу таких людей до освіти необхідно впроваджувати в навчально-виховний процес спеціальні методи. Викладач повинен шукати шляхи для оптимальної організації навчального процесу. Одним із таких шляхів може бути робота над розпізнаванням та засвоєнням так званого потенційного лексичного фонду, тобто слів, що мають певну схожість за формою та змістом у рідній та іноземній мовах.

Контрастивне вивчення спільнокореневої лексики рідної та іноземної мов зумовлюється в процесі навчання дією як позитивної, так і негативної інтерференції. Позитивна інтерференція є опорою для виникнення асоціативних зв'язків із врахуванням етимологічних та семантичних особливостей лексичних одиниць. Негативна інтерференція є причиною і джерелом помилкових асоціацій.

Оскільки значну частину спільнокореневої лексики можна віднести до потенційного лексичного запасу студентів, який згідно програми з іноземної мови відноситься до активного словникового запасу, то виникає необхідність методичної інтерпретації такої лексики з метою розробки методики її контрастивного вивчення. В практиці навчання головним завданням учителя є спрямування уваги студентів на самостійне знаходження спільного в мовних явищах і в процесі мовлення.

Спільні риси лексичних одиниць нерідко лежать на поверхні. Це стосується перш за все інтернаціоналізмів (нім. *Interesse*, укр.

інтерес; нім. *Kapital*, укр. *капітал*; нім. *Metall*, укр. *метал*). Щодо інших груп спільнокоренових слів, то визначення їхніх спільних етимологічних та семантичних рис утруднюється відмінностями в написанні і вимові слів (нім. *Meer*, укр. *море*; нім. *Schwester*, укр. *сестра*; нім. *Bruder*, укр. *брат*).

Різні групи лексичних одиниць із спільними коренями об'єднуються в спільний лексичний фонд (лексичні паралелі), які перебувають між собою в певних генетичних відносинах в плані вираження та в плані змісту.

Аналізуючи лексичний мінімум студентів, можна виявити значну кількість коренових, похідних і складних словоутворень німецької мови, що мають паралелі в українській мові.

Визначаючи походження паралелей, слід орієнтуватися на етимологічне джерело, тобто мову, в якій виникла та чи інша лексична одиниця.

На основі дослідження етимологічних особливостей спільнокоренової лексики німецької та української мов можна зробити такі висновки.

Найчисленнішою групою таких слів виявляються запозичення з класичних мов (нім. *Bibliothek*, укр. *бібліотека*; нім. *Karte*, укр. *карта*). До цієї групи слід віднести також словоутворення на основі грецького та латинського етимологічного матеріалу, відомі з XX століття (нім. *Kino*, укр. *кіно*).

Хоча індоєвропейська лексика серед досліджуваних слів представлена мінімально, вона відіграє вирішальну роль у розвитку сучасного лексичного фонду, оскільки вона виражає життєво важливі поняття і кількість похідних від неї слів досить велика.

Література

1. Акуленко В. В. Вопросы интернационализации словарного состава языка. — Харьков: Изд. Харьковского университета, 1972. — 214 с.
2. Огуй О. Д. Лексикологія німецької мови. — Вінниця : Нова книга, 2003. — 401 с.

Л. С. Кравчук, В. М. Матвійчук,
*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Зміни в сучасному суспільстві та пов'язані з ними інтенсифікація праці, комп'ютеризація навчання і виробництва ставлять нові підвищені вимоги до фізичних і психічних якостей людини (концентрація, об'єм і перемикання уваги, емоційна стабільність, необхідність приймати важливі рішення, специфічна витривалість, швидкість і спритність у діях та ін.). Крім того, сучасна людина повинна мати достатні резерви здоров'я, які дозволили б не знижувати якість професійної діяльності. На теперішній час в нашій країні (за статистичними даними, отриманими в Міністерстві праці та соціальної політики), нараховується біля 55000 інвалідів дитинства, серед яких близько 18600 мають порушення опорно-рухового апарату, що складає приблизно 34,6%. З них більше половини студентів сьогодні навчається в Університеті «Україна», який має досить розгалужену мережу в усіх регіонах України. Серед порушень опорно-рухового апарату провідними є патології хребта (лордоз, кіфоз, сколіоз), вроджені вивихи суглобів, порушення постави тощо. Та при цьому важким інвалідизуючим фактором в більшості випадків виступає цереброорганічна патологія мозкових систем, які відповідають за рухові функції дитини. Такі відхилення в навчально-методичній літературі прийнято називати дитячими церебральними паралічами (надалі — ДЦП).

Корекційно-педагогічний процес у навчальному закладі побудований з урахуванням специфіки дефекту і пов'язаних з ним особливостей розвитку підлітків. При усій різноманітності вроджених і рано набутих порушень опорно-рухового апарату спостерігається подібність проблем. Це відхилення в розвитку сенсомоторних функцій, що пов'язано як з органічними ураженнями нервової системи, так і з обмеженими можливостями пізнання оточуючого світу, внаслідок моторної недостатності. Це патологія розвитку мовлення, яка має органічну природу і загострюється дефіцитом спілкування. Це емоційна лабільність, що супроводжує хронічні захворювання, психологічна пасивність, що виникає внаслідок гіперопіки в сім'ї.

Таким чином, підсумовуючи особливості корекційно-педагогічного супроводу навчальної діяльності студентів з ДЦП, можна зробити висновок, що система роботи здійснюється за такими загальними принципами: компенсації, що передбачає проведення роботи відповідними спеціалістами; взаємозв'язок кожного спеціаліста з урахуванням напрямку діяльності інших працівників; поєднання індивідуального підходу з груповими формами роботи; щоденного обліку психофізичного стану підлітка при визначенні об'єму і характеру знань; пріоритетного формування якостей особистості, необхідних для успішної соціалізації та професійної реалізації особистості.

Корекційно-розвивальна робота з підлітками ДЦП — процес тривалий і багатогранний, але за умови правильного навчання і виховання в дитинстві, багато осіб, незважаючи на тяжкі вади, живуть активним, незалежним життям, навчаються в ВНЗ, професійно адаптуються. З урахуванням тенденцій розвитку освітньої інтегрованої системи всезростаючу роль відіграють процеси створення умов для інтегрованого навчання. Здобуття професійної освіти випускників з інвалідністю нашого закладу дає право зробити висновок, про високий рівень ефективності соціальної адаптації та інтеграції у суспільство на ринку праці.

Б. С. Кузіна,
*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ЗАНЯТТЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ КРАЄЗНАВСТВА ТА ЇХ РІЛЬ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В СТУДЕНТСЬКОМУ ІНТЕГРОВАНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Будівництво української незалежної держави, становлення національної школи зумовили об'єктивну необхідність у формуванні нової генерації людей з фундаментальними знаннями, високими ідеалами справжніх патріотів України.

Одним з головних напрямків, визначених державною національною програмою «Освіта — Україна ХХІ століття», Концепцією шкільної історичної освіти поставлена задача оновлення її змісту,

досягнення якісно нового рівня у вивченні історії України, формування національної свідомості, любові до рідної землі, народу.

У недалекому минулому відхід від історико-краєзнавчих традицій свого народу зумовив відрив теорії від практики життя, призвів до руйнування системи механізмів національно-патріотичного виховання і краєзнавства. В результаті виникли прояви апатії до вивчення рідної історії.

Тому, на наш погляд, оновлення змісту вузівської історичної освіти засобами краєзнавства набуває особливої актуальності. На це неодноразово наголошувалось в резолюціях I та II Міжнародного наукового конгресу українських істориків «Українська історична наука на сучасному етапі» (Київ, 1997) (Кам'янець-Подільський 2003) у виступах академіків Тронька П.Т., Винокура І. І., Баженова Л. В., Батушанського В. М., Лановика Б. Д., Кравця І. І. [1, 18], Нестулі О. О.

Останнім часом з'явилися дослідження відомих істориків-краєзнавців Петрова М. Б., Баженова Л. В., Ботушанського В. М., Філінюка А. Г., Прокопчука В. С., Яремника Я. С., Треф'яка Я. П., Телячого В. А., Журка О. І., Белова О. П. в яких визначено такі основні компоненти пошуків нових підходів до вивчення курсу історії України з використанням елементів краєзнавства:

- використання методики дослідження регіональної історії для її використання на практичних заняттях;
- осмислення регіональної специфіки в просторовому вимірі при ознайомленні з важливими періодами історії України;
- дослідження історії України та української історіографії в регіональному контексті;

Використовуючи розроблені компоненти, викладачі історії України, інституту соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна» звичайно, в основу своєї роботи беруть розробки основоположника сучасної української історіографії М. С. Грушевського. Він, як відомо, ввів у науковий обіг термін «історичне районознавство», у якому поєднувались два виміри:

- «горизонтальний» — вивчення територій земель, історично даних установами географічними, продукційними, комунікативними, всім далішим соціально-культурним розвитком;
- «вертикальний» — суцільний образ економічного, політичного, культурного і національного розвитку [2, 65].

Крім цього важливим інформаційним та методичним доповненням слугують матеріали наукового збірника за підсумками

II міжнародного Конгресу українських істориків «Українське краєзнавство в системі освіти України» [3, 5].

У викладацькій практиці вивчення історії України в Хмельницькому університеті соціальних технологій використовуються такі його методи проведення лекційних, семінарських та практичних занять з елементами краєзнавства:

1. Краєзнавчий *вступ* при ознайомленні студентів із програмою навчальної дисципліни історія України (цей метод може застосовуватись також при характеристиці певного історичного періоду) [4, 11].

2. Краєзнавча *конкретизація* при викладі підпунктів теми.

3. Після лекційного викладу теми може використовуватись краєзнавче *доповнення* до опорного матеріалу.

4. Як основа вивчення навчального факультативного курсу, теми заняття, або деяких її питань використовується краєзнавча *інформація* [5, 35].

Якщо згадані вище методичні прийоми: *краєзнавчий вступ, конкретизація, доповнення* мають дещо обмежену мету — підкреслити найбільш характерні положення теми, сприяти їх кращому запам'ятовуванню, то краєзнавча інформація має завдання більш широке — дослідити історію краю послідовно, в певній системі. Ця задача вирішується шляхом вивчення розширених місцевих матеріалів, які складають окремий факультативний курс «Історія Поділля».

Поглиблення краєзнавчої роботи, використання елементів регіоналістики на заняттях з історії України викладачі поєднують із іншими інтерактивними методами викладання історії. Все це сприяє підвищенню рівня засвоєння історичного матеріалу в інтегрованому студентському середовищі.

Література

1. *Кравець І. І.* Франко — історик України. — Вид. Львів, 1992. — С. 18.
2. *Грушевський М.* Ілюстрована історія України. — К. : Наукова думка, 1992. — С. 65.
3. Записки НТШ. — Львів, 1995. — Т. IV. — Кн. 2. — С. 18.
4. Кореспонденція Я. Головацького в літах 1835–1849. — Львів, 1990. — С. 11.
5. *Треф'як Я.* Методика краєзнавчої роботи в національній школі — Івано-Франківськ, 1992. — С. 35.

О. Кучерук,
*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК АКТУАЛЬНА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

На сьогодні в світі та в Україні зокрема досить актуальним є процес впровадження в освітній простір інклюзивного навчання, адже кожна дитина з психофізичними вадами, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на одержання освіти, якість якої не різниться від освіти здорових людей. Донедавна в Україні навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я здійснювалося переважно у школах-інтернатах, що призводило до соціальної ізоляції цих дітей та усунення батьків від їх виховання. Внаслідок цього випускники навчальних закладів інтернатного типу зазнавали труднощів подальшої інтеграції в соціум. Разом з тим багато дітей, що знаходяться під патронатом системи спеціальної освіти, можуть навчатися в загальноосвітніх навчальних закладах. Ураховуючи загальноосвітній підхід до навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я, що навчаються разом з однокласниками, які нормально розвиваються, українська педагогіка робить кроки, спрямовані на зміни в освіті, пов'язані з включенням дітей з обмеженими можливостями здоров'я у загальноосвітні установи.

В умовах інклюзивного навчання, перш за все сам вчитель повинен повною мірою володіти знаннями про ті чи інші можливі вади розвитку учня, який виявить бажання навчатися у загальноосвітньому навчальному закладі. Обізнаність вчителя, його готовність допомогти учневі з обмеженими навчальними можливостями та бажання розкрити його здібності дозволяє зробити процес навчання більш ефективним та успішним. Нажаль, в Україні на сьогодні відсутня належна система професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів до роботи в інклюзивних умовах. Тому, зазвичай, включення дітей з обмеженими навчальними можливостями в освітній простір, викликає масу суперечностей, непорозумінь та проблем. Перш за все такі ситуації виникають через незнання як це вірно зробити та який підхід застосувати при навчанні учнів з обмеженими навчальними можливостями, щоб зробити процес навчання якомога ефективнішим та зручнішим.

Широке впровадження ідеї інклюзії в загальноосвітні школи України значною мірою залежить від кваліфікації кадрів, що вимагає внесення змін у процес підготовки майбутніх вчителів. І в цьому ракурсі особливе значення набуває проблема формування інклюзивної компетентності майбутніх вчителів. Інклюзивна компетентність майбутніх вчителів — це інтегративне особистісне утворення, яка обумовлює здатність здійснювати професійно-педагогічні функції в процесі інклюзивного навчання, враховуючи різні освітні потреби учнів і забезпечуючи включення дитини з обмеженими можливостями здоров'я в середовище загальноосвітнього закладу та створення умов для його розвитку і саморозвитку.

Інклюзивна компетентність майбутніх вчителів включає таку сукупність взаємопов'язаних структурних компонентів:

- мотиваційного — сформованість сукупності мотивів, адекватних цілям і завданням сукупності мотивів, адекватних цілям і завданням інклюзивного навчання;

- когнітивного — наявність системи знань, необхідних для здійснення інклюзивного навчання;

- операційно-діяльнісного — освоєні вміння та навички вирішення конкретних професійних завдань в процесі інклюзивного навчання;

- рефлексивного — наявність здатності до рефлексії, самоаналізу та самооцінки власної професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Отже, процес впровадження в освітній простір інклюзивного навчання потребує забезпечення низки сприятливих умов для його розвитку, серед яких першочергової уваги заслуговує підготовка інклюзивно-компетентних вчителів.

І. В. Лисюк, М. В. Деркач

*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ ОСВІТИ

В останні роки однієї з найбільш дискусійних проблем освіти дітей з порушеннями в розвитку, безумовно, є інтеграція. Нерідко спеціальна освіта розглядається в парадигмі «сегрегація — інтеграція», «дискримінація — рівність».

Під інтеграцією розуміється включення інвалідів у суспільство як повноправних його членів, що активно беруть участь у всіх сферах життєдіяльності, освоєння ними економіки, культури, науки й утворення. Наукою та практикою виділені різні шляхи, що забезпечують інтеграцію. Тут і роль психологічного супроводження, і роль навчання, і роль виховання, спрямованого на освоєння інвалідами культурних і духовних цінностей, і організація їхньої активної участі у всіх сферах життєдіяльності.

Інтегрована форма навчання у вищому навчальному закладі передбачає спільне навчання студентів з обмеженими можливостями, з іншими студентами. Така форма навчання визнає за людьми з інвалідністю рівні права на отримання освіти і потребує здійснення політики рівних можливостей.

Особливістю навчання студентів з інвалідністю в інтегрованому колективі є те, що, сприймаючи їх як рівних, до них висувають такі ж вимоги з боку вищого навчального закладу, як і до інших студентів. В інтегрованій групі не можна уповільнювати темп лекції, зменшувати кількість пар та їх тривалість, спрощувати чи скорочувати обсяг навчального матеріалу, тому що це знижує якість фахової підготовки.

Якість навчально-виховного процесу значною мірою визначається тим, наскільки враховуються потенційні можливості навчання та розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості. Якими б не були фізичні та психічні обмеження, поряд з ними у дитини завжди є резерви розвитку, використання яких може суттєво поліпшити якість її життя.

Таким чином, різні аспекти інтеграції досліджені, розроблені й впроваджені в різному ступені. Їхнім результатом є різні ступені інтеграції. Педагогічна практика показує, що залежно від успіхів шкільної, дошкільної, вищої освіти, від інтенсивності роботи родини, від активності й бажання самої особистості студента з обмеженими можливостями досягають різних рівнів інтеграції. Є значне число осіб з особливостями розвитку, що досягають високого рівня інтеграції (повної інтеграції). Ці люди беруть активну участь у суспільній, трудовій, спортивній, художній діяльності. Основна маса осіб з особливостями в розвитку досягає рівня часткової інтеграції (беруть участь у деяких сферах життєдіяльності, зберігаючи тісні зв'язки зі своїм співтовариством). На жаль, багато й таких інвалідів, які не можуть інтегруватися в суспільство та продовжують жити в спеціальних установах. Інтегроване навчання розуміється подвійно: як спільне навчання дітей-інвалідів і дітей, що нормально розвиваються,

у єдиному загальноосвітньому середовищі і як педагогічна система, орієнтована на формування системного бачення світу й використовує свої особливі форми та методи навчання.

Проте, вчені все ж таки намагаються створити таку інтегровану систему освіти, основною метою б якої була підготовка конкурентоспроможного випускника. Головними особливостями створення такої системи освіти є те, що, по-перше: всі її елементи включені до процесу взаємодії, всі вони не тільки взаємодіють, але й взаємосприяють досягненню головної мети навчання-виховання і розвитку особистості; по-друге: інтегрована система освіти функціонує як система цілісності, єдності та взаємодії навчальної, трудової, фізично-оздоровчої, технічної і художньо-творчої діяльності студентів. Вона протистоїть традиційному, на жаль, вже сформованому досвіду співпраці навчальних закладів, які втілюються лише на рівні функціонального підходу в межах професійної орієнтації; по-третє: ядром цілісності цієї системи є такі головні напрями, як громадянське, духовно-ціннісне і моральне виховання особистості на основі її самовизначення і самореалізації.

Тому, важливо висвітлити, як саме працює технологія інтегрованого навчання на сучасному етапі розвитку освіти в Україні.

Т. В. Матковська, Л. С. Кравчук,
*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ПРОБЛЕМИ СТАНУ ЗДОРОВ'Я І ОЗДОРОВЧІ ЗАХОДИ В СУПРОВОДІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасна ситуація в Україні щодо стану здоров'я молоді, який, згідно з даними ЮНІСЕФ «Молодь у змінюваних суспільствах», є вкрай незадовільним і характеризується такими негативними показниками: 90% усіх підлітків мають відхилення в загальному стані здоров'я, з них 20% мають по два та більше захворювань. Захворюваність підлітків зросла з 1993 до 1998 рр. на 13,9%; більше половини (62%) підлітків у віці 12–14 р. і понад 72% молоді у віці 15–20 років вживають алкоголь; кожний третій підліток 12–14 річного віку і кожен другий — після 15 років — палять; кожний п'ятий підліток 15–18 річного віку знайомі з наркотиками.

Можливість виправлення ситуації на краще є реальною, свідчить також узагальненні підсумки впливу на здоров'я людини різноманітних факторів, залежність від яких виступає в такому відсотковому відношенні: спадковість — на 20%; стану системи охорони здоров'я — на 10%; екології — на 20%; способу життя на 50%.

Щодо стану здоров'я студентської молоді, то за даними спеціально проведених досліджень (Р. Т. Раєвський і співавторів 2004 р.) у 90% із них мають місце серйозні відхилення; 50% знаходяться на диспансерному обліку з приводу хронічних захворювань і не відповідають в середньому рівню державного стандарту фізичної підготовленості. Вивчення функціонального стану та готовності до навчання студентів з особливими потребами було одним із головних завдань проведеного нами дослідження [1].

Отримані результати поряд з даними клінічного та соціально-психологічного дослідження були використані при формуванні експериментальної та контрольної груп та при складанні індивідуальних програм реабілітації. Студенти з виявленими значними порушеннями фізіологічних процесів незалежно від наявності в них групи інвалідності були віднесені до експериментальної групи.

Частіше всього виникала необхідність у динамометрії, порушенні постави та порушенні рівня функціонального стану. З метою профілактики чи лікування початкових стадій сколіозу, кіфозу, лордозу, остеохондрозу всім студентам експериментальної групи призначена кінезотерапія на профілакторі Євмінова. Покращення стану динамометрії проводиться за допомогою спандера ручного, спандера кістьового, вправ з гантелями, шведської стінки. Покращення стану рівня функціонального стану проводиться за допомогою велотренажера, заняття виконуються по 15 хв. кожного дня, ЛФК.

Наведений комплекс заходів фізичної реабілітації після короткотривалих тренувальних занять може бути з успіхом використаний не лише в умовах вищого навчального закладу чи реабілітаційного центру, але і в дитячому дошкільному закладі, в школі і навіть в домашніх умовах.

Використання стандартних повітряних сумішей з підвищеною концентрацією вуглекислоти, з метою переадаптації дихального центру на більш повільне дихання з підвищеними рівнем CO_2 в крові. Це сприяє покращенню кровопостачання клітин та відновленню порушених функцій життєво важливих органів. Застосування нейроадаптивної стимуляції нейроподібними імпульсами за допомогою приладу «ДЕНАС» перед початком чи в процесі навчання

студентів з метою швидкого відновлення функцій нейрорецепторного апарату та переадаптації механізмів саморегуляції на більш високий рівень функціонування з досягненням нормалізації порушених функцій. Виконання комплексів фізичних вправ, спрямованих на самообілізацію блокованих сегментів хребта, та вправ на самовитягнення хребта і укріплення м'язового корсету на профілакторії Євмінова, що сприяє відновленню порушеної статико-динамічної функції та профілактиці прогресування остеохондрозу хребта.

Література

1. Раевский Р. Т., Канишевский С. М., Попичко А. Ф., Ланко В. Г. Здоровье студенческой молодежи и пути его формирования в системе образования // Здоров'я і освіта: проблеми та перспективи: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. — Донецьк : ДонНУ, 2004. — С. 351–357.

М. В. Мних,
*д.е.н., професор Інститут економіки та менеджменту
Університету «Україна»*

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ІНВАЛІДІВ НА РИНКУ ПРАЦІ

Соціально-економічну політику по відношенню до населення кожна держава формує в залежності від соціально-економічних пріоритетів. Не менш важливими чинниками, які впливають на пріоритети є ускладнення демографічної ситуації, яке характеризується старінням населення, зменшенням народжуваності, забруднення навколишнього середовища і як результат — зростання чисельності осіб з певними вадами. Враховуючи вищезазначені фактори, головна задача соціальної політики держави повинна полягати в чіткій структуризації соціальних груп і формуванні підходів до державної соціальної підтримки по відношенню до даних груп в залежності від їх специфіки. Провідне місце в напрямках реалізації соціальної політики посідає питання фінансового забезпечення соціально-вразливих верств населення. Не менш важливим є забезпечення соціального захисту і повної інтеграції інвалідів в житті суспільства на основі рівного доступу до освіти, медицини, інформації.

Проблеми інвалідів не обмежуються одним напрямком і їх можна класифікувати під впливом різних чинників, і розглядати під

різними кутами. Інваліди, які входять в доросле життя, наштовхуються на бар'єри: працевлаштування і створення сім'ї. Молоді люди, які мають інвалідність, рідко можуть реалізувати власні потреби за допомогою інститутів освіти і соціального забезпечення. Вони в більших випадках змушені жити в спеціальних закладах і взаємодіяти з державними службами.

Комплексна реабілітація інвалідів втілена в індивідуальну програму реабілітації, яка надає даним соціальним групам можливість працювати але не зобов'язує їх до цього. Існує два варіанти працевлаштування: на звичайному робочому місці, якщо рекомендації МСЕК не суперечать цьому і на спеціалізованому підприємстві, яке першочергово орієнтовано на використання праці інвалідів. Одним із можливостей працевлаштування є надання спеціалізованого робочого місця на підприємствах в організаціях, установах. Але це поодинокі пропозиції оскільки, даний варіант потребує додаткових заходів по організації праці включаючи адаптацію, наявність додаткового обладнання, технічного оснащення. В Естонії, для прикладу, держава виплачує грошову компенсацію у зв'язку з адаптацією осіб з вадами здоров'я на робочому місці: протягом першого місяця послуга надається в об'ємі до 8 годин в робочий день, другого місяця — до 4 годин і протягом третього — четвертого місяця — до 2 годин в робочий день але не більше 700 годин в рік.

Розглядаючи працевлаштування необхідно пам'ятати, що ефективність даного заходу неможливе без освіти, професійної підготовки. Роблячи перші професійні кроки, особи з певними вадами здоров'я стикаються з проблемами які присутні всій молоді — відсутність професійного досвіду. Погіршує ситуацію і невідповідність рівня освіти вимогам ринку праці: види професій на ринку праці і підходи до виконання робіт змінилися, а система та механізм навчання знаходиться на рівні минулого. Таким чином, наявність проблем з отриманням належної освіти саме затребуваних спеціальностей робить інвалідів неконкурентоспроможними на ринку праці, а недоступність об'єктів соціальної інфраструктури для даної категорії громадян скорочує кількість робочих місць.

Не менш важливою проблемою є необізнаність інвалідів щодо своїх прав на ринку праці. Багато хто не знає про можливість отримання оплачуваної роботи на рівні ринкової вартості робочої сили (працюють за мінімальну заробітну плату в гіршому випадку — за відкриття трудової книги), існування професійної реабілітації. В результаті особи з певними вадами мають багато прав і одночасно

менше реальних можливостей для їх реалізації. Отже, головне завдання держави не утримувати соціально вразливі верстви населення, а дати можливість їм реалізуватися як особистість, вести повноцінний спосіб життя.

О. А. Новікова,
*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

СПРИЯТЛИВІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ В МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Формування просторового мислення має велике значення для повноцінного засвоєння необхідних знань і навиків, оскільки перехід до шкільного навчання вимагає від дитини як вільного орієнтування у просторі, так і володіння основними просторовими поняттями. Створення сприятливих умов спрямованих на засвоєння комплексу базових знань та вмінь у графічній підготовці школярів дає дидактичний потенціал і створюють основу для розвитку просторового мислення.

Діяльність вчителя на професійній основі є важливою умовою розвитку мислення, тому умовами розвитку просторового мислення будемо вжити постійно діючі обставини, які впливають на процес навчання дітей молодшого шкільного віку. І. А. Зязюн вважає, що складовими професіоналізму вчителя є компетентність (глибокі знання предмету й його викладання, знання з педагогіки та психології); вміння й навички, що ґрунтуються теоретичних і практичних знаннях; особистісні якості вчителя (емпатія, вимогливість, педагогічний такт та знання особливостей психічного розвитку дітей).

Наступною важливою умовою розвитку просторового мислення є організація навчання на основі принципів гуманізації та гуманізації освіти, особистісно-орієнтованого навчання, розвиваючого навчання, індивідуалізації та диференціації. Г. П. Бевз підкреслює, що в школі повинна здійснюватися гуманізації навчання для засвоєння знань, де учні мають засвоїти гуманітарний потенціал знань.

Важливою умовою розвитку просторового мислення є також цілепокладання, де досягнута ціль у процесі діяльності вчителя створюється можливість перевести вектор «мотив-ціль» на новий рівень.

Г. К. Воедська вказує, що продуктивна діяльність між вчителем та учнем проходить в три етапи: цілеусвідомлення, де з'ясовуються інтереси і цілі учнів та обома усвідомлюються навчальні цілі; ціледійснення, де здійснюється переорієнтація особистісних цілей учнів на навчальні цілі; цілествердження, де спрямовується можливість учнів до самостійної роботи.

Також побудова навчальних планів, програм та змісту навчального матеріалу, а саме включення в навчальну програму з математики вправ на розвиток просторового мислення. Г. П. Бевз запропонував систематизацію методів, а саме викладання нового матеріалу, активізація уваги учнів, закріплення знань й умінь, навчання розв'язанню задач, психодіагностика мислення.

Важливою умовою розвитку просторового мислення є спрямованість учнів до мотиваційної сфери (інтереси і пізнавальні потреби). С. С. Занюка стверджує, що складовими успіху є здібності, мотивація досягнення і умови проведення.

Необхідно враховувати дидактичний принцип системності і послідовності, де повинні враховуватися отримані попередні знання та створювати фундамент для засвоєння наступних знань. У дітей молодшого шкільного віку в пам'яті дуже повільно зростає база понять, які ще їм важко обґрунтувати. Л. В. Занков вказував, що засвоєння отриманої інформації є надбанням учня і можливістю перейти на більш вищий рівень усвідомлення даних понять. Пізнавальні вміння також є умовою розвитку просторового мислення, де здатність учня виконувати певні дії на основі засвоєних знань й навичок. Л. В. Занков вважає, кожен учень повинен мати пізнавальні вміння, щоб отримати знання. Н. В. Кузьміна виділяє пізнавальні вміння: гностичні, проектувальні, конструктивні, які є важливими для розвитку просторового мислення.

Важливою умовою розвитку просторового мислення є сформованість таких загальних розумових дій (операцій), як аналіз, синтез, порівняння, абстрагування і конкретизація, узагальнення і спеціалізація, класифікація та систематизація, а також специфічних дій, які характерні для вивчення геометричних тіл, зокрема таких, як дія підведення під поняття, виведення наслідків, розрізнення геометричних фігур, вибір достатніх ознак (двохмірних та трьохвимірних) тощо. Оскільки розвиток просторового мислення не завершується на етапі сформованості вказаних розумових дій, до них також віднесемо дії діагностики і корекції, самоконтролю, оцінювання.

Ще однією з найважливіших умов є емоційно-позитивне ставлення до учіння. С. Л. Рубінштейн стверджував, що «емоція в самій собі містить потяг, прагнення, спрямоване до предмета або від нього».

Отже, враховуючі індивідуальні можливості учнів вчитель або психолог повинен подавати інформаційний матеріал з математичною закономірністю розвиваючи просторове мислення у молодшого школяра.

І. М. Омелянович,
*Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психокорекційної педагогіки
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ НЕДОСТАТНІСТЮ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Реформування та модернізація системи освіти в Україні передбачає створення навчального середовища для дітей з інтелектуальною недостатністю в умовах інклюзивного навчання. Про розвиток творчих здібностей дітей йдеться в психологічних дослідженнях Л. С. Виготського, Б. М. Теплова, А. Н. Леонтьєва, В. В. Давидова і Д. Б. Ельконіна, Г. С. Костюка та ін. Л. С. Виготський в своїх працях вказував на особливу роль художньої діяльності в активізації творчих проявів та розвитку творчих здібностей дітей з інтелектуальною недостатністю [1].

Процес творчої діяльності можна логічно представити наступним чином:

- виникнення проблеми (постановка задачі);
- підготовка до вирішення задачі;
- формування замислу;
- втілення замислу.

В розумовому розвитку дітей з інтелектуальною недостатністю творча діяльність сприяє розвитку мислення, уявлення, пошуку рішень, а це в значній мірі, сприяє стимулюванню самостійності як в інтелектуальному так і в поведінковому плані. Рівень творчої діяльності дитини свідчить про рівень її інтелектуального розвитку,

тобто в залежності від рівня творчої діяльності можна говорити про рівень загального психічного розвитку, оскільки творчість є проявом людської сутності [3].

Творча діяльність дітей з інтелектуальною недостатністю утруднена з цілого ряду причин, оскільки у них недорозвинене логічне мислення, сприймання, уявлення, порушені процеси узагальнення, порівняння, аналізу та синтезу. Тому надзвичайно цікавим є питання про ранній прояв творчості, характер цього прояву, вплив творчої діяльності на розумовий розвиток дітей.

В дошкільному віці мають прояв здібності до творчої діяльності в окремих її видах, зокрема в зображувальній діяльності. Діти означеної категорії, як зазначає З. Л. Ленів можуть мати творчі здібності, які не завжди знаходять подальший розвиток та реалізацію в достатній мірі в закладах спеціальної освіти інтернатного типу [2].

Перебування дитини з інтелектуальною недостатністю в умовах інклюзивного навчання дозволить в більшій мірі розвивати її творчі здібності, оскільки навчання серед однолітків з вищим розумовим розвитком дасть можливість збільшити пізнавальні можливості цих дітей. Велике значення в умовах інклюзивного навчання набуває групова робота (групи 3–5 чоловік), яка дає змогу дитині з інтелектуальною недостатністю більше розвивати творчі здібності в колі дітей з нормальним інтелектуальним розвитком.

Література

1. *Виготский Л. С.* Психология искусства. — М. : Педагогика, 1987. — 118 с.
2. *Ленів З. Л.* Арттерапія в інклюзивній освіті // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. — Вип. 7. — К. : Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. — С. 96–100.
3. *Моляко В. А.* Психология творческой деятельности. — К. : Знание, 1978. — 45 с.

Г. О. Першко,
*кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти
Інституту психології та соціальної педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка*

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ
ДО РОБОТИ В ІНТЕГРОВАНОМУ ЗАКЛАДІ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»**

Підготовка майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в середовище загально-освітнього навчального закладу здійснюється під час опанування студентами спеціальності «Соціальна педагогіка» денної форми навчання курсу «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти», зокрема окремого модулю «Зміст соціально-педагогічної роботи в інтегрованому середовищі загальноосвітнього навчального закладу». З метою актуалізації базових знань студентів лекційне заняття цього модулю «Особливості роботи соціального педагога в загальноосвітньому навчальному закладі з дітьми із порушеннями психофізичного розвитку» проводиться у формі лекції-бесіди. У результаті її проведення студенти отримують знання щодо функцій професійної діяльності соціального педагога в інтегрованому освітньому закладі, з'ясовують види роботи соціального педагога в загальноосвітньому навчальному закладі щодо інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку, ознайомлюються з особливостями соціально-педагогічного супроводу та соціально-педагогічної підтримки дітей з порушеннями розвитку в закладі тощо [2].

У рамках модулю розроблено зміст двох практичних занять. На першому — «Організація роботи соціального педагога з дітьми з особливостями психофізичного розвитку в середовищі загальноосвітнього навчального закладу» студенти «складають» портрет дитини з особливостями психофізичного розвитку (на вибір однієї категорії із зазначеного переліку) та заповнюють таблицю з урахуванням характеристик дитини, яку вони описали, а саме: роблять оцінку потреб та проблем дитини, визначають методи роботи з дитиною, обирають необхідні соціально-педагогічні форми допомоги дитині, розробляють плани соціально-педагогічного супроводу та корекції соціально-психологічного стану дитини, планують соціально-педагогічну

роботу з батьками, виокремлюють соціальні інституції, які надають допомогу та підтримку дитині з певною нозологією. На другому практичному занятті «Формування толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку» студенти виконують вправи, які спрямовані на формування толерантності, поважного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку, терпимості тощо.

Значна увага під час викладання курсу приділяється самостійній роботі студентів. До модулю «Зміст соціально-педагогічної роботи в інтегрованому середовищі загальноосвітнього навчального закладу» студенти розробляють зміст таких інтерактивних форм, як тренінгове заняття для педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу, година спілкування, ігрова програма, сценарій проведення дружнього кола, план проведення виховної години для учнів молодшої школи, план-конспекту бесіди для батьків здорових однолітків дітей з особливостями психофізичного розвитку тощо [1].

Таким чином, навчальна дисципліна «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти» є ефективним засобом поповнення й закріплення системи знань та наближення до реальної практичної діяльності майбутніх соціальних педагогів в інтегрованому середовищі загальноосвітнього навчального закладу.

Література

1. Вайнола Р. Х. Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін: навч. посіб. / Р. Х. Вайнола, С. О. Сисоева. — К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. — 152 с.
2. Екжанова Е. А. Основы интегрированного обучения: пособие для вузов / Е. А. Екжанова, Е. В. Резникова. — М. : Дрофа, 2008. — 286 с.

Л. В. Петько,
к.пед.н., доцент

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ В УКРАЇНІ ДЛЯ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Метою наших тез є теоретичне та практичне обґрунтування підготовки до вступного випробування з іноземної мови до магістратури вступників зі спеціальності 8.01010501 «Корекційна освіта (за нозологіями)». Необхідність і актуальність підготовки магістрів за даною

спеціальністю зумовлена вимогами часу (зростає кількість дітей, які мають особливі потреби, що впливає на необхідність перегляду підходів до організації навчального процесу з урахуванням їхніх потреб), стратегія сучасної професійної освіти базується на підготовці фахівця, здатного виходити за межі окресленої діяльності, брати участь в інноваційних процесах, самостійно розв'язувати завдання.

Підготовці майбутніх фахівців, які будуть задіяні у навчально-виховній діяльності з вихованцями, які мають особливі потреби, педагогічні ВНЗ приділяють велику увагу: розробляються та впроваджуються у навчальну діяльність інноваційні програми і технології роботи зі студентами, майбутня спеціальність яких пов'язана з цієї категорію дітей і молоді.

Концепція мовної освіти передбачає формування у студентів індивідуального стилю навчання, основним інструментом якого є використання «мовного портфеля» як засобу власного рівня оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією [1].

Сучасна парадигма освіти «навчання протягом життя» порушує нові завдання в організації безперервної педагогічної освіти, що чітко відображено в Концепції підготовки магістрів в Україні [2]. За Умовами прийому до магістратури ВНЗ [2] обов'язковою умовою є складання випробування з іноземної мови (англійська, німецька, французька).

Тому нами було започатковано проект: написано 30 навчальних посібників на англійській, німецькій, французькій мовах для студентів НПУ імені М. П.

Драгоманова для підготовки до вступного випробування до магістратури із 34 магістерських спеціальностей, серед яких і *для спеціальності 8.01010501 «Корекційна освіта (за нозологіями)»* [3].

Розвиток корекційної освіти (за нозологіями) у світі має свою історію і більш широко досліджується американськими педагогами і психологами, а ознайомлення і вивчення іншомовних джерел вимагає володіння іноземною мовою.

Тому під час навчання студентів в бакалавраті ми скерували вивчення іноземної мови таким чином, щоб підготувати випускників-бакалаврів до успішного складання випробування до магістратури з іноземної мови: опрацьовувати іншомовні тексти згідно майбутньої спеціальності (в навчальній програмі охоплюються усі спеціальності, за якими навчаються студенти), закріплювати знання з граматики і фонетики іноземної мови та розвивати їх творчі здібності: навчити студентів писати і захищати реферати за професійним спрямуванням.

Література

1. Концепція мовної освіти в Україні (проект). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.google.com.ua/search?g=концепція+мовної+освіти+україні&je>
2. Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні // Наказ Міністерства освіти і науки України № 99 від 10.02.2010. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.yurist-online.com/laws/12762>.
3. *Петько Л. В., Ніколаєнко В. В., Дишлева С. М.* Англійська мова для вступників до магістратури зі спеціальності 8.01010501 «Корекційна освіта (за нозологіями)»: навч. посібник для студентів ВНЗ / за ред. В. М. Синьова. В. І. Гончарова. — 2-ге вид., випр. і доп. — К.: Ун-т «Україна», 2011. — 194 с.

О. І. Проскурняк,

Харківська державна академія культури

**ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ
КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ УЧНІВ**

Комунікативна діяльність учнів зі зниженим розумовим розвитком розвивається повільно, що обумовлено особливостями їх пізнавальної та емоційно-вольової сфер. Поняття «комунікативної діяльності» не однобічно трактується у психологічній літературі завдяки складності цього феномену. Це поняття розуміється як взаємодія (О. Бодальов, Б. Ломов, В. Панфьоров), процес комунікації з метою передання інформації (В. Соковнін), духовний контакт двох або більше індивідів (К. Платонов, А. Спіркін), комунікативний зв'язок з іншими людьми (К. Альбуханова-Славська), ставлення індивіду до дійсності (Г. Ільїн), особливий вид діяльності (Л. Виготський, О. Леонтьєв, М. Лісіна, М. Коган, С. Рубінштейн та ін.).

Грунтуючись на аналізі літератури з теми, серед показників розвитку комунікативної діяльності розумово відсталих учнів визначимо комунікативну компетентність, комунікативну культуру, соціально-комунікативну активність

Щодо комунікативної компетентності, то це є операційним поняттям і відбиває ступінь володіння особистістю комунікативним інструментарієм. Під комунікативною компетентністю розуміють володіння складними комунікативними навиками і уміннями, формування адекватних вмінь у нових соціальних структурах, знання культурних норм і обмежень у спілкуванні, знання звичаїв, традицій,

етикету, додержання пристойності, вихованість; орієнтацію в комунікативних засобах. Комунікативна компетентність представлена такими якостями, як уміння встановлювати контакти з оточуючими, пропонувати та вирішувати конфлікти, знаходити адекватні засоби впливу на партнера, що у своїй сукупності утворюють стиль спілкування. Отже, комунікативну компетентність розглядаємо як певний рівень розвитку особистості, що передбачає сформованість цілої системи мотиваційно-спонукальних явищ, особистісних якостей та функціональних проявів, які реалізують емоційні, когнітивні, поведінкові сфери особистості.

Комунікативна компетентність розумово відсталих учнів пов'язана з розвитком комунікативної діяльності: чим краще розвинута комунікативна діяльність — тим вищий рівень комунікативної компетентності. Комунікативна компетентність є результатом розвитку комунікативної діяльності учнів з розумовою відсталістю.

Комунікативна культура є не тільки показником розвитку комунікативної діяльності учнів зі зниженим розумовим розвитком, а й морально зорієнтованою якістю, яка сприяє гармонійної комунікативної діяльності. Актуалізація морально-комунікативних норм дає змогу забезпечити діалогічність у комунікативних взаєминах.

Соціально-комунікативна активність розумово відсталих учнів відносно інших людей, що виявляється у комунікативної діяльності — це сукупність знань, умінь, ціннісних орієнтацій особистості, що обумовлюють її доцільну поведінку у процесі взаємодії з іншими людьми. Виокремлюють такі складові соціально-комунікативної активності розумово відсталих учнів: орієнтованість у різноманітних соціальних ситуаціях, яка заснована на знаннях і життєвому досвіді індивіда; здатність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних відносин і умов соціального середовища; готовність і уміння будувати соціально-комунікативні взаємини з людьми; внутрішні засоби регуляції комунікативних дій; знання, уміння і навички конструктивних комунікацій; внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії

Отже, комунікативна діяльність є найважливішим фактором інтеграції розумово відсталих учнів у соціум.

О. І. Савчук, В. М. Матвійчук,
*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ОСОБЛИВОСТІ ТА КОРЕКЦІЯ ВІДХИЛЕНЬ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНТЕГРОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА

В Україні, за даними Міністерства здоров'я, на початок 2010 року, налічувалось близько 2 мільйонів 375 тисяч 934 людей з особливими потребами, з них дітей до 18 років — 134013, що складає понад 5,6% від загальної кількості. Порівняно з 2006 роком кількість дітей і молоді (до 18 років) з особливими потребами, в Україні збільшилась на 7709 осіб. Різко зросла захворюваність, у тому числі на гіпертонію — у три рази, стенокардію — 2,4 рази, інфаркт міокарда — на 30%. Майже 90% дітей, учнів і студентів мають відхилення у здорової, понад 50% — незадовільну фізичну підготовку. Ці відомості не вселяють оптимізм і свідчать про те, що в державі спостерігається тенденція до зростання чисельності людей з особливими потребами [1].

Здоров'я дітей та молоді залежить від багатьох факторів. Більше половина з них пов'язана зі способом життя — режимом дня та відпочинку, раціональним харчуванням, необхідність відповідних умов для нормального фізичного та психічного розвитку, погіршенням екології, зростання кількості захворювань, зловживанням наркотичних засобів, зниженням рухової активності, а також негативний вплив мають генетичні і аліментарні чинники. У процесі індивідуального розвитку організм дитини весь час змінюється. І в різні періоди життя властиві відповідні анатомо-фізіологічні особливості, сукупність яких накладає відбиток на реактивні властивості та опірність організму. Завдяки цьому діти різних вікових груп мають специфічні особливості, які характеризують певний етап їхнього розвитку.

Період внутрішньоутробного розвитку ембріона залежить від характеру харчування, способу життя та стану здоров'я матері, так як гострі чи хронічні інфекції, інтоксикації, професійні шкідливості впливають на стан здоров'я плода.

Створенням сприятливих умов розвитку з одночасним зміцненням організму заняттями спортом, загартовуванням можна повністю попередити виникнення патологічних станів та забезпечити

гармонійний розвиток підлітків. Вікові особливості дитячого організму зумовлюють і вікову реакцію організму на захворювання. Так, один і той же збудник викликає неоднакові форми хвороби, різний перебіг і, нерідко, різний наслідок у дітей різних вікових періодів і при різних умовах навколишнього середовища [2]. Більшість з наявних досліджень мають один суттєвий недолік — їх об'єктом є здебільшого діти з особливими потребами, які перебувають в установах інтернатного типу. За цих обставин майже не висвітлені особливості фізичного розвитку дітей та молоді з особливими потребами в умовах інтегрованого середовища.

В даний час навчання у ВНЗ, підготовка до занять збільшує навантаження на організм студента, молоді люди зовсім мало перебувають на свіжому повітрі, а вихідні дні проводять, як правило, займаються малорухливими справами, сидючи біля телевізора чи за комп'ютером. Студенти мало рухаються, внаслідок чого виникає дефіцит м'язової діяльності і здійснюються статичні напруги. Крім того, виникає необхідність засвоєння і переробки інформації, а, отже, зростає напруга зорового апарату. Недостатня рухова активність молоді у повсякденному житті несприятливо позначається на стані їх здоров'я. Все це призводить до того, що у більшості молоді погіршується зір, діяльність серцево-судинної і дихальної систем, погіршується обмін речовим зменшується опірність організму до різних захворювань, що призводить до погіршення стану їх здоров'я [2].

Фізичний розвиток є одним з показників стану здоров'я населення. У процесі регулярних занять фізичними вправами формуються і удосконалюються різноманітні рухомі навички і фізичні якості, поступово розвивається тренуваність, що характеризується комплексом морфологічних і функціональних зсувів у діяльності організму, покращення механізмів регулювання і адаптації до фізичних навантажень, прискоренням процесів відновлення.

Література

1. Демографічна криза в Україні: проблеми дослідження, витоки, складові, напрямки протидії / НАН України. Інститут економіки; за ред. В. Стешенко. — К., 2001. — 560 с.
2. Величковський Б. Т., Кіріпчев В. І., Радько М. М., Куліш Н. М., Воробйов О. О. Фізичний розвиток організму. — К., 2008.

І. В. Сандовенко,
Університет «Україна»

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ПОВНОГО ДОСТУПУ ДО ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ З ПОРУШЕНОЮ ЗДАТНІСТЮ ДО НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ КАНАДИ

За даними статистичного бюро Канади Statistics Canada, більше півмільйона дорослих канадців мають порушену здатність до навчання (learning disability). Порушену здатність до навчання відносять до низки порушень, які можуть вплинути на засвоєння, організацію, зберігання, розуміння або використання вербальної або невербальної інформації. Ці порушення впливають на навчання людей, які в інших відношеннях демонструють принаймні середні інтелектуальні здібності; таким чином потрібно розрізняти порушену здатність до навчання та загальну інтелектуальну недостатність [1].

Проблема людини з порушеною здатністю до навчання стала однією з областей дослідження сучасної педагогіки. Краще розуміння цієї інвалідності сприятиме більшій узгодженості в освітніх підходах до студентів з обмеженими можливостями навчання. Так, розроблені і сформульовані в університеті Гелф інноваційні практики універсального дизайну у викладанні допомагають вирішувати специфічні освітні потреби студентів, зокрема з порушеною здатністю до навчання. Універсальний дизайн у викладанні — інклюзивний підхід, який вітає і заохочує студентів, які мають різне походження, досвід і здібності. Розуміння різноманітності і поваги до всіх студентів сприяє створенню позитивного середовища навчання. Заохочується взаємодія і комунікація між студентами, та студентами і професорсько-викладацьким складом. Викладачі прагнуть забезпечити атмосферу, яка заохочує співробітництво, коли студенти мали б можливість обмінюватися своїми знаннями і досвідом [2].

Університети Канади сприяють адаптації студентів до освітнього середовища, надаючи студентам з порушеною здатністю до навчання доступ до асистивних технологій, спеціалістів з стратегій навчання, практикумів з письмового мовлення та спеціально розроблених семінарів, інформації з необхідних навчальних навичок тощо; навчальні заклади створюють спеціальні умови для таких студентів під час складання ними іспитів і тестів [3].

Незважаючи на підтримку, що надається студентам в університетських центрах допомоги інвалідам, доступу до післясередньої освіти можуть перешкоджати такі фактори: неузгодженість принципів та процедур підтвердження інвалідності, недостатня поінформованість викладацького складу, нездатність самих студентів відстоювати свої інтереси, труднощі комунікації з однокурсниками та адміністрацією освітньої інституції. Бар'єром до використання адаптивних технологій є час, необхідний для опанування студентами цих технологій. Недостатня інтеграція адаптивних технологій в межах всього студмістечка є бар'єром до ефективного їх використання та ширшого доступу студентів.

Досвід Канади показав важливість і, водночас складність вирішення проблем доступу до вищої освіти студентів з обмеженими можливостями навчання, оскільки, студенти з обмеженими можливостями навчання складають гетерогенну і найбільш чисельну групу від загальної кількості студентів з особливими потребами, які отримують доступ до вищої освіти. В цьому полягає актуальність проведеного дослідження.

Література

1. Official Definition of Learning Disabilities [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pacfold.ca/download/WhatIs/en/definition.pdf>.
2. The Universal Instructional Design Implementation Guide [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.tss.uoguelph.ca/uid/uid-implementation-guide-v6.pdf>
3. *Maureen J. Reed, Tanya Lewis, Eunice Lund-Lucas*. Access to Post-Secondary Education and Services for Students with Learning Disabilities: Student, Alumni and Parent Perspectives from Two Ontario Universities // Higher Education Perspectives. — 2006. — Vol. 2, issue 2. — P. 50–65 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: hep.oise.utoronto.ca.

О. В. Солопова,

Полтавський інститут економіки і права

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ В УКРАЇНІ

Україна приділяє значну увагу досягненню належного соціального захисту незахищеним верствам населення, зокрема особам з порушенням розвитку або обмеженими фізичними, психічними чи інтелектуальними можливостями.

На сьогоднішній день в Україні проживає більше 5% людей з обмеженими можливостями від загальної кількості населення країни, та їх кількість щороку зростає. У країні гостро стоїть проблема навчання та виховання дітей з обмеженими можливостями, що в подальшому викликає проблеми з працевлаштуванням. Це призводить до їх моральної деградації, соціальної напруги, незахищеності та матеріальної нестабільності, а також до бідності їхніх сімей. Отже, необхідною умовою для досягнення сприятливого духовного стану розвитку особистості, високого рівня соціальної зрілості, а також моральності є належна освіта та виховання дітей з обмеженими можливостями та подальше їх працевлаштування. Це в свою чергу зумовлює необхідність дослідження процесів виховання та навчання дітей з обмеженими можливостями в сім'ї та спеціалізованих закладах чи школах, а також обґрунтування напрямів їх покращення [1].

Створення необхідних умов для покращення становища людей із інвалідністю в здоровому суспільстві шляхом їх залучення до повноцінної участі в усіх сферах суспільного життя, забезпечення рівного доступу до освіти є головною метою навчально-виховної системи країни. Для цього впроваджується система супроводу навчання, яка включає новітні освітні технології, спеціальні методи підтримки й адаптивні технічні засоби в навчальних закладах. Провідним засобом технічного супроводу навчання осіб із вадами слуху є використання тактильно-жестової мови, з вадами зору використання «шрифту Брайля».

Також під час навчально-виховного процесу слід проводити спеціальні заходи: змагання клубу інтелектуальних ігор із «Брейн-рингу» та «Що? Де? Коли?», турніри з шахів та шашок, а також залучати до діяльності в гуртках самодіяльності. Проведення таких заходів створює підґрунтя на подолання ізольованості молоді з особливими потребами, активізовує їх життєву позицію, творчі здобутки.

Одним із головних завдань шкіл є підготовка випускників до адаптації в складних економічних умовах, до їх включення в незнайомий, складний світ виробничих, ділових і людських стосунків [2].

Проблема здобуття освіти дітьми з обмеженими можливостями в Україні пов'язана з такими недоліками:

1) відсутність безбар'єрної архітектури — інваліди з порушенням опорно-рухового апарату практично позбавлені можливості відвідувати аудиторії;

2) відсутність відповідних санітарно-гігієнічних умов у ВНЗ і школах;

3) відсутність відповідної медичної підтримки (психологічної та соціальної) студентів і викладацького колективу;

4) неадаптованість засобів навчання до людей, що мають вади зору, слуху, хворі на церебральний параліч та ін.;

5) певна відстороненість, байдужість громадської думки щодо осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Отже, є необхідність зміни існуючої системи освіти, як засобу соціальної реабілітації, у бік її більшої відкритості для дітей з обмеженими можливостями з метою досягнення основних завдань навчальних закладів.

Література

1. Козлова Л. В. Основы реабилитации / Л. В. Козлова, С. А. Козлов, Л. А. Семененко. — Ростов н/Д.: Феникс, 2003. — 480 с.

2. Холостова Е. И. Социальная реабилитация / Е. И. Холостова, Н. Ф. Дементьева. — М.: Дашков и К, 2006. — 340 с.

Т. Д. Тарасенко, Г. А. Опря,
*Миколаївський міжрегіональний інститут
розвитку людини «Україна»*

ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Мета нашого дослідження розглянути навчальний та соціальний аспекти сімей відомі лише тим, хто в цій галузі працює. Більшість нашого суспільства майже не знає цих проблем. Тому тема дослідження з одного боку, стосується дітей-інвалідів та їх сімей, а з іншого — нас та нашої громадянської позиції.

Згідно оцінкам світової статистики, більше 650 млн. чоловік (10% населення) є інвалідами [1]. В Україні на даний час зареєстровано близько 3-х млн. інвалідів, з них 60 тис. дітей, і з кожним роком їх кількість зростає. Це діти, що мають різні фізичні та психічні відхилення, які обумовлюються порушенням загального розвитку і не дозволяють їм вести повноцінне життя.

Велика кількість з них стикаються з випадками дискримінації і відчуження. Конвенція про права інвалідів (травень 2008 р.) знаменувала собою початок нової епохи «в захисті і забезпеченні рівного здійснення всіма інвалідами всіх прав людини і основних свобод, а також поваги їх гідності» [1].

Хоча інваліди завжди були забезпечені такими ж правами що й інші громадяни суспільства, вперше їх право було комплексно закріплено в міжнародному договорі, що має обов'язкове виконання.

В нашому суспільстві більша частина цих дітей знаходиться в спеціалізованих інтернатах та дитячих будинках, де вони ростуть в обмеженому світі і не знайомі з широким соціумом. Але ці діти хочуть та мають право жити в загально-соціальних умовах: ходити до дитячих садків, відвідувати загальноосвітні школи, закінчувати середні та вищі навчальні заклади, займатись спортом. Ми хочемо привести слова з вірша німої від народження дівчинки Соні:

«Мне страшно, голова гудит — А ключ к замку в мозгу —

Там мечутся слова и просятся уйти. И как его достать?

«Пусти нас Соня, в мир пусти!» Ну помогите ж мне!»

Но рот мой на замке,

Однак наше міське господарство погано підготовлено до життя дітей інвалідів. Більшість транспорту, житлових та громадських будинків не пристосовані для людей з обмеженими можливостями.

Нині Міністерство освіти, науки, молоді та спорту України планує розробити спеціальні навчальні плани, методичні посібники, що торкаються специфіки навчання дітей з особливими потребами а також критерії оцінок їх досягнень в загально освітніх навчальних закладах.

Право на інклюзивну освіту на всіх рівнях забезпечує ст. 24 Конвенції ООН «Про права інвалідів», затвердженою Генеральною Асамблеєю ООН 13 грудня 2006 р. та вступивша в силу 3 травня 2008 р.

На сьогоднішній день існує велика кількість систем навчання, та фізичного розвитку дітей з обмеженими можливостями. Одною з них є система гімнастики Ботмера. Ботмерівська гімнастика — це вільне осмислення поведінки з тілом. Людина будує в просторі лінії та фігури, при цьому виникає зворотня дія просторових сил на людину, в результаті його тіло розпрямляється в напрямку цих сил та приходить в гармонію з ними [2].

На завершення можна зробити слідуючий висновок: систем та методик навчання та лікування дітей з обмеженими можливостями багато, але майбутнє цих дітей залежить від нас з вами: не ставтесь байдуже до долі цих дітей. Ніхто не знає що буде з кожним з нас в подальшому житті. Наша доля залежить не лише від нас, але і від різноманітних факторів яких ми не можемо змінити.

Дітям з обмеженими можливостями дісталась важка доля, та вони не здаються та боряться за своє місце під сонцем вони стають

чемпіонами на параолімпійських іграх, докторами наук, роблять блискучу кар'єру. В нашому університеті «Україна» навчається багато дітей з обмеженими можливостями, після чого успішно працюють.

Література

1. Руководство для наблюдателей в области прав человека. Нью-Йорк, 2010.
2. BOTHMER-MOVEMENT-INTERNATIONAL-RUS narod.ru.

А. Д. Терешук,
*канд. психол. наук, ст. н. с. Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОЯВУ АФЕКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Виникнення афективного стану зумовлено взаємодією різних факторів, основними з яких є сила подразника, особливості психотравмуючої ситуації (ситуації психоемоційного напруження), що передувала афекту (афективній реакції) та існувала безпосередньо при її виникненні, особистісні особливості індивіда та індивідуальна значущість подразника для особистості як взагалі, так і безпосередньо в межах психологічної ситуації його реалізації.

Причинами розладів є специфічні психологічні чинники і, зокрема, особливі цінності й установки, які заохочують і культивують у багатьох родинах. Стаючи надбанням індивідуальної свідомості, вони створюють психологічну схильність до емоційних розладів дітей, у тому числі до переживання негативних емоцій та депресивних і тривожних станів.

Численні дослідження свідчать про шкідливість закріплення у дітей негативних емоційних станів, що впливають на їх поведінку та зміни настрою. У дітей із піднесеним, ейфоричним настроєм переважають імпульсивність і психомоторна розгальмованість, які можуть маскуватися під дитячу безпосередність і життєрадісність. Такі діти важко приймають вимоги інших, не дотримуючись прийнятих у школі правил поведінки, не хвилюються з приводу негативних емоцій, швидко забувають власні обіцянки. Для дітей зі зниженим тлом настрою характерна схильність до боязкості та переживання

страху. При цьому сповільнюється формування ініціативності, самостійності. У цих дітей переважають ігрові інтереси, але таким дітям нелегко вступити в контакт. Вони важко переживають свою несамостійність у навчанні, дуже важко звикають до колективу.

Особливості взаємин дитини з людьми, що її оточують, багато в чому визначають силу та зміст її емоційного прояву. Дитина дуже швидко засвоює систему відносин у тій сфері, в якій вона перебуває. Причиною афективних реакцій можуть бути невідповідність оцінки дорослого самооцінці дитини, сприйняття ситуації як важкої, конфліктної й водночас невіршеної, труднощі в будь-якій діяльності, ситуації випадкової небезпеки. Афективні прояви різко змінюють стан внутрішніх органів, м'язової діяльності та перебіг психічних процесів. У дитини різко знижується здатність до осмислення навколишнього та контролю над своїми вчинками. У результаті повторення подібних обставин, що викликають негативні емоції, відбувається закріплення зв'язку між певною групою подразників і відповідними їм емоційними реакціями. Навіть вербальне згадування про певні обставини викликає афективні прояви.

Проведене дослідження дає змогу сформулювати наступні загальні діагностичні критерії афективних станів: а) наявність конфліктної ситуації, яка виникає раптово (або на фоні довготривалої конфліктної ситуації має місце дія додаткового інтенсивного подразника) та зачіпає найбільш індивідуально значимі для особистості потреби (загроза життю, здоров'ю, самоповазі, соціальному престижу тощо); б) розвиток афективного стану безпосередньо після виникнення конфліктної ситуації; в) наявність емоційних проявів у вигляді гніву, страху, розпачу, відчуттів ненависті, образи, невдоволення, люті тощо; г) наявність вегетативних проявів у вигляді почервоніння або збліднення обличчя, тремтіння рук, сухість у роті, перебої у роботі серця, відчуття нестачі повітря тощо; д) наявність моторних проявів (рухове збудження різного ступеня інтенсивності); є) розлад комунікативних (мовної, міміко-пантомімічної тощо) функцій; ж) тривалість: для афектів — до декількох хвилин, для афективної реакції — до декількох годин.

Таким чином, афективність поведінки може викликати ускладнення в розвитку особистості. Стійкі афекти деструктивного характеру не тільки ускладнюють психічний розвиток, але й можуть спричинити значне його перекручування, привести до незворотних наслідків. Адже визначення характеру афективності, її показників — важливе питання на всіх етапах розвитку. Відповідні зміни в соціаль-

ному оточенні, спеціальні методи впливу можуть зняти небажані емоційні реакції і попередити виникнення деструктивних афектів у поведінці особистості. А наведені методичні підходи та діагностичні критерії дозволять оптимізувати діагностику афективних станів.

І. А. Хозраткулова,

Миколаївський національний університет імені В. Сухомлинського

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРУВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ПРОСТІР

Під впливом усесвітніх процесів гуманізації, інтеграції молодшої української держави в європейську спільноту сучасне українське суспільство змінює ставлення до найбільш незахищених його членів — дітей з особливими потребами, спрямовуючи зусилля педагогіки і психології до взаєморозуміння і співпраці людей. Ці зміни свідчать про подолання соціальних, психологічних та освітніх бар'єрів.

Отже, держава має забезпечити доступність до якісної освіти відповідно до рівня дітей з особливими освітніми потребами з урахуванням здібностей, можливостей, бажань та інтересів кожної дитини шляхом запровадження інклюзивної освіти.

У нашій країні процес інтеграції дітей з обмеженими можливостями почався більше 10 років тому. Але водночас є відчутним брак вичерпної кваліфікованої інформації про інклюзивну модель навчання, її переваги, які підтверджуються практикою.

Проект інклюзивної освіти повинен змінити суспільство, аби воно враховувало і пристосовувалося до індивідуальних потреб молодих інвалідів, зважало на їхні погляди і думки, які мають стати важливими для оточуючих. Освіта суттєво впливає на світогляд суспільства. У ЗМІ, у спеціальних джерелах недостатньо інформації про інклюзивне навчання, що підтверджується результатами наукових досліджень в Україні, і це спричиняє критичне ставлення більшості населення до змін у системі освіти.

Для того щоб з'ясувати обсяг інформації, якою володіють оточуючі, ми провели вуличного опитування і з'ясували, що населення не розуміє понять інклюзивного та інтегративного навчання.

Виходячи з результатів проведених бесід з батьками ми дійшли, що батьки дітей із стандартним розвитком не бажають, щоб діти

з особливими потребами були разом з їх дітьми під час навчання в одному класі, але не мають нічого проти того, щоб діти з особливими потребами навчалися з їхніми дітьми в одній школі, але у спеціальному класі.

Цікавим, на наш погляд, є результат опитування дітей з обмеженими можливостями здоров'я різного віку. Дітям, які ще не пішли до школи ставили одне запитання: «Чи бажаєш навчатися у загальноосвітній школі, разом з усіма дітьми?». «Так» відповіли 90% дітей дошкільного періоду і 20% дітей, віком від 14 до 17 років, в яких вже є досвід взаємодії з однолітками без статусу інвалідності. Таку тривожну тенденцію слід ретельно досліджувати, щоб з'ясувати причини їх вибору.

Навчання дітей з особливими освітніми потребами — це складний процес індивідуального планування і систематичного контролю наданих завдань. А майже всі вчителів ЗОШ визнають неналежний рівень знань щодо проблем людей з особливостями розвитку, вони вважають, що не зможуть забезпечити спектр необхідних послуг для цієї категорії дітей, скаржаться на недостатність досвіду взаємодії з дітьми з функціональними порушеннями.

Отже, у проблемі інклюзивної освіти багато невирішених проблем.

Але побудова ефективної системи супроводу інклюзивної (інтегративної) освіти дозволить їх зменшити, розуміючи, що головна роль в організації цього процесу відводиться вчителеві.

Розв'язання труднощів інклюзії є можливим лише за умови доброзичливої взаємодії всіх дорослих учасників освітнього процесу, небайдужих до проблем дітей з особливими потребами.

М. Є. Чайковський,

*Хмельницький інститут соціальних технологій
університету «Україна»*

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ЗОШ-ВНЗ

Актуальність розробки критеріїв ефективності соціально-педагогічної роботи в інклюзивному закладі освіти визначається обраним в Україні курсом на впровадження інклюзивного навчання та

відсутністю наукового обґрунтування і досвіду практичного використання методів оцінювання результатів діяльності суб'єктів інклюзивного освітнього простору. Особливо це стосується вищих навчальних закладів, в яких поки що лише здійснюються наміри впровадження інклюзивного навчання. Визначаючи соціалізацію як основну мету і результат соціально-педагогічної роботи в закладі освіти, останнім часом розроблені критерії соціалізації учнівської і студентської молоді, які ґрунтуються на визначенні у них базового знання про соціальні норми і цінності, (когнітивний критерій), здатності управляти власним емоційним станом (емоційно-ціннісний критерій), спроможності комунікативних умінь, здатності до подолання психічних бар'єрів у спілкуванні, можливості налагодження продуктивних взаємин в колективі (діяльнісний критерій). Незважаючи на науковість, надійність і здатність об'єктивно відобразити сутність і динаміку соціалізації, розглянуті критерії не можуть бути використані в повній мірі для оцінювання результатів соціально-педагогічної роботи з учнями і студентами з особливими потребами враховуючи особливості їх соціально-психологічного стану та значні відхилення у здоров'ї. Виходячи з наведеного, ми розробили критерії і показники ефективності соціально-педагогічної роботи в інклюзивному освітньому просторі: ЗОШ-ВНЗ. З метою комплексної оцінки отриманих результатів, в запропонованій критеріально-рівневій системі виділено інтегральний критерій, відображаючий досягнутий рівень соціалізації об'єктів навчально-виховного процесу і досягнуту відповідність навчальної бази та готовності колективу закладу освіти до проведення інклюзивного навчання. Невід'ємними складовими інтегрального критерію в розробленій системі виступають особистісний і процесуальний компоненти. Особистісний компонент включає такі соціально-психологічні показники: соціальна активність, готовність до саморегуляції поведінки, спроможність до самоактуалізації, самооцінка фізичного і психічного здоров'я. В процесі навчання студенти демонструють зміни визначених особистісних якостей, що дає можливість судити про досягнутий рівень соціалізованості і виникаючі потреби в створенні додаткових умов соціалізації і застосуванні стимулюючих заходів. Процесуальний (соціально-педагогічний) компонент безпосередньо не відображає зміни особистісних характеристик студентів з особливими потребами, він дає можливість зрозуміти механізми впливів використаних технологій і методів на процес соціалізації. До цього компоненту ми віднесли доступ до інклюзивного навчання молоді з особливими

потребами, інклюзивну компетентність учасників інклюзивного навчання та готовність колективу до надання послуг на волонтерських засадах. Забезпечення доступу до інклюзивного навчання відіграє ключову роль в реалізації механізмів соціалізації молоді з особливими потребами, оскільки сприяє подоланню основних бар'єрів на шляху здобуття якісної освіти і досягнення повноцінного і незалежного функціонування в суспільстві. Оцінюючи ефективність соціально-педагогічної роботи ми, передусім, визначаємо досягнуті успіхи в роботі з абітурієнтами (інформування про умови навчання, кваліфікована професійна орієнтація, адаптація до студентського середовища, підготовка до вступу у ВНЗ силами викладачів). Наступний показник, який піддається детальному аналізу, полягає в адаптації навчальної бази до індивідуальних потреб студентів (архітектурна безбар'єрність, пристосування аудиторій і робочих місць, забезпеченість допоміжними засобами навчання, сучасними інформаційними технологіями, модифікація навчальних планів у відповідності з індивідуальними навчальними потребами студентів). Динаміку інклюзивної компетентності і готовності до надання послуг на волонтерських засадах педагогічних працівників, студентів та допоміжного персоналу закладу освіти ми оцінюємо, дотримуючись розроблених нами стандартизованих змістовних характеристик.

А. Г. Шевцов,

*д-р пед. наук, завідувач кафедри ортопедагогіки та реабілітології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

ПІДГОТОВКА ОРТОПЕДАГОГІВ ДЛЯ СФЕРИ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ОСОБАМИ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

В Україні за останні роки спостерігається помітний ріст дитячої інвалідності, яка пов'язана з порушеннями опорно-рухового апарату, зокрема, з дитячим церебральним паралічем. Для такої категорії дітей з вадами психофізичного розвитку вельми актуальною є проблема корекційного психолого-педагогічного супроводу їхньої освіти відповідними фахівцями.

Ці фахівці мають бути профільно підготовлені для такої роботи вищими навчальними закладами за спеціальністю «Корекційна освіта».

Ортопедагогіка». Ортопедагогікою (від грец. Орθζ — прямий) ми називаємо науку про принципи, закономірності, зміст, методи і форми навчання та виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Ортопедагогіка розвивається на основі загальних принципів педагогіки, дефектології, реабілітології з урахуванням даних таких споріднених дисциплін, як ортодизонтогенез та ортопсихологія.

Процес навчання та виховання дітей з ДЦП ускладнюється певними обставинами, пов'язаними з клінічними характеристиками цього захворювання. Адже, дитячий церебральний параліч — це фактично комплекс симптомів, які виникають через аномалії будови або пошкодження частини головного мозку, що відповідає за рухові функції, координацію рухів. Суттєво, що до основного симптому ДЦП — руховим розладам, проблемам з локомоторними та постуральними можливостями дитини — в більшій частині випадків приєднуються порушення психіки, мовлення (80%), зору (20%), слуху (15%), кінестетичного сприймання (15%) та ін. Часто діти з церебральним паралічем мають і інші порушення, наприклад понижений інтелект, у деяких — значно виражена затримка розумового розвитку. Таким чином, це дуже складна категорія порушень психофізичного розвитку («група синдромів» за Левоном Бадаляном), адже її характерною особливістю є поліморфізм клінічної картини зі своїм комплексом коморбідних синдромів, незважаючи на те, що всі ці порушення об'єднуються в один нозологічний статус — порушення моторної сфери.

Полісиндромність та складна етіологія ДЦП спричиняє і багатоаспектність навчально-реабілітаційного процесу, мультивекторність корекційного медико-психолого-педагогічного впливу на фізичне, психічне та соціальне здоров'я дитини, його особистісний розвиток.

Щодо проблеми підготовки кадрів для корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми з ДЦП, то, враховуючи зазначений поліморфізм клінічної картини цього захворювання та складності вторинних порушень розвитку цих дітей, мультидисциплінарність системі їх освіти та реабілітації ми робимо висновок щодо необхідності підготовки нових спеціалістів широкого профілю ортопедагогічного та реабілітологічного напрямку. В Україні виникла гостра потреба у кваліфікованих фахівцях з ортопедагогіки, які могли би працювати вчителями спеціальних шкіл для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, надавали компетентну корекційно-реабілітаційну допомогу дітям з порушеннями психофізичного розвитку різних нозологій

як вчителі інклюзивного навчання та педагоги і вчителі-реабілітологи корекційної-реабілітаційних установ.

Саме таких унікальних на цей час фахівців почали готувати на кафедрі ортопедагогіки та реабілітології Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова у 2010 році.

Кваліфікація, яку надає система підготовки ортопедагога, є багатопрофільною і враховує такі аспекти її практичної застосування, як робота:

- вчителем початкових класів в школах для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та школах з інклюзивною формою навчання;

- вчителем-дефектологом, консультантом з інклюзивного навчання в закладах освіти інтегрованого типу;

- вихователем-ортопедагогом дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату;

- педагогом-реабілітологом (вчителем-реабілітологом) в реабілітаційних установах та соціальних службах для дітей та осіб дорослого віку з обмеженнями життєдіяльності;

- консультантом з професійної реабілітації дорослих осіб з обмеженнями життєдіяльності, їх навчання у професійно-технічних та вищих навчальних закладах інтегрованого типу;

- вихователем-гувернером, сімейним консультантом з корекційного розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Отже, у вищій школі ортопедагогіка — новітня спеціалізація з корекційної педагогіки, що спрямована на унікальну підготовку та перепідготовку фахівців у сфері корекційного навчання та психолого-педагогічної реабілітації дітей і дорослих з порушеннями опорно-рухового апарату.

В. М. Махінов,*Професор кафедри теорії та практики перекладу
Інституту філології та масових комунікацій*

ІСТОРИКО-НАУКОВІ ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Мова є визначальним чинником в освоєнні людиною світу, головним джерелом сукупної духовної діяльності людини по відношенню до світу, пронизує практично усі основні міфологічні і релігійні системи, що виникли ще на зорі людської цивілізації. Особливе значення мають історико-наукові передумови вивчення мовної особистості в умовах інклюзивної освіти.

Цілісний лінгвофілософський підхід до проблеми зв'язку світу, мови і народу уперше в історії науки був закладений великим німецьким лінгвістом В. фон Гумбольдтом (1767–1835). Основою лінгвістичної філософії В. фон Гумбольдта стала ідея про те, що мова — жива діяльність людського духу, єдина енергія народу, що виходить з глибин людської істоти і пронизує собою усе його буття: «Мова є не продукт діяльності (εργον), а діяльністю (ενεργεια). Мова являє собою постійно поновляючи роботу духу, спрямовану на те, щоб зробити звук придатним для вираження думки». У ній зосереджуються не результати духовного життя, але саме духовне життя: «...Вона є сукупністю духовної енергії народу».

По словах Гумбольдта, «...світ, в якому ми живемо, є ... саме той світ, в який нас поміщає мова, на якій ми говоримо». Слово — це відбиток у свідомості не предмета як такого, а його чуттєвого образу, створеного цим предметом за допомогою словотворення; воно еквівалентне не самому предмету, а його розумінню в акті мовного творення. Мова не означає світ, а творить особливу картину світу. Широко відомою стала теза В. фон Гумбольдта про те, що «мова народу є його дух, і дух народу є його мова, і важко уявити собі щонебудь більше тотожне».

«Кожна мова описує навкруги народу, якому він належить, круг, звідки людині дано вийти лише постільки, поскільки він тут же вступає в круг іншої мови».

У вітчизняному мовознавстві «лінія Гумбольдта» в найбільш завершеному виді представлена в творчій спадщині А. А. Потебні (1835–1891). Його праця «Думка і мова» (1862) реально виступає

глибоко оригінальною лінгвофілософською концепцією, що обґрунтовує головну роль мови в розумовому освоєнні світу народом. А. А. Потебня переходить від гумбольдтовського поняття «Внутрішня форма мови» до оригінальної концепції внутрішньої форми слова. Творче зусилля людини фіксує в слові образ предмета, семантична його ознака, яка потім є як би представником усіх основних властивостей предмета, представником лексичного значення слова. Будь-яке слово вже є мікрообраз мови: «Слово тому є орган думки і невідмінна умова усього наступного розвитку розуміння світу і себе, що первинне є символ, ідеал і має усі властивості художнього твору». А. А. Потебня ґрунтується на тому, що «слово є відома форма думки, як би засклена рамка, що визначає круг спостережень і відомим чином забарвлюючи спостережуване.». Образ, що створюється в мові (внутрішня форма слова), впливає на нашу свідомість; при цьому образ, що кладеться в основу значення слова, індивідуальний лише в незначній мірі. Як правило, спрямованість свідомості обумовлена колективними міфологічними формами народного мислення: «Доля думки в слові особисто- і народно-суб'єктивна».

Мова з самого дитинства входить в нашу свідомість і є єдиним провідником осмисленої інформації. Як би не був багатий і різноманітний світ, що оточував нас, людина побачить і зрозуміє в нім тільки ті явища, для яких є словесні позначення. На рівні несвідомих поведінкових стереотипів мова структурує для нас навколишній світ, і ми неусвідомлено разом з ним з раннього дитинства засвоюємо ці стереотипи. Тому мова — це путівник в «соціальній дійсності» має особливе значення для вивчення мовної особистості в умовах інклюзивної освіти.

СЕКЦІЯ II

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ, ДУХОВНОСТІ, ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ

Є. Л. Бази́ка,
*канд. психол. наук, доцент кафедри
«Психологія та корекційна освіта»,
Миколаївський Міжрегіональний інститут,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»*

ПРОБЛЕМАТИКА МЕТОДЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИМОГАМИ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

Побудова національної системи освіти в Україні передбачає новий підхід до професійної підготовки майбутніх кадрів, що означає потребу вести пошук ефективних форм і методів навчання, удосконалення програм, навчальних планів, розробку нових навчальних методик, навчальних посібників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що на сьогоднішній день процес навчання, тобто його інтенсивність, досягнув тієї критичної точки, при якій виникає необхідність удосконалення навчально-виховного процесу, запровадження в навчальний процес нових технологій, які здатні розвивати творчі здібності, самостійність, неповторність кожної особистості та оптимізувати процес засвоєння набутих знань.

У даний час досить багато дослідників займаються питанням дистанційної освіти та підготовки фахівців за допомогою сучасних інформаційних технологій, але незважаючи на це, ще існує забагато дисциплін не адаптованих під ДН (особливо тих які мають практичне значення та дійсно більш спрямовані на самостійне опанування, що дало би змогу кожному студентові виробити свій індивідуальний темп роботи, більш проробити ті моменти, які необхідні саме йому), як наприклад практикуми.

Все вищевикладене спонукало нас передивитися та модернізувати, у відповідності потребам та очікуванням сучасного студентства, навчально-методичний комплекс з дисципліни «Практикум з загальної психології».

Якісний та кількісний аналіз відповідей студентів показав, що:

— пропозиції щодо проведення пар мають спрямованість на впровадження професійного інтернет-консультування, набуття психологічного досвіду через спілкування з відповідними фахівцями, проведення власних занять.

— найкраща форма навчання для сучасного студентства — змішана форма роботи (самостійне виконання практичних завдань в електронному вигляді з чергуванням зустрічами для обговорення отриманих даних) та самостійне дистанційне навчання.

— побажання, що до удосконалення дисципліни «Практикум з загальної психології» стосувалося впровадження найсучасніших методів роботи практичного психолога та можливості у спокійній обстановці пропрацювати навчальний матеріал, закріпити набути знання, навички.

Загалом можна підсумувати, що очікування студентів-психологів від практикуму є досить прогнозованими, співвідносяться з результатами інших наукових досліджень і вимагають подальшого вивчення. Варто відзначити, що бажання студентів відносно самостійно набувати знання, навички свідчать про їх вмотивованість до обраної спеціальності, зацікавленості.

Аналізуючи досвід дослідників, які займалися питання дистанційної освіти та підготовки фахівців завдяки сучасним інформаційним технологіям, ми можемо з впевненістю сказати, що дистанційна система освіти забезпечує оволодіння студентами тими ж навичками та уміннями, які притаманні студентам денної форми навчання, але треба ретельно вивчати як переваги так і недоліки різних форм

навчання та вміло використовувати пріоритетні напрямки в залежності від потреб та очікувань студентів.

Звернемо увагу, що сьогодення потребує розвитку дистанційної освіти; запровадження інформаційних технологій, повне забезпечення ними навчальних закладів, удосконалення програм, навчальних планів, розробку нових навчальних методик, навчальних посібників. Опит студентів, проведений нами, підтверджує цю необхідність.

Перспективи подальшого дослідження полягають в розробки, удосконаленню, модернізації під дистанційне навчання вже існуючих програм, навчальних методик, посібників та створенню нових — спрямованих під сучасні потреби та очікування студентів.

Н. В. Балюк,
студентка групи ФН-21-10, спеціальність «Фінанси»

І. В. Пономаренко,
науковий керівник, к.е.н., доцент

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА ЗІ СТУДЕНТАМИ-ІНВАЛІДАМИ

В умовах сьогодення в Україні однією з найактуальніших проблем є порушення взаємовідносин студентів-інвалідів зі здоровими студентами і викладачами через деформуючий вплив на особистість хронічного захворювання і виникнення стереотипних очікувань від даної категорії молоді у здорових студентів. А це, в свою чергу, може стати пусковим механізмом для формування у студентів з обмеженими можливостями як внутрішньоособистісного конфлікту, так і зовнішнього міжособистісного конфлікту під час навчання у вищому навчальному закладі.

Студентам даної категорії досить нелегко навчатись через наявність у них певних фізичних дефектів чи фізіологічних розладів. Актуальність даної теми зумовлюється тим, що молоді люди знаходяться в віці 17–23 роки, можлива вторинна соціалізація. Психологічна адаптація відбувається шляхом засвоєння норм і цінностей соціуму. До її головних проявів відносяться взаємодія, в тому числі спілкування, людини з оточуючими людьми і активну діяльність. Для студентів з особливими потребами потрібно зробити перебудову особистості. Перебудову споживацько-мотиваційної сфери,

формування нового рівня самосвідомості, нових зв'язків з соціальним оточенням.

Сьогодні в Україні функціонує декілька навчальних закладів, у яких передбачений набір груп осіб з обмеженими функціональними можливостями, в яких діти оволодівають різними спеціальностями, групи інтегровані. У ВНЗ приділяють велику увагу адаптації студента-інваліда, також вивченням соціально-психологічних особливостей профорієнтаційної роботи з ними.

У структурі такої роботи передбачається:

— професійно-фахова адаптація, що зумовлює пристосування до змісту, умов та самостійної організації навчальної діяльності, формування навичок та спрямувань у навчальній та науковій роботі;

— соціально-психологічна адаптація як така, що зумовлює активне (чи пасивне) пристосування особистості до оточення, побудову стосунків і взаємин у студентських групах, формування стилю особистісної поведінки;

— соціально-фахова адаптація як прийняття суспільних вимог до майбутньої професійної діяльності.

Таким чином професійна діяльність й здатність до неї — це передумова майбутньої активної діяльності, необхідна умова її успіху без відчуття дискомфорту, напруженості та внутрішнього конфлікту особистості з професійним та соціальним оточенням. Існує практика створення Центрів розвитку кар'єри та підприємництва. Робота Центрів спрямована на розвиток професійної мотивації студентів-інвалідів, пошуку шляхів покращення їх профорієнтації, працевлаштування.

Отже, професійна діяльність й здатність до неї — це передумова майбутньої активної діяльності, необхідна умова її успіху без відчуття дискомфорту, напруженості та внутрішнього конфлікту особистості з професійним та соціальним оточенням. Тому дослідження цих процесів є дуже важливим й актуальним у практиці організації навчальної діяльності та виховної роботи у ВНЗ.

Література

1. Тюптя Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. — К. : ВМУРОЛ «Україна», 2004. — 408 с.
2. Введення у соціальну роботу: навч. посібн. — К. : Фенікс, 2001. — 288 с.
3. Зверева І.Д., Козубовська І.В., Керецман В.Ю., Пічкарь О.П. Соціальна робота з дітьми і молоддю (теоретико-методологічні аспекти). — Ужгород, 2000. — 192 с.

М. В. Барна,
*аспірантка Інституту психології імені Г. С. Костюка,
НАПН України*

СТРУКТУРА СТРАТЕГІЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Проблема самореалізації у XXI столітті набула міждисциплінарного та міжпарадигмального значення, охопивши різні сфери наукового пізнання. Підвищена увага науковців до даного феномену спровокована не лише усвідомленням актуальності тематики у зв'язку з підвищенням вимог та стандартів до особистості в умовах глобалізаційних зрушень, але й наявністю серйозних протиріч, дуалістичних підходів, різних напрямків досліджень у цьому руслі.

Особистість як активний суб'єкт життєдіяльності та самодетермінуюча система розвитку проявляє свою унікальність, самобутність у процесі самореалізації, обираючи певну стратегію, яка носить індивідуальний характер. У контексті системно-структурного підходу бачення проблеми самореалізації, запропоноване сучасними науковцями (Л. О. Коростильова, Е. В. Галажинський, А. І. Блощинський, Н. В. Борисова, М. Р. Плотницька, Ф. У. Базаєва, С. І. Кудинів, М. А. Недашківська, В. І. Муляр та ін.), дає можливість глибшого пізнання сутності та специфіки структури індивідуальної стратегії особистості. Дослідження у даному науковому руслі свідчать про багатоаспектність означення сутності цього поняття, про відсутність єдиної концепції у розумінні особливостей побудови стратегії, а також про необхідність додаткового вивчення вказаної проблеми.

Детальний теоретичний аналіз наукової літератури дав нам змогу означити *стратегію самореалізації особистості* як інтегральне психологічне динамічне утворення, яке є поєднанням системотворчих компонентів і що відображає індивідуальний варіант розкриття внутрішнього потенціалу особистості, реалізації самопроекту у різних сферах життя. Це також водночас вибудована система трансформаційних впливів на оточуючий світ, самозвершення особистості в житті інших людей.

Вивчаючи особливості побудови індивідуальної стратегії, нами була запропонована її структура, яка презентує еклектичний підхід на основі аналізу наукових здобутків сучасних вчених-дослідників та авторського бачення проблеми. Отже, *структура стратегії*

самореалізації особистості — це складна динамічна система взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих компонентів (інформаційно-пізнавальний, потребнісно-мотиваційний, ціннісно-смысловий, емоційно-оцінковий, операційно-діяльнісний), які утворюють два виміри стратегії самореалізації (внутрішній і зовнішній) і детермінуються впливом визначальних факторів та психологічних умов самореалізації. Внутрішній вимір акумулює в собі інформаційно-пізнавальний, потребнісно-мотиваційний, ціннісно-смысловий та емоційно-оцінковий компоненти, котрі презентують внутрішній зміст стратегії самореалізації особистості. Зовнішній вимір, представлений операційно-діяльнісним компонентом, відображає усі зовнішні самореалізаційні прояви людини, які є індивідуальними тактиками та результатами реалізації сутнісних сил особистості через внутрішнє стратегічне планування процесу самоздійснення.

Запропонована нами модель структури стратегії самореалізації особистості — це універсальний спосіб відображення інтегральної цілісності, системи, в якій усі її взаємопов'язані компоненти носять відносно сталий характер, адже постійно перебувають в динаміці і під впливом різного роду чинників. Закономірно особистість трансформує, корегує свою індивідуальну стратегію упродовж життя. З огляду на цей факт, перспективним напрямком дослідження у даній проблемі повинно бути вивчення можливих шляхів оптимізації процесу побудови ефективної стратегії самореалізації особистості.

І. О. Білозерська,
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

БАТЬКІВСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СВІТЛІ СУЧАСНОЇ ДИТИНОЦЕНТРИСТСЬКОЇ ПАРАДИГМИ

Сучасна дитиноцентристська освітня парадигма передбачає перформатування традиційної практики взаємодії з сім'єю дитини з порушеннями психофізичного розвитку в руслі залучення батьків до навчально-виховного процесу на засадах партнерства та взаємодії.

Партнерські стосунки в тріаді «батьки-фахівець-дитина» є основою батьківської компетентності. Батьківська компетентність — поняття, яке нині широко використовується в психолого-педагогічній практиці й включає в себе не тільки когнітивну та операційно-тех-

нологічну складову, а й мотиваційну, етичну, соціальну та поведінкову. Формування яких потребує розроблення нового змісту корекційно-розвивальної педагогічної діяльності, завдяки якій батьки набувають практикологічні та когнітивні компетенції.

Реформування освіти в Україні передбачає реалізацію компетентної парадигми, яка є визначальною в процесі оновлення європейських освітніх систем. Це потребує векторної зміни взаємодії педагогів з батьками дітей, що мають порушення психофізичного розвитку, зокрема:

- налагодження партнерських стосунків, які передбачають рівність у розв'язанні спільних завдань, право на активну та конструктивну позицію;
- співпрацю за оптимістичною гіпотезою розвитку дитини з порушеннями;
- створення атмосфери спільності інтересів педагогів та батьків;
- актуалізацію педагогічного потенціалу родини на основі збагачення виховних умінь батьків, удосконалення їхньої педагогічної майстерності тощо.

Особливих перспектив набуває підвищення батьківської компетентності в спеціально створених педагогічних умовах, які базуються на кооперативно-консультаційних засадах й ґрунтуються на основоположному визначенні: « від фіксації дисфункції до використання потенціалу».

В умовах розбудови інклюзивної освіти на батьків дитини з порушеннями психофізичного розвитку покладаються особливі повноваження партнерства та адвокатства своєї дитини згідно з соціальною моделлю розвитку. На відміну від дефіцитарної моделі, за якою сім'я дитини з порушеннями психофізичного розвитку розглядається як стигматизований осередок, сучасні концептуальні підходи до формування компетентного батьківства базуються на удосконаленні процесів використання повноважень, посиленні та активізації ресурсів, розширенні можливостей індивіда. Використання повноважень, посилення та активізація ресурсів, розширення можливостей індивіда відбувається тоді, коли представники стигматизованої спільноти здобувають інформацію, знання та навички, які надають їм можливість активно діяти. Неабияке значення в стратегії формування компетентного батьківства набуває ряд факторів, як то:

— уникнення маркуючих та стигмуючих висновків з боку фахівців на користь систематичних спостережень та динамічного опису наявних змін;

— визнання того, що зацікавлена особа має пріоритетне право при вирішенні проблем;

— визнання значущості соціальних систем для адаптації особи в складних життєвих умовах;

— усвідомлення власної компетентності і підтримка оптимістичної життєвої позиції.

Таким чином, нова методологічна парадигма надання допомоги батькам, які виховують дітей з порушеннями психофізичного розвитку базується на формуванні відповідних батьківських компетенцій, зокрема:

— компетенція подолання — можливість скеровувати значущі і критичні життєві ситуації, а також долати їх без ускладнень психосоматичного стану;

— пізнавальна і спеціальна компетенція — набуття нових знань та досвіду, з можливістю їхнього використання в різних життєвих умовах;

— соціальна компетенція — можливість формувати і підтримувати контакти соціальної взаємодії;

— педагогічна компетенція — можливість орієнтуватись та впливати на інтереси дитини для її гармонічного розвитку.

Окреслені теоретичні підходи при визначенні складових батьківської компетентності покладені в основу розробленої нами програми «Формування батьківської компетентності у родинах дітей з порушеннями психофізичного розвитку», яка нині апробується на теренах України.

Т. І. Бойко

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ПОШИРЕННЯ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ЄВГЕНІКИ (на основі доробку Ю. Габермаса)

Біомедичні технології стають невід’ємною частиною людського буття, адже зачіпають такі важливі чинники розвитку як самовідтворення (проблема абортів, штучного запліднення, генної інженерії,

клонування), виявлення спадкових особливостей та хвороб, визначення статусу доособистісного (ембріонального) життя, власне змінюють підхід до самого факту існування. Такий прогрес неминуче відображається на самоідентифікації та соціалізації особистості, на екзистенційному відчутті присутності конкретної людини в кимось запрограмованому світі. Бажання до якісного життя виливається в поширенні євгеніки — біогенетичному та соціальному програмуванні людства задля успадкування обдарованості та обмеження передання спадкових хвороб. Особливого звучання проблеми євгеніки набувають в морально-етичному плані, адже часто йдуть всупереч чи трансформують традиційну мораль, породжуючи ідеї селекції рас, народів (як у випадку з нацизмом), людей з інвалідністю. Особливість нового ліберального типу євгеніки є індивідуальне планування долі дитини з боку потенційних батьків (визнана пренатальна діагностика та лікування чи обговорювана генна інженерія, клонування). Це порушує етичні питання про межу втручання у спадкові якості людини та відношення до них, визначення нормального та патологічного, законного та кримінального втручання в сутність буття.

Швидке і безконтрольне прогресування євгеніки, вимагає актуалізації «етики можливості бути собою». Відомий німецький філософ Ю. Габермас формулює ряд тем для моральних дискурсів. Зокрема, він піднімає питання втрати самості особистості, зведення її до запрограмованого матеріалу. Важливим для кожної людини є розуміння потреби гармонійного переплетення фізичного стану людини, тіла, природи та духовної самоідентифікації. Як зауважує вчений, особистість здатна відчувати себе єдиною зі своїм тілом, як продовження органічного лона із якого вона народилась [1, 28]. Посилаючись на С. К'єркегора, вчений зауважує, що необхідно подолати втечу від себе, небажання бути Я, бажати собі нового Я. Таким чином, сприйняття власних фізичних особливостей стає запорукою особистісного росту. Значний інтерес викликає, піднята Ю. Габермасом, етична проблема «цінного» та «нецінного» життя, при якій дитина може народитися лише за умови відповідності параметрам якості. При цьому, легалізація даного принципу передбачатиме відповідальність як за пренатальне втручання, так і за відмову від нього. Психологічним моментом даного питання стає відчуття бажаності чи небажаності дитини, що супроводжується переживаннями та невпевненістю, страхом та втратою сенсу життя.

Тенденція до підвищення якості життя приводить до популяризації надможливостей індивіда, аж до генного коригування творчих задатків, формування ідеальних образів сучасної людини. Програмується своєрідний штучний відбір. Людина з інвалідністю часто розглядається як їх антипод, який потрібно виправити. Усвідомлення ж батьками, оточенням, суспільством нездатності дитини відповідати певному образу (особливо через фізичні проблеми) приносить розчарування та відчуження від соціального життя. Як результат, відбувається продукування в суспільстві суперечливих якостей — нарцисизму або конформізму. Натомість, процес формування особистості передбачає перегляд запрограмованих очікувань та критичне переосмислення процесу становлення в соціумі, пошук власної сутності. Як батьки, так і студентський колектив, громадські організації повинні орієнтувати молоду людину не тільки на сторонню опіку, але й на самостійний вибір та відповідальність. Власне в цьому і заключається цінність та значимість людського життя.

Таким чином, поява появи новітніх викликів життю вимагає відповідального обговорення, адже зачіпає смисложиттєві цінності людини, втручання в процес формування особистості через штучний відбір.

Література

1. *Хабермас Ю.* Будущее человеческой природы / Ю. Хабермас; [пер. с нем. М. Л. Хорькова]. — М. : Весь Мир, 2002. — 144 с.

Т. А. Болкун,
*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Розвиток особистості, яка здатна до самоактуалізації і самореалізації є актуальною проблемою сучасної психології. Особливе значення відводиться студентам з обмеженими можливостями. Це обумовлено, перш за все, зміною статусу людей з обмеженими можливостями в сучасному суспільстві; визнанням їх права на незалежне існування і самостійне життєве самовизначення.

Вивчення значення та ролі освіти в професійному самовизначенні особистості є актуальним ще й тому, що в останні роки змінились економічні, політичні і соціокультурні обставини життєдіяльності особистості і суспільства, утвердились нові пріоритети й цінності [1].

Студенти з обмеженими можливостями мають потребу в психологічній підтримці під час вирішення проблем особистісного і професійного самовизначення, збереження і розвитку психічного здоров'я, розвитку соціальної активності і особистості у цілому [2].

Формування особистості як суб'єкта праці — це процес тривалий. Він починається у дошкільному віці і триває усе життя. На нашу думку, його важливо осмислювати як цілісність, як систему.

На кожній стадії професійного самовизначення, особистістю усвідомлюються і формулюються певна мета і завдання, які свідомо співвідносяться з виробленими суспільством вимогами і нормами, традиціями і правилами (також і майбутньої професійної діяльності). Пізніше вони цілеспрямовано реалізуються в житті відповідно до індивідуальних «ресурсів», соціальних інтересів, потреб і ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця [3].

Як свідчать результати аналізу психологічних досліджень, у процесі навчання студент має низку проблем: адаптація у період навчання, екзистенціальні проблеми (проблема сенсу життя, професійного самовизначення, мотивації, самоповаги, життєвого самовизначення, свободи вибору тощо). Для їх вирішення необхідним є прояв особистісної участі, розділення усвідомлення проблеми, «ухвалення» людини, побудови такої системи психологічного супроводу студента, яка б повною мірою сприяла розширенню завдань самовизначення у студентському віці і враховувала б реалії освітнього процесу [4].

Основними психологічними чинниками професійного самовизначення студентів з обмеженими можливостями є: системність і цілеспрямованість психологічної роботи; полісуб'єктність і особистісна орієнтованість на формування ситуації самовизначення особистості; спрямованість психологічної роботи на персоналізацію студентів.

Психологічні чинники професійного самовизначення студентів з обмеженими можливостями включають такі компоненти: діагностика особистісного розвитку, психологічна допомога (індивідуальне консультування, на заняттях — аналіз проблемної ситуації), система тренінгів особистісного зростання, і, зважаючи на специфіку

розвитку особистості з обмеженими можливостями — робота зі стабілізації її емоційно-вольової сфери [2].

Таким чином головними умовами ефективного професійного самовизначення студентів і випускників ВНЗ є:

- врахування впливу різних соціальних чинників на вибір професії;
- сформованість потребово-мотиваційної сфери, взаємозв'язки соціальних, навчальних, пізнавальних і професійних інтересів особистості;
- соціально-психологічна готовність до вирішення практичних завдань в сучасних умовах.

Література

1. Держач А. А., Москаленко О. В., Пятин В. А., Селезнева Е. В. Акмеологические основы профессионального самосознания личности: Учеб. пособие / Российская академия государственной службы при Президенте РФ; Астраханский гос. педагогический ун-т. — Астрахань: Изд-во Астраханского гос. пед. ун-та, 2000. — 178 с.
2. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Зб. наук. пр. / За заг. ред. П. М. Таланчука, Г. В. Онкович. — К., Університет «Україна», 2002. — 339 с., с. 256.
3. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение / Н. С. Пряжников. — М.: Издательство «Институт практической психологии»; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. — 256 с.
4. Матеюк О. А. Соціальна взаємодія та механізми соціального становлення особистості / О. А. Матеюк // Збірник наукових праць. — № 32. — Частина II. — Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. — 2005. — С. 63–65.

Ж. І. Бортник,

*асистент кафедри документознавства
та інформаційної діяльності*

Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

РОЗВИТОК ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ

Освітнє середовище вищого навчального закладу є фактором професійно-особистісного розвитку студента за умови інтеграції цінностей, смислів і норм, що впливають на їхню якість життя і які

містяться в освітньому просторі закладу. У цьому розумінні, акцентує В. Оринчук, середовище вже не просто деякий освітній простір — це вже найважливіша соціокультурна характеристика вищого навчального закладу, оскільки освітнє середовище охоплює комплекс природних і соціальних факторів, які можуть впливати прямо чи опосередковано на якість життя і діяльність людей. Відтак, чим повніше особистість використовує можливості освітнього середовища, тим активніше відбувається її саморозвиток. До розв'язання проблеми збереження здоров'я студента треба підходити з позицій повноти розвитку особистості [1].

Важливим чинником збереження здоров'я учня, студента є розвиток інтересу до навчального предмету. Навчання без інтересу — насильство над собою та іншими. Насильство ж є руйнівним для здоров'я як через формування втоми, так і саме по собі. Якщо стомлення відображає зміни в організмі, що настають в результаті роботи, то втома, зокрема, характеризує ставлення студента до навчання. Так, при виконанні нецікавої роботи пришвидшуються процеси гальмування, хоча обсяг завдань може бути невеликим. Отже, стомлення випереджає втому, тому при зміні характеру роботи студент може показати високу працездатність. Таким чином, психоемоційний стан, в якому перебуває студент на лекції чи практичному занятті, є важливою складовою збереження його здоров'я.

Серед найважливіших чинників, з яких складається інтерес до вивчення навчального предмету, можна назвати такі: різноманітність форм і методів роботи на занятті; використання нестандартних, творчих завдань на практичних заняттях та у самостійній (індивідуальній) роботі; наявність мотивації до навчальної діяльності і методи підвищення її ефективності; психологічний клімат на занятті; система оцінювання результатів навчання; особистісно орієнтований підхід до студента; особистість викладача.

Актуальною в освіті залишається проблема творчості. Творчість — це не лише успіх, а довгий процес пізнання, встановлення стосунків зі студентами. Педагогу необхідно розважливо ставитись до кожного студента, розвивати свої творчі здібності. Жодна навчальна дисципліна не має системи навчального матеріалу, побудованого за принципом пошукового, проблемного навчання. Це може бути здійснено лише за умови активної творчої діяльності самого викладача: добір методів, які сприяють активізації ініціативи та творчого самовираження студентів, коли вони дійсно перетворюються зі

«споживачів знань» на суб'єктів дії з їх отримання і творення. Такі методи, як метод вільного вибору (вільна бесіда, вибір дії, вибір способу дії, вибір способу взаємодії, свобода творчості тощо), активні методи (навчання дією, обговорення в групах, рольова гра, дискусія, семінар тощо) спрямовані на самопізнання і самовдосконалення.

Таким чином, розвиток інтересу до навчального предмету повинен стати важливим чинником освітнього середовища, складовою системи умов збереження і зміцнення здоров'я студентської молоді. Особливо важливі ці аспекти для навчання і виховання в інтегрованому освітньому середовищі Університету «Україна».

Література

1. *Оринчук В. А.* Педагогические условия формирования качества жизни студентов: автореф. дис. на соискание научной степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / В. А. Оринчук. — Нижний Новгород, 2009. — 20 с.
2. *Сомов Д. С.* Теория и методология реализации здоровьесбережения в условиях современного ВУЗа: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Д. С. Сомов. — Ставрополь, 2007. — 42 с.

Г. В. Бурова,
*канд. соц. наук, доцент кафедры «Соціальна робота»
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна»*

ЖИТТЄВІ СТРАТЕГІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ ЗДОРОВ'Я: СОЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Актуальність даної теми обумовлюється зростанням чисельності людей з функціональними обмеженнями і збільшення кількості уроджених вад та хронічних захворювань як в Україні, так і в усьому світі.

Оскільки формування життєвих стратегій осіб з вадами здоров'я здійснюється у контексті їх соціалізації, адаптації та інтеграції у суспільство, то нагальною стає проблема виявлення соціологічних аспектів формування життєвих стратегій, для чого необхідно аналізувати особливості цієї категорії громадян крізь призму їх діяльності.

Особливе значення в концептуалізації проблем адаптації та соціалізації інвалідів мають праці провідних представників структурно-функціонального аналізу — Т. Парсонса і Р. Мертон, що розглядали інвалідність як специфічний стан індивіда, крізь призму стандартизованих та інституціональних форм соціальних відносин і соціальних інститутів. Дж. Г. Мід зосереджував свою увагу на аналізі стереотипів поведінки самих інвалідів і ставленні до них здорового оточення.

В соціологічній науці останнім часом активно здійснюються спроби подлати медико-демографічний підхід до цієї проблеми, розробити нові підходи до вивчення здоров'я.

Значущих результатів в аналізі умов розвитку і адаптації молоді з функціональними обмеженнями здоров'я досягли такі дослідники, як В. Є. Пилипенко, О. В. Сапелкіна, Л. С. Вавіна, Т. П. Вісковатова. Проблеми отримання освіти молоддю з обмеженими можливостями здоров'я досліджували О. В. Ярська-Смірнова, І. І. Лошакова, Т. А. Добровольська, Д. В. Зайцев, О. М. Дікова-Фаворська.

Проте, проблеми забезпечення вільного вибору життєвих стратегій інвалідами та умови їх реалізації сьогодні обговорюється лише найбільш залученими до даної проблеми науковцями та представниками окремих громадських організацій. При формуванні життєвих стратегій молоді з функціональними обмеженнями здоров'я недостатньо звертається увага на взаємодію індивіда, який має функціональні обмеження здоров'я, з соціальним середовищем, тобто не враховується у достатній мірі багатопластна будова обох компонентів «інвалід — суспільство». За рамками наукових розробок залишається і головне стратегічне завдання — формування соціального капіталу осіб з інвалідністю, який може напрацьовуватися завдяки такому соціальному інституту як освіта, що має задовольняти в тому числі і особливі потреби осіб з функціональними обмеженнями здоров'я по формуванню їх життєвих стратегій.

Серед різноманітних елементів життєвих орієнтацій особистості (перцептивних, життєво-сміслових, ціннісних, нормативних, цільових) саме життєві стратегії являють собою інтегральну характеристику життєвого шляху.

На основі ідей П. Бурдє, Дж. Коулмана, М. Арчер, Б. Бернстайна про єдність соціального, інституційного і внутрішньо-психологічного рівнів впливу на формування життєвих стратегій соціокод аналізується як відповідь індивіда на рольові очікування

суспільства, що формується не тільки як пасивна селекція знань і досвіду, але й на підставі дій актора.

На основі виявлення суті інтернальної (об'єднання дітей з різними порушеннями психічного або фізичного розвитку усередині системи спеціальної, корекційної освіти) і екстернальної (злиття систем загальної і спеціальної освіти, інклюзії дітей з фізичними обмеженнями у групи, де навчаються і здорові діти, у освітні установи загального типу) та характеристики основних форм інтегрованого навчання (тимчасової, часткової, комбінованої та повної) робиться висновок: якщо повна модель інтеграції може бути ефективною лише для частини нетипових людей з відносно високим рівнем психофізичного розвитку і незначними онтогенетичними відхиленнями, то часткова і особливо тимчасова форми інтеграції доцільні для переважної більшості осіб з обмеженими можливостями. Обґрунтовується ідея про те, що дане об'єднання не тільки підвищить рівень соціокультурної інтеграції, адаптації таких людей, але й сприятиме гуманістичному вихованню звичайних підлітків.

Все це дозволило автору сформулювати основні принципи інтегрованої освіти студентів з обмеженими можливостями здоров'я: принцип організації сумісного процесу навчання і виховання осіб з різним рівнем психофізичного розвитку; принцип створення безбар'єрного середовища для студентів з обмеженими можливостями; принцип пріоритетності інтересів студента при виборі і розробці навчально-виховних програм, визначенні змістовних блоків навчального матеріалу; принцип доступності навчального матеріалу для студентів з відхиленнями у розвитку і без них; принцип доступності сервісів медико-соціальної та психологічної підтримки освітнього процесу.

Л. Г. Васил'євих,
*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

АДАПТАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ ДО РОЗВИТКУ СТРЕСОВИХ СТАНІВ

На сьогоднішній день доведено, що організм може певним чином адаптуватися до дії стресових факторів. Учені Л. Х. Гаркаві, Е. Б. Квакіна та М. А. Уколова виявили, що повторний стрес, коли

він протікає в допустимих межах, інше кажучи в невеликих дозах, приводить до розвитку реакції адаптації, а то і підвищенню стресостійкості.

Загальноприйнята класифікація психологічного стресу включає наступні його види:

- внутрішньо-особовий (нереалізовані домагання, потреби, безцільність існування);
- міжособовий (трудність спілкування з тими, що оточують, наявність конфліктів або загрози їх виникнення);
- особовий (невідповідність соціальної ролі);
- сімейний;
- професійний.

С точки зору психологічної адаптації — розвиток стресу проходить у декілька стадій:

1. Спочатку — стадія мобілізації, що супроводжується підвищенням уваги, активністю. Навантаження, навіть часті, які протікають на цій стадії, приводять до тренування організму, підвищенню його стресостійкості.

2. Друга стадія, або фаза прояву стеничних емоцій. Ресурси організму витрачаються неекономно. Повторні навантаження, що відбуваються у цій стадії, приводять до виснаження організму.

3. Третя фаза, або фаза прояву астеничних емоцій, які мають пасивно-безсилий, занепадницький характер. Людина повністю деморалізована, вона змирилася з поразкою, опустила руки.

Для профілактики розвитку навчального стресу професорсько-викладацький склад інституту повинні проводити наступну роботу:

- основним методом профілактики повинно стати поступове підвищення вимог до студентів першого курсу, які повинні поступово адаптуватися до навчання у ВНЗ;

- у період адаптації студентів першокурсників велика роль відводиться кураторам, які повинні постійно спілкуватися зі студентами, виявляти стан напруги, допомагати її подолання. Іноді проста бесіда зі студентом допомагає вирішити багато проблем у навчанні;

- необхідно звернутися до батьків, особливо, якщо студент з іншого міста і живе у гуртожитку або наймає кімнату;

- при проживанні у гуртожитку куратор має з'ясувати з ким проживає студент, чи не заважають йому у навчанні і при необхідності переселити у іншу кімнату;

— окремо треба розглянути взаємовідносини між студентами у навчальній групі, там можуть виявитися фактори, які заважають студенту адаптуватися до навчального процесу;

— коли людина не виражає свої емоції зовні, вона «заморожує» їх у вигляді тілесних відчуттів, тому необхідно навчити студента уникати пов'язаних із стресом застійних, невідредагованих негативних емоцій і виробити так званий «антистресовий імунітет».

Таким чином треба прикласти чимало зусиль, щоб змінити у студента негативне сприйняття навчального процесу і, як кажуть психологи, перевести його з позиції «жертви» на позицію «переможця».

В. Є. Виноградова,

Академія муніципального управління

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Сучасне життя людської цивілізації характеризується швидкими темпами розвитку. Прогрес всіх областей людської діяльності залежить від людей, що творчо сприймають світ і можуть досягати в обраній ними сфері діяльності високих результатів. Відповідно, важливою в державній політиці виявляється проблема творчості, навчання і виховання творчої особистості, стимулювання творчої роботи. Досвід і успіхи найбільш розвинутих країн світу в області науки, виробництва, нових технологій, культури й освіти свідчать про необхідність радикальної перебудови системи навчання і виховання в напрямку створення умов для творчої особистості вільно виявляти свої здібності, розвиватися відповідно до задатків.

Психологічною основою освітніх проєктів і програм розвитку конкурентно здібної особистості є принцип саморозвитку. Він інтегрує систему принципів розвитку особистості, сформульованих у теорії походження і формування психіки і свідомості Л. С. Виготського, психологічної теорії особистості і діяльності А. Н. Леонтьєва та С. Л. Рубінштейна, теорії розвитку особистості дитини Л. И. Божович, Д. Б. Ельконіна та інших.

На нашу думку, усвідомлення людиною своїх потенційних можливостей, перспектива особистісного і професійного росту спонукає її до постійного експериментування, тобто творчості.

Результативність творчої думки залежить не тільки від свідомості, але й від неусвідомлених ідей, імпульсивних здогадок, які виконують функцію поштовху відносно цінних асоціацій. Ці фактори творчості породжують розмаїття теоретичних уявлень про творчий процес. Внутрішнім потягом творчості стає особливий динамізм всіх якостей особистості, які спроможні реалізуватися в конкретному творчому акті.

Про професійний розвиток можна говорити лише в тих випадках, коли людина усвідомлює участь та відповідальність за все, що відбувається з нею, і намагається активно сприяти або протистояти зовнішнім обставинам, планувати і ставити цілі професійної діяльності, змінювати себе заради їх досягнення.

В Академії муніципального управління проводиться тренінг креативності. Випускники нашого вищого навчального закладу майбутні менеджери, психологи і соціологи, керівники, а для того, щоб вони були конкурентноспроможними на ринку праці, для них був розроблений курс з розвитку їх творчих здібностей, а саме: креативності, гнучкості, пластичності мислення.

Основна мета курсу полягає в актуалізації творчих здібностей, творчого особистісного потенціалу майбутніх менеджерів, активізації процесу створення особистісно-творчого стилю професійної діяльності на основі самооцінки, самомотивації та самоменеджменту.

Необхідно відмітити, що в процесі розвитку творчої особистості більша роль належить викладачу, який здатен направити студентів на шлях пошуків, викликати у них пристрась до пошуку. Він допомагає майбутнім спеціалістам вийти в атмосферу творчості, в коло ідей, робота над якими розкриває широкі можливості для самостійного пошуку. Проте, проблема навчання творчості, підготовки до професійної творчої діяльності незвична — як навчити тому, чого сам не знаєш, тобто нового, творчого. Системи творчого тренінгу, як правило, містять в собі комбінації багатьох методів, проте вони орієнтовані не на конкретний результат, а на поштовх до творчості.

Потрібно відзначити, що розвиток творчих здібностей потребує довготривалого впливу і повинен бути предметом уваги викладачів з перших днів навчання студентів. На наш погляд, виховання потягу до творчості потрібно приділяти увагу на всіх етапах навчання.

В.В. Висоцький,
група ПЗ-22, Інститут права та суспільних відносин
Л. В. Сенченко,
науковий керівник, к.ю.н.

ЗАХИСТ ІНВАЛІДІВ — ОДНІЄЇ З СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Питання формування ефективної моделі соціальної політики для забезпечення гідного стану однієї із соціально вразливих верств суспільства — інвалідів, потребує підвищеної уваги держави і громади.

Особливої актуальності проблеми соціального захисту інвалідів набувають у зв'язку з постійним зростанням їхньої чисельності в державі. Всесвітня організація охорони здоров'я відзначає, що приблизно 10% населення світу живе з інвалідністю. Інвалідність є поширеним соціальним явищем і для України. За даними Державної служби статистики України, в державі мешкає 2,67 млн. людей з обмеженими можливостями.

Велика проблема полягає в наданні державою грошової допомоги, засобів пересування, протезування, орієнтації і сприйняття інформації, пристосованого житла, у встановленні опіки або стороннього догляду, а також пристосуванні забудови населених пунктів, громадського транспорту, засобів комунікацій і зв'язку до особливостей інвалідів.

Відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» система соціального захисту інвалідів передбачає: пенсійне обслуговування; соціальні допомоги; реабілітаційні програми та заходи щодо активізації життєдіяльності інвалідів (можливості працевлаштування, соціально-побутові та медичні заходи, інші програми), проте в житті, на жаль, ці положення закону не якісно реалізуються.

Термін «реабілітація» стосується процесу, що має на меті уможливити інвалідам досягнення і підтримку їх оптимальних фізичного, чуттєвого, інтелектуального, психічного, а також соціального рівнів діяльності, які б забезпечували їх засобами для зміни свого життя в напрямі до вищого рівня самостійності.

Згідно Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» реабілітація може включати заходи для забезпечення і відновлення

функцій або ж компенсації втрати. Реабілітаційний процес не включає першої медичної допомоги. Він залучає широке коло заходів, програм і видів діяльності, починаючи від більш основної та загальної реабілітації до дій спрямованих на досягнення кінцевої мети, наприклад професійної реабілітації. Для інвалідів мають бути широко доступними різноманітні об'єкти загального користування: дороги, житлові будинки, комунальний транспорт, культурні, навчальні, медичні заклади, спортивні споруди.

Отже, стан дотримання прав інвалідів в державі потребує постійного контролю з боку представників недержавного сектору за державними надавачами соціальних послуг. Необхідно доручити Фонду соціального захисту інвалідів та Раді у справах інвалідів при Кабінеті Міністрів України розробити програму моніторингу впровадження державних програм із надання послуг інвалідам, відстежувати якість і відповідність послуг потребам.

Сьогодні потрібно більш принципово і гостро ставити проблеми поліпшення становища інвалідів у державі, а також зробити надбанням загальної уваги досвід тих інвалідів, які в складний час показують приклади мужності, злету людського духу, таланту.

Органи державної влади і місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, всі посадові і службові особи мають бути особливо пильними і уважними до зазначеної категорії громадян, мусять вважати своїм святим обов'язком розв'язувати їх проблеми без тяганини. В суспільстві необхідно формувати відповідне доброзичливо-співчутливе ставлення до цих людей, полегшити долю тих, хто скривджений, сприяти розкриттю і реалізації їх людського потенціалу. Важливу роль у цій справі можуть відіграти і засоби масової інформації.

О. А. Волинчук

старший викладач каф. психології університету «Україна»

ГОТОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДО ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зміни у суспільно-політичному житті України характеризуються активним включенням у соціальні перетворення молоді, і відповідно посиленням її ролі у розбудові незалежної демократичної

держави. Особливо актуальними є проблеми в інтегрованому освітньому середовищі для молоді з особливими потребами. Для того, щоб участь такої молоді була ефективною та цілеспрямованою слід забезпечити формування її готовності до публічної політичної діяльності. Однією із провідних соціальних потреб молодшої людини з особливими потребами є самовиявлення, самореалізація та самоствердження, що може задовольнятися лише в контексті суспільних зв'язків, стосунків, у тому числі і у процесі публічної політичної діяльності. Саме тому політичну участь молоді з особливими потребами розглядають як невідмінну змістову складову соціалізації та становлення особистості в інтегрованому середовищі, а також умову подальших демократичних перетворень суспільства.

В українській соціології та психології активно вивчалися різні форми, причини і фактори політичної участі особистості і її трансформаційні функції в суспільстві. До числа найбільш важливих результатів можна віднести висновок, що для перехідного українського суспільства характерний помірний виражений інтерес громадян до політики, стабільно низький рівень залученості до організованих форм політичної активності, низька політична ефективність (відчуття безпорадності перед владою) і низький рівень політичної компетентності. Ці результати дають підстави для визначення нашого бачення даної проблеми через: 1) аналіз соціально-психологічних рис молодшої людини, яка в сучасному суспільстві має відігравати активну перетворювальну роль; 2) уточнення дефініції понять «соціальна особистість», «політична активність», «політична участь»; 3) структуруванням знань про складові публічної політичної активності особистості та взаємозв'язки між ними на основі побудованої моделі феномена, що стало важливим чинником формування та психологічного супроводу становлення політичної участі, її активізації.

Публічна політична діяльність — це діяльність як окремих людей, так і великих суспільних груп, спрямована на реалізацію власних політичних інтересів, насамперед боротьби, завоювання, використання та утримання влади. Метою публічної політичної діяльності є спрямованість на забезпечення оптимально можливого в певному суспільстві та за конкретних умов демократичного здійснення позитивних суспільно-політичних змін, які хоче бачити народ через свою участь у публічній політиці.

На публічну політичну діяльність суб'єктів в цілому впливають такі чинники як мотиваційна структура політичної діяльності, пси-

холого-політична та правова культура, соціально-економічні умови, ідеологія, політичні доктрини тощо.

Успіх у публічній політичній діяльності досягається завдяки багатьом обставинам, але найбільше він залежить від особистих психологічних якостей та підготовленості до такої діяльності. Публічна політична діяльність потребує сформованості таких якостей особистості: акумулятивність, компетентність, інноваційність, політична гнучкість, динамізм, організаційні здібності, уміння виокремлювати проблему, політичне уявлення, володіння політичними технологіями.

Порівняльний аналіз прояву громадянської відповідальності вказує на неозначену спрямованість молоді у політичне життя. Хоч молоді люди і виявляють готовність до активних дій, у більшості представників студентства несформовані настановлення на самостійну активну відповідальну діяльність у сфері соціальних подій та інтерес до політичного життя країни. Молоді люди не готові і не прагнуть засвоювати нові форми соціальної активності, не ставлять за мету самореалізовуватись в політичних та громадських об'єднаннях через які реалізуються конструктивна взаємодія з владою та активна політична участь.

Г. В. Волнушкіна,

асистент кафедри психології Університету «Україна»

СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Як відомо, ефективний навчально-виховний процес передбачає наявність загальної позитивної модальності психічних станів учнів. Негативні емоційні стани справляють гальмуючий та деформуючий вплив на загальний розвиток школяра, становлення його пізнавальної сфери. Натомість, позитивно забарвлені емоційні стани, що надають особистості відчуття захищеності, власної значущості, оптимізму, стимулюють її пізнавальну активність та допомагають уникати конфліктів у спілкуванні з оточуючими. Останнім часом привертає увагу тенденція прогресуючого розвитку несприятливих психічних станів учнів, що може зумовлюватись їх надмірною агресивністю.

У науковій літературі агресивність здебільшого розуміється як психічне явище, що виражається у прагненні до насильницьких

дій. Вона може виступати і як ситуативний короткочасний процес, і як тривалий психічний стан особистості. В останньому випадку агресивність може перетворитись у стійку властивість особистості внаслідок недоліків виховання, або як симптом психічного розладу. Агресивність як особистісна характеристика підлітка формується в основному як форма протесту проти нерозуміння дорослих, через незадоволеність своїм положенням у суспільстві, що і проявляється у відповідній поведінці. Разом з тим, на розвиток агресивності підлітка можуть впливати й природні особливості. У підлітковому віці, у силу його складності й суперечливості, внутрішніх і зовнішніх умов розвитку, можуть виникати ситуації, які порушують нормальний хід особистісного становлення, створюючи передумови для виникнення й прояву агресивності.

Наше дослідження було спрямовано на порівняно мало вивчений але цікавий аспект — статеві особливості прояву агресивності у підлітковому віці. Дослідження проводилось на базі СЗШ № 300 м. Києва за участю 45 учнів 7-х класів (26 хлопці і 19 дівчат). В ході дослідження застосовувались: опитувальник на виявлення рівня агресивності, методика А. Басса і А. Дарки (для визначення показників та форм агресії), тест ситуацій (В. І. Шебанової), «HAND-TEST».

Отримані в ході дослідження результати засвідчили, що:

- більше 25% досліджуваних учнів-підлітків за усіма методиками мають високий рівень агресивності, тобто схильні до відкритих деструктивних дій;

- у хлопців середні показники агресивності за усіма методиками більші, ніж у дівчат (зокрема за «HAND-TEST» на рівні достовірності $p \leq 0,01$), отже, можна говорити про більшу схильність хлопців до агресивних дій в процесі вирішення проблемних питань;

- за індексом агресивності і за індексом ворожості опитувальника Басса-Дарки (на рівні $p \leq 0,01$) хлопці мають високодостовірно вищі показники, ніж дівчата;

- на достовірному рівні показник неагресивної агресії за тестом ситуацій у дівчат (на рівні $p \leq 0,05$) вище, ніж у хлопців;

- у дівчат достовірно вищі на рівні тенденції також показники роздратованості, почуття провини за опитувальником Басса-Дарки, та показник дефіцитарної агресії за «HAND-TEST»;

- показник індексу конструктивності у дівчат негативно корелює з індексом ворожості, показниками фізичної агресії, вербальної агресії, непрямой агресії та показником образи за опитувальником

Басса-Дарки, показником дефіцитарної агресії за тестом ситуацій; у хлопців ці показники знаходяться на рівні тенденцій.

Тому, для корекції агресивності в учнів підліткового віку, на нашу думку, доцільно використовувати спеціально розроблені тренінгові програми, які сприятимуть оптимізації взаємодії між підлітками та їх оточенням, оволодінню ними знаннями про природу агресивності, механізми її прояву та методи її корекції, що в результаті надасть можливість підвищити ефективність навчально-виховного процесу у школі.

Л. Б. Волошко,
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ КАР'ЄРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

У контексті сучасної соціально-економічної ситуації актуальним є питання, пов'язане з побудовою і розвитком кар'єри, оскільки саме даний процес дає можливість людині реалізувати свої здібності, задовольнити власні потреби. Особливий інтерес у даній сфері репрезентують особливості кар'єрних орієнтацій майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, оскільки в Україні на державному рівні остаточно не вирішено питання щодо можливостей їхнього працевлаштування в закладах, підпорядкованих МОЗ та МОНМС України. Зауважимо, нині підготовка кадрів за напрямом «Здоров'я людини» в Україні здійснюється в умовах неврегульованості правового поля діяльності фахівців з фізичної реабілітації, здебільшого без урахування міжнародного досвіду, на підставі суб'єктивного трактування місця і ролі фізичної реабілітації в національних системах фізичної культури та охорони здоров'я.

Перспективи розвитку реабілітаційної галузі багато в чому визначаються кар'єрними орієнтаціями майбутніх фахівців, наданими умовами для реалізації їхнього потенціалу після закінчення ВНЗ. Свідоме планування професійної кар'єри виступає при цьому психологічною основою самореалізації суб'єкта в професійній діяльності.

Кар'єрна орієнтація традиційно розглядається як елемент професійної Я-концепції суб'єкта, смислова диспозиція, що відображає

пріоритетний напрям професійного просування. Основним видами кар'єрних орієнтацій студентів є орієнтація на вертикальну кар'єру (намагання до просування в соціально-професійній ієрархії) та орієнтація на горизонтальну кар'єру (прагнення до професійного росту, майстерності), критерієм виділення яких є ціннісний вектор професійного розвитку суб'єкта.

Нашою метою було вивчення структури кар'єрних орієнтацій майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, у зв'язку з чим було проведено емпіричне дослідження. Для діагностики кар'єрних орієнтацій ми використали російську адаптацію опитувальника «Career Orientation Inventory» («Якоря кар'єри») Е. Шейна; тест містить вісім шкал: професійна компетентність, менеджмент, автономія, стабільність, служіння, виклик, інтеграція стилів життя, підприємництво. У дослідженні взяли участь 50 студентів старших курсів напряму підготовки «Здоров'я людини» у віці 21–22 роки.

Наше дослідження виявило ряд особливостей прояву кар'єрних орієнтацій майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Зокрема, за шкалою професійної компетентності були зафіксовані низькі показники ($4,9 \pm 1,4$ балів). Це можна пояснити тим, що студенти-випускники не бачать свого професійного розвитку в рамках обраної професії. Очевидно, негативне значення має ситуація, пов'язана з відсутністю посади «реабілітолог» в інструктивних документах системи охорони здоров'я. Лише колишні випускники медичних коледжів, які здобувають вищу освіту за даним напрямом «Здоров'я людини», можуть працювати у поліклініках і лікарнях, обіймаючи лише посади середнього медичного персоналу: «інструктор ЛФК», «масажист».

Найбільш високі показники були показані за шкалою «підприємництво» ($8,44 \pm 1,5$ балів). На нашу думку, це свідчить про формування зрілої особистості, готової до долаття перешкод, до ризику. Серед кар'єрних пріоритетів студентів також кар'єрна орієнтація «інтеграція стилів життя» ($7,6 \pm 1,6$ балів). Даний «кар'єрний якір» відображає спрямованість особи на збалансованість індивідуальних потреб, інтересів сім'ї і професійного просування. Ця кар'єрна орієнтація відображає дилему «робота — відпочинок», що розглядається в рамках економічної психології, визначає ставку заробітної плати, на яку претендує суб'єкт. Студенти з переважанням кар'єрної орієнтації «інтеграція стилів життя» відрізняються мотивацією уникнення невдач, вони характеризуються сприйняттям себе як активної і динамічної людини, товариськістю, готовністю до співпраці

і спільної роботи, що безперечно є обов'язковим для фахівців-реабілітологів, професійна діяльність яких розгортається у системі «людина — людина».

Отже, аналіз результатів дослідження показав чіткий вплив специфіки обраної професії та невирішених проблем ринку праці на кар'єрні орієнтації студентів.

М. О. Вольних,
*Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна»*

ПРОСТОРОВО-СЕРЕДОВИЩНИЙ БАР'ЄР ДЛЯ ЛЮДИНИ ІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

Інвалідність зумовлює певні соціальні обмеження, ставить перед людиною бар'єри. Насамперед можна говорити про фізичне обмеження, чи ізоляцію людини, — це зумовлено фізичними, сенсорними або психічними недоліками, які заважають їй самостійно пересуватись чи орієнтуватись у просторі. Чинники зовнішнього середовища можуть поглибити вплив цих індивідуальних недоліків.

Важливим бар'єром, який важко подолати для людини з обмеженими можливостями, є просторово-середовищний бар'єр. Навіть у випадках, коли така людина має засоби пересування (протез, візок, спеціально обладнаний автомобіль), сама організація житлового середовища і транспорту не є поки що доброзичливою до неї.

В основі формування безбар'єрного середовища лежить ідея інтеграції людей з обмеженими можливостями в суспільство, створення умов, за яких вони не відчували б себе викинутими за межі життя, непотрібними та ігнорованими. Більшість наших щоденних дій, над якими ми навіть не замислюємося (сходити в магазин, проїхати в автобусі і т. д.), для інваліда — справжній подвиг і самотужки йому не під силу. Тому що на кожному його кроці зустрічаються бар'єри: вийти з під'їзду не дозволяють сходинки, піднятися в автобус — високий посадочний майданчик, в ліфт на інвалідному візку не можна заїхати через вузькі двері. Але ж при вільному доступі до об'єктів інфраструктури, соціальних, громадських і виробничих будівель, при можливості користуватися громадським транспортом, місцями дозвілля та відпочинку — стануть реальними і ті

самі рівні можливості для повноцінної участі інвалідів у житті суспільства, до яких прагне кожна держава.

Однак очевидно, що в більшості міст і сіл країни потреби інвалідів не враховані. Входи в будівлі, ліфти, сходи, інші простори загального користування не дають можливості для переміщення. Це стримує їх рухливість, а багатьом і зовсім не дозволяє залишати своє житло.

Яким є загальне ставлення до потреб людей з функціональними обмеженнями, можна судити з того, що в приміщеннях більшості обласних управлінь соціального захисту населення, управлінь праці та зайнятості райдержадміністрацій і виконавчих комітетів рад відсутні навіть пандуси, інші ж пристосування, що допомагають інвалідові пересуватися, продовжують здаватися в експлуатацію житлові і побутові об'єкти, випускаються транспортні засоби тощо без спеціального обладнання для користування інвалідами.

Суспільство, в якому людям із функціональними обмеженнями не створюють можливостей для інтеграції, не передбачають навіть елементарного безбар'єрного пересування, схильне сприймати інваліда крізь призму негативних стереотипів. Значна кількість людей звикла ставитися до них упереджено, вважаючи інвалідів непрацездатними, неспроможними, ні на що не придатними. Все це принижує тих, кому доводиться жити з інвалідністю.

У багатьох країнах ставлення до людей з функціональними обмеженнями зовсім інше, ніж в Україні. Скажімо, в столиці Великої Британії — Лондоні міський транспорт обладнано спеціальними східцями, які дають змогу інвалідам без перешкод користуватися своїми допоміжними механізмами руху. На тротуарах обладнані місця для пересування інвалідних візків без будь-якого фізичного напруження або незручностей. Таке ставлення до інвалідів є нормою життя, яка відповідає світовим стандартам. На жаль, у нашій державі такі стандарти поки що застосовуються дуже рідко. Частіше можна спостерігати протилежне тому, що є в інших країнах.

Україна має запровадити європейські стандарти в соціальній сфері, передусім у належному ставленні до людей з обмеженими фізичними можливостями. Людина з функціональними обмеженнями має право, як і будь-хто, відвідувати місця праці, відпочинку, торгівлі, культури тощо. Проте реально це є неможливим. Та попри це, люди з функціональними обмеженнями продовжують долати бар'єри, нерідко ціною власного життя.

Н. І. Головченко,
к.п.н., доцент кафедри видавничої справи та редагування
Університету «Україна»

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ В ІНТЕГРОВАНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Навчально-виховний процес в інтегрованому освітньому середовищі базується насамперед на гуманістичних пріоритетах, цінності людини загалом, її здатності примножувати добро і любов на землі. Формування саме таких етичних орієнтирів відбувається і завдяки тому, що студентами-інвалідами, які здобувають вищу освіту в Університеті «Україна», жертовно опікуються їхні батьки, і це є реальним прикладом дієвості насамперед родинних цінностей. Зразки такої стійкої моральної та громадянської позиції черпають студенти і з духовних джерел світової та української літератури, творчості Ліни Костенко зокрема. Поезія Ліни Костенко в Україні є завжди особливо актуальною, оскільки поетеса все своє життя поза політичними та кон'юктурно-комерційними інтересами причетна до творення *«гуманітарної аури нації»* [2].

У вересні 2011 року у видавництві «Либідь» побачила світ нова книга видатної української письменниці Ліни Костенко *«Мадонна Перехресть»*. До неї увійшли нові, а також раніше не друковані поезії різних років. Збірка поезій *«Мадонна Перехресть»* — видання камерне, у якому автор з довірою до читача розгортає окремі сторінки особистого життя. Однак, коли досягаєш глибинні смисли поетичних мініатюр Ліни Костенко з цієї книги, усвідомлюєш, що українська поетеса торкається загальнолюдських вічних питань буття.

У посвяті Ліна промовляє як мама: *«Оксані Пахльовській, моїй донечці — присвячую»: «Я вчу тебе, як мову іноземну,/ як знаки, захифровані в гербі. / Я вдячна Богу, що послав на Землю / шляхетну душу, втілену в Тобі»*. Варто зазначити, що Ліна Василівна пише посвяту не просто як мама, а як щаслива мама талановитої доньки, науковця та системного дослідника української літератури як органічної складової європейської. У наступних віршованих рядках збірки Ліна Василівна як сонячні щасливі дні згадує родинну атмосферу. Бо для української жінки родина — то органічна складова її долі:

*Навипиньки повертаюся в ті дні.
Вони, як сонце, сходять у мені.
Там є наш дім і обрії твоїх рук,
і ще душа не відає розлук.
І ще є час для друзів і гостей.
І щастя є. І донечка росте.
І син малює квіточку зорі,
як той маленький принц Екзюпері [1, с. 14].*

Здається, складно в третьому тисячолітті традиційно та водночас оригінально писати про любов. Але Ліна Костенко неповторними щирими сповідально-молитовними рядками вінчає таїну кохання, бо й цим почуттям обдарував її Бог, та й наділив талантом у Слові увічнити «жаги некликану біду»: «За гріх щасливості в неслухний час / належиться покута і покара. / Над віражами карколомних трас / я тільки жінка з крилами Ікара...» [1, с. 17]. Не оминає вона й наболілої теми українства як нації та держави: «...Ні честі, ні мови, ні згоди, / самі лише смутки і пні. / Коханий мій рідний народе, / чи збудешся врешті чи ні?!» [1, с. 35]. Стривоженою душею торкається «нуклідів» та «альфа-часточок» Чорнобиля, села, що «давно уже як привид», просить пробачення у «косуленьки» «за дротом». У розпачі намагається достукатися до «пофігістів», яким Земля «до лампочки» й не «дорогам»: «...І страшно, і не віриться, — невже не спам'ятаються? / Отак все далі й піде, настояне на злі? / А часом вже і думаєш, — а може, люди віруси, / от просто собі віруси на цій живій землі» [1, с. 63]. Усвідомлює Ліна й свою непросту долю українського митця, душа якого не спочиває «в берегах беріз», рухається до фінішу «в іншому напрямі», не вміє ходити «по колу», «ганятися за сучасністю», а покликана без «привселюдності» нести вагоме за смыслом та формою «Слово»: «...В руйновищах постмодерну, / де лепсько лиш кажанам, / яку б не розводили скверну, — / а шлях прокладати нам» [1, с. 42]. Не обійшлося в такому життєвому калейдоскопі й без гірко-песимістичних рядків: «Не жарт, не шоу, не реприза, / не яв, не сон, не імпровіз. / Життя — це криза, криза, криза, / Життя — це криза, не круїз» [1, с. 99].

У цілому ж, книга відкриває потаємні куточки душі Ліни Костенко — мами, жінки, особистості, митця. Ці теми увиразнені світлинами з родинного альбому. І як мама, і як закохана жінка, і як мудра людина, і як поетеса Ліна Костенко залишається українкою, яка відбулася повноцінно і творчо, досягнула суть буття людини

в жорсткому світі як гармонію кохання, родини, творчості та Всесвіту. І як «*шляхетна*» та «*солідарна*» людина з когорти шістдесятників поділилася своїми надбаннями з тими, хто шукає, прагне, любить і творить...

Таким чином, у збірці віршів «Мадонна Перехресть» Ліна Костенко подарувала співвітчизникам гроно гарної поезії, тепла, мудрості й благословення від Мадонни, священного символу-оберігу для тих, хто обирає дорогу на перехресті, торує шляхи «*серед скверн*», несе у світ «*високовольтну лінію духу*».

Література

1. Костенко, Л. В. Мадонна Перехресть / Ліна Костенко. — К. : Либідь, 2011. — 112 с.
2. Костенко, Л. В. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала / Ліна Костенко. — К. : Києво-Могилянська академія, 2005. — 32 с.

М. П. Григоренко,
студентка 6-го курсу спеціальності соціальна робота
Університету «Україна»
О. В. Німченко,
науковий керівник

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Психологічне вивчення мотивації і її формування — це дві сторони одного і того ж процесу. Виховання мотиваційної сфери цілісності студента. Вивчення мотивації до навчання студентів необхідно для виявлення реального рівня можливих перспектив, а також зони її найближчого впливу на розвиток кожного студента у зв'язку з цим результати проведеного дослідження процесу учбової мотивації, показали нові процеси взаємозв'язку суспільного устрою і формування у студентів нових цілей і потреб.

Для визначення домінуючих мотивів у студентів 1-го курсу ми провели наступне дослідження, в якому взяли участь 16 студентів спеціальності соціальна робота, скориставшись для цього методика виміру потреби (мотиву) у досягненні, методика виміру потреби в схваленні, методика, яка спрямована на дослідження мотивації до навчання у вузі.

Шлях становлення і особливості мотивації для кожного студента індивідуальні і не повторювальні. Завдання полягає в тому, щоб спираючись на загальний підхід

На основі аналізу отриманих результатів ми виділили дві групи студентів першого курсу: з високим і низьким рівнем учбової мотивації. 1 група студентів — з високим рівнем мотивації до набуття знань, що складає (64%). Це виявляється в наступних характеристиках: спрямованість на учбово-професійну діяльність, на розвиток самоосвіти і самопізнання. Вони, як правило, ретельно планують своє життя, ставлячи конкретні цілі. Висока потреба в збереженні власної індивідуальності, прагненні до незалежності від інших і бажанні зберегти неповторність, своєрідність власної особи, своїх поглядів і переконань, свого стилю життя, прагнучи якомога менше піддаватися впливу масових тенденцій. Поява життєвих планів, загострена здатність до розуміння стану інших, здатність переживати емоційно ці стани як свої. Прагнення до досягнення відчутних і конкретних результатів у будь-якому вигляді діяльності, а точніше в учбовій діяльності. Здібність до співпереживання, до активного етичного відношення до людей, до самого себе і до природи; здібність до засвоєння традиційних ролей, норм, правил поведінки в суспільстві. У цей період життя він вирішує, в якій послідовності він прикладе свої здібності для реалізації себе в праці і в самому житті. 2 група студентів — з низьким рівнем мотивації до набуття знань, що складає (29%) та опанування професією — (25%), але з високим рівнем мотивації отримання диплому (46%).

Провідним мотивом до навчання у більшості студентів є опосередкований мотив навчальної діяльності — отримання диплому. Пізнавальні та професійні мотиви становлять значно меншу частку в мотивації студентів. Основними факторами, що детермінують наявний стан мотивації до навчання студентів спеціальності соціальна робота, є бажання отримати диплом навчального закладу, що вважається престижним у суспільстві та усвідомлення перспективності опанованої професії та широких можливостей для працевлаштування, які дає фахове навчання.

В. В. Дабіжа

*старший викладач Кафедри міжнародної інформації,
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»*

Д. В. Кіслов

*к.п.н., доцент Київського національного
торгівельно-економічного Університету*

МАС-МЕДІЙНА СКЛАДОВА У ВИХОВНИХ ПРОЦЕСАХ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Майбутнє існування людства цілком залежить від приходу до елітних, владних та професійно-фахових структур нового покоління не тільки високоосвічених, але й ноосферноспрямованих особистостей.

Проблема формування та реалізації нової моделі існування людства або так званого «нового світового порядку» насувається на уряди, міжнародні впливові організації на всіх гравців політичної діяльності на планеті з дуже жорстокими і невідкладними вимогами та непередбачуваними раніше загрозами. Темпи змін такі, що, навіть наукові й експертні кола не в змозі їх в повністю осмислити, проаналізувати та виробити вчасно проекти реалістичних і оптимістичних рішень. Реальністю існування стали нескінченні широкомасштабні зміни, у тому числі, в інформаційно-комунікаційній та освітній сферах діяльності людства.

Мас-медіа в умовах бурхливих змін не знаходять, як правило, нічого кращого, як подання сенсаційних новин з переважно негативною тематикою, нескінчених шоу будь-якої тематики та розважальних програм.

У своїх обрахунках медіакратія та телевізійні маркетологи орієнтуються на рейтинговість, масовість видовищ, «сіру біомасу», що впевнено гарантує прибутки. Це веде до того що на екранах і в ефірі з'являються все більш примітиву, криміналу та псевдоемоційних впливів. Одночасно все менш чогось розумного, пізнавального, дотепного корисного.

Велика Мережа, Інтернет в цей же час поступово, але впевнено, знищує монополію телебачення як на розваги, так і на інформатизацію. Це, наприклад, переконливо демонструє американська статистика, що вказує на таку тенденцію з 2005 року по наш час. Перевага знаходження перед пультом зросла з 20% до 30%. Останнім

часом з'явилась все більш поширювальна серед молоді та людей творчих професій своєрідна протестна хвиля: прояв нонконформізму, незгоди з суспільними стереотипами у вигляді публічної відмови від ТБ.

В умовах сучасного економічного та соціально-політичного стану України, в якій недостатньо розвинутий інститут громадського суспільства, а державна влада не має чітких та міцних позицій щодо вектору розвитку країни та відносно дотримання та відстоювання національних інтересів на міжнародній арені, при наявності відсталого виробництва і низького рівня життя значної частини населення, вести мову про повне взаєморозуміння владних структур і мас-медіа відносно формування гідної особистості здається передчасним, і поки що примарним [1, 2].

Тільки через пошук ефективних форм взаємодії та компромісів між державною владою громадянським суспільством, науково-освітнім середовищем і засобами масової інформації в принципових питаннях розвитку людини, як особистості гідної нової моделі ноосферного існування на планеті Земля, можливо досягнення реальних здобутків і в інших сферах прогресивної діяльності людства.

Література

1. Акайомова А. Теоретичне осмислення терміна «інформаційна політика» // Віче. — 2011. — № 4 — С. 2—4.
2. СМИ и политика под ред. Л.Л. Реснянской. — М. : ЮНИТИ 2007. — С. 44.

М. В. Деркач,

*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ПРОГРАМА ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В ІНТЕГРОВАНІЙ ГРУПІ

В результаті опрацювання комплексу методик, визначенні відмінності у прояві особистісних якостей студентів-інвалідів і здорових студентів. В отриманих результатах немає протиріч, а наведені дані створюють своєрідний психологічний портрет особистості сту-

дента-інваліда з притаманними йому психологічними особливостями, як наприклад високий рівень розвитку тривожності, низький рівень самооцінки і комунікативних умінь.

У зв'язку з цим, постає питання психологічного супроводу студентів з обмеженими можливостями, що дозволяє виявляти та врахувати вплив індивідуальних особливостей студентів з обмеженими можливостями на їх розвиток в інтегрованій групі.

Розробка програми психологічного супроводу базується на інтеграції різних підходів до феномену підтримки, що передбачає аналіз досягнень психологічної практики з метою виявлення можливостей їх використання у процесі навчання студентів-інвалідів.

Наявність підтримки розглядається зарубіжними дослідниками як конструктивний чинник, який сприяє подоланню стресових ситуацій із найменшими втратами та мобілізує людину у критичні періоди життя. Психологічний супровід позитивно впливає на фізичне та психічне здоров'я людини, сімейне життя та результати життєдіяльності.

Головними умовами ефективності психологічного супроводу є: системність та цілеспрямованість психологічної підтримки, полісуб'єктність та особистісне орієнтування на формування ситуації розвитку особистості, спрямованість психологічної підтримки на персоналізацію студентів та осіб, які надають допомогу.

В технологічному плані психологічний супровід — це система комплексної психологічної підтримки та допомоги студентам з особливими потребами, яка включає в себе різні форми, методи та засоби допомоги особистості.

Розроблена програма психологічного супроводу розвитку особистості студента з обмеженими можливостями в інтегрованій групі включає декілька етапів, відповідно яких застосовуються певні види діяльності та реалізуються певні стратегії впливу.

Програма передбачає наступні етапи:

1. Діагностико-прогностичний.
2. Консультативно-корекційний.
3. Тренінго-розвивальний.
4. Закріплюючий.

Цілі і завдання програми:

1. Здійснити ефективну комплексну психологічну діагностику студентів з особливими потребами.

2. Визначити та оцінити психологічні особливості інваліда, спрогнозувати оптимальний рівень особистісного розвитку.

3. Створити умови для оволодіння навичками ефективної та оптимальної для студента-інваліда психічної діяльності і поведінки в колективі, які сприятимуть вирішенню існуючих психологічних проблем та гармонізації його особистісного розвитку.

4. Забезпечити умови для закріплення досягнень і транслявання їх у реальне життя.

Отже, програма психологічного супроводу студентів спрямована на: розвиток комунікативних умінь, розширення, збагачення на цій основі позитивного досвіду сумісної діяльності та інтеграції зі здоровими студентами; позитивізацію самоставлення, підвищення самооцінки, подолання почуття дефективності, неповноцінності, невпевненості у собі; нормалізацію емоційних реакцій, зниження тривожності, імпульсивності, що дозволить позитивувати ставлення до себе та оточуючих та виробити ефективні поведінкові реакції.

Передбачається, що студент-інвалід, отримуючи в процесі навчання допомогу, стає здатним до більш глибокої гуманістичної фасилітації у майбутній професійній діяльності; цілеспрямоване включення студентів-інвалідів у систему емоційно-ціннісних відносин студентського і педагогічного колективу вищого навчального закладу, що стимулюватиме процес їх соціалізації та інтеграції з громадськістю та суспільством.

О. Л. Довгань,

*начальник наукового відділу спеціальних технологій навчання
Університету «Україна»*

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Проблема соціально-психологічної адаптації інвалідів до умов життя в суспільстві є однією з найважливіших граней загальної інтеграційної проблеми. Тому проблему інвалідності потрібно сприймати не як проблему певного кола «неповноцінних людей», а як проблему всього суспільства в цілому. Її сутність визначена правовими, економічними, виробничими, комунікативними, психологічними особливостями.

Настав час представити явну взаємодію інвалідів з навколишньою дійсністю. Найсерйозніші аспекти проблеми інвалідності пов'язані

з виникненням численних соціальних бар'єрів, що не дозволяють людям з інвалідністю активно включатися в життя суспільства. Дана ситуація — наслідок неправильної соціальної політики, яка орієнтована тільки на частину «здорового» населення і виражає переважно інтереси цієї категорії громадян. Саме тому структура виробництва і побуту, культури і дозвілля, соціальних послуг залишається непристосованою до потреб людей з інвалідністю.

Внаслідок цього інваліди стають особливою соціально-демографічною групою. Тому найважливішою умовою досягнення цілей соціальної адаптації є впровадження в суспільну свідомість ідеї рівних прав і можливостей для інвалідів. Соціальна адаптація не буде досягнута, поки суспільство не усвідомить реальну суть цієї ідеї. Потрібен перехід від сігрегированих видів допомоги інвалідам (у вигляді спеціальних медико-навчальних та виробничих установ) до більш якісних методів, що дозволяє людям перебувати в течії суспільного життя.

Одним з головних показників соціально-психологічної адаптації осіб з обмеженими можливостями є їх ставлення до власного життя. Практично половина інвалідів (за результатами спеціальних соціологічних досліджень) оцінюють якість свого життя як незадовільний (в основному, це інваліди 1 групи), близько третини інвалідів (в основному, 2-ї та 3-ї груп) характеризують своє життя як цілком прийнятне.

Важливим елементом психологічного самопочуття і соціальної адаптації осіб з обмеженими можливостями є їх самосприйняття. Опитування, проведені в 2001 році в Москві, Івано-Франківську і Ярославлі показали, що тільки кожен десятий інвалід вважає себе щасливим, третина інвалідів вважала себе пасивними. Звертає на себе увагу те, що серед інвалідів 3-ї групи менше «нешасних» і «сумних», але значно більше «злих», що характеризує неблагополуччя в соціально-психологічному плані. Це підтверджується і рядом більш глибоких індивідуально-психологічних експериментів, що виявляють психологічну дезадаптацію, почуття ущербності, великі труднощі в міжособистісних контактах інвалідів. Найменш адаптованими є самотні інваліди. Незважаючи на те, що їхнє матеріальне становище не відрізняється принципово в гірший бік, являють собою в плані соціальної адаптації групу ризику. Як і всі люди, інваліди відчувають страх перед майбутнім, тривогу та невпевненість у завтрашньому дні, відчуття напруженості і дискомфорту. Загальна стурбованість приймає форми, характерні для сьогоdnішніх політико-економічних і соціально-психологічних умов. Разом з матеріальним

неблагополуччям, це призводить до того, що найменші труднощі викликають у інвалідів паніку і сильний стрес.

Отже, можна констатувати, що в даний час процес соціальної адаптації інвалідів утруднений, оскільки:

- задоволеність життям у інвалідів низька;
- самооцінка також має негативну динаміку;
- істотні проблеми постають перед інвалідами в області взаємин з оточуючими;
- емоційний стан інвалідів характеризується тривожністю і невпевненістю в майбутньому, песимізмом.

Тому люди з особливими потребами дуже потребують чітко спланованої і науково-обґрунтованої системи соціально-педагогічних і психологічних заходів, спрямованих на формування в них самостійності суджень і дій, навичок праці та культури поведінки, гідного духовно-морального обличчя, вміння жити, працювати та повноцінно співіснувати в суспільстві.

М. В. Дорошук,
*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ ЯК КОЛЕКТИВУ В ЗАКЛАДАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ТИПУ

Студентські роки є важливим періодом у становленні особистості. Це період найбільш активного розвитку етичних і естетичних відчуттів, становлення та стабілізації характеру, посилення свідомих мотивів поведінки, самоаналізу й самооцінки, підвищення цікавості до моральних проблем, а також опанування повного комплексу соціальних ролей дорослої людини: цивільних, професійно-трудових тощо.

Але саме у студентські роки виникають суперечності між здатностями і потребами молодої людини та можливостями їх реалізації. Особливо гостро їх відчують студенти, які мають обмежені фізичні можливості.

Запровадження інклюзивного навчання у вищих навчальних закладах є необхідною умовою вирішення важливих питань щодо

забезпечення права на якісну освіту студентів з особливими освітніми потребами.

Однією з умов здобуття якісної освіти особами з обмеженими функціональними можливостями в інклюзивному освітньому просторі є діяльність в злагодженій групі високого рівня розвитку, тому найпершим і одним з важливих кроків у вихованні та професійній підготовці студентства є формування колективу.

Реалізація особистісно-орієнтованого підходу, згідно Болонської декларації, передбачає максимальне врахування індивідуально-психологічних особливостей кожного, рівноправні стосунки співпраці та суб'єкт-суб'єктний характер взаємодії, сприяє формуванню студентських колективів на етапі вузівського навчання.

Організованість, спрацьованість і психологічна сумісність дозволяють колективу самостійно обирати оптимальні форми діяльності, що забезпечують успішне виконання завдання і якнайповніше розкриття індивідуальності, творчого потенціалу кожної особистості.

Формування студентської групи як колективу являє собою складний та багатоплановий процес. Невипадково різні аспекти проблеми колективотворення стали об'єктом спеціальних досліджень і знайшли своє відображення у працях таких дослідників як Б. Ананьєв, І. Бех, В. Бехтерев, Л. Виготський, Г. Костюк, Н. Кузьміна, Б. Ломов, А. Макаренко, Л. Марисова, Р. Мей, Л. Новікова, Л. Орбан-Лембрик, А. Петровський, П. Просецький, К. Роджерс В. Сухомлинський, Ю. Тихомиров, Л. Уманський, В. Франкл, З. Фройд, К. Юнг, та інших учених.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблема колективотворення була і залишається в полі зору сучасних філософів, психологів, соціологів, педагогів, проте деякі її аспекти є недостатньо розкритими, що не дає змоги повною мірою розкрити можливості колективу студентської групи та використовувати з метою підвищення якості навчально-виховного процесу у вищій школі.

Таким чином, визначення специфіки колективу на сучасному етапі, розгляд особливостей студентського колективу в закладах інклюзивного типу, виділення етапів його розвитку спонукають до пошуку ряду психологічних умов, що сприяють формуванню студентських колективів і є важливим напрямом роботи в інклюзивних закладах освіти.

Для досягнення даної мети необхідно вирішити наступні завдання: здійснити теоретичний аналіз наукової літератури щодо

визначення психологічних умов формування колективу у студентських групах; з'ясувати соціально-психологічні особливості студентської групи на сучасному етапі; експериментально визначити комплекс основних психологічних умов формування колективу у студентській групі; розробити програму дослідження рівня сформованості психологічних умов формування колективу у студентських групах; сформувати комплекс методів створення психологічних умов, що сприяють формуванню студентського колективу; розробити практичні рекомендації для викладачів та студентів щодо забезпечення психологічних умов формування студентської групи як колективу.

Д. Г. Лавриненко, ст. викладач

О. А. Заханевич, магістрант

Інститут соціальних технологій, Університету «Україна»

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

У будь-якому суспільстві молодь відіграє важливу роль у формуванні, розвитку та діяльності держави та суспільних процесів.

Молодь — соціально-демографічна група, відокремлена на основі сукупності вікових характеристик і особливостей соціального стану. Згідно з Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», молодь, молоді громадяни — громадяни України віком від 14 до 35 років на відміну від неповнолітніх — громадян віком до 18 років.

Соціальна робота з молоддю на сучасному етапі розвитку українського суспільства набуває все більшого значення, так як соціально небезпечні явища все більше стають притаманними для молоді та широко розповсюджуються серед цієї соціальної групи.

Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю — діяльність уповноважених органів, підприємств, організацій та установ, що здійснюють соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю, а також фахівців з соціальної роботи та волонтерів, яка спрямована на соціальну підтримку сімей, дітей та молоді, забезпечення їхніх прав і свобод, поліпшення якості життєдіяльності, задоволення інтересів та потреб.

Соціальний захист — це комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на захист добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах. Зокрема, у ст. 46 Конституції України проголошується, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також: у старості та інших випадках, передбачених законом.

У найширшому трактуванні соціального захисту до нього включають також заходи з охорони здоров'я, соціальну роботу тощо.

Одним з головних принципів роботи держави з молоддю є молодіжна політика.

Державна молодіжна політика ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України.

Основними принципами формування законодавства про державну молодіжну політику у сучасній Україні на сьогодні є наступні: закріплення взаємодії молоді та суспільства; забезпечення саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації молоді за рахунок інших соціальних груп; створення умов для соціального захисту тієї частини молоді, яка в силу об'єктивних причин не в змозі сама себе забезпечити (дітей-сиріт, дітей та підлітків з неповних та великих сімей, інвалідів та ін).

Головними завданнями державної молодіжної політики є: вивчення становища молоді, створення необхідних умов для зміцнення правових і матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, діяльності молодіжних організацій, з метою повноцінного соціального становлення та розвитку молоді; допомога молодим людям у реалізації і самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив; широке залучення юнаків і дівчат до активної участі у національно-культурному відродженні українського народу, формуванні його свідомості, розвитку традицій і національно-етнічних особливостей та ін.

Державна молодіжна політика поширюється на громадян України віком від 15 до 28 років незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної приналежності, статі, освіти, ставлення до релігії, роду і характеру занять і здійснюється через

органи державної виконавчої влади, установи, соціальні інститути та об'єднання молодих громадян.

Напрямок подальших досліджень у галузі соціального захисту молоді може бути дослідження молодіжного ринку праці та молодіжного працевлаштування.

А. В. Іваннікова,
ст. викладач кафедри психології Університету «Україна»

РОЗВИТОК ТА СПЕЦИФІКА МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІНТЕГРОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Інтегрована форма навчання у ВНЗ передбачає спільне навчання студентів, які мають функціональні обмеження, з іншими студентами. Така форма навчання визнає за людьми з інвалідністю рівні права на отримання освіти і потребує здійснення політики рівних можливостей. Навчання та виховання студентів з інвалідністю здійснюються в інтегрованих групах, які можуть розглядатися як мікро-модель соціального середовища [1]. Умови інтегрованого навчання вимагають від студентів з інвалідністю не тільки засвоєння певної кількості інформації та формування необхідних знань, умінь і навичок, не тільки розгортання пізнавальної активності і пошуку, але й специфічного самовизначення, подолання зовнішніх і внутрішніх (психологічних) «перепон», що передбачає породження нових функціональних систем його психіки. Мотивація навчальної діяльності визначається як окремий вид мотивації, включений у певну діяльність — в даному випадку навчання. Як підкреслює провідний психолог, що займається вивченням мотивації навчальної діяльності А. К. Маркова, «мотивація навчання складається з низки спонукань, що постійно змінюються і вступають одне з одним у нові відношення. Тому становлення мотивації є не простим збільшенням позитивного або поглибленням негативного ставлення до навчання, а являє собою ускладнення структури мотиваційної сфери. Навчальна мотивація — система що характеризується спрямованістю, стійкістю і динамічністю. Так, у роботах Л. І. Божович та її співробітників, на матеріалах дослідження навчальної діяльності студентів відзначалося, що вона спонукається ієрархією мотивів, у якій домінуючими

можуть бути або внутрішні мотиви, що зв'язані зі змістом цієї діяльності і її виконанням, або широкі соціальні мотиви, які пов'язані з потребою людини зайняти визначену позицію в системі суспільних відносин. При цьому з віком відбувається певний розвиток співвідношення взаємодіючих потреб і мотивів, зміна ведучих домінуючих потреб і своєрідної їхньої ієрархізації. Відповідно, при аналізі мотивації постає складна задача визначення не тільки домінуючого спонукання (мотиву), але й врахування всієї структури мотиваційної сфери людини. Розглядаючи цю сферу стосовно до навчання, А. К. Маркова виділяє: потребу в навчанні, зміст навчання, мотив навчання, мета, емоції, інтерес [2]. Фактори, що сприяють формуванню у студентів позитивної мотивації до навчання були виділені А. І. Гебос, усвідомлення найближчих і кінцевих цілей навчання; усвідомлення теоретичної і практичної значимості знань, що засвоюються; емоційна форма викладення навчального матеріалу; показ «перспективних ліній» в розвитку наукових понять; професійна спрямованість навчальної діяльності; вибір завдань, що створюють проблемні ситуації в структурі навчальної діяльності; наявність допитливості і «пізнавального психологічного клімату» в учбовій групі. Як і будь-який інший вид, навчальна мотивація визначається специфічним рядом факторів для тієї діяльності, у яку вона включається. Вона визначається самою освітньою системою, освітньою установою; організацією освітнього процесу; суб'єктивними особливостями того хто навчає; суб'єктивними особливостями педагога і насамперед системи його відносин до учня, до справи; специфікою навчального предмета. Отже, навчальна мотивація — це особливий вид мотивації, яка характеризується складною структурою, однієї з форм якої є структура внутрішня (на процес і результат) і зовнішня (нагорода, уникнення) мотивація.

Література

1. Маркова А. К., Матис Т. А., Орлов А. В. Формирование мотивации учения. — М., 1990
2. Таланчук П. М., Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому середовищі — 2001 р.

В. В. Іванченко,
*ст. викладач кафедри педагогіки та психології
Київського національного економічного університету
імені В. Гетьмана*

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
ЦІННІСНОЇ СКЛАДОВОЇ СВІТОГЛЯДУ
ВИХОВАНЦІВ ФІЛОСОФСЬКИХ ШКІЛ
СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ,
ЯК ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ
В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

У психологічній науці категорія «особистість» відноситься до кола базових понять. Формування її відбувається в результаті соціалізації, наслідком якої є засвоєння людиною соціального досвіду, тобто перетворення цього досвіду у власні цінності і орієнтації.

Цінності, які на думку американського психолога М. Рокіча, займають «центральне положення в індивідуальній системі переконань, і постають керівними принципами життя, визначають саме те, як необхідно себе вести, який бажаний стан або образ життя, достойні або недостойні того, щоб їм відповідати і до них прагнути».

Звертаючись до витоків формування світоглядності українців, відзначимо значущість її ціннісної складової, основу якої завжди складали духовність і мораль. Оцінити психологічні особливості формування ціннісної складової українців можна тільки порівнюючи їх з аналогічними особливостями інших держав в історичному контексті.

З огляду на вищесказане, цікавим в плані порівняння історичного досвіду соціалізації і ціннісних надбань виглядає досвід стародавнього Китаю, де в існуючих на той час філософських школах в результаті виховного процесу формувалася ідеал «досконаломудрої особистості».

Незважаючи на значущість здобутків у справі формування ціннісної складової світогляду вихованців філософськими школами стародавнього Китаю, для досвіду соціалізації особистості в умовах сучасного суспільства на даний момент ця проблема майже зовсім не досліджена.

Сучасними дослідниками ґрунтовно досліджується поняття «соціалізація» (з лат. «socialis» — суспільний). В соціальну психологію

це поняття було введено в 40–50-х рр. минулого століття психологами А. Бандурою, Дж. Кольманом та ін. З часом отримавши різноманітну інтерпретацію в наукових школах (необіхевіоризму, символічного інтеракціонізму, гуманістичної психології тощо, найбільш прийнятним стало визначення соціалізації в диспозиційній концепції регуляції соціальної поведінки, розглянуте як ієрархія диспозицій, що синтезують систему регуляції соціальної поведінки в залежності від ступеня вписуваності в суспільні відношення.

Разом з тим, дослідники приділяють неабияку увагу стадіям соціалізації, серед яких вирізняють стадію індивідуалізації, в процесі якої саме сформовується духовно-моральна ціннісна складова світогляду особистості.

Звертали увагу на формування ціннісної складової і в стародавньому Китаї, що частково відслідковано в напрацюваннях таких авторів, як Жень Цзіюй, Лю Дацзюнь, Сюй Чжижуй, Дж. Андерсон, В. Бауер, В. Малявін, А. Лукьянов, Л. Васильєв та інших.

Багатовікова орієнтація на гострі етико-політичні і соціально-адміністративні проблеми сприяли тому, що давньокитайські мислителі ще в 6–4 ст. до н.е. добре усвідомлювали непросту соціологічну істину, згідно якої суспільство передусім дещо упорядковане, і тому зобов'язане підпорядковуватись системі загальноприйнятих умовностей, обов'язкових правил поведінки і норм життя, закріплених в стійких і автоматично реалізованих стереотипах. Як результат, мудреці або групи мудреців починають створювати інституціолізовані освітні системи, серед яких виділяються філософські школи, де в умовах навчально-виховного процесу відбувався «цілеспрямований процес формування особистості».

Психологічну основу формування ціннісної складової світогляду вихованців складала існуюча специфіка думки і система мислення (давньокитайський менталітет), що були обумовлені соціальною структурою чжоуського Китаю з її майже абсолютним пануванням сімейно-кланових, общинно-родових і вассально-ієрархічних зв'язків: авторитет мудрості давніх мислителів, як загальновизнаний еталон; принцип складання текстів, які розглядались, як символ, знак, що вчили Порядку, вихваляння загальноприйнятих норм.

Спираючись у своєму вченні на ідеї соціальної гармонії, відповідності еталону, самовдосконалення індивіда, формуючи ціннісне єство своїх вихованців, китайськими філософами активно розроблювалась ідея про категорію «Дао-Де», що узагальнювала тілесно-духовне

буття Піднебесної та історично передувала виникненню в давньокитайській філософії напрямків даосизму, конфуціанства і легізму. В даосизмі воно проводилось на основі духовно-поведінкової норми «ци жань» («природності»), в конфуціанстві — на основі «лі» («ритуалу»), в легізмі — на основі «фа» («закону»).

На думку засновників філософських шкіл (Конфуція, Мо-Цзи, Мен-Цзи, Шан-Яна та інших) формуванню образу «цзюнь-ци» («Сина Піднебесної») у підлеглих могли б сприяти запроваджені плани і розроблені для освітньо-виховного процесу етичні категорії, серед яких виділялись «лі» («законність») та «жень» (людяність).

Таким чином, вищезначене доводить, що актуалізація даної проблематики надає значущий історичний досвід соціалізації особистості в умовах сучасного суспільства, і вимагає більш досконалого дослідження.

**С. Казьмірук, магістрант Університет «Україна»,
М. М. Ільєнко, д.б.н., професор**

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЮЮЧИХ ПЕНСІОНЕРІВ

Продовження трудової діяльності у громадян пенсійного віку є чинником як вирішення, та і виникнення у них соціальних та психологічних проблем. При цьому, головною проблемою трудової діяльності частини пенсіонерів є відсутність можливості гідно забезпечити себе лише за рахунок пенсійних виплат. Водночас, трудова діяльність громадян пенсійного віку допомагає їм конструктивно вирішити ряд складних соціальних і психологічних проблем, притаманних багатьом з їхніх непрацюючих однолітків: подолати відчуття самотності, пасивність, кризу виходу на пенсію та ін. Соціальне обслуговування, специфіку соціального обслуговування людей пенсійного віку вивчали: О. Іванова та Т. Семигіна, К. Міщенко, Л. Т. Тюптя, Д. О. Пузіков, та ін. Багатьма фахівцями наголошується, що літні люди пенсійного віку, що активно займаються суспільно-корисною діяльністю, живуть довше і страждають меншим числом хвороб, ніж пенсіонери, які не працюють. Однак не можна ідеалізувати психологічний стан працюючого пенсіонера. У процесі трудової діяльності часто виникають конфлікти (з начальниками, колегами, підлеглими, споживачам товарів і послуг). При цьому,

в конфліктній взаємодії іноді не зважають на вік людини. Причиною стресів може стати і виробниче завдання, особливо, якщо його не вдається виконати вчасно та якісно. Нарешті, працівник пенсійного віку може емоційно переживати через своє можливе звільнення як пенсіонера. Спільною психологічною проблемою працюючих і непрацюючих громадян пенсійного віку є втрата друзів і рідних, яка відбувається саме у цьому віці. Йдуть з життя старі друзі, діти починають жити своїм життям, часто окремо від немолодих батьків. Всі ці моменти можуть приректи людину похилого віку на самотність. Але якщо непрацюючий пенсіонер позбавляється можливості спілкування і посильної допомоги, то працюючий може компенсувати на роботі відсутність спілкування вдома. Працюючі пенсіонери мають значно більше можливостей для застосування своїх творчих здібностей і особистісного потенціалу, саморозвитку і самореалізації. Завдяки цьому вони більш активні і відповідальні.

Виділяють наступні соціальні і психологічні проблеми працюючих пенсіонерів, що вимагають їхнього соціального обслуговування: смерть рідних і близьких, звуження кола спілкування; негативне ставлення на роботі (наприклад, дискримінація за віком); нецікава і нетворча робота, яка сприймається як даремна втрата останнього життєвого часу; вимушена трудова діяльність через неможливість прожити на пенсію; небезпечні і шкідливі фактори, які впливають на організм у процесі трудової діяльності, відображаються на психологічному стані; конфлікти на роботі (з начальником, колегами, підлеглими, споживачами товарів і послуг); стреси на роботі, які пов'язані з високим виробничим навантаженням; особистісні і характерологічні змін, які спричинені старінням та негативно впливають на трудову діяльність; побоювання звільнення через пенсійний вік, заборону одночасного отримання зарплати і пенсії.

Працюючі громадяни пенсійного віку, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги для їхнього вирішення можуть звертатися до соціальних служб, тобто підприємств, установ та організації незалежно від форм власності і господарювання, а також громадян, що надають соціальні послуги.

Л. В. Калмикова,
*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОВЛЕННЕВОГО ДЕФЕКТУ ТА ТРИВОЖНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Емоційна складова внутрішньої картини мовленнєвого дефекту є прояв дії механізмів, що забезпечують контроль за ступенем адаптації особистості до наявної ситуації. Вона визначається тим, наскільки конкретна ситуація дозволяє реалізувати життєві цінності суб'єкта, відповідає задоволенню його потреб. Як програма адаптивної поведінки внутрішня картина дефекту формується під впливом ціннісних утворень особистості, які відіграють ключову роль у її становленні.

Емоції виявляються у формі різних переживань, серед них особливе місце займає тривога, від якої залежить успішність різних видів діяльності людини. Наслідки тривоги змінюються в залежності від її ступеня та складності діяльності. Мовлення особливо чутливе до впливу тривоги. Крім того, одні люди схильні проявляти тривогу завжди і скрізь, інші виявляють її лише час від часу, залежно від обставин [1].

Одне з найбільш значущих особистісних проявів будь-якої форми психічної дезадаптації — тривожність. Це інтегральне неспецифічне суб'єктивне відображення неблагополуччя особистості. Виділяють два основних види тривожності.

Перший — так звана ситуативна тривожність, тобто породжена деякою конкретною ситуацією, яка об'єктивно викликає занепокоєння. Такий стан може виникнути у будь-якої людини в передчутті можливих неприємностей і життєвих ускладнень. Цей стан цілком нормальний, він навіть грає свою позитивну роль, будучи своєрідним мобілізуючим механізмом, який допомагає людині серйозно і відповідально підійти до вирішення виникаючих проблем.

Другий вид — так звана особистісна тривожність, коли людина схильна до постійної тривоги в самих різних життєвих ситуаціях, в тому числі і в таких, які об'єктивно до цього ніякого відношення не мають. Цей вид тривожності характеризується станом несвідомого страху перед невизначеним відчуттям загрози, готовністю сприйняти будь-яку подію як несприятливий і небезпечне [2].

Добре відомо, що уявлення людини про свою хворобу, тривожність з приводу свого дефекту, особливо сформовані в цілісну концепцію, істотно впливають на її характер і поведінку. У разі мовленнєвих розладів, переживання хворого носять досить різноманітний характер.

У осіб з порушеннями мовлення часто спостерігаються патологічні риси невротичного кола: замкнутість, негативізм, невпевненість у собі, напружений стан, підвищена дратівливість, образливість, сльозливість і т. п. Іноді люди користуються мовленням лише в емоційно забарвлених ситуаціях. Через побоювання помилитися і викликати глузування вони намагаються уникати ситуацій, що вимагають вживання мовлення, а якщо це не вдається, краще використовувати жести.

Результати досліджень показали, що в середньому рівень психологічних захистів осіб з мовленнєвими дефектами помірно підвищений у порівнянні з тими, у кого немає мовленнєвої патології. При цьому у дорослих вираженість захистів більше, ніж у дітей, що відповідає загальній картині наростання психічних реакцій з віком.

Відомо, що у навчанні осіб з мовленнєвими порушеннями не достатньо враховуються психологічні аспекти проявів тривожності. Відмічається зниження активності таких осіб у навчальному процесі, їх невміння оцінювати і співвідносити свої можливості з вимогами соціуму, що зрештою негативно позначається на виборі ними життєвих стратегій. У сучасній загальній та спеціальній психології недостатня увага приділяється вивченню тривожності особистості з мовленнєвими дефектами, а також можливостям їх особистісного самовизначення, що передбачає необхідність звернення до досягнень науки, які сприяють розвитку особистості [3].

Відчуття власної недосконалості — нормальні людські почуття. Але людина починає боротися з цими почуттями, вони штовхають її до того, щоб розвинути свої можливості, досягти в чомусь досконалості. Це рушійна сила розвитку. Відчуття власної неповноцінності породжує боротьбу.

Література

1. Конопляста С. Ю. Логопсихологія: навч. посіб. / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак. — К. : Знання, 2010. — 394 с. — Бібліогр.: с. 284–293.
2. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. Д. Максименко. — Вид. 3-тє, переробл. та допов. — К. : ЦУЛ, 2008. — 271 с.
3. Калягин В. А. Логопсихология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Калягин, Т.С. Овчинникова. — М. : Академия, 2006. — С. 32.

Д. Г. Лавриненко,
ст. викладач,
Н. О. Касьяненко,
студентка 4-го курсу Інститут соціальних технологій,
кафедра соціальної роботи Університету «Україна»

ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Професійно важливі якості (ПВЯ) складають ті внутрішні психологічні характеристики суб'єкта, у яких відображаються вимоги професійної діяльності до різних компонентів особистості: потребнісно-мотиваційного, когнітивного, психомоторного, емоційно-вольового тощо.

Професійно важливі якості — це відповідні певній професійній діяльності компоненти цілісної особистості, що формуються на основі природно заданих біопсихосоціальних властивостей під дією зовнішніх впливів і власної активності суб'єкта. За визначенням Тарасової Е. О., ПВЯ — це система стійких особистісних якостей, які створюють можливість успішного виконання професійної діяльності [5; 7]. На думку Лавриненка Д. Г. [3], ПВЯ являють собою основу структури професійної спрямованості особистості майбутнього соціального працівника.

В літературних джерелах зазначені наступні кваліфікаційні вимоги і якості особистості соціального працівника:

Вимоги до особистісних якостей: гуманістична спрямованість особистості, особиста і соціальна відповідальність, соціальна активність, емпатійність, готовність зрозуміти іншу людину і надати їй всебічну допомогу і підтримку, комунікабельність, ораторські здібності; самоконтроль, самокритичність, самооцінка своїх вчинків; стресостійкі якості — фізична тренованість, самонавіювання, вміння переключатися та управляти своїми емоціями; вольові якості — наполегливість, послідовність, витривалість; спостережливість, уважність, вміння вирішувати складні життєві ситуації.

Вимоги до діяльності: до посадових обов'язків; до професійних знань і вмінь; до рівня сформованості діяльнісно-рольових вмінь; до володіння організаторськими та педагогічними здібностями.

Вимоги до особливостей соціальної взаємодії соціального працівника і клієнта: уміти координувати соціальні зв'язки і стосунки,

свої власні дії на основі навичок спостереження, відбору та аналізу соціально значущої інформації тощо.

Вимоги до комунікативних навичок і вмінь: володіти культурою спілкування, вміння швидко встановлювати контакт з людьми, вміння впливати і переконувати словом, вміння вловлювати зміну в настрої людей, виявляти їх настанови та очікування тощо.

Вимоги до моральних якостей: чесність, тактовність, об'єктивність, справедливість, толерантність, любов до людей, терпіння, повага, милосердність, бути готовим до самопожертви, альтруїзм, скромність.

Крім того, на думку Лященко А. І., соціальний працівник повинен мати наступні професійно важливі якості особистості: здатність бути лідером, ентузіазм в трудовій діяльності, життєрадісність, вміння піклуватися про інших, реалізація нових ідей, самостійність мислення [4; 39].

Тому актуальним є визначення провідних професійно важливих якостей особистості соціального працівника, основними серед яких є:

- комунікабельність;
- сфокусованість на реальних людях з їх життєвими проблемами;
- професійні знання вміння та навички;
- стресостійкі якості.

У цьому контексті, доцільним на нашу думку виступає підхід, запропонований А. В. Карповим, який ПВЯ поділив на 4 умовні групи:

— абсолютні ПВЯ — якості, необхідні для виконання діяльності на мінімальному дозволеному чи нормативно заданому, середньому рівні;

— відносні ПВЯ, які визначають можливість досягнення суб'єктом високих кількісних та якісних показників діяльності;

— мотиваційна готовність до реалізації діяльності;

— анти-ПВЯ — ті, якості, що суперечать тому чи іншому виду діяльності [5; 9].

Зазначені вище ключові якості можна віднести саме до абсолютних ПВЯ, до яких також слід додати професійну спрямованість на виконання професійної діяльності. Стосовно відносних якостей, то їх можна тлумачити, як ті що визначають професіонала. До них можна віднести: компетентність, інноваційну налаштованість у професійній діяльності, індивідуально-творчий підхід, намагання знаходити нові резерви розв'язання професійних проблем.

Даний підхід дозволяє визначити достатній та високий рівень відповідності особистісного і фахового потенціалу вимогам професії, професійний розвиток соціального працівника.

Підсумовуючи вище зазначене, ми можемо зробити висновок, що чим більш складним для опанування і соціально значущим є фах соціального працівника, тим більш розвинутими мають бути його особистісні та професійні якості.

П. А. Карелін,
*Практичний психолог відділу адаптації ЦСАР
Університету «Україна», аспірант Інституту соціальної
та політичної психології НАПН України*

ПОРУШЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕЖ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ІНВАЛІДНОСТІ

Протягом останніх десятиліть і закордонні, і вітчизняні вчені все частіше починають приділяти увагу проблематиці психологічних меж особистості. Цей інтерес характеризується невпинною позитивною динамікою і охоплює з кожним роком ширший спектр наукових проблем та явищ як практичних, так і теоретичних галузей сучасної психології. Універсальність феномену границь обумовлює його активне застосування в теоріях, що пояснюють розвиток, активність та суб'єктність особистості. На його основі побудовано численні моделі внутрішньоособистісного простору, типології особистості, різноманітні концепти «селф» та міжособистісних стосунків. У практичній площині поняття особистісних меж успішно застосовується у консультуванні й психотерапії, корекції різноманітних залежностей, профілактиці та подоланні наслідків жорстокого поводження тощо. Особлива галузь ефективного використання концепції особистісних меж — робота із сім'ями (особливо дисфункціональними), дитячо-батьківськими відносинами, у шлюбному й дошлюбному консультуванні. Зростає кількість наукових робіт, в яких висвітлюється роль особистісних меж тілесності в онтогенезі, зокрема, у формуванні фізичного образу «Я» і схеми тіла. Відомі непоодинокі намагання теоретизувати різноманітні види особистісної дезадаптації у термінах особистісних меж у клінічній психології та психопатології, описати етіологію та патогенез невротичних, особистісних і психотичних розладів.

З огляду на вагомий і, очевидно, ще далеко не вичерпаний науковий потенціал поняття «психологічні межі особистості» ми вважаємо за доцільне описати особливості порушення особистісних границь в осіб з інвалідністю.

Грунтуючись на аналізі літератури ми виокремлюємо два аспекти особистісних меж: суб'єктний та міжособистісний. Під суб'єктним аспектом ми розуміємо границі як зони дотику або перетину сутнісних аспектів реальності, що можуть бути виокремлені індивідом в процесі усвідомлення і диференційовані як такі, що підлягають або не підлягають контролю, сприймаючись як свої або чужі, обумовлюючи ясність і неперервність відчуття «Я». Міжособистісний аспект психологічних меж особистості завжди опосередковується взаємодією двох або більше осіб. Особистісні межі постають тут як установки, правила, обмеження, що їх створює індивід, щоб означити яке поведіння оточуючих є для нього прийнятним, допустимим і безпечним та якими будуть його дії у відповідь на їх порушення чи тиск з боку інших.

Переважає більшість дослідників інвалідності визначає її як психічну чи фізичну ваду або дисфункцію, що призводить до соціально-психологічної (в першу чергу трудової) дезадаптації індивіда. Така типова дефініція імпліцитно вміщує вказівку щонайменше на три виміри особистісного простору: тілесного, психологічного, соціального. Оскільки головною функцією особистісних границь є збереження автентичності, автономності та адаптивності особистості, то, з огляду на суб'єктний аспект психологічних меж особистості, ми можемо говорити про порушення тілесних, психологічних і соціальних границь інваліда як периферійних зон його внутрішньо-особистісного простору.

Обмеження життєдіяльності, що виникають внаслідок інвалідації, вимагають від особи з вадами здоров'я пристосування до нестандартних умов задоволення власних потреб, що нерідко не можливо без сторонньої допомоги. Необхідна взаємодія, поряд з безпосередньою дисфункцією, виступає окремою проблемою. Відповідно до міжособистісного аспекту феномену границь наявними стають викривлення і «перекоси» у спілкуванні та взаємодії з іншими. Оскільки рухливість є фундаментальною властивістю особистісних меж, то зазвичай їх порушення розвиваються за сценаріями злиття або відчуження, яким відповідають гіперопіка (як правило, у разі фізичних, функціональних і сенсорних порушень) та ізоляція (при психічних, естетичних, слухових і мовних вадах).

Отже, інвалідність можна розглядати як комплексне порушення психологічних меж особистості з виокремленням специфічних вимірів внутрішньоособистісного простору і його границь, що особливо страждають залежно від окремої нозології і глибини розладу. Запропонований підхід має, на наш погляд, потужний практичний потенціал в розробці корекційних і психотерапевтичних заходів щодо їх соціально-психологічної адаптації.

В. Г. Кириленко,
*к. псих. н., доцент кафедри соціальної роботи
інституту соціальних технологій*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ З АГРЕСИВНИМИ ШКОЛЯРАМИ

Сьогодні ведеться багато розмов стосовно насилля над дітьми, насилля в сім'ї, жорстокої поведінки відносно дітей, жінок і т. д., але актуальним постає питання: причини появи насилля взагалі. Відповіді однозначної немає, але зрозумілим є те, що наслідками жорстокого ставлення до оточуючих завжди є серйозна шкода здоров'ю та життю, розвитку, соціалізації постраждалого.

Аналіз статистики, наукової літератури, кримінальної хроніки свідчить, що в основі прояву агресивного поведінки школярів, лежать декілька складових: жорстока поведінка дорослих, особливості та соціального виховання, особливості індивідуально-психологічного розвитку дитини.

Агресивною є цілеспрямована, руйнівна поведінка дитини, в результаті якої є руйнівні для жертви наслідки та порушення норм суспільної поведінки. Агресивна поведінка школяра може мати відкритий чи закритий характер і бути спрямована на об'єкт-подразник, чи на предмет розрядки негативного емоційного стану (речі об'єкта, що образив), чи аутоагресію. Основними формами прояву агресивної поведінки є: вербальна, фізична, змішана агресія, аутоагресія.

Аналіз наукової літератури, досвід соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми, проведене дослідження дозволив виділити дві групи школярів з агресивною поведінкою: група дітей з родин, які перебувають під соціально-педагогічним контролем: конфліктні,

розлучені, неблагополучні сім'ї; друга група дітей, які мають особистісні чи психологічні, психічні проблеми. Агресивність школярів другої групи часто визначається життєвою позицією батьків.

Досвід соціально-педагогічної та психологічної роботи з агресивними школярами дозволив сформулювати теоретико-практичні положення роботи з агресивними школярами в навчальних закладах, де основним є первинна, вторинна і третинна психопрофілактика агресивної поведінки, рання діагностика проявів будь-яких форм агресії, соціально-психологічна корекція поведінки та обистісних рис школярів.

Під психопрофілактикою слід розуміти систему державних і суспільних соціальних, гігієнічно-медичних та педагогічних дій спрямованих на підвищення рівня здоров'я населення та попередження захворювань. В рамках навчального закладу первинна профілактика спрямована на вивчення механізмів формування поведінки та виховання дитини в сім'ї, вивчення материнсько-дитячих стосунків. Вторинна профілактика передбачає раннє втручання та корекцію материнсько-дитячих та сімейних стосунків, визначення батьківсько-дитячих кордонів, навіність чітких сімейних ролей. Третинна профілактика передбачає корекцію поведінки і психо-соціального розвитку школяра.

В рамках соціально-педагогічної і психологічної корекції передбачено здійснення розвитку соціальної та особистісної компетенцій школяра, формування навичок позитивного спілкування, критичного мислення прийняття свідомого рішення, уміння володіти емоціями, формування позитивної самооцінки. З цією метою було розроблено і впроваджено цикл занять з агресивними школярами, які носили характер тренінгу соціальних умінь. Основними методами для реалізації мети були: соціальне прогнозування, моделювання ситуації, рольові ігри, встановлення зворотнього зв'язку, перенесення навичок учбової ситуації в реальне шкільне життя, дитячо-батьківська терапія, методи роботи з групою, методи саморегуляції.

Основною особливістю соціально-педагогічної і психологічної роботи з агресивними школярами є формування почуття спільності з іншими школярами, бажання розуміти іншого, формування емпатійного зв'язку, співчуття між школярами.

За таким ж напрямом здійснюється і робота з батьками та вчителями: ознайомлення з причинами агресивної поведінки школярів, психологічними особливостями агресивних учнів, формування

нового досвіду взаємодії з агресивними школярами, переформатування ворожості і злоби в «здорову агресивну поведінку»: досягнення позитивної мети, самозахист, відстоювання свої прав відповідно до норм суспільної поведінки.

Отже, особливостями соціально-педагогічної та психологічної роботи з агресивними школярами є: робота в різних напрямках (батьки, вчителі, учні), дотримання умов ефективної профілактики: довірливі стосунки дорослих та школярів, активна взаємодія сім'ї та школи, формування емпатійності.

Коба Н.В.,
Університет «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ОПІКИ І ПІКЛУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Дана робота є частиною комплексного дослідження особливості соціальної опіки і піклування в контексті соціальної роботи, адже проблема сирітства та дітей, позбавлених батьківського піклування, завжди була актуальною, її розв'язання — одне з пріоритетних спрямувань державної соціальної політики. Прагнення України до інтеграції в європейський культурний та економічний простір обумовлює кардинальні зміни в суспільно-політичному житті, висуває нові завдання в галузі освіти й виховання підростаючого покоління. Особливо гострою є проблема опіки, викликана зростанням сирітства й бездоглядності дітей. Переважно діти-сироти, що знаходяться під опікою й піклуванням держави, мають живих батьків і належать до категорії соціальних сиріт. Їхня кількість невпинно зростає. У зв'язку з цим актуальним є створення розгалуженої мережі нових типів державних і недержавних закладів опіки й піклування.

Метою даного дослідження було розкрити й обґрунтувати особливості соціальної опіки і піклування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та визначити нормативно-правові основи соціальної опіки в Україні.

Методи використані в даній роботі: метод аналізу літературних джерел, систематизація і метод наукового узагальнення.

Питання соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, хвилює багатьох як вітчизняних, так і за-

рубіжних вчених. В цьому напрямку працюють відомі науковці Г. М. Бевз, А. Й. Капська, І. В. Пеша, І. М. Богданова, Н. М. Комарова та інші.

Розвиток національної системи опіки над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, відзначається тенденцією до зміни пріоритетів у напрямку інституційної або сімейної форм виховання. Підвищення інтересу науковців до цієї проблематики тісно пов'язане з особливостями соціальної політики у сфері охорони дитинства.

Охорона дитинства в Україні визнається загальнонаціональним пріоритетом і здійснюється з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток. Основними законодавчими актами, що забезпечують втілення в життя поставленої мети є: Конституція України, Закон України «Про охорону дитинства», Сімейний кодекс України, Правила опіки та піклування.

Значним кроком для розвитку існуючої системи інституційних закладів стало прийняття Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13.01.2005 р., яким визначаються правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 травня 2006 р. про схвалення Концепції Державної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, стало офіційним початком процесів реформування.

В результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки: в Україні ще тільки розпочався процес реформування державної системи влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в основі якого лежить пріоритетність сімейних форм влаштування дітей. Цей процес відбувається в Україні досить інтенсивно, що значною мірою зумовлено досягненням єдності поглядів на цю проблему державних структур різних галузей і різного рівня. На сьогодні завершена більша частина роботи щодо внесення змін до нормативно-законодавчої бази соціально-правового захисту, вирішена проблема фінансування прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу з державного бюджету, розробляється програма реформування закладів для дітей-сиріт та новий механізм

державного фінансування дітей сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за принципом «гроші ходять за дитиною».

Таким чином, перспективою дослідження є особливості методів з визначення ефективності соціальної опіки і піклування в Україні.

О. Г. Ковтуненко,

*студентка 6 курсу, спеціальність «Соціальна робота»
Інституту соціальних технологій*

В. Г. Кириленко,

науковий керівник: к.психол.н., доцент каф. соціальної роботи

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ПІДЛІТКАМИ

Сучасні вимоги до соціальної роботи з підлітками спрямовані на активізацію особистісних зусиль і можливостей у подоланні життєвих криз, створення необхідних соціальних умов (фінансових, матеріальних, професійних, побутових) для нормальної життєдіяльності. Соціальна робота з підлітками також використовує такі підходи, як корегування відхилень у поведінці на основі індивідуально-диференційованого підходу; введення у практику роботи психолого-педагогічного інструментарію з метою вивчення особливостей поведінки особистості, її близького оточення, в тому числі емпіричні дані, що характеризують ступінь соціальної дезадаптації; надання кваліфікованої допомоги у формуванні системи взаємин, моральних цінностей, що сприяють природній соціалізації; використання методів психоконсультативної та психотерапевтичної роботи з підлітками, сім'єю, подрузям з метою полегшення соціальної ситуації, розв'язання побутових і шкільних конфліктів, корекції педагогічної позиції батьків [1, с. 38]. Спектр проблем доволі широкий: труднощі спілкування в колективі, незадоволеність, конфлікти з друзями і керівниками, можливість високої самоповаги до себе, невпорядкованість особистого життя і безладдя у родині, погана успішність у школі, невпевненість у собі і відсутність самоповаги, болісні коливання в прийнятті рішень, труднощі у з'ясуванні і підтримці міжособистісних відносин.

Унікальність консультування полягає в тому, що його корені можна знайти у всій безлічі дисциплін і духовних практик, таких як

філософія, релігія, педагогіка, медицина, психіатрія, соціальна робота, психологія роботи. Розвиток цих дисциплін і, відповідно, практики консультування йшов неймовірно. Органічно консультування входило в розвиток життя і поширення філософських та релігійних вчень. Практично його можна знайти в будь-якій соціальній, духовній практиці, де воно присутнє, як необхідний елемент існування і розвитку такої практики [2, с. 48].

Актуальним на нашу думку, залишається питання напрямів соціально-психологічного консультування, підготовки педагогів до роботи з підлітками, забезпечення їх навчально-методичною літературою, підвищення кваліфікації. Розвиток напрямів соціально-психологічного консультування вимагає поступового відходу від аналізу кількісних показників, забезпеченості спеціалістами до якісних показників щодо ефективності їх діяльності. Важливим є вивчення не лише дотримання прав підлітків в умовах навчального закладу однак і поза його межами, зокрема як батьки забезпечують належні умови для навчання, виховання та життя підлітка.

Література

1. Соціальна робота: В 3 ч. — К. : Вид. дім. «Києво-Могилянська Академія», 2004. — С. 36–40.
2. Соловьева С. Л. Справочник практического психолога: Психотерапия / сост. С. Л. Соловьева. — М. : АСТ, 2005. — С. 48.

О. М. Кокун,

кафедра психології Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ, ЯКІ ОПАНОВУЮТЬ ПРОФЕСІЇ ТИПУ «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА»

Нині у суспільстві відбувається постійне підвищення значимості професій типу «людина-людина», змінюються умови та вимоги діяльності таких професій. Це зумовлює необхідність постійного удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців професій типу «людина-людина», яке має ґрунтуватися на науково достовірних результатах досліджень, що характеризують її психологічні особливості.

Нижче ми викладемо результати наших досліджень, спрямованих на визначення особливостей формування професійної спрямованості та компетентності фахівців професій типу «людина-людина» на етапі їх професійної підготовки. В ході досліджень використовувався спеціально розроблений нами для даного етапу професійного становлення опитувальник та три психодіагностичні методики: 1) диференційно-діагностичний опитувальник Є. О. Климова; 2) методика виявлення «Комунікативних та організаційних здібностей» (КОЗ-2); 3) Шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема. Проведення наших досліджень засновувалось на використанні такого психодіагностичного підходу як дистанційна професійна психодіагностика із застосуванням розробленого нами діагностичного сайту. Всього у дослідженнях взяли участь 901 студент та аспірант із усіх 15 країн колишнього СРСР (234 чоловіки і 667 жінок). З них 490 опановують типові професії типу «людина-людина» чи пов'язані із роботою з людьми, а 411 професії інших типів.

Встановлено, що майбутні фахівці професій типу «людина-людина» практично не відрізняються між собою за показниками професійної спрямованості та компетентності як за статевим аспектом, так і у залежності від країни проживання. Дві третини майбутніх фахівців мають намір працювати за своєю професією та високий та вищий за середній рівень навчальної самоефективності. Третина з них, які не впевнені у правильності такого вибору та мають неналежні рівні навчальної самоефективності, потребують індивідуальної роботи.

Досліджувані переважно відрізняються належним рівнем професійної спрямованості — більше половини з них сильно чи дуже сильно бажають мати саме ту професію, за якою вони навчаються; та 80% мають рівень зацікавленості у навчанні від вище за середнього до дуже високого.

За наявності у майбутніх фахівців професій типу «людина-людина» значних статевих відмінностей за частиною показників ДДО Є. О. Климова (чоловіки мають істотно вищий рівень схильності до професій типу «людина-техніка», а жінки — до професій типу «людина-художній образ» та «людина-природа»), найголовніше, що середні рівні схильностей досліджуваних різної статі до обраних професій типу «людина-людина» відрізняються неістотно та перевищують рівні схильностей до всіх інших чотирьох типів професій.

Встановлена динаміка показників професійної спрямованості та компетентності майбутніх фахівців професій типу «людина-людина»

впродовж опанування професії характеризує професійно-психологічні особливості їх професійного становлення. Професійна спрямованість суттєво зменшується від першого до третього курсів. Далі такий її показник як бажання мати дану професію ще більше зменшується к п'ятому курсу, а зацікавленість у навчанні незначно відновлюється. Потім всі три показники на останніх (шостому-сьомому) курсах навчання значно збільшуються, практично досягаючи рівня першого курсу, але не перевищуючи його. Найвищий рівень професійної спрямованості фіксується у аспірантів, перевищуючи вже не тільки рівень шостого-сьомого курсів, але й першого. Отже, професійна спрямованість студентів впродовж навчання у ВНЗ, нажаль, не збільшується. Найвищою вона є на першому курсі, коли вони обравши певну професію приступили до навчання. Подальше її погіршення значною мірою пояснюється недосконалою організацією та якістю навчального процесу у ВНЗ, що призводить до зниження в студентів мотивації до навчання та бажання мати певну професію. Відновлення рівня професійної спрямованості студентів на останніх курсах ВНЗ пояснюється не стільки її реальним збільшенням, скільки тим, що на цих курсах (рівень магістратури та аспірантури), здебільшого залишилися найкращі студенти.

На відміну від спрямованості, показники професійної компетентності різко збільшуються від першого до третього курсів. Далі, подібна тенденція до поліпшення вказаних показників зберігається, проте, не так виражено. І знов їх різкий «стрибок» спостерігається в аспірантів. Подібна динаміка є цілком природною та пов'язана із закономірними набуванням майбутніми фахівцями професійної компетентності впродовж навчання та, знову ж таки, відбором кращих студентів в магістратуру та аспірантуру.

Всі психодіагностичні показники професійно важливих якостей найвищого рівня досягають на четвертому курсі. Але з них тільки динаміка навчальної самоєфективності з першого по четвертий курс є поступальною і статистично достовірною, що пов'язано із закономірним збільшенням адаптованості студентів до умов та вимог навчання. А от такі важливі для професій типу «людина-людина» якості як комунікативні та організаційні здібності практично не розвиваються. І це є суттєвим недоліком професійної підготовки.

Отримані показники професійної спрямованості, компетентності та професійно важливих якостей майбутніх фахівців професій типу «людина-людина» закономірно істотно перевищують аналогічні показники майбутніх фахівців професій інших типів.

А. В. Колодницька,
*Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна»*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖИТТЄВИХ ПЕРСПЕКТИВ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Протягом останніх десятиріч у світі відбулися суттєві зміни ставлення до людей з особливими потребами. Основою цих змін є визнання рівності прав інвалідів на повноцінне життя у суспільстві та створення державою реальних умов для реабілітації та соціальної інтеграції інвалідів.

Актуальність дослідження соціальних проблем людей з особливими потребами пояснюється також стійкою динамікою підвищення інвалідності серед дітей та молоді. На сьогоднішній день в Україні інвалідність мають понад 2,5 млн. людей. З них — приблизно 168,12 тис. дітей. 1,6% дітей у нашій країні є недостатньо дієспроможними. Важливу особливість цієї проблеми становить те, що близько 80% дітей з функціональними обмеженнями виховуються у сім'ях, решта — в інтернатних закладах.

Структурним виміром життєвого шляху є часова перспектива, яка визначає спрямованість людського життя та наділяє ознаками тривалості життєву перспективу. Складовими життєвої перспективи виступають психологічне минуле, теперішнє та майбутнє, органічна єдність яких становить часову цілісність. Життєва перспектива є образом бажаного, усвідомлюваного як можливого майбутнього життя за умов досягнення певних цілей. За К. О. Абульханова-Славською, життєві перспективи включають сукупність обставин та умов життя людини, які надають можливості для оптимального життєвого просування. Становлення життєвої перспективи характеризується емоційно забарвленим ставленням особистості до свого майбутнього. Окрім того, цей процес тісно пов'язаний з рівнем розвитку когнітивних здібностей індивіда.

В цілому, аналіз життєвих перспектив та соціальних проблем людей з особливими потребами здійснювався у проблемному полі двох концепцій:

— на підґрунті соціоцентристських теорій розвитку особистості К. Маркса, Е. Дюркгейма, Г. Спенсера, Т. Парсонса розглядаються

соціальні проблеми конкретного індивіда засобами вивчення суспільства в цілому;

— на основі антропоцентриського підходу Ж. Піаже, Г. Тарда, Ю. Хабермаса, Е. Еріксона, Л. Виготського розкриваються психологічні аспекти повсякденної міжособистісної взаємодії.

Для відчуття проблеми життєвих перспектив інвалідів як соціального феномену, де інвалідність розглядається як «ненормальна норма» або «нормальне відхилення», важливою лишається проблема соціальної норми, яка вивчалась такими вченими, як Е. Дюркгейм, М. Вебер, Р. Мертон, П. Бергер, Т. Луман, П. Бурд'є.

Законодавство України передбачає досить широкий спектр соціальних послуг клієнтам соціальної роботи, зокрема, людям з обмеженою мобільністю як особливо незахищеній соціальній групі.

На державному рівні основними формами надання соціальних послуг людям з обмеженою мобільністю є матеріальна допомога та соціальне обслуговування. Для того, щоб людина з обмеженою мобільністю почувалася незалежною, їй необхідно мати професію і роботу. Сфера професійної реабілітації та працевлаштування людей з обмеженою мобільністю поки що недостатньо розвинута в нашій країні. Держава пропонує людям з обмеженими можливостями переважно робітничі професії, які не потребують глибоких знань, передбачають монотонну й низькооплачувану працю.

Отже, інвалідність визначається як обмеження в можливостях, зумовлені фізичними, психологічними, сенсорними, соціальними, культурними, законодавчими бар'єрами, що не дають змоги людині, яка має інвалідність, бути інтегрованою до суспільства і брати участь в житті сім'ї чи суспільства на таких самих засадах, що й здорові особи. Людям з функціональними обмеженнями важко інтегруватися в соціум, реалізувати свої життєві перспективи і пристосуватися до життя тому, що сучасний світ не прилаштований до потреб інвалідів.

Н. В. Коркішка,
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

Питання соціально-психологічної адаптації дітей з особливими потребами до умов життя в суспільстві є однією з найважливіших сторін загальної інтеграційної проблеми. За останні роки дитячий церебральний параліч став одним із найпоширеніших захворювань центральної нервової системи в дитячому віці в усіх країнах світу. Це захворювання важко інвалідизує дитину, викликаючи тяжкі порушення рухових функцій, а також відхилення в емоційно-вольовій сфері, поведінці та інтелекті. Інвалідність у дітей суттєво обмежує їх життєдіяльність і сприяє соціальній дезадаптації, що зумовлена порушеннями розвитку, труднощами у самообслуговуванні, пересуванні, спілкуванні, навчанні, а в майбутньому у придбанні професійних навиків [1].

Цілісний, системний підхід дозволяє сформулювати багаторівневу структуру проблеми дезадаптованості дітей з дитячим церебральним паралічем. Фізичні дефекти інвалідів значно утруднюють їх контакти з довкіллям, обмежують участь у суспільному житті, негативно позначаються на особистісному розвитку: викликають почуття неспокою, інколи агресії, невпевненості у собі, призводять до формування комплексу неповноцінності та егоцентричних настроїв.

Для дітей з дитячим церебральним паралічем характерні ряд суттєвих особистісних проблем, зумовлених деформуючим впливом хронічного захворювання: порушення психічних пізнавальних функцій, зниження самооцінки та рівня домагань, прояв акцентуацій рис характеру. Це спричинює появу у них як внутрішньоособистісних, так і міжособистісних конфліктів.

Певна ізоляція дітей з обмеженими можливостями від суспільного життя знаходить своє продовження у відсутності реальних гарантій на отримання ними освіти. Система спеціальних шкіл, що склалася в нашій країні, передбачає навчання в них тільки тих дітей з фізичними обмеженнями, які вільно і самостійно себе обслуговують і самостійно пересуваються. Діти, які мають більш тяжкі функціональні обмеження, охоплені системою так званого домашнього

навчання, яке, за рідкими винятками, не дозволяє їм здобути відповідну освіту та продовжувати навчання у вищих і середніх навчальних закладах і реалізуватися професійно [2].

У дітей з важкими фізичними обмеженнями, внаслідок відсутності доступу до повноцінного суспільного життя, блокується особистісний розвиток; виникає потреба у наданні їм соціально-психологічної допомоги.

Згідно з цим необхідно вирішувати:

1) проблеми дитини: підтримка здоров'я, забезпечення емоційної підтримки, навчання;

2) проблеми сім'ї: навчання батьків догляду за дитиною, розв'язання психологічних проблем, забезпечення фінансової підтримки;

3) проблеми професіоналів: медики (підтримка здоров'я дітей), соціальні працівники (захист інтересів дітей та сім'ї), інженери (розробка та виготовлення спеціальних засобів для підтримки ефективної життєдіяльності та навчання дітей), педагоги (розробка та впровадження спеціальних методів освіти та виховання дітей та батьків), юристи (надання консультацій з питань чинного законодавства, гарантій та пільг) [1; 2];

4) проблема суспільства — зміна ставлення до інвалідів та сімей з дітьми-інвалідами;

Таким чином, лише комплексне вирішення даних проблем гарантує досягнення певної соціальної незалежності та забезпечення соціальної адаптації дітей з дитячим церебральним паралічем у суспільстві.

Література

1. *Козявкин В. И.* Детский церебральный паралич: медико-психологические проблемы / В. И. Козявкин, Л. Ф. Шестопалова, В. С. Подкорытов. — Львів: Українські технології, 1999. — 145 с.

2. *Трошин О. В.* Основы социальной реабилитации и профориентации / О. В. Трошин, Е. В. Жулина, В. А. Кудрявцев. — М. : ТЦ Сфера, 2005. — 384 с.

Т. О. Костіна,
Академія муніципального управління

СТРУКТУРА ЖИТТЄВОГО СЦЕНАРІЮ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Пошук детермінуючих факторів розгортання життєвого шляху індивіда відбувався на різних рівнях світоглядного бачення людства (міфологічному, релігійному, філософському, науковому). Людина як предмет пізнання вивчається багатьма науками, які здійснюють опис індивіда на відповідних до свого предмету дослідження рівнях. Крім того, вивчення життєвого шляху «ускладнюється» дослідженням самого індивіда: його вчинків, думок, мотивів, цілей тощо. Саме тому, при пошуку причин, що обумовлюють життєвий шлях особистості знаходимо значну кількість методологічних підходів, які часто йдуть всупереч один одному (зокрема, «одвічне» питання про співвіднесення впливу на особистість та її життєвий шлях вроджених характеристик та набутих).

Визначемо складові, аналіз яких необхідний для системного розуміння життєвого сценарію особистості та специфіки його усвідомлення.

По-перше, треба виокремити особливості процесу взаємодії особистості з оточуючим світом. Така взаємодія (за С. Рубінштейном) може відбуватись на трьох рівнях: світу речей («Я — Діяльність»); світу інших людей («Я — Інші»); світу особистого «Я» («Я — Я»).

По-друге, для розуміння формування та розгортання життєвого сценарію індивіда необхідно здійснити пошук детермінуючих факторів. Однак такий пошук не може бути зведений до виявлення простих причинно-наслідкових зв'язків (коли існує прямий безпосередній зв'язок між причиною та наслідком). Адже подія, що відбулась безпосередньо перед якоюсь іншою, не завжди є її причиною. У реальному житті причина та наслідок можуть бути розділені у часі (на що вперше звернув увагу З. Фройд). Тому для системного дослідження життєвого сценарію особистості необхідно також враховувати взаємодію просторово-часових характеристик її життя: взаємозв'язок минулого, теперішнього та майбутнього.

Окрім минулого, важливу роль в організації поведінки, діяльності та розгортанні життєвого шляху індивіда, належить процесу антиципації: людина має на увазі не лише минуле, теперішнє, але

й майбутнє. Тобто, на перебіг життєвого сценарію людини впливають її очікування та прогнозування розгортання тих, чи інших подій, які (на думку індивіда) можуть мати місце у його майбутньому.

Наступною складовою, необхідною для розуміння специфіки життєвого сценарію особистості, є знання про її життєві цілі, устремління, переконання, ставлення, переживання тощо. Тобто емоційно-мотиваційна складова сценарію. У теорії транзакційного аналізу ця складова частково відображена у понятті життєвої (екзистенціальної) позиції індивіда.

Отже, структура життєвого сценарію особистості юнацького віку включає в себе такі складові:

1. *Процес взаємодії особистості з оточуючим світом* (має три рівні):

- Я — Діяльність»;
- «Я — Інші»;
- «Я — Я»).

2. *Просторово-часовий аспект*:

- минуле (вплив батьків, подій дитинства тощо);
- теперішнє (можливість реалізації принципу «тут і тепер»);
- майбутнє (очікування, прогнозування, побоювання тощо).

3. *Емоційно-мотиваційна складова*:

- екзистенціальна позиція індивіду;
- життєві цілі;
- установки, переконання тощо.

Отже, для системного розуміння розгортання життєвого сценарію особистості необхідне вивчення вище названих складових. Такий підхід надає змогу для більш глибокого розуміння причин виникнення життєвих ситуацій, вчинків особистості. Дає змогу окреслити шляхи допомоги виходу особистості за межі власного сценарію.

В. М. Кочетков,
*д.е.н., професор, Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»,*
К. О. Любимова,
асистент НТУУ «КПІ»

ДО ПИТАННЯ НЕПЕРЕРВНОСТІ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Освіта впродовж життя (або неперервна освіта) є змістовною характеристикою навчання дорослих, де все життя стає сталим навчанням. За освітою як тривалим процесом навчання з метою підготовки індивіда до задоволення потреб й рольового виконання в суспільстві, закріплюється роль формування нових знань та цінностей, що мають відповідати сучасним потребам людства, враховуючи світовий досвід розвитку економічної системи. Неперервність такого процесу у розвитку особистості є визначальним, а взаємодія навчальних та виховних інституцій посилюють повноцінність розвитку, яка полягає в потребі спілкування з людьми й доповнення суб'єктивного досвіду засвоєними знаннями і досвідом інших людей.

Оскільки розвиток людської особистості є безперервним процесом, що виявляється у кількісних (зростання) і якісних (диференціювання) змінах самої людської істоти [1], він має бути гармонійним. Для досягнення гармонійності виділяють п'ять рівнів розвитку [2]: фізичний/фізіологічний, моральний, інтелектуальний, культурний, ідеологічний.

З одного боку, освіта супроводжується досягненням особистістю освітніх рівнів, встановлених суспільством задля підготовки до життя та праці, з іншого — залученням до культури самого суспільства. Культура в сенсі мистецтва та поведінки виступає засобом для розвитку, де традиційне знання може бути ресурсом, який привносить розвиток в різні сфери; культура в сенсі самовираження є процесом розвитку, забезпечуючи вирішальний простір для рефлексії та самоаналізу в рамках суспільств, пропонуючи засоби, за допомогою яких громадяни знаходять та використовують право голосу [3]. Однак, культурний розвиток є культурним архетипом більше, ніж природним процесом, з-за тематичних міркувань й дискусій, сформованих політичними, економічними, соціальними інституціями Євро-Американської спільноти [4]. Разом з тим, саме культура, зобов'язання, компе-

тенції та комунікації допомагають досягати організаціям тривалої зміни. Вони спрямовані протидіяти опору, який супроводжує розвиток, сприяючи налучуванню поведінці, її зміні на основі вимог і досвіду.

На нашу думку, розвиток передбачає неперворотну, направлену та закономірну зміну, яка відбувається через формальне і неформальне навчання, спілкування і доповнення суб'єктивного досвіду засвоєними знаннями та досвідом інших людей, де парадигми навчання або роблять упор на розвиток потенціалу людини, або на зміну позиції суб'єкта учіння в реальному світі. Таким чином, навчання впродовж життя (або неперервне навчання) є сучасною трансформацією освіти впродовж життя, способом мислення та структурування підходів суспільства до освіти, де удосконалення особистості є справою особистого вибору, а зміст полягає в тому, щоб навчити створювати й підтримувати творчу напругу, відчуття приналежності до творчого процесу та поділу спільної мрії.

Література

1. Психологія: підручн. / [Трофімов Ю. Л., Рибалка В. В., Гончарук П. А. та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова]. — 3-тє вид., стереотип. — К. : Либідь, 2000. — 560 с.
2. *Дмитренко Г. А.* Стратегический менеджмент в системе образования: учеб. пособ. / Г. А. Дмитренко. — К. : МАУП, 1999. — 176 с.
3. *Putting culture first: Commonwealth perspectives on culture and development.* — Commonwealth Foundation, 2008. — 68 p.
4. *Schech S.* Culture and development: a critical introduction / Susanne Schech, Jane Haggis. — Blackwell Publishing, 2000. — 226 p.

Крючкова Б.В.
Університет «Україна»

СПЕЦИФІКА МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Дане дослідження пов'язане з таким питанням як, специфіка медико-соціальної роботи з людьми похилого віку, адже в Україні сформовані і функціонують система соціального захисту населення і система соціальної роботи з ним і проблематика соціальної та медичної роботи з людьми похилого віку є дуже актуальною зараз, а в майбутньому очікується ще більша увага до неї. Це зумовлено

прогресуючим зростанням частки людей літнього і старечого віку в загальній демографічній структурі населення світу, яке змусило по-новому поглянути на цілий ряд проблем, пов'язаних із задоволенням потреб цієї вікової групи.

Метою даного дослідження було поставлено розкриття змісту та визначення особливості медико-соціальної роботи з людьми похилого віку.

Методика дослідження складалася з аналізу літературних джерел для отримання наукових даних та методу наукового узагальнення, який застосовувався для формулювання власних положень та висновків дослідження.

Соціальний захист громадян похилого віку, надання їм соціально-медичних послуг, люди похилого віку як особлива соціально-демографічна група, процес старіння та притаманні йому фізіологічні, психічні та психологічні, соціальні особливості розглядалися багатьма вітчизняними і зарубіжними вченими, а саме: В. Альперович, С. В. Топчій, В. В. Фролькіс та Х. К. Мурадян, Є. І. Холостова, М. Ф. Шахматов, Р. С. Яцемирська та І. Г. Беленька та ін.

Під час проведеної роботи було розглянуто поняття і зміст медико-соціальної роботи як такої та модель медико-соціальної роботи з людьми похилого віку.

Дослідження включило в себе побудову характеристики людей похилого віку як соціально-демографічної групи та визначення специфіки медико-соціальної роботи з людьми похилого віку в науковому та прикладному аспекті, в системі закладів охорони здоров'я, в Україні та закордоном.

Показником продуктивності проведеної роботи є висновки, що підсумовують отримані результати. Узагальнюючи їх, необхідно зазначити:

У роботі з клієнтами похилого віку необхідно здійснювати індивідуальний підхід до них на основі не лише глибокого вивчення їхніх особистих якостей, потреб та проблем, але й виявлення інтересів, створювати умови для особистісного розвитку.

Медико-соціальна робота має дві спрямованості: саногенетичну (профілактичну) та патогенетичну. Пріоритетністю останньої є реабілітація. Соціально-реабілітаційна спрямованість є сутнісною специфікою соціальної роботи з людьми похилого віку.

Важливими напрямками медико-соціальної роботи стають: планування сім'ї, психотерапія, наркологія, онкологія та ін.

До елементів базової моделі соціальної роботи медико-соціальної спрямованості з людьми похилого віку відносять п'ять підгруп клієнтів: інвалідів похилого віку; хворих людей похилого віку з вираженими соціальними проблемами; людей похилого віку, які тривало і часто хворіють; людей похилого віку з підвищеним ризиком захворювань (у т. ч. спадкових); членів сімей і найближче оточення людей похилого віку.

Україна має в своєму розпорядженні власний великий досвід соціальної роботи і соціально-медичної допомоги людям похилого віку, але нам, також, важливо звертатися до досвіду соціальної роботи з людьми похилого віку в Росії, країнах Західної Європи та США.

Стан здоров'я літніх людей залежить від таких чинників, як: умови життя, життєдіяльність, соціальні зв'язки, сім'я. Отже, основною стратегією медико-соціальної роботи з людьми похилого віку варто вважати збереження і поліпшення якості їхнього життя.

У подальших дослідженнях даної теми рекомендовано розглядати специфіку медико-соціальної роботи з конкретними підгрупами клієнтів спираючись на структуру базової моделі соціальної роботи медико-соціальної спрямованості з людьми похилого віку.

С. В. Ксендзова,
*студентка 6 курсу, спеціальність «Соціальна робота»
Інституту соціальних технологій*

В. Г. Кириленко,
*науковий керівник, к.психол.н.,
доцент каф. соціальної роботи*

МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБАХ

Менеджмент соціальної роботи — це свідомий системний вплив на процес і результати організації соціальної служби: розвиток соціальної допомоги, обслуговування, профілактика, патронаж, інспектування, консультування, інформування шляхом оптимального використання ресурсів клієнта та соціальної служби різних форм власності, прийняття конкретного рішення щодо мети, завдань соціальної роботи з окремим випадком або набором факторів соціальної проблеми [1, с. 89].

Особливостями менеджменту соціальної роботи в соціальних службах, насамперед, є: взаємодія соціального працівника та клієнта соціальної служби; взаємовплив соціальної служби та соціального працівника; взаємовідносини соціальної служби та клієнта; співпраця однієї соціальної служби з іншою в контексті мети соціальної роботи з клієнтом [1, с. 87]. Менеджмент охоплює методи і техніку управління організаціями, що спрямовані на досягнення поставленої цілі за умов оптимального використання трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Критерієм якості менеджменту є успішна практична діяльність менеджерів, яка визначається рівнем їх професійних і людських якостей [2, с. 12]. Соціальний менеджмент найбільше відповідає вимогам сучасного суспільства, тому визначення його функцій та технологій є вкрай потрібним і перспективним завданням. Актуальним, на нашу думку, є необхідність доступних і якісних соціальних послуг, пошук нових прийомів і методів управління соціальною роботою, володіння майстерністю управління, високий професіоналізм.

Враховуючи вище зазначене, на нашу думку, сьогодні необхідна підготовка сучасних соціальних працівників (професійних менеджерів), що передбачає опанування ними різнопланових знань з теорії і методики соціальної роботи, основ соціальної політики і соціального адміністрування, менеджменту організацій. Кожний спеціаліст в області соціальної роботи, які б задачі він не вирішував і з якою б категорією клієнтів чи соціальних проблем не взаємодівав, обов'язково повинен бути соціальним менеджером, що організовує людей, об'єднання і установи, перебудовує ті чи інші соціальні зв'язки. Масштаб цієї діяльності може бути різним — від сприяння у деформації структури особистості клієнта до управління цілісною соціальною сферою.

Література

1. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За загред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. — К. : ДЦССМ, 2004. — 256 с.
2. Стеценко І. Т. Основи менеджменту. Хто такий менеджер: навч. посіб. — К. : А.С.К., 2004. — 224 с. (Університетська бібліотека).

О. І. Купрєєва,
Університет «Україна», Інститут соціальних технологій

ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ САМОРОЗВИТКУ ТА ЖИТТЄВОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Розвиток науки останніх десятиліть характеризується низкою особливостей, які свідчать про становлення її нового етапу. Цей етап характеризується стрімким ростом міждисциплінарних та проблемно-орієнтованих форм досліджень. Об'єктами цих досліджень все частіше стають унікальні системи, які характеризуються відкритістю та саморозвитком. В цьому контексті важливе місце займає синергетика. Її основна задача — пізнання загальних закономірностей та принципів процесу самоорганізації, який відбувається в системах різної природи, в тому числі і соціальних. В якості одного із специфічних об'єктів синергетики — є людина. В рамках синергетичного підходу людину розуміють як саморганізуючу систему, яка породжує психологічні новоутворення і спирається на них у своєму саморозвитку (саморусі) [3].

Соціальні системи принципово відрізняються від природних, перш за все тим, що в них самоорганізація доповнюється організацією. Оскільки, людина наділена свідомістю, ставить перед собою цілі, керується мотивами своєї поведінки, ціннісними орієнтаціями. Тому, взаємодія самоорганізації та організації, випадкового та необхідного, складають основу розвитку соціальних систем.

В рамках синергетичного підходу поняття «самоздійснення» виступає як «постійний рух в сторону «ускладнення», «саморозвиток, нарощування себе» [3], яке дозволяє відкривати в оточуючому світі нові можливості.

Життєве самоздійснення людини розуміють як результат відкритості психологічної системи в оточуючий світ, в майбутнє, який визначає інтенціональність руху системи, її здатність до взаємодії зі світом з метою реалізації життєвих виборів [4].

Результативність самоздійснення людини залежить від багатьох психологічних якостей особистості [6]. Розвиваючи психологічні якості особистість збільшує свою продуктивність, освоює різноманітні форми самоздійснення, які супроводжуються різним рівнем вираженості прагнення до особистісного росту і розвитку, характеристиками мотиваційної сфери та установками особистості на себе [5].

Поряд з особистісними якостями, які сприяють ефективному самоздійсненню, відмічають високий соціальний статус та рівень освіти, як фактори які розширюють життєвий простір людини.

Саморозвиток передбачає «усвідомлений процес особистісного становлення», «цілеспрямовані, багатоаспектні самозміни особистості з метою самореалізації на основі внутрішніх, значущих прагнень та зовнішніх впливів» [1; 2]. Субєктом власного саморозвитку повинна бути сама особистість. Діяльність по саморозвитку включає три ключових етапи: 1) виявлення особистісних смислів в процесі саморозвитку (самопізнання); 2) усвідомлення саморозвитку (цілепокладання); 3) самостійне планування саморозвитку (самоорганізація).

Саме синергетичний підхід дає можливість досліджувати проблему ефективного життєвого самоздійснення, навчання та виховання людей з інвалідністю в інтегрованому середовищі, оскільки розглядає проблеми виникнення, існування, трансформації, розвитку та саморозвитку людини в їхній єдності.

Література

1. *Бабюшина Е. Б.* Саморазвитие личности студента в образовательном пространстве вуза. — Курган, 2004. — 230 с.
2. *Битянова Н. Р.* Проблема саморазвития личности в психологии: Аналит. обзор / Н. Р. Битянова; Акад. пед. и социал. наук, Моск. психол.-социал. ин-т. — М. : Флинта, 1998. — 46 с.
3. *Ключко В. Е.* Самореализация личности: системный взгляд / В. Е. Ключко, Э. В. Галажинский/ под ред. Г. В. Залевского. — Томск: Изд-во Томского государственного университета, 1999. — 154 с.
4. *Логинова И. О.* Психология жизненного самоосуществления. — М. : Изд-во СГУ, 2009. — 279 с.
5. *Лукина Е. А.* Особенности самоосуществления человека в разные периоды взрослости: Дис. ... канд. психол. наук. — СПб.: СПбГУ, 2006. — 172 с.
6. *Храмцова Л. Н.* Психологические условия самоосуществления личности: Автореф. дис. канд. психол. наук. — Новосибирск, 2003. — 20 с.

А. О. Курбатова,
асистент кафедри психології Університету «Україна», м. Київ

РОЛЬ СМислоЖИТТєВИХ ОРІєНТАЦІЙ У ВИБОРІ ПРОФЕСІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ СТУДЕНТІВ У ВНЗ

Взаємозв'язок смислу життя, смисложиттєвих орієнтацій та професійного становлення особистості активно вивчається у психології. Розробка цієї проблеми представлена сучасними дослідженнями Д. Н. Завалішиної, В. Е. Чудновського, А. Р. Фонарьова, О. О. Бодальова, Л. А. Джалагонії, Д. Б. Богоявленської, Є. І. Третьякової та ін. У понятійному апараті праць представників акмеологічного підходу до тлумачення самореалізації особистості (К. О. Абуханової-Славської, О. С. Анісімова, О. О. Бодальова, О. О. Деркача, В. Г. Зазикіна, Є. А. Кімова, Л. Е. Орбан-Лембрик та ін) все частіше з'являються терміни «смысл життя», «смысложиттєві орієнтації». Згідно даного підходу саме «через життєвий смысл як багатоманітність відношень особистості будується ставлення до професії».

Відмітною ознакою смислу життя, яка відрізняє його від цінностей, життєвих цілей, планів, програм, є те, що саме з цим феноменом пов'язуються переживання осмисленості існування, що є енергетичною характеристикою смислової сфери, спрямованості життєдіяльності суб'єкта на певний смысл.

Ціннісні уявлення, що стосуються професійної діяльності, виявляються у тому, що одні аспекти професії можуть викликати інтерес до неї, підвищувати її привабливість, тобто мати позитивну цінність, інші — знижувати привабливість професії, тобто мати негативну цінність. Отже, основою професійних цінностей є «значущі сторони професійної діяльності, що підвищують (чи знижують) інтерес до даної професії, її привабливість для людини».

Особистісний сенс професійного ідеалу обумовлений соціальною позицією людини та її головними складовими — смислоутворюючими мотивами, ціннісними орієнтаціями, смисловими установками.

Так і Є. І. Головаха виділяє три типи відношення особистісних цінностей до професійної діяльності, які можна тлумачити як ціннісну основу професійної діяльності: 1) цінності, що можуть бути реалізовані безпосередньо в професійній діяльності (цінності, що

містяться в самому процесі і змісті праці), 2) цінності, що реалізуються за рахунок професійної діяльності (моральна та матеріальна винагорода), 3) цінності, що можуть бути реалізовані поза професійною діяльністю (при такій орієнтації професійні обов'язки можуть розглядатися людиною як перешкода на шляху до реалізації непрофесійних цінностей).

Процес професійного самовизначення включає розвиток самосвідомості, формування системи ціннісних орієнтацій, моделювання свого майбутнього, побудови еталонів у вигляді ідеального образу професіонала. Особистісне самовизначення людини відбувається на основі усвідомлення суспільно вироблених уявлень про ідеали, норми поведінки та діяльності.

Специфічні моменти самоусвідомлення, формування Я-концепції, включаючий образ «Я-професіонала» залежать від ступеню узгодженості ідеального і реального «образу-Я» та ідеального і реального образу професії. Співвідношення «Я-реального» і «Я-ідеального» визначає вимоги людини до себе. Потреба у задоволенні власного «Я» (самоповазі, власній значимості, компетентності) повинна реалізовуватися в самоствердженні і самовираженні людини, в її бажанні проявити себе. Образ майбутньої професії складне утворення, що включає емоційні та когнітивні компоненти. Співвідношення емоційно-оціночним компонентів робить вибір реальним та обґрунтованим. Для обґрунтування професіонального вибору необхідно також, щоб вимоги з боку професії співвідносились з можливостями людини.

В психологічній літературі підкреслюється велика значимість для людини психологічного феномену смислу життя. Разом з тим, вивчаючи смисл життя саме як психологічний феномен, зазначимо, що одна із основних характеристик — багатозначність життя, притаманна цьому феномену, — поява смислу життя ще не гарантує позитивного становлення особистості. Дуже багато залежить від змістовної характеристики цього феномену, його адекватності. Слід виділити різні рівні смислу життя за ступенем його позитивного чи негативного впливу на життя людини та формування особистості. Оптимальний смисл життя будучи динамічною структурою ієрархії, може суттєво змінитися під впливом ситуації. Оптимальний смисл життя — такий рівень сформованих смисложиттєвих орієнтацій, при якому людина придбає здібність в ході реалізації, своєї «головної лінії життя» урахувати реалії сьогодення і одночасно ставати над ситуацією, трансформувати обставини та власну поведінку.

Таким чином, функція смислу життя як психологічного механізму, істотно обумовлюючого поведінку людини і становлення її особистості, залежить не тільки від змісту головної ідей, основної життєвої цілі, але й від структури даного психологічного утворення, являючи собою ієрархічну систему великих і малих смислів.

Т. Н. Лавриненко,
*студент групи КС-42Е,
Університет «Україна», м. Київ*

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛЮДЕЙ — ЯК СКЛАДОВА КРЕАТИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні творча особистість стає досить вагомою для суспільства на всіх етапах його розвитку. Зміни в суспільстві, що відбуваються досить швидко, потребують від людини таких якостей, які дозволили б творчо й продуктивно підходити до будь-яких змін. Для того, щоб вижити в ситуації постійних змін, щоб адекватно на них реагувати, особистість повинна активізувати свій творчий потенціал.

Різні автори визначають здатність до творчості по-різному, але загальним поняттям є те, що здатність до творчості ґрунтується на створенні чогось нового, оригінального. Одночасно науковці стверджують, що студентський вік є найважливішим періодом у житті людини, у цей період молода людина засвоює основні принципи професійного кредо. Але, незважаючи на притаманну від природи здатність до творчої діяльності, тільки цілеспрямоване навчання дає можливість забезпечити високий рівень розвитку закладених творчих здібностей.

Сучасна економіка й суспільство в розвинених країнах все більшою мірою стають креативними (творчими), головними продуктами яких є нові ідеї та інновації у різних сферах людської діяльності. Інтелектуальна власність приходить на зміну таким ресурсам, як земля, робоча сила, капітал як найбільш цінний економічний ресурс. На даний час на стадії креативного розвитку знаходяться США, Японія, Ю. Корея. Прагнуть перейти до цієї стадії країни ЄС та Китай. У креативному суспільстві найбільшою мірою розкривається творчий потенціал людей.

Як показує досвід розвинених країн (США, Японії, Швеції, Німеччині та інших) основними характеристиками креативного суспільства є:

1. Суспільство засноване на принципах гуманізму, лібералізму та демократії.

2. Основу креативного суспільства складають правова держава, цивільне суспільство, підприємництво та інновації.

3. Цілями суспільства є багатство, сила та розвиток.

4. Найважливішу роль в креативному суспільстві відіграє наявність креативного класу, тобто людей тих, що займаються інноваційними розробками в різних областях (вчені, інженери, викладачі Вузів, архітектори, дизайнери, письменники, журналісти та ін.).

Сьогодні освіта повинна реалізовувати концепцію людського капіталу, який включає професіоналізм фахівця, інтелектуальний потенціал, професійно значущі особові характеристики. Креативна освіта — освіта, що орієнтована на розвиток творчих здібностей людини та закріплення в її професійній свідомості вказівок на пошук інновацій, аналіз проблем та варіантів діяльності, яка мотивує самостійне осмислення дійсності, самопізнання власної індивідуальності, перетворення знань на потенціал мислення й саморозвиток.

Творча особистість — це головна мета креативної системи навчання, яка визначає модель становлення творчої особистості як піраміду, в основі якої — гуманна людина зі всією сукупністю творчих задатків, здібностей, мотивів.

У креативній освіті найбільш комплексним й результативним методом є навчання дією, яка здійснюється у вигляді вирішення реальних професійних завдань, аналізу та програвання конкретних ситуацій, спільної діяльності учбової групи, самостійної роботи. Самостійна робота сприяє формуванню позитивного відношення до праці, працездатності, самоорганізації, відповідальності, орієнтації на спільну діяльність, прагнення досягнення результату. Очевидно, що в умовах сучасної економіки більш значущими й ефективними для успішної професійної діяльності є не розрізнені знання, а узагальнені вміння, які проявляються в умінні вирішувати виникаючі життєві й професійні проблеми, у здатності до іншомовного спілкування, володіння сучасними інформаційними технологіями.

Таким чином, реалізація моделі креативної інноваційної освіти сприятиме вирішенню проблеми професійної адаптації випускників вузів та дозволить підготувати молодих фахівців, яких потребує ринок праці, здатних задати свій інноваційний темп в соціально-економічному розвитку України.

Д. Г. Лавриненко,
*ст. викладач, кафедри педагогіки та психології
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ СТУДЕНТІВ

До основних чинників формування професійної спрямованості студентів доцільно віднести наступні: психологічні, соціальні, педагогічні, соціально-психологічні, психолого-педагогічні, соціально-педагогічні та ін.

Динаміка професійної спрямованості студентів значною мірою залежить від врахування впливу соціально-психологічних чинників, основними серед яких, на нашу думку, є:

- особливості спілкування в процесі оволодіння майбутньою професією;

- соціально-психологічні механізми впливу на особистість, що мають місце в процесі спілкування (переконування, примушування, нав'ювання, заражування, паніка, наслідування, мода, чутки, критика та ін.);

- рівень конформізму в процесі міжособистісної взаємодії (конформна та нонконформна поведінка);

- згуртованість студентської групи;

- міжособистісна сумісність у групі;

- групова конфліктність;

- особливості прояву лідерських якостей в студентській групі (стилі лідерства);

- особливості прийняття індивідуальних та групових рішень;

- особливості вирішення групових завдань;

- особливості соціалізації;

- соціально-психологічна структура особистості (її зв'язок із загальною структурою особистості та структурою професійної спрямованості);

- соціальний статус;

- соціальна позиція;

- соціальні настановлення особистості;

- соціальні ролі.

Крім того, соціально-психологічним чинником формування професійної спрямованості особистості може виступати консультування. *В системі професійної освіти основним об'єктом допомоги є студенти*, ними також можуть виступати викладачі, адміністративні працівники та інші особи, пов'язані з освітнім процесом. Здібності консультанта в даному випадку використовуються лише для активізації здібностей клієнта. Невід'ємним елементом консультативного процесу виступає діагностика, що повинна носити комплексний характер, і має проходити в декілька етапів з метою реєстрації динаміки змін.

Функцію соціально—психологічного чинника формування адекватного рівня професійної спрямованості студентів може також виконувати ефективна організація наукової роботи студентів з викладачем. Авторський досвід проведення наукової роботи (НР) зі студентами дозволяє зробити наступні висновки: НР завжди виступає мотиватором навчання студентів за обраною спеціальністю (іноді, навіть за умови невідповідності професійній спрямованості); наукові дослідження студентів детермінують розвиток їх інноваційності; в рамках НР набуває розвитку здатність до самостійності у прийнятті рішень шляхом пошуку інформації, виокремлення альтернатив та подальшого вибору на основі визначених критеріїв; НР забезпечує формування особистісної аналітичності, конкретності, визначеності, креативності тощо; НР студентів продукує нове «авторизоване знання», що в свою чергу є детермінантою розвитку самоактивності в контексті професійної спрямованості; в процесі НР студенти чіткіше усвідомлюють складові компоненти своєї структури професійної спрямованості, створюючи тим самим особистісні регулятори подальшого набуття фаху. Доцільним також вважаємо включення НР студента в план семестрової роботи (наприклад, внесення роботи по написанню НР у групу вибіркового завдання з підвищеною бальною оцінкою відносно інших завдань).

На нашу думку, в якості соціально-психологічного чинника формування професійної спрямованості студентів доцільно також розглянути питання оцінювання мотивації навчальної діяльності. Оцінка мотивації студентів в процесі контролю якості виконання ними певних завдань з боку викладача пов'язана з урахуванням великої кількості прямих та опосередкованих мотиваційних компонентів, серед яких важливо зазначити наступні: конструктивність індивідуальних консультацій студента з викладачем у момент отримання завдання та в ході його виконання; термін виконання завдання;

спосіб представлення виконаного завдання; емоційний фон презентації завдання; наявність посилань на особистісний досвід в змісті виконаного завдання; тривалість презентації завдання; рівень креативності змісту виконаного завдання; співвідношення кількісно-якісних показників інформаційних джерел, що забезпечили виконання завдання; рівень прагнення до виконання подібних завдань у майбутньому.

Д. Г. Лавриненко,
ст. викладач

Я. В. Висоцька,
*студентка 4-го курсу Інституту соціальних технологій,
кафедра соціальної роботи Університету «Україна»*

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ ЗОРУ В ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

На даний момент в Університеті «Україна» діє принцип безбар'єрності і доступності для студентів з вадами зору. Важливою складовою цієї системи є спеціалізований технічний супровід, що забезпечує підтримку у навчанні студента з вадами зору у трьох напрямках: аудиторний супровід, позааудиторний супровід, індивідуальний супровід навчання. В університеті створено і діє навчальний ресурсно-консультаційний центр для студентів із вадами зору, в якому надається така підтримка: академічні послуги (навчання на комп'ютері), інформаційна підтримка (медіатека), психологічна підтримка (консультація психолога), допомога у подоланні труднощів, що виникають під час навчання [1, с. 125].

Інваліди по зору хотіли б мати односторонній в інтегрованому освітньому середовищі, але вважають, що зрячі не можуть адекватно їх зрозуміти або ж не хочуть нав'язуватися. Невелика кількість спільних інтересів, неможливість візуального контролю спілкування тягне за собою проблему ускладнених міжособистісних стосунків. Думки незрячих збігаються в тому, що зрячі студенти зовсім не такі як вони. Крім того, існують вторинні симптоми, викликані зазначеною нозологією: недостатній розвиток комунікативних умінь, аутичні тенденції, неадекватна самооцінка [2, с. 117].

Проблема відсутності безбар'єрного архітектурного середовища завдає труднощів у пересуванні студентів з вадами зору без супроводу.

З огляду на зазначені проблеми студентів з вадами зору, ми можемо запропонувати такі шляхи їх вирішення: підготовка інтегрованої групи до початку нового навчального року; оптимістичне, емпатійне, дружнє, толерантне ставлення до людей з особливими потребами; підготовка до використання адекватних механізмів психологічного захисту.

Відомо, що якщо людина втрачає одне з відчуттів, то спрацьовує механізм компенсації. Нерідко буває так, що одне з відчуттів стає дуже активним і має надприродні можливості.

З огляду на це, ми пропонуємо залучати спеціально розроблені тести на виявлення здібностей, вмінь, талантів, обдарованості тощо у поєднанні із профорієнтаційними методиками. Також доцільно включити до освітньої програми спеціально розроблений курс тренінгів знайомства та взаємодії сліпих зі зрячими для подолання бар'єрів спілкування та розвитку дружніх стосунків. Можна також звернутися до використання інтерактивних домашніх завдань, що допоможе студентам активно взаємодіяти, дасть більшу можливостей для спілкування.

Доцільно внести зміни і у розвиток безбар'єрності. Студенти з вадами зору можуть не знайти кабінет, їдальню, туалет, тощо. Відповідно, ми пропонуємо ідею розміщення спеціальних маркувань на стінах університету, які б вказували напрямок, поверх, розташування кабінету, туалету, їдальні тощо. Таким чином, студент з вадою буде відчувати себе більш самостійним, не потребуватиме сторонньої допомоги, чим буде подоланий страх незрячих щодо нав'язливості і обтяжуванні зрячих, зникне відчуття розгубленості, залежності та особистої безпорадності.

Можливо також технічно забезпечити студентів з вадами зору диктофонами з метою запису лекційних та семінарських занять, надавати інформацію в електронному вигляді, наприклад, у вигляді аудіо-книг.

Отже, зазначимо найбільш ефективні, на нашу думку, шляхи вирішення описаної проблеми:

1. Підготовка інтегрованої групи до початку нового навчального року (оптимістичне, дружнє, емпатійне ставлення до людей з вадами зору).

2. Підготовка до використання адекватних механізмів психологічного захисту.
3. Впровадження спеціально розроблених тестів при вступі до ВНЗ для зазначеної категорії студентів з нозологіями, зокрема тестів на виявлення здібностей, вмінь, талантів, обдарованості у поєднанні із профорієнтаційними методиками.
4. Впровадження спеціального тренінг-курсу для інтегрованої групи (з метою подолання бар'єрів спілкування, розвитку дружніх стосунків).
5. Включення інтерактивних домашніх завдань (для досягнення активної взаємодії).
6. Розміщення спеціальних маркувань на стінах університету, які б вказували напрямки, поверх, розташування кабінету, туалету, їдальні тощо.
7. Забезпечення студентів з вадами зору диктофонами з метою запису лекційних та семінарських занять.
8. Розробка спеціальних аудіо-книг для самостійної роботи вдома.

М. П. Макаrchук,
здобувач, Університет «Україна»

ПРОБЛЕМИ СЕКСУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

На особливу розмову заслуговує ситуація, в якій опиняються багато підлітків з обмеженими можливостями — взаємини із близькими родичами. Часто допомога з їх боку переростає в зайву опіку. Це стосується, зокрема, інтимних сторін життя, які в родині, де виховується інвалід, найчастіше обнесені стіною мовчання. І дарма. Адже це ті питання, які потребують обговорення в родині.

Звичайно батьки повинні намагатися впливати на загальне уявлення підлітків про секс, і це сприяє зближенню між жінками та чоловіками з інвалідністю й старшими родичами. Але чомусь батьки дітей-інвалідів уникають розмов про сексуальні стосунки між чоловіками й жінками з багатьох причин. Відсутність належної літератури, дезінформація, скептичне ставлення до таких розмов, своєрідна соромливість, — усе це сприяє їхньому мовчанню. Батьки й матері, у родині яких ростуть діти-інваліди, часто самотні у своїх

переживаннях і не знають, як поводитися, як чинять у подібних випадках інші батьки.

Ще одна досить розповсюджена причина, чому родичі уникають розмов на сексуальні теми: вони вважають, що не варто подавати надію інвалідові; що, відволікаючи його від розмов про любов, вони тим самим захищають інваліда від усіляких лих, пов'язаних із сексом. Важко засуджувати батьків. Їм важко думати, що, коли їх дитина доросте до сексуальної активності, то відразу ж відчує себе емоційно вразливою, тому що навряд чи знайдеться для неї гідний партнер. Сама думка батьків про те, що «ніхто не захоче одружитися з нею», веде до рішення уникати цієї теми в розмовах з дитиною-підлітком.

Про це красномовно сказала одна жінка-інвалід: «Мої батьки не вірили, що я можу бути «матеріалом для заміжжя», і тому для них було надпрограмою допомогти мені отримати чудову кар'єру. Щоб вона компенсувала мені відсутність любові».

Коли інваліди стають дорослими, виникає проблема незалежності, до якої починають прагнути підлітки. Молода жінка, інвалід з народження, намагаючись стати незалежною, може обурюватися своїм батькам, які вкладають її раніше спати, не даючи можливості дивитися телевізійні програми, які зачіпають сексуальні теми. Для жінки, що стала інвалідом у ранній молодості і яка встигла вже щось пізнати в сексі, опіка батька й матері породжує особливо важкі переживання.

Враховуючи вище викладене, хочемо надати деякі поради підліткам до початку їх сексуального життя.

Залишатися стійким у своїй самостійності, наскільки це можливо. Якщо незручно говорити про секс, намагайтеся зробити так, щоб батьки «знаходили» статті або книги на цю тему, нібито випадково залишені вами на столі. Після телевізійної програми про секс, вагітність малолітніх, обговоріть це питання, тому що часто батьки вважають, що ви навіть і не намагаєтеся думати «про такі речі». Познайомте батьків з тими, хто Вам милий, з ким проводите час. Зверніться до іншої дорослої людини, якщо сексуальне питання викликало у вас з батьками конфлікт. Іноді тітка, дядько або інша доросла людина може допомогти батькам змінити точку зору. Кілька слів шанованої, авторитетної людини, вашого лікаря, допоможуть батькам і вам. Спілкуйтеся з людьми так само, як ви хочете, щоб вони спілкувалися з вами. Ви повинні бути відповідальні перед собою за вибір. Якщо ви вибираєте заняття сексом, то повинні розуміти, що це означає

можливість завагітніти. І якщо щось відбувається не так, як ви хотіли б, ви повинні сказати собі: «За це відповідаю тільки я і ніхто інший».

Також хочемо надати поради батьками для полегшення прийняття сексуального життя підлітків з інвалідністю.

Батьки повинні усвідомлювати, що їх дитина повинна мати необхідне спеціальне роз'яснення проблем, пов'язаних із сексом. Якщо підліток з інвалідністю ходить у спеціалізовану школу, порадьте проводити в цій школі семінари з сексу для батьків і для учнів. Батьки повинні вчити свою дитину, по можливості, все максимально робити без сторонньої допомоги. Це зменшить її залежність від інших і допоможе надалі бути більш самостійною при сексуальних контактах. Необхідно переконати дитину в тому, що вона — сексуальна особистість і підтримувати її в прагненні мати кохану людину. Адже що вона думає про себе й своє тіло, багато в чому залежить від батьків.

І що особливо важливо для батьків підлітків з інвалідністю — надихати дітей бути незалежними й задоволеними собою.

О. В. Маліченко,

студентка 6 курсу, спеціальності «Соціальна робота»

О. В. Німченко,

науковий керівник, асистент

НАПРЯМКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОСОБАМИ З ВАДАМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Кожна людина первісно має право на життя, навчання, виховання і працевлаштування. Визначаються такі цільові області для створення рівних можливостей, як фізична доступність, зайнятість, підтримка доходів та соціальне забезпечення, сімейне життя і свобода особистості, культура, відпочинок, спорт і релігія. Для кожної області розроблено певні напрямки соціальної роботи.

Важливим напрямком організації соціальної роботи, був і залишається соціальний захист особливо тих категорій населення, які мають обмежену здатність до самообслуговування. Загалом соціальний захист — система гарантованих засобів, спрямованих на створення умов, що зможуть забезпечити інвалідам рівні з іншими можливості участі усіх сферах суспільного життя. А сферу соціального

захисту складають медико-соціальні заходи, реабілітація, організація забезпечення їх життєдіяльності і здійснюються у залежності від характеру та ступеня потреби інваліда у тих чи інших видах соціального захисту.

Можна виділити напрямки, на базі яких організовується соціальна робота з інвалідами [3; 17]:

Перший напрямок — поглиблення усвідомлення, здійснення заходів для поглиблення усвідомлення у суспільстві щодо інвалідів, їх прав, потреб, можливостей та їхнього вкладу.

Другий напрямок — медична опіка, забезпечення інвалідів ефективною медичною опікою.

Третій напрямок — реабілітація, забезпечення інвалідів реабілітаційними послугами, щоб вони могли досягти і підтримувати оптимальний для себе рівень самостійності й життєдіяльності.

Четвертий напрямок — служби підтримки, розвиток та забезпечення служб підтримки, включно з допоміжними пристроями для інвалідів, щоб сприяти зростанню рівня їх самостійності у повсякденному житті та користуванню правами.

П'ятий — доступність, визнання першочергового значення доступності у процесі зрівняння можливостей у всіх сферах суспільства.

Шостий — утримання та соціальний захист, відповідальність за надання інвалідам соціального захисту та утримання.

Сьомий — родинне життя та права особи, сприяння повній участі дітей-інвалідів у родинному житті, сприяння праву на особисте життя та забезпечення, щоб закони не дискримінували інвалідів з огляду на статеві зносини, заміжжя та батьківство.

Восьмий — культура, забезпечення та залучення осіб з обмеженими можливостями до культурної діяльності та можливість брати у ній участь на рівних підставах, а також вжиття заходів для забезпечення рівних можливостей у відпочинку і спорті.

Отже, напрямки організації соціальної роботи представляють собою динамічну систему, в ході якої здійснюється послідовна реалізація постійно виникаючих при взаємодії тактичних завдань на шляху до досягнення мети — включення в суспільне життя [4; 21].

Література

1. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 року.

2. Іванова І. Б., Зверєва І. Д. Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції: 3б. теорет. та метод. матеріалів для працівників соціальних служб для працівників служб для молоді. — К. : А.Л.Д., 1995. — 94 с.

3. Плехотнюк Г. К., Качан Л. С. Соціальний захист: інформаційний та науково-виробничий журнал. № 1, 2005. — 47 с.

4. Плехотнюк Г. К., Качан Л. С. Соціальний захист: інформаційний та науково-виробничий журнал. — № 7, 2004. — 45 с.

Т. В. Матвійчук,

кандидат психологічних наук

Хмельницький інститут соціальних технологій

Університету «Україна»

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Світова екологічна загроза виявила хибність духовних орієнтирів людини — ціннісних, пізнавальних, діяльнісних, що склались протягом трьох останніх століть, і засвідчила першорядність проблеми духовності серед глобальних проблем сучасності.

Поняття «духовність» завжди посідало у філософії важливе значення, і відігравало визначну роль у ключових проблемах: людина, її місце й призначення у світі, зміст її буття, культура, суспільне життя. І тому такі філософи як Платон, Аристотель, Г. С. Сковорода вважали, що поняття «духовність» є похідним від слова «дух» (лат. «spirit» та грец. «pneuma»), що означає рухливе повітря, повівання дихання, носія життя. Пізніше поняття «духовність» було віднесено до однієї з категорій етики, яка визначає моральний вимір людської життєдіяльності.

Як відзначає В. Франкл, «Духовне — це те, що відрізняє людину від тварини, що властиве лише їй, та їй одній».

Проблема формування духовності учнів та студентів є актуальною, і належить до проблеми соціального характеру, оскільки пов'язана с таким поняттям, як формування особистості. В наш час дуже часто можна почути заклики про підняття національної свідомості людини, та виховання справжнього громадянина. А поштовхом і основою для цього є, в першу чергу, виховання духовної особистості. Школі потрібно змалку турбуватися про духовний світ

дитини, а у вищому навчальному закладі одним із завдань викладача є формування духовності студента. Саме тоді країна буде бачити молодь — як майбутнє нашої нації, рушійну силу, яка спроможна вирішити проблему держави не на свою користь, молодь із своїми вищими моральними, естетичними канонами та ідеалами. Адже від її ставлення до надбань культури залежить нині духовне оновлення нашого суспільства, зміст її цінних орієнтацій і майбутнє.

У діяльності викладача вищої школи найпершою умовою формування духовності світського типу є здійснення процесу самопізнання і звернення людини до культури, що існує в певній символічній формі — мові, міфології, мистецтві, науці, релігії, як до необхідної умови її життєвої орієнтації, відкриття серед культурних цінностей тих з них, які відповідають потребам та прагненням її внутрішнього духовного світу. При цьому особистість має прилучатися передусім до національних джерел культури, рідної мови не втрачаючи історичні символи, співвідносні з культурними коренями, що збагачують і підсилюють можливості духу й життєву енергію душі.

Відповідальне ставлення людини має стосуватися усіх сфер буття: збереження життя на планеті, різних його форм, у тому числі й життя людського роду, збереження і примноження культурних, цивілізаційних надбань свого та інших народів, націй, національностей, збереження історичних пам'яток та історичних форм досвіду, виявлятися у відчутті єдності зі своїм народом, родиною, у піклуванні про неї, в усвідомленні себе як її продовжувача тощо.

Аналогічним має бути ставлення до особистої духовності, ґрунтоване на усвідомленні, що кожен з нас повсякчас ризикує втратити людяність, що не лише від великого до смішного — один крок, але й така ж відстань від людського до тваринного і нижче тваринного рівня, що наша життєдіяльність — це рух по лезу бритви, постійне розв'язування проблем, які за нас ніхто не розв'яже, це постійний вибір між різними моделями життя, між різними моделями людини.

Так, Е. Фромм, порівнюючи людей, що мають різну орієнтацію — на володіння і на буття, відзначав, що в сфері навчання той, хто має установку на володіння, прагнучиме формально оволодіти певною сумою знань: на лекції він намагатиметься занотувати все, що було ним почуте, у процесі читання — запам'ятати головні думки автора, щоб на екзамені їх відтворити. Той же, хто націлений на буття, сприймає інформацію активно і творчо, керуючись як пізнавальним інтересом, прагненням пізнати істину, так і роздумами над тим, як

почуте чи прочитане допоможе розв'язати поставлені ним життєві проблеми різного рівня — від суто особистих до світових, до яких він відчуває свою причетність.

Викладач вищої школи не може навчити студента за допомогою передачі знань. Він може тільки відкрити двері у Світ Духовності (або цього не зробити). Духовний світ — це смислово-ціннісний світ. Сенс життя — це вибір між нудьгою буденного існування, матеріальним достатком, емоційними насолодами і спрагою подвигу (М. Островський, О. Бойченко), служіння добру, людям (А. Макаренко, В. Сухомлинський).

Таким чином, аналіз основних підходів до визначення проблеми духовності, дає підстави зазначити, що у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу велику увагу необхідно приділяти формуванню у студентів орієнтації на буття та прагненню постійно внутрішньо зростати.

А. Г. Мелехова,
*асистент кафедри педагогіки і психології
Євпаторійського інституту соціальних наук
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта)*

СУЧАСНИЙ СТАН РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ЗАКЛАДІВ

Одним із найважливіших чинників прогресивного розвитку суспільства є гуманне, милосердне та дбайливе ставлення до дітей і молоді, які позбавлені можливості вести повноцінне життя внаслідок вад фізичного та психічного розвитку.

Тож перед державою особливо гостро постає питання щодо забезпечення рівних прав і можливостей дітей і молоді з особливими потребами в новій соціальній ситуації, умов для їхньої успішної інтеграції в суспільство. Із огляду на це, особливого значення набуває соціально-педагогічна робота з дітьми зазначеної категорії, що потребує наукової розробки її теоретичних засад, нових форм і методів, визначення особливостей соціально-педагогічного впливу, вивчення досвіду роботи соціальних педагогів.

На теперішній час у монографіях, дисертаціях та інших наукових працях висвітлено теоретичні концепції, класифікації, відокремлено основні групи дітей, які потребують створення особливих умов у процесі їхньої реабілітації та соціальної адаптації (І. Бех, В. Бондарь, Т. Власова, В. Засенко, В. Кашенко, В. Лубовський, Є. Мастюкова, В. Синьов, О. Хохліна, М. Шеремет, М. Ярмаченко); зміст та особливості навчання, підготовка до життя дітей з обмеженими можливостями (Т. Білоус, І. Дмитрієва, В. Золотоверх, І. Ковшова, В. Липа, Л. Одинченко, В. Тарасун).

Особливості організації навчально-виховного та лікувального процесів у загальноосвітніх санаторних школах-інтернатах для дітей з різними захворюваннями розкрито в працях З. Бобровникової, С. Болтівця, Г. Покиданова, Є. Постовойтова. Однак відсутні наукові праці, у яких висвітлено особливості корекційної, реабілітаційної, профілактичної роботи з дітьми з обмеженими можливостями у санаторно-курортних закладах. Це в свою чергу обумовлює необхідність більше детального дослідження зазначених напрямків діяльності з дітьми-інвалідами, а також підготовки фахівців до роботи з даною категорією дітей.

Значна кількість дітей з особливими потребами у силу своїх проблем зі здоров'ям та проходженням курсу реабілітації знаходиться у дитячих та клінічних спеціалізованих санаторіях та в учбово-реабілітаційних центрах. Водночас ця категорія дітей має можливість не тільки оздоровлюватися, але й навчатися в школах при цих закладах, шкільних класах у клінічних санаторіях, санаторних школах.

В Україні налічується близько 40 спеціалізованих та клінічних дитячих санаторіїв, обслуговуючих дітей-інвалідів, в Автономній Республіці Крим — 15 спеціалізованих санаторіїв даного типу. У більшості спеціалізованих санаторіїв організовано навчання з 1 по 9 класи дітей усіх категорій, в тому числі і інвалідів.

Оскільки діти з особливими потребами значний час проводять у санаторно-курортних та реабілітаційних закладах виникає необхідність у організації процесу адаптації до нового кола однолітків, незнайомих працівників закладу, нових умов проживання та спілкування, відсутності поряд близьких людей, а також організації дозвілля тощо.

Для забезпечення дітей і молоді з особливими потребами умов для їхньої успішної інтеграції в суспільство, необхідно направити зусилля на реабілітацію та створення умов для їх навчання і всестороннього

розвитку. За таких умов необхідно цілеспрямовано готувати майбутніх соціальних педагогів до роботи з дітьми-інвалідами саме у закладах певного типу.

В. Р. Міляєва,
професор кафедри психології Академії муніципального управління
Ю. В. Бреус,
психолог Академії муніципального управління

УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ САМОРОЗВИТКУ В РАМКАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ДО ФАХОВОЇ ОСВІТИ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність проблеми формування компетентності саморозвитку обумовлена потребою особистості у самореалізації. *Компетентність саморозвитку* визначається нами як вища форма розвитку особистості, прояв її самореалізації, одна з ключових компетенцій майбутнього фахівця. *Компетентнісний підхід* до професійної підготовки у ВНЗ сприяє активізації цілого комплексу психологічних механізмів самореалізації майбутнього фахівця.

Метою дослідження є визначення шляхів наукового забезпечення формування компетентності саморозвитку в процесі підготовки майбутнього фахівця.

У психологічній теорії «саморозвиток» визначається як процес, «що складається з усвідомлення і прийняття індивідом власного досвіду і власної особистості» [4].

Основні характеристики «компетентності саморозвитку» можуть виступати водночас критеріями оцінки сформованості особистості [2]. Це — знання про роль самоактуалізації та усвідомлення значимості особистої причетності до процесу самовдосконалення інших учасників навчальної взаємодії; готовність до самоосвіти та самовиховання; спроможність до самопізнання, саморефлексії та самовиховання.

У контексті нашого дослідження особливого значення набуває визначення можливостей цілеспрямованого впливу на саморозвиток особистості у роки студентства. Теоретичним підґрунтям нашого наукового пошуку виступає концепція саморозвитку особистості

Г. С. Костюка, у якій автор розкриває співвідношення розвитку як власної активності суб'єкта і як наслідку його взаємодії з оточуючим світом. Освітнє середовище розглядається Г. С. Костюком як оптимальне для розвитку та саморозвитку індивіда [1].

Серед основних умов навчального простору сучасних ВНЗ, які сприяють актуалізації феномену «компетентність саморозвитку», виділяємо такі: впровадження особистісно орієнтованого підходу, який забезпечує реалізацію прогностичної функції через особистісно орієнтований вплив та визначення індивідуальних навчальних траєкторій для студентів; втілення діагностично-стимуляційних засад у відповідні способи навчальної діяльності за для спонукання внутрішніх ресурсів особистості, її мотивації до саморозвитку і самовдосконалення.

Компетентнісно зорієнтований підхід у навчально-виховному процесі ВНЗ — «це дієвий освітній інструмент розвитку особистості, спрямований на активне та конструктивне входження людини у сучасні суспільні процеси, досягнення високого рівня власної самореалізації, життєвої компетентності та професійного успіху» [3, с. 138]. Науковці визначають основні завдання компетентнісного підходу: навчити особистість самостійно здобувати та застосовувати знання; прогнозувати ситуацію і діяльність, приймати ефективні рішення; планувати та контролювати власні дії; застосовувати здобутий досвід.

Отже, в умовах реалізації компетентнісного підходу до фахової освіти у ВНЗ забезпечується актуалізація компетентності саморозвитку студента: формується прагнення до безперервної освіти, постійного самовдосконалення та саморозвитку.

Література

1. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. — К., 1989.
2. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі / О. О. Біла, Т. Р. Гуменникова, Я. В. Кічук та ін.; Наук. ред., упорядкув. Н. В. Кічук; Півден. наук. центр АПН України. — Ізмаїл. держ. гуманіт. ун-т. — Ізмаїл, 2007. — 235 с.
3. Міляєва В. Р. Формування фахової компетентності державних службовців у системі підвищення кваліфікації: монографія. — Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка, 2011. — 298 с.
4. Самосвідомість як детермінанта саморозвитку особистості: — Ч. I. — Р. III. — К., 1994. — 456 с.
5. Цукерман Г. А., Мастеров Б. М. Психология саморазвития. — М. : Интерпракс, 1995. — 288 с.

Я. Міхалік,
*Інститут спеціальної освіти, Палацький університет,
Оломоуц, Чеська республіка*

СІМ'Ї, ЩО МАЮТЬ В СКЛАДІ ОСОБУ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ З ТОЧКИ ЗОРУ ДОПОМІЖНИХ ПРОФЕСІЙ

У тезах доповіді представлено дослідження якості життя людей, що піклуються про члена сім'ї з тяжкою формою інвалідності. Описано основні чинники, що впливають на життя родини з точки зору макросоціальних аспектів. Тези стануться у пригоді професіоналам у галізі освіти, психологам, лікарям та усім спеціалістам, що мають справу з дітьми-інвалідами та їх сім'ями.

J. Michaluk,
*Institute of Special Education, Palacky University Olomouc,
Czech Republic*

THE FAMILY HAVING A MEMBER WITH DISABILITY — THE BASIC CHARACTERISTIC FROM THE POINT OF VIEW OF HELPING PROFESSIONS

The content of the essays deals with partial outcomes of GAIR IR research mapping quality of life of people caring of family member with severe disability. The article includes the description of basic factors that affect life of caring family from the point of view of macro social aspects. This description is worth for workers of helping professions such as teachers, psychologists, moreover doctors and others — all those, who are in professional contact with children with disability and their families.

Every worker of helping profession gets sooner or later into situation (whether it means during counselling, intervention, therapy, etc.) where he/she meets with members of family as a part of the solution of the situation. The family having member with disability is largely characterized by the same features as the so called common family. As we recently observed both types of family are concerned with general tendencies — demographic, sociological and economical. Particularly we mean tendencies such as the ageing population, continually increasing number of divorces, decay of extended family into nuclear family etc.

We mention also the impact of financial and economic crisis after year 2008 in Anglo-Saxon world on the life of some groups of families (particularly low-income, single parent family, etc.).

Some of the parameters that have impact on the system of internal relationships in family and family existence in social environment are influenced by the presence of disability in the family — and also need a care. Within the research called «Quality of life of families caring for family member with severe disability» (Czech Science Foundation, under number 406/ 09/0177, started at 2009) we concentrated on depiction of basic characteristics of such families.

In the article will be presented some characteristics that reflect the status of these families in society and description of prevailing trends (influences) we observed in Czech republic (and probably not only there).

Attention is paid to the following factors:

The number of caring families in CZ

Caring family as an unrepeatable social unit

A low level of public support

Economic background of caring families

Care and its time aspects

The housing conditions

Quality of home care

The proportion of women in home care.

The aim of the article is to present to the workers of helping professions basic overview of the status of such families as an aid for them (psychologist, teacher, doctor) that can be used to adopt individual interventions to expected situation in which is the family having child with disability.

Є. В. Недоступ,

студентка Університету «Україна»,

М. М. Ільєнко,

проф., д. б. н.

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

В Україні проживають особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав, які згідно до Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

№ 3551-ХІІ від 22.10.1993 р. відносяться до ветеранів війни. Ветерани війни — вагома соціальна, цільова група клієнтів соціальної роботи. Про чисельність цієї групи говорить вже той факт, що в Україні проживає близько 500 тисяч осіб, які належать до категорії учасників бойових дій. А разом з інвалідами війни, учасниками війни та прирівняними до них особами, які теж мають цей статус, їх декілька мільйонів.

Соціальний захист, соціальна робота з ветеранами війни має в нашій країні глибоке культурно-історичне коріння. З часів Київської Русі та Козаччини в українців існувала та існує повага до захисників Батьківщини, до ветеранів воєн, внутрішня потреба сприймати їхні проблеми і біди, пропускати їх через своє серце, приходити їм на допомогу. Водночас, рівень соціального захисту і соціальної роботи з ветеранами війни в Україні ще досить далекий від досконалого. Ще недостатньо розроблені питання психологічного обслуговування цієї цільової групи клієнтів, занепадає організація культурно-масової роботи, змістовного дозвілля, рівень соціального забезпечення не відповідає європейським стандартам. Зрештою, більшість механізмів і заходів спрямовані на ветеранів Великої Вітчизняної війни, в той же час, проблеми «молодих» ветеранів (наприклад, значній частині ветеранів афганської війни — лише 40 — 50 років) ще недостатньо вивчені. Це уповільнює розвиток соціального захисту та соціального обслуговування цієї великої соціальної групи.

Система соціального захисту — підсистема національної економіки, тобто явища, процеси, види діяльності та об'єкти, які пов'язані з забезпеченням життєдіяльності суспільства, людини, задоволенням їхніх потреб, інтересів. Це систему принципів, методів, законодавче встановлених державою соціальних гарантій, заходів і закладів, які забезпечують оптимальні умови життя, задоволення потреб населення.

Інваліди війни — це військовослужбовці, партизани, підпільники, працівники, які стали інвалідами внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, одержаних (або пов'язаних з) під час захисту Батьківщини в період Великої Вітчизняної та громадянської воєн, в період ведення бойових дій у мирний час на території інших держав. Учасники війни — це військовослужбовці, трудівники тилу та інші особи, які не брали безпосередньої участі у бойових діях. Особливу групу ветеранів війни утворюють учасники бойових дій. Вони потребують найякіснішої соціальної роботи, першочергової соціальної і психологічної допомоги.

Питання соціального захисту ветеранів війни врегульоване Законами України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про пенсійне забезпечення» та «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького та рядового складу органів внутрішніх справ».

Пенсійне забезпечення ветеранів війни має ряд особливостей. Робота на підприємствах та як вільнонайманих у військових частинах в період Великої Вітчизняної війни зараховується у подвійному розмірі, а перебування у концтаборах та гетто, період перебування в інших країнах примусово вивезених — у потрійному розмірі. Праця в Ленінграді в період блокади зараховується до стажу в потрійному розмірі, а час проживання — у подвійному розмірі. Мінімальний розмір пенсії особам, які є інвалідами війни, встановлюється в більших розмірах. Призначені ветеранам війни пенсії підвищуються.

Пільги ветеранам війни надаються з метою створення належних умов для підтримання здоров'я та активного довголіття ветеранів.

Ю. П. Партика,
студентка 6 курсу, спеціальності «Соціальна робота»
М. І. Пірен,
науковий керівник, д. соціол. н.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

На сьогоднішній час в Україні існує система служб соціального захисту, в яких соціальну допомогу можуть отримати саме ті верстви населення, котрі її потребують. Нині люди похилого віку є однією із тих категорій населення, які найбільше потребують допомоги і підтримки.

Люди похилого віку — категорія дуже специфічна, бо окрім проблем особистого характеру, на даному етапі життя з'являється дуже впливовий негативний чинник — хронічні хвороби, які загострюються і призводять до інвалідності. Тому вони потребують підвищеної уваги, із широкими знаннями в даній галузі.

Соціальний захист являє собою комплекс економічних, соціальних, правових гарантій для громадян похилого віку, що ґрунтуються на принципах людинолюбства й милосердя з боку держави. Серед

інших основних напрямків соціального захисту громадян похилого віку, таких як пенсійне забезпечення та соціальне страхування, найважливішу, на нашу думку, роль виконує соціальна допомога.

Здійснення соціальної допомоги, на сьогоднішній день, не можливе без надання клієнтам певних соціальних послуг. Люди з особливими потребами — це першочергові споживачі соціальних послуг [1; с. 4].

Хоча система служб соціального захисту населення України досить розгалужена, і кожна служба яка надає соціальну допомогу громадянам похилого віку має свої особливості надання соціальних послуг, на сьогоднішній день існує усталена система соціальних послуг, та принципів їх надання, що позитивно впливають на процес соціального захисту вцілому. До основних видів соціальних послуг належать: соціально-побутові (забезпечення продуктами харчування, м'яким та твердим інвентарем, транспортними послугами, засобами малої механізації, виклик лікаря, придбання та доставка медикаментів тощо), психологічні (надання консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення взаємин з оточуючим соціальним середовищем, застосування психодіагностики, психокорекції або психологічної реабілітації, надання методичних порад), соціально-педагогічні (виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб людей похилого віку, організація індивідуального навчального та корекційного процесів, дозволя, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої діяльності тощо), соціально-медичні (консультації щодо запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів особи, збереження, підтримка та охорона її здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів) тощо [3; с. 115].

Не дивлячись на певні зрушення у розвитку системи соціальних служб в Україні, соціальна робота поки що не відповідає специфічним особливостям життя усіх вразливих груп людей. Головними її недоліками є фрагментарність, орієнтованість на стаціонарний догляд, відсутність комплексного задоволення потреб конкретних груп клієнтів. Потребує вона і належного організаційного, фінансового та правового забезпечення.

Література

1. Закон України «Про соціальні послуги» № 966-IV від 19.06.2003 р.
2. *Захаров М. Л.* Соціальний захист в Україні: проблеми сьогодення // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. — 2011. — № 1. — С. 10.

3. Сташків І. Б. Право соціального обслуговування: навч. посіб. — К. : Знання, 2007. — 567 с.

4. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи. навч. посіб. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 464 с.

5. Голбик Н. І. Значення соціальних послуг в житті сучасного громадянина України // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. — 2011. — № 1. — С. 17–24.

Н. М. Петрученко,
аспірант Університету «Україна», м. Київ

МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Аналіз досліджень проблеми готовності до професійної діяльності студентів з інвалідністю свідчить про те, що дана проблема не отримала належної уваги в психологічних дослідженнях. Лише деякі її аспекти опосередковано розглядались під кутом зору адаптації студентів до навчання, особливостей трудової діяльності інвалідів тощо.

Розгляд особливостей розвитку та формування готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності є надзвичайно актуальною проблемою, оскільки в період професійної підготовки засвоюються основні ціннісні уявлення, що характеризують професійну спільноту, знання, вміння, навички, важливі для майбутньої професійної діяльності та для успішного «професійного старту». В період навчання у ВНЗ у людини формуються та розвиваються професійно важливі якості особистості, починає формуватися професійна самосвідомість, що досить часто виявляється і в успішності навчальної діяльності. Психологічна готовність — це вирішальна умова швидкої адаптації до умов праці і подальшого удосконалення кваліфікації майбутнього спеціаліста. По своїй суті готовність — це поєднання стійких та ситуативних установок на активні та цілеспрямовані дії (як під час навчання, так на старті професійної кар'єри).

Значною мірою стан психічної готовності зумовлений стійкими психологічними особливостями, властивими конкретній людині. На стан психологічної готовності мають вплив і ті конкретні умови, в яких відбувається діяльність. Слід зазначити, що до внутрішніх

і зовнішніх умов, що обумовлюють психологічну готовність, наряду зі складністю задач діяльності, її новизною, прикладом оточуючих, особливостями стимулювання дій і результатів, необхідно віднести і самооцінку власної підготовленості, нервово-психічний стан, стан фізичного і психічного здоров'я. У зв'язку з цим, очевидно, що процесуально-динамічні характеристики психологічної готовності до професійної діяльності студентів з інвалідністю матимуть певні специфічні особливості.

Теоретичний аналіз феномену готовності свідчить проте, що це явище є багаторівневою системою психічних особливостей людини, які виступають суб'єктивними умовами її успішної професійної діяльності, має складну вертикально-горизонтальну структуру.

Зміст психологічної готовності до професійної діяльності становлять інтегральні характеристики особистості, що включають у себе інтелектуальні, емоційні, вольові властивості, професійно-моральні переконання, потреби, звички, здібності, знання, навички, вміння.

При розгляді змісту та структури психологічної готовності до професійної діяльності не слід позбавляти уваги роль навчального закладу, як одного з інституцій безпосереднього формування готовності. Звертаючись до тези Є. А. Клімова про те, що готовність є складовою професіоналізму, стає зрозуміло, що професійна придатність до будь — якої професії може бути повністю сформована лише в діяльності, а професійна діяльність для людини, що ще не працює — це діяльність майбутнього.

Виходячи з позицій методології системного підходу в дослідженні формування психологічної готовності до професійної діяльності студентів із інвалідністю розглядаємо її як структурне особистісне утворення, що є обов'язковою передумовою цілеспрямованої діяльності та забезпечує ефективне включення та успішне виконання діяльності.

Враховуючи, що особистість студента, розвиток якої ускладнено соматичною хворобою, не менш розвинута ніж інші, а по-іншому розвинута, ми пропонуємо в структурі психологічної готовності до професійної діяльності студентів з соматичними вадами виділяти такі основні компоненти:

1. Мотиваційний компонент: сукупність мотивів та інтересів, що адекватні цілям, завданням професійної діяльності та життєвому сценарію (спроєктованому майбутньому).

2. Особистісний компонент: сукупність відношень особистості до себе (самоприйняття, стилі компенсації дефекту, механізми

самозахисту, самоцінність, самоповага), відповідний настрій, що забезпечує ефективну професійну діяльність.

3. Емоційно-вольовий компонент: сукупність емоцій та переживань, що складають систему регуляції активності особистості у професійній діяльності.

4. Операційний компонент: сукупність необхідних умінь та навичок, що забезпечують регуляцію професійної діяльності.

Основний акцент в даній моделі пов'язаний із специфікою самоставлення, самосприйняття, оцінки своїх можливостей, життєвих домагань людини з проблемами здоров'я.

Отже, стан психологічної готовності до професійної діяльності студентів — майбутніх спеціалістів — має складну динамічну структуру, що є вираженням сукупності інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових якостей їхнього психічного складу і співвідноситься з зовнішніми умовами і задачами.

Усвідомлення сьогоденної складності освітнього процесу, важливості його побудови на гуманістичних задах, які передбачають орієнтацію на актуалізацію можливостей особистості, заклади освіти повинні сприяти формуванню особистості, здатної до саморозвитку, свідомої професійної самореалізації, вільного входження у новий трудовий етап життя, що потребує перебудови змісту навчання та виховного процесу, в тому числі й в питаннях формування у студентів готовності до професійної діяльності.

О. Д. Питлюк-Смерчинська,
к. психол. н., Університет «Україна»

ВПЛИВ СІМЕЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ

Загальновизнаним є той факт, що сім'я, сімейне виховання це одна із найважливіших детермінант становлення та розвитку особистості. На думку багатьох психологів (В. Сатир, О. О. Бодальова, А. М. Волкової, Т. М. Мішиної, М. М. Обозова, Ю. Є. Альошиної) — будь-які психологічні (а в деяких випадках і психіатричні чи психосоматичні) проблеми дитини є наслідком порушень сімейної взаємодії. Адже визначальну роль у виникненні труднощів формування особистості в дитячому віці є психічна травматизація, яка

обумовлена порушенням сімейних відносин і неправильним вихованням.

Причини складних взаємовідносин між батьками та дітьми, криються у неспроможності батьків виконувати свої обов'язки. Сучасні батьки, це стосується як повних так і неповних сімей, по інерції продовжують жити своїми проблемами, не замислюючись про життя своїх дітей. Дж. Пірс взагалі вважає сучасних батьків «роз'єднаними». Оскільки вони начебтоо живуть разом, але у кожного з членів родини своє життя і власні проблеми.

Часті конфлікти між батьками ведуть до того, що дитина починає наслідувати невротичну поведінку батьків. Для дитини визнання правоти одного з батьків, автоматично означає засудження іншого. М. Люшер стверджує, що дитина «навчається неврозу», оскільки не має можливості порівняти поведінку батьків з поведінкою інших дорослих і визначити для себе «правильну», а тому і засвоює її — неправильну, невротичну — як природну. Ставши у свою чергу одним з батьків, вона підсвідомо буде реалізовувати закладені у дитинстві уявлення у власній сім'ї.

Не менш важливим повинно бути у батьків почуття міри. Надлишок невинуватеної уваги батьків часто породжує в дитині невпевненість у власних силах, різні комплекси, які можуть привести до виникнення неврозу.

Коли емоційні стосунки в сім'ї порушені, спостерігаються дві батьківські стратегії у вихованні дітей: повне злиття з дитиною, в результаті остання виростає залежною, безініціативною, з недорозвинутою волею, пасивною, або ж навпаки — дистанційність, байдужість чи навіть агресія по відношенню до дитини. В цьому випадку дитина з ранніх років «належить» сама собі, але потреба в любові і прийнятті, яку вона не задовольняє у сім'ї, штовхає її до сумнівних компаній, до комп'ютерних клубів тощо. Досить часто в таких сім'ях зустрічається фізичне та психологічне насилля по відношенню до дитини, що деструктивно впливає на її розвиток.

На дитину справляє невротизуючий вплив і суперечливість ставлення батьків до неї. Наслідком сімейних конфліктів є ситуація, коли перед дитиною ставляться підвищені вимоги саме з боку матері. І це, на думку Н. Вайзман, може бути компенсацією незадоволеності вимог жінки до чоловіка.

Внаслідок цього виникають два варіанти рішення дитиною цієї проблеми: або вона пристосовується до непомірних вимог дорослих,

або починає опиратися, що провокує велику кількість конфліктів з батьками.

Тому пропонуємо декілька рекомендацій батькам, з метою подолання проблем виховного характеру.

Перш за все необхідно зрозуміти батькам, що причиною нервових захворювань дітей є помилки у їх вихованні (нестача любові, турботи, непослідовність у вихованні, сімейні конфлікти тощо), а не вікові особливості дитячої психіки. Для гармонійного розвитку дитини і для її психічного здоров'я батькам насамперед потрібно вирішити свої власні проблеми і проблеми взаємостосунків у сім'ї.

Обов'язковим у вихованні є виключення перенесень міжособистісних конфліктів на взаємини з дитиною. Недопустимим є використання авторитарного стилю виховання, самоствердження через можливість керувати поведінкою дитини, обмеження способу її включення у життя сім'ї, гіперопіка і, навпаки, гіперпротекція (недостатність опіки і контролю), емоційне відчуження, неприйняття дитини, нав'язування гіперсоціального типу поведінки, егоцентричне виховання. Надзвичайно важливим є самокритичне визнання дорослими недоліків у вихованні: перебудова своїх стосунків з дитиною завдяки гнучкості й безпосереднього спілкування з нею.

Н. І. Погорільська, Н. Охріменко
Національний авіаційний університет

ЗВ'ЯЗОК МОТИВУ АФІЛІАЦІЇ ТА МЕХАНІЗМІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОЇ ТА ГУМАНІТАРНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У сучасному світі ефективність спільної діяльності багато в чому визначається взаєминами особистостей, важливу роль для побудови яких відіграє ступінь задоволеності потреби в афіліації (прагнення до інших людей). При відсутності задоволення цієї потреби відбувається формування загостреного почуття відчуженості, страху зближення, а невміння й нездатність будувати близькі відносини з людьми на тлі наявності потреби стає базою для розвитку невротичних станів, позитивними формами яких, в рамках фрейдистської теорії, вважається інтенсивний психологічний захист [1].

Беручи до уваги стереотипи, що склалися в суспільстві, ми припустили, що студенти гуманітарних спеціальностей будуть більш комунікабельними, ніж технічних. Відтак, мета дослідження полягала у визначенні зв'язку мотиву афіліації та механізмів психологічного захисту у студентів технічної та гуманітарної спеціальностей. Дослідження було проведене на базі Національного авіаційного університету. Загалом участь у дослідженні прийняли 50 осіб.

Емпіричне дослідження рівня мотиву афіліації та механізмів психологічного захисту включало наступні діагностичні методики: тест-опитувальник для вимірювання мотивації афіліації (модифікація теста-опитувальника А. Мехрабяна (М. П. Магомед-Емінов); опитувальник рівня саморозкриття (модифікація опитувальника С. Джуларда); опитувальник Келлермана — Плутчика — Конте. Для встановлення зв'язку між мотивом афіліації та механізмами психологічного захисту було використано критерій кореляції Пірсона.

На основі результатів емпіричного дослідження встановлено, що значний відсоток досліджуваних студентів як гуманітарних (32%), так і технічних спеціальностей (36%) мають сильний внутрішній конфлікт, пов'язаний з прагненням до спілкування і одночасному униканню його.

Для студентів гуманітарних спеціальностей характерне використання регресії, заперечення, проєкції, компенсації та раціоналізації, а для технічних — раціоналізації, витіснення, заперечення, проєкції та компенсації. Високий рівень саморозкриття притаманний гуманітаріям, для технічних спеціальностей — середній та низький.

Для студентів технічних спеціальностей, які прагнуть до прийняття, характерно застосування заперечення та заміщення. Особистості, які прагнуть до афіліації, дуже відкриті, і не сприймають інформацію, яка суперечить їх установам. Механізм заміщення має прямий зв'язок з рівнем саморозкриття, тобто за допомогою цього механізму студенти технічних спеціальностей проявляють потребу у прийнятті (ця потреба у них більш виражена, ніж страх відторгнення).

Студентам гуманітарних спеціальностей, які прагнуть до прийняття притаманно використання заперечення, що є, своєрідним патерном для даного рівня мотиву афіліації [2]. Страх відторгнення таких студентів пов'язаний з регресією, заміщенням, компенсацією та гіперкомпенсацією. Саморозкриття є проявом прагнення до афіліації. Отже, для респондентів гуманітарних спеціальностей використання цих механізмів є способом боротьби зі страхом відторгнення.

Література

1. Журбин В. И. Понятия психологической защиты в концепциях З. Фрейда и К. Роджерса // Вопросы психологии. — 1990. — № 4. — С. 14–23.
2. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: в 2 т. — М. : Педагогика, 1986. — Т. 1. — 407 с.

Є. Б. Попеско,
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет»

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Проблема підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності зумовлена сучасною ситуацією розвитку суспільства, для якої характерне оновлення усіх соціальних інститутів і систем. Як відомо, у 90-х роках в Україні професія «соціальна робота» була офіційно зареєстрована в державних документах у декількох модифікаціях: соціальний педагог, соціальний працівник, фахівець з соціальної роботи. Нині створені наукові школи, проводяться спеціальні дослідження у галузі соціальної педагогіки, формуються різні моделі та технології підготовки соціальних педагогів до професійної діяльності [2].

У наукових працях І. Зверєвої, О. Карпенко, Л. Коваль, Л. Мищик, В. Поліщук, С. Харченко розроблені дидактичні аспекти професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності та педагогічні технології професійної підготовки соціальних педагогів та викладачів.

У зв'язку зі специфікою соціально-педагогічної діяльності з дітьми з особливими потребами, яка зумовлена особливостями соціалізації, напрями підготовки студентів до роботи з цими дітьми репрезентує сукупність взаємопов'язаних компонентів:

— цільового (формування у студентів установки на співпрацю з дітьми з особливими потребами; професійної компетентності за цим профілем соціально-педагогічної роботи);

— змістового (соціально-політична, спеціально-теоретична, психологічна, соціально-правова, методична види підготовки);

— організаційного (етапи підготовки, зумовлені провідними завданнями на кожному з них: на першому — створення умов для про-

фесійного самовизначення студентів до роботи з дітьми з обмеженими можливостями у рамках загальної системи навчання за спеціальністю, на другому — формування системи спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для професійної діяльності, в рамках спеціалізації);

— аналітико-результативного (оцінка придатності студентів до роботи з ними, вивчення ефективності підготовки студентів за допомогою спостереження, бесід, аналізу, рефлексії);

— комплекс педагогічних умов підготовки студентів до роботи з дітьми з особливими потребами: відбір студентів для навчання за спеціалізацією на підставі професійних спроб і рефлексії; інтеграція різних видів діяльності студентів (навчальна, навчально-практична, добровольча, дослідницька);

— координація дій педагогів, які беруть участь у підготовці студентів; взаємодія вишу з освітніми установами.

Наявний вітчизняний досвід вишівської підготовки показує, що всебічне освоєння методологічних, теоретичних та організаційно-практичних основ дисциплін спеціально-професійної підготовки на базі сучасних соціально-педагогічних, психологічних і методичних циклів — можливе тільки у комплексі.

Отже, аналіз напрямків підготовки студентів до роботи з дітьми з особливими потребами розглядає позиції усіх зацікавлених сторін, для експертизи різних аспектів освітнього процесу залучаються студенти, викладачі, адміністрація вишу, навчально-допоміжний персонал, роботодавці та фахівці, що працюють. Проблема підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності зумовлена сучасною ситуацією розвитку суспільства, для якої характерне оновлення всіх соціальних інститутів і систем.

Література

1. *Александрова А.* Готовность молодых специалистов к профессиональной деятельности / А. Александрова // Работа и зарплата — 2007. — № 3. — 12 с.
2. *Жигайло Н. І.* Соціальна педагогіка. Навчальний посібник / Жигайло Н. І. — Львів: Новий Світ — 2000, 2007 — 256 с.
3. *Руденко Г.* Из опыта работы с детьми-инвалидами // Воспитание школьников — 2004. — № 1. — С. 36–40.
4. Словарь справочник для социальных педагогов и социальных работников [под общ.ред. Капской А. И., Пинчук И. М]. — К., 2000. — 260 с.
5. *Тесленко В.* Формування спеціальної етичної компетентності соціальних та педагогічних працівників для здійснення соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями // Соціальна педагогіка. — 2005. — № 3. — С. 78–85.

Д. О. Пузіков,
*аспірант Інституту педагогіки НАПН України,
старший викладач, кафедра педагогіки
Інституту соціальних технологій базової структури
Університету «Україна», м. Київ*

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Життєва компетентність — це системна властивість особистості, яка дає їй змогу свідомо й творчо визначати і здійснювати власне життя, розвивати індивідуальність, розбудовувати ціннісно-нормативний простір свого життя, самостійно вирішувати складні життєві завдання, набувати й успішно виконувати соціальні ролі [1, 113].

Індивід не народжується зі сформованою життєвою компетентністю. Як й інші властивості та якості особистості, вона розвивається (або, за несприятливих умов, не розвивається) в процесі онтогенезу. Це зумовлює необхідність створення належних соціальних і освітніх умов, заохочення особистості до розвитку її життєвої компетентності [2].

Місія освіти — максимально сприяти розвитку життєвої компетентності особистості, створювати передумови для її знайомства з життям, заохочувати до визначення перспективних життєвих цілей і завдань, сприяти їхньому успішному вирішенню шляхом передачі необхідних для цього знань, умінь і навичок, формування досвіду потрібної діяльності.

Загальна середня освіта відіграє вирішальну роль у формуванні життєвої компетентності особистості. По-перше, віковий період здобуття середньої освіти — це найбільш відповідальний, сенситивний період розвитку життєвої компетентності особистості, протягом якого посилено формуються її компоненти, структурні елементи. По-друге, в ці роки має відбутися ознайомлення та інтеграція особистості до головних сфер життєдіяльності суспільства, в яких функціонує і розвивається її життєва компетентність. Нарешті, по-третє, в процесі шкільної освіти можна забезпечити системний, послідовний, довготривалий процес формування життєвої компетентності учня; застосувати з цією метою ефективні методики навчання і виховання, найбільш адекватні життєвій ситуації, індивідуальним

особливостям учня. У цьому контексті, школа може зробити навіть більше, ніж сім'я чи група однолітків.

Безсумнівно, що формування життєвої компетентності учнів може і повинно здійснюватися кожним навчальним предметом, який вивчається в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі. Навчання кожному з них може забезпечувати виховання і розвиток важливих особистісних якостей учня, формування відповідних компонентів його життєвої компетентності. Водночас, можна вказати на об'єктивні переваги формування життєвої компетентності учнів у процесі навчання історії України.

Формування життєвої компетентності старшокласників у процесі навчання історії України можна представити у вигляді структурної моделі. За В. І. Загвязинським, модель — це «подумки представленний і матеріально реалізований аналог, що відтворює вивчений об'єкт і здатний замінити його». Учений вказує, що структурна модель «представляє склад, ієрархію компонентів системи» [3, 45].

Виходячи з результатів аналізу робіт О. І. Пометун, К. О. Баханова, Г. О. Фреймана та інших учених, які досліджували проблематику шкільної історичної освіти, ми можемо виділити чотири компоненти моделі формування життєвої компетентності старшокласника в процесі навчання історії України: цільовий, змістовний, організаційно-технологічний, оцінно-результативний.

Література

1. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Життєвий проект особистості: від теорії до практики: Практико зорієнтований посібник. — К. : Освіта України, 2007. — 212 с.
2. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. проектне бачення компетентнісно спрямованої 12-річної середньої школи: Практико зорієнтований посібник. — Запоріжжя: ХНРБЦ, 2005. — 112 с.
3. Загвязинский В. И. Исследовательская деятельность педагога: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И. Загвязинский. — М. : Издательский центр «Академия», 2006. — 176 с.

О. М. Ракушева,
*викладач Житомирського економіко-гуманітарного інституту
Університету «Україна»*

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Демократичні перетворення, що відбуваються в Україні, процес входження у світове економічне співтовариство зумовили зміну ставлення суспільства до проблем людей з обмеженими можливостями здоров'я, привели до усвідомлення необхідності їх більш широкої інтеграції в соціум.

Загальносвітова тенденція в галузі соціальної політики кінця ХХ століття полягала в заохоченні інтеграції в освіті і боротьбі з різними проявами сегрегації. У освіті це втілювалося в розробку концептуальних положень, що створюють умови для забезпечення дійсної рівності в освоєнні дітьми з обмеженими можливостями здоров'я різних ступенів освітнього стандарту. Підхід «школа для всіх» було викладено в Саламанській декларації, прийнятої в 1994 році 92 країнами. У цьому документі пріоритетним завданням освітньої політики було оголошено створення включаючої освіти.

В даний час у світовій освітній практиці на зміну терміну «інтеграція» — об'єднання в одне ціле, приходять термін «інклюзія», тобто включення (Д. Агнес, Т. Бут, М. Кінг-Сірс, Т. Мітлер, Д. Роза та інші). Інтеграція передбачає адаптацію дитини до вимог системи, тоді як інклюзія полягає в адаптації системи до потреб дитини. Виходячи з цього, під інклюзивною освітою ми розуміємо більш широкий процес інтеграції, що припускає доступність освіти для всіх і розвиток загальної освіти в плані пристосування до різних потреб всіх дітей.

Аналіз літератури з даної проблематики показав, що зміст моніторингу стану здоров'я і адаптації учнів, як правило, спрямований на дослідження соціального благополуччя, психологічного розвитку, психофізіологічного статусу досліджуваних, характеристики їх фізичного розвитку та функціонального стану, а також на вивчення певних показників психолого-педагогічного та фізіологічного супроводу освітнього процесу (Е. М. Казин, І. М. Воронцов, І. О. Свиридова, Т. Н. Семенкова, А. І. Федоров та інші). При цьому серед індикаторів ефективності здоров'язберігаючої діяльності освітніх установ

називаються такі *орієнтири*, як [1]: кількість випадків зниження девіантної поведінки; збільшення кількості учнів з середнім і високим рівнем когнітивних процесів, зменшення кількості учнів з високим рівнем емоційної напруги; високий рівень успішності учнів.

Виділені орієнтири обумовлюють безперечну необхідність залучення або, як зараз прийнято говорити, «інклюдії» в здоров'язберігаючу діяльність загальноосвітньої установи сучасних технологій не тільки загальнопедагогічного, а й спеціального — корекційного характеру. Такими інклюдивними технологіями можуть і повинні бути класичні та інноваційні технології.

Широкі впровадження ідей інтеграції та інклюдії в загальноосвітню систему України значною мірою залежить від кваліфікації кадрів, що вимагає внесення змін у процес підготовки майбутніх соціальних працівників. І в цьому ракурсі особливе значення набуває проблема формування інклюдивної компетентності майбутніх соціальних працівників як складової їх професійної діяльності. Що дозволить скоординувати і оптимізувати діяльність соціального працівника та інших учасників інклюдивного простору, а саме [2]: уточнити нормативно-правові аспекти діяльності учасників цього простору; грамотно співвіднести роботу соціальної служби з освітніми стандартами нового покоління; забезпечити соціальних працівників відповідними методиками і технологіями; забезпечити повноцінну взаємозв'язок діяльності соціальної служби та інших учасників виховного та освітнього процесів, що беруть участь в здоров'язберігаючій діяльності; організувати і реалізувати своєчасну виховну роботу з підростаючому поколінню (в тому числі і патріотичну); повноцінно проводити профілактичну роботу з попередження вторинних порушень (порушень письма і читання, розуміння навчальних термінів тощо).

Таким чином, можна вважати, що формування інклюдивної компетентності майбутніх соціальних працівників в професійній підготовці є важливим кроком до функціонування та діяльності гармонійної оптимізації процесів навчання, виховання, збереження здоров'я та подальшої соціалізації учнів у освітніх установах.

Література

1. Казин Э. М. Основы индивидуального здоровья человека: учебное пособие / Э. М. Казин, Н. Г. Блинова, Н. А. Литвинова. — М., 2000.
2. Здоровьесберегающая деятельность в системе образования: теория и практика / Под ред. Э. М. Казина. — Кемерово, 2009.

Л. О. Рокотянська,
*асистент кафедри педагогіки та управління
навчальними закладами
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта)
98635, м. Ялта, вул. Севастопольська 2,
тел. 0502229350, lesya-19.05@inbox.ru*

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Інтеграція в суспільство людини з особливими освітніми потребами у сьогоденні означає процес надання їй прав і реальних можливостей брати участь у всіх видах та формах соціального життя, включаючи й вищу освіту, нарівні та разом з іншими членами суспільства.

Вища освіта для людини з обмеженими можливостями є важливою ланкою в процесі становлення її як повноцінної особистості. Здобуття вищої освіти людьми з інвалідністю регламентовано законами України «Про освіту» (1991), «Про вищу освіту» (2004), які передбачають доступність для кожного громадянина усіх форм освітніх послуг; їх безперервність і різноманітність; рівноправність умов для їх реалізації.

На даний час в Україні функціонують вищі навчальні заклади, де навчаються люди з особливими потребами. Прикладом є Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», що займається навчанням людей з інвалідністю за різними гуманітарно-технічними спеціальностями; Кримський гуманітарний університет, на базі якого створено Центр вищої освіти інвалідів, де навчають молоді люди з особливими потребами за спеціальностями гуманітарної спрямованості («Соціальна педагогіка», «Практична психологія» «Історія», «Англійська мова», «Українська мова», «Образотворче мистецтво», «Математика», «Інформатика»).

На сучасному етапі у сфері вищої освіти важливе місце серед соціально-педагогічних проблем займає соціалізація студентів з обмеженими можливостями. Саме вищі навчальні заклади як інститути соціалізації мають забезпечувати становлення спеціалістів, конкурентоспроможних на ринку праці. Вища школа маючи власне специфічне інституціональне середовище впливає на перебіг процесу соціалізації, створюючи свої унікальні умови.

Процес соціалізації є предметом дослідження фахівців багатьох галузей наукового знання. Психологи, філософи, соціологи, педагоги, соціальні психологи розкривають різні аспекти цього процесу, досліджують механізми, етапи та стадії, фактори соціалізації.

Однак проблеми соціалізації студентів з особливими освітніми потребами у вітчизняній літературі ще не є у повній мірі предметом спеціального дослідження. Це питання вивчали вчені Ю. Богинська, М. Євнух, А. Капська, О. Карпенко, Л. Міщик, П. Плотніков, С. Савченко, С. Харченко, С. Шашенко,

Так, за визначенням А. Капської соціалізація — це процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини з стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах.

Становлення особистості студента з обмеженими можливостями вимагає нової парадигми освіти, оновлення змісту навчання та виховання, розвитку інноваційних технологій соціалізації.

Для реалізації мети підготовки соціально значущої особистості зміст освіти, форми і методи роботи у вузі повинні мати соціалізуючий початок, бути соціально зумовленими.

Однією із важливих складових соціалізації студентів з особливими потребами є процес засвоєння певних соціальних ролей (спеціаліст-професіонал, громадський активіст, сім'янин тощо), що відбувається у ході адаптації та інтеграції в освітній простір вищого навчального закладу.

Спрямованість, цілі, характер здійснення процесу соціалізації студентів з інвалідністю, їх становлення як суб'єктів суспільних відносин, формування як фахівців в значній мірі впливають на якісні характеристики перспектив розвитку українського суспільства.

Отже, існує нагальна потреба в подальшому дослідженні проблем соціалізації студентів з особливими освітніми потребами з метою конкретизації, вдосконалення та розробки науково зумовлених програм та технологій успішної соціалізації.

А. І. Сасько,
*Інститут права та суспільних відносин, V курс,
Університет «Україна»*
В. І. Лебеденко,
науковий керівник, к.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМИ СІМЕЙ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

У сучасному світі захист дітей, сім'ї, забезпечення рівних можливостей та реалізації прав для всіх, особливо найвразливіших, груп населення набуває пріоритетності. В світлі цього підходу, актуального і для нашої країни, допомога сім'ям, що виховують дітей з обмеженими можливостями, є особливо важливою.

Сучасні українські дослідники розглядають сім'ї, що мають дітей з особливими потребами, з позиції різних наук та підходів, зокрема можна виділити вчення особливостей психологічної сфери, психоемоційного клімату таких сімей (М. Карпа, Т. Комар, І. Лунгул), правового забезпечення соціального захисту дітей з вадами розвитку (Л. Шумна, В. Тарасенко, В. Кухарчук). У О. Дікової-Фаворської знаходимо соціологічний аналіз найрізноманітніших аспектів життя людей з особливими потребами, серед яких можна підкреслити питання самопочуття, самореалізації, освіти, проблем родин дітей з вадами розвитку. Труднощі родин, що мають неповносправних дітей з позицій соціальної та соціально-педагогічної роботи розкривають В. Білоус, Л. Саєнко. Соціальну допомогу та соціально-педагогічну і соціально-психологічну реабілітацію дітей з особливими потребами та їх родин розглянули в своїх дослідженнях А. Капська, О. Андрієнко, В. Тесленко, Л. Кобилянська, Н. Бастун, О. Безпалько.

У першу чергу, поява у родині дитини з особливими потребами в більшості випадків має помітні наслідки для психологічного здоров'я сім'ї. Дослідники зазначають, що у вітчизняній практиці, донедавна особливості психічного стану родин, що мають дітей з вадами розвитку, вивчалися лише як супутній аспект для проектування реабілітаційної та навчально-виховної роботи із самими дітьми. Психотравмуючий вплив факту інвалідності дитини на особистість її родичів залишався без уваги.

Дуже важливою і поширеною проблемою, яка може проявлятися у будь-яких сферах життєдіяльності родини, є проблема нестачі інформації. Брак інформації може відчуватися батьками та родичами стосовно особливостей порушення здоров'я дитини, можливостей корекції та лікування, особливостей виховання, прав на соціальну допомогу, пільги, відповідних закладів освіти, наявних державних та громадських організацій тощо.

В умовах економічної нестабільності залишається проблемою низька матеріальна забезпеченість сімей, що виховують дітей з вадами розвитку, труднощі в реалізації гарантованих державою пільг. Як зазначають дослідники, економічне становище сім'ї, яке і без того часто є невисоким, ускладнюється хворобою дитини, яка потребує догляду (а це нерідко унеможливорює заробіток матері), дорогого лікування, різних технічних засобів тощо.

Першочерговим завданням соціальної роботи є соціальна реабілітація та соціальна інтеграція, тобто відновлення соціального статусу сімей, що мають дітей з обмеженими можливостями. Л. Кобилянська наголошує, що соціальна підтримка таких сімей — широкий спектр довгострокових заходів комплексного (медичного, правового, економічного, психолого-педагогічного) характеру, які спрямовані на розширення контактів сім'ї, подолання соціального виключення, залучення до суспільного життя; надання адекватної інформації про перспективи розвитку дитини та її специфічні потреби; сприяння в організації комплексної діагностики і якомога ранішого початку освітнього процесу; надання повноцінної інформації про державну та громадську підтримку, можливі пільги; сприяння спеціалістам різного фаху в складанні індивідуального реабілітаційного «маршруту» розвитку дитини; налагодження сімейного мікроклімату; організація психологічної підтримки батьків та інших членів сім'ї; організація правової підтримки сім'ї, захист її законних прав та інтересів.

Отже, можна сказати, що родини, що мають дітей з обмеженими фізичними можливостями, в сучасному українському суспільстві захищені недостатньо. Існує цілий спектр найрізноманітніших проблем таких родин — економічних, правових, освітянських, інформаційних, психологічних тощо, проте ці проблеми можуть бути зменшені чи взагалі подолані цілеспрямованими та методичними зусиллями, направленими на різні сфери життєдіяльності.

Т. В. Сенько,
студентка 6 курсу, спеціальності «Соціальна робота»
К. О. Кольченко,
науковий керівник, к.т.н., доц.,

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Стан соціального обслуговування в Україні. Шляхи вирішення проблем в сфері соціального обслуговування.

Соціальне обслуговування — це різновид специфічної соціальної діяльності, спрямованої на задоволення соціальних потреб різних категорій населення, як тих, які потрапили у важку життєву ситуацію або знаходяться в соціально небезпечному становищі, так і всіх людей, які її потребують — від народження до кінця життя, на різних етапах їхнього розвитку. Система соціального обслуговування, що сьогодні формується, — це найважливіша галузь соціальної сфери суспільства, що полегшує важку долю мільйонів людей в умовах перехідного періоду за допомогою різних способів соціально-гуманістичної діяльності [2, 15]. Сучасний стан соціального обслуговування в Україні свідчить про дефіцит теоретичного обґрунтування його сутності і змісту як провідного напрямку системи соціального захисту населення. Ще не достатньо розроблені теоретико-методологічні і технологічні основи адаптації і соціальної реабілітації клієнтів соціальних служб. Немає достатньо глибоких обґрунтувань структури і функцій комплексів соціальних служб, які надають соціальні послуги на районному рівні. У зачатковому стані знаходиться науково-методичне забезпечення діяльності окремих типів установ соціального обслуговування населення. Повільно впроваджуються стандарти і норми професійної діяльності фахівців соціальної роботи, критерії і показники ефективності надання громадянам соціальних послуг як установами, так і окремими фахівцями соціальних служб [2, 17]. Наявна мережа стаціонарних установ соціального обслуговування, яка стала опорою в здійсненні заходів по соціальному захисту населення, ще не задовольняє наявні потреби населення в соціальних послугах [1, 158]. Актуальним, на нашу думку, є вирішення проблем пов'язаних із задоволенням потреб людей літнього віку: створення будинків-інтернатів малої місткості (до 100 місць), організація будинків-інтернатів в кожній великій адміністративно-

територіальній одиниці, забезпечення функціонування пансіонатів соціального обслуговування, створення в них домашніх умов і психологічного комфорту, зміцнення матеріально-технічної бази і кадрового потенціалу установ соціального обслуговування, раціональне розміщення будинків-інтернатів з урахуванням соціальних інтересів людей літнього віку, їх психологічних потреб і прив'язаності до певного місця проживання. Також гострою залишається проблема осіб без певного місця проживання і занять, які не мають коштів для існування, зокрема тих, які відбували покарання в місцях позбавлення волі, які досягли пенсійного віку, стали інвалідами. Регіональні органи управління і органи місцевого самоврядування надають соціальну допомогу таким людям, створюючи мережу соціальних установ — спеціальних будинків соціальних послуг, соціальних готелів, будинків нічного перебування. Враховуючи вище зазначене, на нашу думку, сьогодні необхідно: по-перше, конкретизувати зусилля в галузі розвитку мережі установ соціального обслуговування, становлення дійсно ефективної і необхідної населенню системи соціального захисту; по-друге, розглядати професіоналізм і високу моральність як неодмінні якості, якими повинні володіти працівники соціальних служб; по-третє, підвищити координацію дій різних відомчих служб — соціального захисту населення, освіти, охорони здоров'я, внутрішніх справ, зайнятості, міграційних, молодіжних та інших — для задоволення соціальних потреб населення в цілому, окремих соціальних груп, різних типів сімей і окремої особи, в якій би важкій життєвій ситуації вони не перебували.

Література

1. *Савка В. Є.* Організація розподілу соціальних послуг: державна і недержавна форми // Соціальна робота і сучасність: теорія та практика: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції / Уклад.: Б. В. Новіков, Л. М. Димитрова та ін. — К. : «Видавництво «Політехніка», 2009. — С. 158–159.
2. *Сідельнік Л. Л., Іванова О. Л.* Нові підходи до розроблення стандартів соціальних послуг / Л. Сідельнік, О. Л. Іванова // стандарти соціальних послуг. Збірка проектів документів / Під ред. Сідельнік Л. Л. — К. : Український фонд соціальних інвестицій, 2007. — С. 6–22.

Л. З. Сердюк,
канд. психол. наук, доцент,
директор Інституту соціальних технологій
Університету «Україна», м. Київ

ЦІННІСНІ ОСНОВИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Ціннісні орієнтації є важливими елементами структури особистості, які сформувалися в процесі її взаємодії з соціальним середовищем, характеризують стійкі ставлення особистості до матеріальних і духовних цінностей і виконують функцію внутрішнього регулювання поведінки людини в заданих соціальних умовах.

Ціннісні орієнтації — це особливі психологічні утворення, які складають ієрархічну систему і існують в структурі особистості в якості її елементів. Неможливо уявити орієнтацію особистості на ту чи іншу цінність як ізольоване утворення не включене в систему, що не враховує її пріоритетність, суб'єктивну важливість щодо інших цінностей.

Цінності відіграють важливу роль в формуванні особистості, виконуючи дві функції: 1. Будучи основою формування і збереження ціннісної орієнтації в свідомості людей, вони дозволяють індивіду зайняти певну позицію, знайти точку зору, дати оцінку; 2. Цінності мотивують діяльність і поведінку, оскільки орієнтація людини в світі і наміри до досягнення окремих цілей співвідносяться з цінностями, включеними в структуру особистості.

Відмінна риса системного підходу полягає в тому, що «об'єктом системного аналізу насамперед є системи, що розвиваються — динамічні системи — системи, що розвивається в часі, змінюють склад вхідних компонентів і зв'язків між ними при збереженні функції». Людина, як цілісна психологічна система знаходиться не в протиставленні об'єктивному світу, а в єдності з ним, з тією його частиною, що має для неї значення, зміст, цінність.

Систему ціннісних орієнтацій особистості, таким чином, можна розглядати як підсистему більш широкої системи, яка описується як «життєвий світ людини», «образ світу», що має, у свою чергу, складний і багаторівневий характер. Ціннісні орієнтації, як і будь-яку психологічну систему, можна представити як багатомірний динамічний простір, кожний вимір якого відповідає певному виду суспільних відносин і має для кожної особистості різне значення (Б. Ф. Ломов).

Роль системи ціннісних орієнтацій особистості як вищого регулятивного утворення полягає в тому, що вона не тільки *визначає форми і умови реалізації спонукань людини*, але й сама *стає джерелом її цілей*. Ціннісні орієнтації спрямовують і коректують процес цілепокладання людини, створюючи основу для вибору з наявних альтернатив, цілей і засобів, для порядку переваг відбору і оцінки цих альтернатив, визначаючи «межі дії», тобто не тільки регулюють, але й спрямовують ці дії. Тим самим система ціннісних орієнтацій визначає життєву перспективу, «вектор» розвитку особистості, будучи найважливішим внутрішнім її джерелом і механізмом.

Однією із провідних тенденцій сучасної освіти — її гуманітаризація, що створює для людини гідні цілі гідного існування, допомагає жити за принципом «рівний рівному». В сучасній освіті з'явилися і нові цінності: саморозвиток, самопроектування, самоосвіта, самореалізація, творчість та інші, що дозволяють істотно розширити простір світогляду людини, яку можна розглядати як самоорганізуючу систему. Синонімами освіти сьогодні виступають «розширення можливостей», «актуалізація потенціалу особистості», «саморозвиток», де зливаються воедино передісторія розвитку людини, її сьогодення, у якому представлене її майбутнє. Для того, щоб освіта стала гуманістично орієнтованою, вона повинна «набути особистісного смислу».

Людина будуючи свій ціннісно-смысловий простір, інтеріоризує загальнолюдські цінності, які, в свою чергу, виступають потенційними мотивами її діяльності. Смыслоутворюючі процеси, що беруть початок від особистісних цінностей, породжують вищі смисли. Через це джерело, а точніше — вищий рівень смыслоутворення «зкладаються нові, незалежні від потреб, регулятори поведінки».

У процесі освіти людини відбувається проникнення однієї системи («людина») в іншу («культура»), при чому особистість виступає одним із компонентів системи «людина», забезпечуючи її «включеність» у культуру. Вузівська підготовка — це і відрізок життєвого шляху людини, і відрізок цілісного безперервного освітнього процесу. Саме повнота проживання цього періоду дозволяє не вчитися щось робити, не намагатися щось вивчити, щоб потім працювати, *а ставати професіоналом та успішно самореалізовуватися*. Самореалізація особистості в освіті — один із етапів розвитку і становлення особистості. Розвиток готовності особистості до самореалізації, як прояву задатків і можливостей, пов'язана з гуманістично орієнтованою освітою, цілісним підходом до розвитку особистості.

Самореалізація передбачає збалансований і гармонійний розвиток різних аспектів особистості шляхом докладання адекватних зусиль, спрямованих на розкриття особистісного потенціалу.

Навчання у ВНЗ, є важливим етапом соціалізації особистості, глибоко пов'язаний із процесами розвитку особистості, особистісної самореалізації, цей етап припускає створення умов для ефективного розв'язання освітніх завдань. Соціальний стан студентської молоді має свою специфіку. На відміну від своїх однолітків, студентська молодь включена в навчальну діяльність. Ця обставина є фактором, що значною мірою *залежить від ефективності освітньої системи та виховання*. За логікою професійного становлення особистості ставлення до навчання повинно бути найважливішою цінністю, в особистісному смислоутворенні, мотивації, інтересах і соціальних очікуваннях *Особистість, включена в освітній процес, набуває нових властивостей і якостей*. В той час як ігнорування «самості», недооцінка «фактора самоорганізації», може призвести до того, що педагогічна система знизить або «виключить» потенціал тих, що навчаються, що призведе до порушення («збою»), а в крайніх ситуаціях і до розпаду психологічної системи. Тоді освіта втратить значимість і для студента, будучи позбавлено особистісних значеннєвих основ, і для викладача, оскільки трансляція знань припускає технократичний підхід, також позбавлений особистісного змісту, на противагу гуманістичному. У такій ситуації цінність, гуманістичної освіти як можливість вибудовування людських взаємин між суб'єктами освітнього процесу так і залишиться нереалізованою.

В. В. Суліцький,
*Горлівський регіональний інститут
ВНЗ Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»,*

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У будь-якій державі завжди є соціально-дезадаптовані громадяни, які потребують допомоги, підтримки, постійного юридичного та психологічного супроводу. До такої категорії громадян належать засуджені, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі. Серед

засуджених є багато різних людей за своїми психологічними особливостями, інтелектуальними здібностями, освітою, фахом, віком, життєвим досвідом.

Треба визначити, що питання підготовки засуджених до життя на волі є актуальним для пенітенціарних закладів України. Це можна пояснити такими даними. У першому півріччі 2011 року чисельність осіб, які знаходяться у місцях позбавлення волі зросла на 2,49%, або на 3839 осіб, і склала на 01.07.2011 року 157866. Чисельність засуджених у виправних колоніях зросла з 108187 до 119153 осіб на 01.07.2011 року. На 100000 населення України припадає 345 осіб, які є засудженими (у 2009 році — 314), що відповідає росту на 10% та майже вчетверо перевищує показник у країнах Західної Європи [1].

Треба визначити, що життя у виправних колоніях (ВК), незалежно від виду режиму утримання, суворо регламентується законодавством України, яке, з одного боку, захищає честь і гідність засуджених, а з другого — не дозволяє самореалізовуватися цій категорії громадян. Перебуваючи у місцях позбавлення волі, багато засуджених втрачають адаптаційні здібності до тих чи інших процесів, які відбуваються в суспільстві. Біля 80% осіб, які знаходяться у місцях позбавлення волі, сенситивний період нормального формування та розвитку особистості перебувала у виправних колоніях. Тому, чинник оточення на цей процес мав негативний вплив, а формування особистості відбувалося за «аномальним сценарієм вікової трансформації особистості» як антрополого-фізіологічної, психолого-психіатричної, так і моральної та соціально-правової. Ось чому нормальне вирішення проблем засудженими після звільнення з виправних колоній є важким, зовсім неможливим через обмеження соціально-корисних контактів [2]. Особливо ця проблема стосується засуджених з обмеженими можливостями та особливими потребами. Їх частка від загальної кількості осіб, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі, складає 7–12%.

Таким чином, важливим елементом процесу ресоціалізації засуджених є комплексна навчальна програма їх підготовки до життя на волі. На наш погляд, вона має такі складові частини: юридичну (правову), психологічну, соціальну, професійну, освітницьку, медичну, фізкультурно-оздоровчу.

Метою комплексної навчальної програми ресоціалізації засуджених повинно стати формування у звільненого з місць позбавлення волі психологічної готовності жити у нових умовах, що забезпечує його швидке включення у нове соціальне середовище та діяльність

без особливих наслідків, які травмують психіку. У вирішенні цього завдання мають брати участь усі елементи структури, в якій знаходиться засуджений: працівники відділу нагляду та безпеки, оперативного, соціально-виховного та психологічного відділів, педагоги, представники конфесій, громадських організацій тощо, але під супроводом та наглядом психолога [3].

Література

1. Букалов О. Порушення прав в'язнів: тенденції 2011 року / Матеріали прес-конференції «Підвищення рівня захисту прав ув'язнених: шляхи та методи» / О. Букалов // Розширення можливостей захисту прав ув'язнених. — Донецьк, 2011. — С. 1.
2. Рябушей С. Психологічні основи підготовки засуджених до життя на волі / С. Рябушей, В. Суліцький. — Горлівка: КП «Горлівська друкарня», 2003. — 96 с.
3. Суліцький В. Психологічні основи ресоціалізації засуджених: [навчально-методичний підручник] / В. Суліцький. — Донецьк: ТОВ «Цифрова типографія», 2011. — 263 с.

Ю. Р. Сухова,
студентка VI курсу кафедри соціальної роботи
Університету «Україна»
М. І. Пірен,
науковий керівник, д.соціол.н.,
професор Університету «Україна»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ У СУСПІЛЬСТВО

З'ясування впливу соціально-психологічних умов сучасного українського суспільства на інтеграцію в нього молоді з функціональними обмеженнями передбачає виявлення основних проблем цієї інтеграції, встановлення найбільш придатних методів виховання, навчання та професійної підготовки осіб із функціональними обмеженнями, проведення дослідження готовності українського суспільства до сприйняття та впровадження у життя соціальної моделі підтримки молодих інвалідів.

Практичне дослідження проводилося з метою визначення ставлення основних учасників освітнього процесу до інклюзивної форми навчання та з'ясування перешкод інклюзивним освітнім практикам, що існують у сучасній системі освіти України. Форма та основний зміст анкет запозичені з проекту «Права дітей з особливими потребами на рівний доступ до якісної освіти» Міжнародного фонду «Відродження» [1, с. 183–191].

Опитування проводилось на базі Міжрегіонального центру соціально-трудової, професійної та медичної реабілітації інвалідів (м. Львів, вул. Хуторівка, 38) та серед педагогічного складу та батьків учнів Львівської загальноосвітньої школи № 66 (м. Львів, вул. Наукова, 92), у складі якої на протязі 2001–2009 років існували окремі та інклюзивні класи для дітей з вадами зору.

Якісний аналіз отриманих результатів показує, що всі респонденти розуміють переваги інклюзивного навчання, визнають його можливі недоліки та труднощі впровадження у практику загальноосвітніх навчальних закладів. Найбільшою перешкодою до впровадження інклюзивної освіти визначено спротив батьків здорових дітей (86,8%), що говорить про неготовність українського суспільства до кардинальних змін у розумінні поняття інвалідності.

У зв'язку із цим зміну ставлення суспільства до інвалідів необхідно розпочати із соціальної реклами, завданням якої буде переорієнтація суспільної думки від обмежених принципів матеріальної допомоги інвалідам чи їх соціального забезпечення на принципи рівноправного співжиття з ними. На цьому ж етапі необхідна організація спеціальних освітніх програм для батьків дітей з обмеженими функціональними можливостями, де вони зможуть ознайомитися з практичними методами навчання та виховання своїх дітей. Наступним кроком повинно стати впровадження в освітні програми основ поведінки та комунікації з особами, які мають функціональні обмеження. Основним кроком, який відкриє реальні можливості інтеграції молоді з інвалідністю у освітнє середовище, стане підготовка педагогів та вихователів до роботи в умовах інклюзії, врахування особливостей дітей та молоді з функціональними обмеженнями у навчальних програмах освітніх закладів та адаптація середовища життєдіяльності до специфічних потреб різних груп осіб з обмеженими можливостями.

Розглянутий підхід до вирішення проблем інтеграції відрізняється від переважаючих на даний час публікацій (зокрема [2]), де

основний акцент ставиться на соціальну активність людей з особливими потребами, спрямовану на самоствердження та покращення умов існування, а тому має право на подальше вивчення та розвиток, зокрема з метою виявлення та оцінки інших можливих підходів до інтеграції молоді з обмеженими функціональними можливостями в сучасне українське суспільство.

Література

1. Створення ресурсних центрів. Посібник для батьків дітей з особливими освітніми потребами. — Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». — К. : ФО-П Придатченко П. М., 2007. — 216 с.

2. Доброскок І. І. Інтеграція молоді з особливими потребами в сучасне українське суспільство. Від слова до реальної справи / Соціальний педагог № 10 2007 р. — С. 37–41.

О. М. Тіпцова,
магістрант Університету «Україна»,
М. М. Ільєнко, д.б.н., професор,

ПРОБЛЕМА АЛКОГОЛІЗМУ В СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження. Проблема алкоголізму є однією з найгостріших соціальних проблем України. Протягом декількох останніх десятиліть спостерігається чітка тенденція до її зростання.

Хоча стійке звикання до алкоголю у людей, які вживають його регулярно і багато, не досить високе (5% — за даними ВООЗ, проти майже 100% — до наркотиків та 85% — нікотину), і у світі, і в нашій країні спостерігається значне збільшення алкоголіків. Це пов'язано з тим, що в країнах з різною культурою вживання алкогольних напоїв супроводить людину практично усе свідоме її життя і тому число тих, хто вживає занадто значне, чому сприяє ще і активна реклама, молодшає і вік першого вживання горілчаних напоїв і середній вік хронічних алкоголіків, зростає небезпека пивного алкоголізму, який особливо швидко розповсюджується у юнацькому та молодіжному середовищі [3, 94]. Також зростає жіночий, виник як явище дитячий (підлітковий) алкоголізм [1, 53].

Алкоголізм наносить величезну шкоду фізичному, психічному здоров'ю населення, є дуже небезпечним негативним соціальним явищем.

Якщо порівнювати ситуацію в Україні зі світовими реаліями, стає очевидним, що в українських наркологічних установах панує традиційний біомедичний підхід до лікування алкоголізму. Разом з тим в Україні розвиваються новітні підходи щодо профілактики вживання алкоголю, профілактика повернення одужавших від алкогольної залежності.

Основними моментами профілактики є:

- діяльність держави, суспільства, їхніх інститутів, спрямованих на вирішення протиріч у галузі економіки, соціального життя, в морально-духовній сфері та ін., які призводять до алкогольної залежності;

- попередження вживання спиртних напоїв підлітками та молоддю через усунення, чи нейтралізацію негативних факторів, що пов'язані з конкретними причинами алкогольної залежності (наприклад, рекламою алкоголю, негативним впливом батьківського алкоголізму тощо);

- навчання людини навичкам, що допоможуть їй досягти поставлених цілей і зберегти здоров'я.

Профілактика дозволяє зберегти суспільство і особистість від витрат і серйозних зусиль з переборення стійких негативних явищ та процесів, адже легше попередити і запобігти подальшому їхньому розвитку, ніж потім переборювати ці негативні явища та процеси.

Сучасні профілактичні програми в медико-соціальній роботі з алкогольною залежністю передбачають первинну профілактику, спрямовану на запобігання вживанню алкоголю. Тобто це робота з тими, хто ще не знайомий зі спиртними напоями, свого роду «вакцинація» виникнення проблеми. Такі програми головним чином орієнтовані на дітей та підлітків індивідуально, а також на групи ризику. Такими вважають тих, у кого ризик виникнення проблем більший, ніж у інших. До групи ризику підлітків відносять того, в кого виявляється одна або кілька таких особливостей: патологія вагітності, ускладнені пологи, важкі або хронічні хвороби дитинства, струс головного мозку, виховання у неповній сім'ї, постійна зайнятість одного з батьків, алкоголізм або наркоманія у когось із членів родини тощо [2, 29].

Ідеї профілактики є найгуманнішими. Профілактика алкогольної залежності повинна базуватися не на заборонах і боротьбі з негативним, а на сприянні росту можливостей особистості розв'язувати складні життєві ситуації та робити здоровий життєвий вибір.

Необхідним є поєднання зусиль професіоналів і тих, хто подолав алкогольну залежність, створення сучасних закладів, системи моніторингу якості послуг.

Література

1. Бойко А. М. Соціальна робота з клієнтами із залежністю від алкоголю та наркотиків: Метод, рекомендації з навчального курсу для магістеріуму. — К. — Ужгород, 2000. — С. 48–64.
2. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки. — К., 2002. — 236 с.
3. Соціальна робота: В 3 ч. / Школа соціальної роботи імені В. І. Полтавця / Тетяна Семигіна (ред.), Ірена Грига (ред.). — К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. — Ч. 3: Робота з конкретними групами клієнтів. — 166 с.

А. П. Фрадинська,
*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

МОТИВАЦІЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Проблема професійного становлення одна з найважливіших у житті людини. Професія дає можливість людині актуалізувати свої здатності, само реалізуватися та часто стає основою побудови відносин з людьми.

Змістовою характеристикою професійної перспективи молодії людини стають очікування від обраної професії. Саме через професійні очікування формується той рівень уявлень про майбутню професію, майбутні кар'єрні досягнення, та перебування в соціумі, якого людина прагне досягти у власному житті.

Дослідження поняття «очікувань» як складової мотивації розглядає залежність поведінки особистості від таких обставин: чому особистість віддає перевагу, що і скільки вона б хотіла отримати від своїх зусиль, на що вона здатна заради цього [1].

Експериментальне дослідження основних мотивів вибору професії майбутніх фахівців є необхідним для з'ясування наявного стану їх професійних очікувань. Дослідження мотивації вибору майбутньої професії як чинника формування професійних очікувань

майбутніх соціальних працівників ми проводили у Хмельницькому інституті соціальних технологій університету «Україна» та у Вінницькому соціально-економічному інституті університету «Україна». У дослідженні брали участь студенти 1–6-х курсів соціально-гуманітарного факультету за спеціальністю «Соціальна робота».

Для експериментального дослідження та детального аналізу сучасного стану професійних очікувань майбутніх фахівців нами було розроблено анкету, питання якої дозволяють визначити усвідомленість особистістю основних мотивів вибору майбутньої професії та відповідні уявлення та очікування щодо кар'єрної перспективи у обраній сфері діяльності, що супроводжують їх. Анкета складається з 17 закритих запитань, що передбачають готові відповіді та можливості однієї вільної відповіді студента.

Результати дослідження основних мотивів вибору майбутньої професії як детермінуючого чинника професійних очікувань майбутніх соціальних працівників представлено на гістограмі (рис. 1).

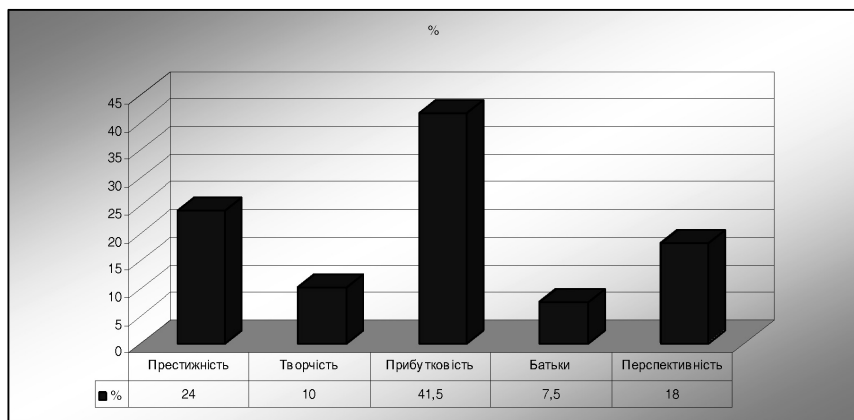

Рис. 1 — Основні мотиви вибору професії майбутніх соціальних працівників

Результати дослідження надали змогу визначити відсоткове співвідношення основних мотивів вибору професії майбутніх соціальних працівників та найвищий показник, який належить мотиву прибутковості (41,5%), що пояснюється їх очікуванням на високий заробіток у майбутньому. Окрім цього, велике значення для майбутніх соціальних працівників має престижність майбутньої професії

(24%). Отже, керуючись даною мотивацією, майбутній фахівець буде очікувати обов'язкового задовільнення даної потреби. Показник мотиву перспективності (18%) свідчить про наявність майбутніх фахівців із очікуванням кар'єрної перспективи, що є важливим для людини, яка бажає професійного зростання у майбутньому. Показник мотиву творчості (10%) свідчить про невелику кількість студентів, що вважають майбутню професію соціального працівника творчою, що й має відображення у їх очікуваннях. Показник мотиву, що пов'язаний із пропозиціями батьків (7,5%) свідчить про наявність студентів, які обрали майбутню професію за порадою батьків. Це дає підставу стверджувати, що зміст їх очікувань не є конкретизованим за своєю сутністю та загальні уявлення про майбутню діяльність може бути дещо спотвореними або взагалі відсутніми. У майбутньому такий стан уявлень та очікувань, на жаль, може привести до розчарувань та повної демотивації майбутніх фахівців до навчальної успішності та майбутньої професійної діяльності. Основна причина розчарувань полягає із відсутністю якісної інформації про обирану майбутню професійну діяльність та неврахування власної профпридатності до специфіки майбутньої діяльності.

Спираючись на вищенаведене, необхідно зауважити на важливості критичного самоаналізу майбутніми фахівцями власних мотивів вибору професії що відіграють не останню роль у формуванні професійних очікувань.

Література

1. Хекгаузен Х. Мотивация и деятельность: в 2-х томах / Х. Хекгаузен. — М. : Педагогика, 1986.

І. В. Фролова,
студентка кафедри соціальної роботи
Університету «Україна»,
М. М. Ільєнко,
Науковий керівник, проф., д.біол.наук

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

У наш час актуальним є питання з приводу нестабільності шлюбу та сім'ї. Однією з причин через що розпадаються молоді пари є низький рівень адаптації до подружнього життя. Адаптаційний період, пора пристосування один до одного — обов'язковий етап становлення сім'ї.

Соціальні проблеми властиві різним категоріям населення. Останнім часом все більша увага приділяється гендерному аспекту, а також молодим сім'ям, де один чи обидва члени подружньої пари мають певні функціональні обмеження. Названі обидва аспекти в літературі ще недостатньо висвітлені. Жінки — особлива соціально-демографічна група. Соціальна робота з жінками є важливим напрямком соціальної роботи, специфіка та особливості якого визначаються традиційною роллю жінки-матері, жінки-берегині, активної учасниці громадського і суспільного життя. У продовж всього свого життя жінки стикаються з різними проблемами, такими як: вибір професії, пошук місця роботи, вибір потенційного партнера, створення сім'ї, народження дітей, вибір між роботою та сім'єю та інші.

Отже, працююча жінка — особа поліфункціональна. При цьому, найбільш відповідальна функція, без сумніву, є виховання дитини. Це в процесі філогенезу закріпилося в генотипі і проявляється на фенотиповому рівні людини цілим рядом статевих відмін, які пояснюють саме роллю жінки у вихованні дитини.

Незаперечно, що однією з головних проблем жінок є створення сім'ї.

Створення сім'ї починається з вироблення загального стилю життя, зі взаємного пристосування подружжя, зі зближення смаків і т. п. Даний період, що займає до п'яти років (з моменту укладення шлюбу до періоду щодо повного усвідомлення правил функціонування партнера по шлюбу), отримав у соціальній психології назву періоду первинної адаптації.

Адаптація — перебудова психіки індивіда під впливом об'єктивних чинників навколишнього середовища, а також здатність людини пристосовуватися до різних вимог середовища без відчуття внутрішнього дискомфорту і без конфлікту з середовищем.

До загальних адаптаційних особливостей відносять:

- здатність до співпраці;
- здатність до спілкування;
- здатність до емоційного та раціонального розуміння інших людей;
- здатність до самоконтролю і самопізнання;
- уміння вибрати адекватний тип поведінки в залежності від умов і обставин.

Структуру адаптації особистості в сфері шлюбно-сімейних відносин можна поділити наступним чином:

- адаптація фізіологічна, в тому числі сексуальна — вона полягає в досягненні морально-психологічного і фізіологічного задоволення один одним;
- адаптація до сімейних ролей, до нових обов'язків, прав, до поділу праці в шлюбному союзі;
- адаптація до потреб, інтересів, звичок, способу і стилю життя шлюбного партнера;
- адаптація до побутових умов.

Отже, адаптаційний період жінок до подружнього життя залежить від того, як вона вміє пристосовуватися до нових умов, обов'язків, ролей. Також адаптація залежить від правильно розподілених функцій у сім'ї і задоволеністю їх виконання. При цьому найголовнішим, на нашу думку, є більший відсоток спрямованості жінки на сім'ю, ніж на професійну кар'єру.

Т. Я. Харук,
*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ЗАКЛАДИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЧАСУ

Зміна соціально-економічних умов життя українського суспільства позначилась на функціонуванні сім'ї як виховному інституті, в результаті чого виникли нові проблеми, які пов'язані з втратою загальнолюдських цінностей таких як родина, рід, батьківство, материнство, що спричинило зростання кількості дітей-сиріт.

Система державної опіки над дітьми-сиротами в Україні існує багато років і побудована таким чином, щоб дитина була доглянута з часу народження до віку набуття повноліття державними установами. Виховання таких дітей в умовах закладів закритого типу призводить до відчуження від реальних життєвих проблем, відсутність змалку адекватних зразків соціорольової поведінки негативно позначається на характері, становлення ідентичності дітей, засвоєння ними ролей та обов'язків чоловіків і жінок в сім'ї та суспільстві, обмеження простору спілкування — до формування специфічних рис особистості, які ускладнюють соціальну реабілітацію дітей-сиріт до дорослого життя у відкритому соціумі.

За роки трансформації суспільства виникли істотні проблеми з подальшим влаштуванням дітей-сиріт, практично зруйновано систему влаштування такої дитини після навчання, забезпечення житлом, працевлаштуванням.

Тому, особливого значення набуває глибоке осмислення та творче використання набутого вітчизняного історичного досвіду, теорії та практики вирішення цілого комплексу складних проблем вихованців дитячих будинків. У зв'язку з цим особливий інтерес становлять специфічні особливості перебігу подій після Першої світової та громадянських війн.

Аналіз наукової літератури свідчить, що останніми роками проблема діяльності закладів соціального виховання в 20–30 роках ХХ століття на Поділлі не привертала увагу багатьох дослідників. Важливі аспекти становлення і розвитку національної школи України розкрили Л. Баїк, В. Борисенко, Л. Вовк, О. Дубасенюк, Н. Калениченко, В. Кремень, І. Курляк, С. Мельничук, О. Сухомлинська,

М. Ярмаченко та ін. Соціально-педагогічні основи становлення та розвитку загальноосвітніх шкіл-інтернатів в Україні (1956–1966 рр.) розглянуто в працях В. Покася, виховання безпритульних дітей в Україні в 20-роках ХХ століття досліджувала В. Виноградова-Бондаренко, значний внесок у дослідження питання освітніх закладів Проскурова у 1920–1930-х роках зробила І. Боголюбова.

Під час громадянської війни загинуло багато тисяч подолян, роки революції призвели до повного виснаження та занепаду економіки на Поділлі. Нестача харчів та припинення промислового виробництва в краї, як і в усій Україні призвели, в свою чергу, до панування голоду, холоду та безробіття. Страшні випробування довелося пережити подолянам на початку 20-х років: продрозкладку, продподаток, нову економічну політику [1].

На початку 1920-х років в Україні налічувалося близько мільйона безпритульних дітей-сиріт. У зв'язку з цими подіями на народний комісаріат освіти УРСР була покладена місія піклування про долі таких дітей. Для безпритульних дітей створено цілу мережу закладів соціального виховання: дитячі ясла, садки, дитячі будинки, інтернати. В цей період на території Подільської губернії налічувалось 103 дитячих будинки.

Незважаючи на події пережиті в 20–30 роки ХХ століття тодішній владі вдалося досягти позитивних зрушень у соціальній політиці, досягнуто значних успіхів у промисловості. В цей час завершилася реконструкція цукрових і чавунно-ливарних заводів, збудовано два заводи для ремонту сільськогосподарських машин, п'ять цегельних заводів, стали до ладу заводи для ремонту двигунів у Дунаївцях, Проскурові, м'ясокомбінати в Кам'янці-Подільському, Шепетівці, плодоконсервний завод у Сатанові, швейні фабрики у Кам'янці-Подільському та Проскурові. Фактично було завершено колективізацію [2].

Саме тому варто проаналізувати та узагальнити регіональні особливості які відтворюють цілісну картину діяльності закладів соціального виховання на Поділлі.

Література

1. Наш край у 20–30-ті роки: (міні-довідник юного краєзнавця) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://odb.km.ua/index.php/ourvid/321>
2. Етнонаціональний розвиток Славутчини в 20–30-ті роки ХХ ст.: (матеріали конф. «Славута і Славутчина: минуле і сучасне») [Електронний ресурс] / В. Нестеренко. — Режим доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Local/Slavuta/EthnoNational.html>

Л. В. Цевельова,
студентка 6 курсу, спеціальності «Соціальна робота»
М. І. Пірен,
керівник, д. соціол. н., проф.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МІГРАНТАМИ ТА БІЖЕНЦЯМИ

Міграційні процеси в сучасному світі значно впливають на господарське життя, розміщення, чисельність і стан людських ресурсів різних територій планети. Саме міграція багато в чому визначає економічний та соціальний стан багатьох суспільств.

Актуальність дослідження проблем мігрантів та біженців в Україні на даному етапі полягає в тому, що Україна, займає ключову позицію на карті міграції та опинилась у центрі шляхів нелегальної міграції з країн Близького Сходу, Африки та Азії до країн Західної Європи [2; с. 32].

Вирішувати соціальні проблеми мігрантів досить складно, а для України тим більше, бо це вимагає значних матеріальних, фінансових ресурсів на облаштування мігрантів. Нормативно-правова база повністю не сформована і знаходиться в стані розвитку. Потрібно також утримувати значну соціальну службу, яка займатиметься вирішенням облаштування мігрантів. На все це в Україні засобів недостатньо.

Мігранти та біженці — це люди з особливими потребами, але ці потреби носять особистісний характер, а саме: не знання мови, відсутність документів та умов проживання, соціальних та юридичних прав, кваліфікованої медичної допомоги.

Частіше дана категорія осіб, проживає в тяжких умовах і має безліч хвороб хронічного характеру, набуті травми. Люди які проживають в екстремальних умовах часто отримують інвалідність. Тому отриманий статус «людина з особливими потребами» тільки загострює проблему надання соціальної допомоги, соціального обслуговування.

Установи соціального обслуговування населення приймають значну участь в облаштуванні та адаптації біженців і вимушених переселенців, перш за все, сприяючи їм в отриманні всіх видів допомоги та пільг, наданих їм чинним законодавством (це нелегка робота, з огляду на низку обставин, нерідко втрату документів тощо). Крім того, дані установи займаються облаштуванням дітей біженців і вимушених переселенців в навчальні заклади за місцем проживання

(а при необхідності в реабілітаційні установи) та психологічною реабілітацією самих мігрантів [1; с. 115].

Технологія соціальної роботи з мігрантами принесе позитивні результати при наявності чіткої і продуманої політики, програми та механізмів з прогнозування міграційних процесів і конкретних міграційних потоків, регіональних міграційних програм, сприяння мігрантам і біженцям для адаптації до нових місцях поселення. Рішення подібних проблем можливе за умови спільної роботи Міністерства внутрішніх справ України та органів самоврядування на місцях, виділення для мігрантів квот і певних територій для поселення.

Одним із важливих завдань України є соціальний захист, допомога мігрантам і біженцям та підтримка їх урядовими та неурядовими організаціями.

Література

1. Акмалова А. А. Социальная работа с мигрантами и беженцами: Учебное пособие для студентов вузов обучающихся по направлению и специальности «Социальная работа» / А. А. Акмалова, В. М. Капицын — М. : Инфра-М., 2008. — 219 с.
2. Дмитрев А. В. Миграция. Конфликтное измерение — М. : Альфа-М., 2006. — 430 с.
3. Закони України «Про біженців» № 2601-IV від 31.05.2005, ВВР, 2005, № 25, ст. 336.
4. Закони України «По правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 4 лютого 1994 року № 3929-XII № 2747-IV від 06.07.2005, ВВР, 2005, № 35–36, ст. 446.

І. М. Цимбалюк,

*к.пед.н., професор, завідувач кафедри соціальної роботи
Рівненського інституту ВМУРоЛ «Україна»*

НАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним із неврегульованих питань запровадження соціальної роботи донедавна залишався її статус. Довго тривали дискусії, до якої галузі знань вона належить: соціальної педагогіки, психології чи є самостійною. Певний час її вважали галуззю соціальної педагогіки,

потім одним із видів прикладної психології. Проте однобічність такого підходу ставала дедалі очевиднішою. Є актуальними розробка проблем теорії та практики соціального забезпечення, подальше його правове обґрунтування, методичне, організаційне, кадрове, ресурсне підкріплення. Потребує осмислення та сучасного тлумачення насамперед зміст первинного терміна

Для їх якісної (різнорівневої, багатoproфільної, спеціалізованої) підготовки потрібно внести конкретні зміни до Класифікатора видів економічної діяльності, професійних стандартів, штатних розкладів, інших нормативних документів.

Нарешті, потрібен рамковий закон «Про соціальну роботу». Існуючих часткових (щодо молоді, соціальних послуг, ритуальної справи та ін.) явно недостатньо для реалізації внутрішньої політики, розв'язання соціальних проблем, підготовки сучасних кадрів. Те саме стосується законопроекту, котрий не лише регулював би (власне контролював) благодійництво, а головне — стимулював його; правового механізму соціального замовлення, інклюзивного навчання (реалізації права на освіту дітей з особливими потребами в загальній і вищій школі), подолання соціального сирітства, і, звісно, професійного статусу соціальних працівників.

Формування системи соціальної освіти вимагає, звичайно, науково-методичного, кадрового, інформаційного забезпечення. Мається на увазі комплекс стабільних підручників і посібників для різних шкіл, включаючи енциклопедію, словник, хрестоматії, створення спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій, регулярне видання журналу й інші невідкладні питання.

На часі запровадження в усіх загальноосвітніх школах і ВНЗ спеціального предмета, спецкурсу (або розділу до одного з діючих). Він має передбачити практичне ознайомлення молодих громадян країни з такими, потрібними їм у майбутньому самостійному житті питаннями, як: соціальні права громадян (міжнародні акти, Конституція, закони про працю, освіту, соціальне забезпечення, шляхи й механізми їх реалізації); державна система соціального забезпечення (історія формування в Україні, стан, перспективи розвитку); пенсійне забезпечення (вік, форми страхування, умови, розміри майбутніх пенсій); соціальні допомоги (стипендії, кредити тощо, коли, кому, ким і як надаються); матеріально-технічна й фінансова системи соціального забезпечення (як формуються держбюджет і соціальні фонди); організаційна структура цієї системи (куди звертатися з приводу

працевлаштування, отримання допомоги та інших проблем, порядок і оформлення звернень, оскарження тощо); соціальні обов'язки громадянина України.

У сфері соціального забезпечення працюють сотні тисяч людей. Останніми роками такі посади повсюдно запроваджуються у штати сілрад, а недалекий час, коли вони будуть у кожному численному трудовому колективі, починаючи з лікарень і навчально-виховних закладів, де наразі нелегку місію виконують практичні психологи. Але це — вузький підхід. Абсолютна більшість працівників соціальних служб не має фахової підготовки (юридичної, соціологічної, психолого-педагогічної, медичної). Тому потрібні, з одного боку, їх перекваліфікація, свого роду «всеобуч», а з другого — сучасна диференційована система підготовки й підвищення кваліфікації, інтеграції, підвищення статусу (віднесення всіх до державних службовців), гідне поцінування їхньої нелегкої праці. Бо вона є своєрідним синтезом юридичної, педагогічної, лікувальної, профілактичної, пенітенціарної (виправно-трудової), реабілітаційної й багатьох інших видів діяльності серед людей і для людей, котрі перебувають, як правило, у критичній ситуації. Потрібна й подальша спеціалізація соціономів (варіант короткої назви соціальних працівників) і її відповідне нормативно-правове забезпечення. Крім менеджерів соціальної справи, велика потреба вже існує й надалі зростатиме у фахівців соціально-правового захисту, з страхування, реабілітації, соціальної інформатики, управління, роботи в громадах і фірмах, із специфічними групами клієнтів (зокрема, у пенітенціарних установах), з неповнолітніми правопорушниками, біженцями, мігрантами, ВІЛ-інфікованими та ін. Соціальне забезпечення, як і будь-яка нова справа, нова професія, наразилося на певні труднощі в своєму утвердженні та становленні. Навіть те, що на Заході давно довело свою ефективність, у нас зустрічало непорозуміння, а подекуди й протидію. Їх доводиться долати аргументовано, тактовно.

Підсумовуючи, можемо дійти висновку, що становлення сучасної системи соціального забезпечення, зміцнення її правової, навчально-методичної й організаційної бази — невідкладна державна справа. Її реалізація сприятиме вдосконаленню відповідно до вимог часу вітчизняного законодавства, підвищенню стабільності суспільства, послабленню в ньому політичної напруги, збільшенню й раціональному використанню матеріально-фінансових ресурсів, оздоровленню морального самопочуття більшості населення, запобіганню

негативним тенденціям у демографічному розвитку, виконанню багатьох інших завдань, пов'язаних із подоланням кризових явищ і виведенням України на прогресивний шлях творення демократичної, соціальної держави.

О. А. Чиханцова,

*Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»,*

РОЛЬ МЕХАНІЗМІВ САМОСВІДОМОСТІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ

Процес самосвідомості бере участь у всіх проявах людини в навколишньому світі, зокрема в прогнозуванні ефективності наслідків своїх дій, у виборі адекватних способів поведінки, у визначенні очікуваних відносин до себе оточуючих. Оскільки природа самопізнання не обмежується внутрішнім простором особистості, а через мотиви зв'язується з реальною життєдіяльністю суб'єкта, усвідомлення себе характеризується здатністю самостійно ставити перед собою цілі діяльності та реалізувати їх.

До початку 50-х рр. психологи і педагоги були зосереджені на виявленні інтелектуальних передумов навчання і практично не займалися систематичним вивченням інших факторів, що обумовлюють успішність навчальної діяльності. На сьогоднішній день кількість робіт, присвячених впливу на процес навчання особистісних чинників, поступово зростає. Їх характеристика є особливо важливою для дослідження психологічної готовності учнів старших класів до оволодіння іноземними мовами в рамках компетентнісного підходу, оскільки оцінка себе як компетентного учня забезпечує його впевненість у своїх силах і може мати помітний вплив на успішність у навчанні. Виходячи з цього, нас більшою мірою цікавить дослідження емоційно-оцінюючих аспектів самосвідомості, які виражаються через здатність учня до самооцінки по відношенню до себе.

Існує досить велика кількість робіт, які досліджують зв'язок афективного компонента самосвідомості учнів і продуктивності їх навчання у школі (Захарова А. В., Прихожан А. М.). Доведено, що

подібний зв'язок носить характер взаємовпливу. Л. В. Бороздіна так описує цю закономірність: «успіхи у навчанні сприяють зростанню самооцінки, а вона в свою чергу впливає на рівень навчальних успіхів через механізми очікувань, домагань, стандартів, мотивації і впевненості у своїх силах» [2]. У підсумку виходить своєрідне замкнуте коло, якщо хоча б один із компонентів є негативним, то це призводить до неминучого негативного розвитку іншого.

Однак найбільш важливим висновком для дослідження психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами є висновок про те, що оцінка власної ефективності знаходить відображення не тільки в поведінці, а й впливає на мислення та емоції індивіда [1]. Учні, які високо оцінюють свою ефективність, докладають більше зусиль для кращого оволодіння іноземними мовами у порівнянні з тими, хто сумнівається у своїх силах.

Вік має особливе значення для формування самоставлення як елемента самосвідомості особистості. На початку юнацького віку самоставлення стає більш загальним, самооцінки зміщуються ззовні всередину, що забезпечує зростання автономності самовідносин від ситуативних впливів.

Перехід на внутрішні критерії самооцінювання ще раз підкреслює необхідність дослідження афективних механізмів самосвідомості як внутрішнього регулятора навчальної діяльності старшокласників, які значно впливають на її успішність, що особливо важливо у зв'язку з актуальною проблемою психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами.

Отже, механізми самосвідомості виступають одним з найважливіших особистісних детермінант, які зумовлюють активність і самостійність учнів старших класів, їхня впевненість у своїх силах і, отже, можуть оцінюватися як фактори, що обумовлюють психологічну готовність випускників шкіл до оволодіння іноземними мовами.

Література

1. Бандура А. Теория социального научения. — СПб. : Евразия, 2000. — 320 с.
2. Бороздина Л. В. Исследование уровня притязаний. — М., 1993. — 141 с.
3. Липкина А. И., Рыбак Л. А. Критичность и самооценка в учебной деятельности. — М. : Просвещение. 1968. — 278 с.

І. В. Чухрій,
*старший викладач кафедри психології
Вінницького соціально-економічного інституту*

ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ МАТЕРІВ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДИТИНУ-ІНВАЛІДА

Вступ. За даними ООН, у світі налічується приблизно 450 мільйонів людей з порушеннями психічного та фізичного розвитку. Це становить 1/10 частину жителів нашої планети. Дані всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) свідчать, що число таких жителів у світі сягає 13% (3% дітей народжуються з вадами інтелекту та 10% дітей з іншими психічними чи фізичними вадами) загалом у світі близько 200 мільйонів дітей з обмеженими можливостями [1]. Сім'я є середовищем, в якому формується особистість дитини і закладається ресурс її соціальної адаптації. Мікроклімат, який батьки створюють в сім'ї, відіграє основну роль у процесі розвитку дитини.

Метою дослідження стало вивчення психологічних чинників соціально-психологічної адаптації матерів, які виховують дитину інваліда.

Г. Ю. Айзенк розглядав адаптацію 1) як стан гармонії між індивідом та природним і соціальним середовищем, в якому потреби індивіда, з однієї сторони, та вимоги середовища — з іншої, повністю задоволені; 2) як процес, за допомогою якого цей гармонійний стан досягається.

Ідею про зміни організму та середовища як сторін процесу адаптації висказав в своїх працях Ж. Піаже. він описав цей процес як складений з двох взаємодоповнюючих процесів — акомодатії та асиміляції [4, 21].

В психоаналізі «відношення адаптованості» (Г. Гартманн) — результат активної зміни як особистості, так і соціального середовища. Поштовхом до початку процесу адаптації та досягнення адаптованості є конфлікт [4, 22].

Фурман А. В. зазначає, що соціально-психологічна адаптація являє собою: а) процес і результат активного пристосування індивіда до видозміненого середовища за допомогою найрізноманітніших інтеріоризованих соціальних засобів (дії, вчинки, діяльність); б) компонент дієвого ставлення індивіда до світу, провідна функція якого полягає в оволодінні ним порівняно стабільними умовами і обставинами

свого буття; в) складову осмислення і розв'язання типових репродуктивних задач і проблем завдяки соціально прийнятим чи ситуативно можливим способам поведінки особистості [5, 9].

Народження дитини з порушеннями психічного розвитку змінює життєві перспективи сім'ї, породжуючи труднощі, пов'язанні з різкою зміною образу життя, так і з необхідністю вирішення багатьох специфічних проблем.

Традиційно саме жінки займаються вихованням, навчанням та лікуванням дитини. Все це часто стає смыслом її життя. Виховання дитини з порушеннями психічного розвитку впливає на особистісні характеристики матері та визначає її поведінку.

Завдання дослідження — вивчити соціально-адаптацію матерів, що виховують дитину — інваліда.

Для цього було використано методику соціально-психологічної адаптації Роджерса і Даймонд застосовано для діагностики особливостей соціальної адаптації за критеріями адаптації, самоприйняття, прийняття інших, емоційного комфорту, інтернальності, прагнення домінувати та ескепізму [3, 457].

Шкали методики Роджерса — Даймонд позитивно корелюють між собою за певним винятком. Прагнення домінувати позитивно корелює тільки з самоприйняття. Немає позитивної кореляції прагнення домінувати та прийняттям інших та емоційним комфортом. Найбільш значимий фактор — інтернальність (90%). Тобто вони вважають, що більшість важливих подій в їх житті були результатом їх особистих дій, що вони можуть ними керувати, і, відповідно відчують свою особисту відповідальність за ці події і за те, як складається їх життя взагалі.

Література

1. Аксенова Л. И. Правовые основы специального образования и социальной защиты детей с отклонениями в развитии / Л. И. Аксенова // Дефектология. — 1997. — № 1. — С. 3-ю.
2. Боровая Л. П. Социально-психологическая помощь семьям, имеющим тяжело больных детей / Л. П. Боровская // Социально-педагогическая работа. — 1998. — № 6. — С. 59–63.
3. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. / Д. Я. Райгородский. — Самара: Издательский Дом «БАХРАХ», 1998. — 672 с.
4. Розум С. Психология социализации и социальной адаптации человека / С. Розум. — СПб.: Речь, 2007. — 365 с.

5. Фурман А. В. Психодіагностика особистісної адаптованості: Наукове видання / А. В. Фурман. — Тернопіль: Економічна думка, 2000. — 197 с.

6. Шипицына Л. М. «Необучаемый» ребенок в семье и обществе. Социализация детей с нарушением интеллекта. — 2-е изд., перераб. и дополн. / Л. М. Шипицына. — СПб. : Речь, 2005. — 477 с.

М. П. Шарамко,
*студентка 4-го курсу Інститут соціальних технологій,
кафедра соціальної роботи Університету «Україна»*
Д.Г. Лавриненко, ст. викладач

ЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ

Як особливий вид професійної діяльності, соціальна робота має специфічну, тільки їй властиву сукупність ідеалів і цінностей, що склалися в процесі становлення принципів і норм поведінки фахівців. Будучи спеціалізованою діяльністю, вона містить в собі неповторні ситуації та протиріччя, які необхідно вирішувати в процесі діяльності, і які нерідко є предметом цієї діяльності. Це викликає необхідність дотримуватися в діяльності соціальних працівників особливих, більш чітких моральних принципів і норм. Тому в етичних нормах соціальної роботи відбиваються основні вимоги та критерії поведінки і дій соціального працівника, які, при всій їх різноманітності, детерміновані специфічними умовами і змістом його діяльності [3].

Етика в соціальній роботі не є статичною, а виступає однією з невід'ємних складових повсякденної діяльності, поряд з теоретичним обґрунтуванням необхідності дій, законодавчо передбаченої можливістю діяти, визначенням найбільш ефективного шляху вирішення проблеми, її економічним забезпеченням і організацією виконання прийнятого рішення. Глибоке знання норм і принципів професійної етики та неухильне їх творче застосування у повсякденній діяльності допомагає соціальному працівникові організовувати співпрацю з клієнтами, їх близькими, колегами, представниками державних, недержавних та громадських організацій і установ.

Етика соціальної роботи ґрунтується на моральних нормах, прийнятих суспільством в якості одного з найважливіших регуляторів спільної діяльності й існування, а також на тих професійних цінностях, які становлять сутність соціальної роботи.

Зауважимо, що з метою повного розкриття свого внутрішнього потенціалу, кожна молода людина повинна мати потребу, мотивацію і можливість це робити. Тому соціальний працівник покликаний зважено допомогти молоді усвідомити необхідність зовнішньої або внутрішньої трансформації, сприяти формуванню потреби вжити заходів для забезпечення можливості такої трансформації з дозволу і схвалення самої молоді на основі тих знань про неї, які він отримує в процесі її вивчення, умов її життєдіяльності та її соціального оточення.

Далеко не всі види послуг, що надаються соціальним працівником молоді, відрізняються естетичністю, — здебільшого, це дуже важка, а часом і неприємна робота. Невірним було б у цьому випадку вимагати, щоб соціальний працівник виконував свої обов'язки з незмінним захопленням з приводу обраного ним виду професійної діяльності та змісту конкретної послуги. Як будь-яка нормальна людина, він у певних випадках може відчувати апатію, відразу, гидливість. Однак, керуючись професійним і моральним обов'язком, усвідомлюючи важливість і необхідність відповідних дій, вміючи управляти своїми емоціями, відповідальний соціальний працівник здатен ефективно виконувати свої обов'язки, долаючи негативні почуття і не демонструючи їх молоді.

З огляду на результати аналізу літературних джерел, ми дійшли висновку, що етичні стосунки в соціальній роботі існують переважно у формі вимог та стосунків, що пред'являються суб'єктами один до одного в частині виконання професійних обов'язків; моральних принципів, що лежать в основі соціальної роботи і підпорядковують собі усю діяльність; моральних якостей, якими повинні володіти і актуалізувати в роботі суб'єкти соціальної діяльності; постійного самоконтролю фахівців в їх діяльності [2].

У зв'язку з цим ми можемо констатувати, що розбудова і розвиток інституту соціальної роботи в Україні, створення умов для професійної самореалізації кожної молодої людини в суспільстві, поглиблення етичних засад практичної соціальної роботи, сприяють розбудові громадянського суспільства і правової держави, подальшому розвитку і поглибленню процесів демократизації в Україні, наближаючи її тим самим до європейських і світових стандартів.

Таким чином, професійна етика соціального працівника будується на основі поваги прав особистості, специфіки соціальної роботи як професійної діяльності та соціального інституту, і передбачає не тільки

ки знання норм і принципів взаємодії та взаємовідносин, але й наявність певних особистісних якостей у фахівця, оскільки професійні моральні вимоги не можуть охопити всього різноманіття ситуацій, що виникають у процесі діяльності [1].

Література

1. *Васянович Г. П.* Морально-правова відповідальність педагога (теоретико-методологічний аспект): Монографія, вид. 2. — Львів : Видрук. у ЛДФЕІ, 2002. — 232 с.
2. *Годлевська Д. М.* Концептуальні підходи до визначення сутності професійної компетентності соціального працівника // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць / За заг ред. проф. А. Й. Капської. Том XXIV — К. : Логос, 2005.
3. *Курбатова В. И.* Социальная работа. — 3-е изд., перераб., и доп. — Ростов н/Д : Феникс, 2003. — 480 с.

В. М. Шмаргун,
НУБіП України

ПСИХОСОМАТИЧНА ГАРМОНІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ

У багатьох роботах з медицини, психології досить часто залишається непомітним важливе питання, а саме — зв'язок між духовним і тілесним, який може безпосередньо впливати на психічний розвиток і наше здоров'я. Щоб краще зрозуміти сутність цього зв'язку, потрібно першочергово визнати, що вони складають єдине ціле. Те, що відбувається в душі, невідокремлене від того, що відбувається в наших тілах. Наше тіло — це ми самі і наш стан визначається взаємодією різних аспектів існування.

Поняття єдності тіла і душі ґрунтується на наукових фактах щодо єдності і цілісності людської істоти. Попри існування безлічі різних компонентів, що складають цілісну особистість, їх неможна розглядати один від одного, оскільки вони тісно пов'язані між собою. У побудові людини відображена психологічна і тілесна гармонія. Тіло — це просто очевидне свідчення тонкості і розвиненості нашої свідомості. У наших тілах відображені всі події і досвід, який ми набули в процесі життєдіяльності. Тіло зберігає в собі все, що будь-коли пережило: біль, емоції, стреси тощо, загорнуті в тілесну оболонку.

Навіть малі діти засвоюють нові вміння через адаптацію свого тіла до того, що сприймається. Адже те, що ми сприймаємо подумки, діти сприймають чуттєво, бо засвоюють дійсність на основі власного сенсомоторного досвіду і наслідування тілесних рухів дорослих. Через тривалий час діти можуть чітко відтворити певний рух, який вони колись спостерігали у дорослих. Тобто, у дітей нові вміння залишаються жити в якості тілесного пригадування. Та чи інша міра співпадання згадуваного зі зразком залежить від універсальності дитячої думки, а також від міри розвитку тілесності. У них діє, так би мовити, тілесно орієнтований інтелект. Як бачимо, перший крок у розвитку мислення — це безпосереднє сприймання того розумного, наповненого змістом, що міститься в оточуючих предметах і діях. Коли діти дорослішають, то ця здатність тілесного пригадування, наслідування рухів знижується, поступаючись мисленню, яке активно народжується в процесі спілкування з дорослими.

Так само як у тілі відображається все, що відбувається зі свідомістю так і свідомість реагує на біль і дискомфорт, від котрих потерпає наше тіло. Тут існує універсальний закон розвитку — закон причини і наслідку, де одне не існує без іншого. Тут зовнішнє оцінюється через внутрішнє, але не навпаки. Все, що трапляється з нами має свою причину. Тіло відображає те, що відбувається з нами як на свідомому так і підсвідомому рівнях, тобто духовне використовує тіло для самовираження. Згідно принципу відповідності, будь-який прояв фізичної природи пов'язаний з відповідним нефізичним станом чи принципом.

Багато авторів розглядають тілесний досвід у якості базового у формуванні структури свідомості та особистісних структур. Образ тіла є комплексним і багатоаспектним конструктором. Невипадково, у структурі самосвідомості виділяють два компоненти: образ фізичного «Я», як когнітивне утворення і емоційно-оцінні відношення (самооцінку), як афективне утворення. Образ тіла включає пов'язані з власним тілом перцепції й установки, в тому числі й думки, вірування, почуття і програми поведінки.

Як показало наше лонгітудне порівняльне дослідження дітей які нормально розвиваються та дітей із ЗПР — останні навіть на етапі підліткового віку суттєво відрізнялися від своїх однолітків (дітей норми) за показниками метричного інтелекту, сенсорно-перцептивних, сенсомоторних здібностей, когнітивно-стильових характеристик інтелектуальної діяльності, просторово-часових характеристик довільних дій, міокінетичних особливостей внутрішнього відчуття

графічних рухів при блокуванні зорового аналізатора. Зокрема, аналіз сформованості серійної організації рухів та відтворення графічних рухів дітьми засвідчує, що механізми побудови, регуляції та контролю довільної рухової діяльності центрального рухового аналізатора краще сформовані у дітей без відхилень, ніж у дітей із ЗПР. У даному разі показники сенсорно-перцептивних сенсомоторних реакцій є не тільки індикаторами сенсорно-перцептивних процесів, що ґрунтуються на використанні зорової інформації, а й психічних процесів більш високих рівнів, пов'язаних з мисленням.

Сенсорна організація й основні рівні чуттєвого пізнання дітей, у тому числі й праксичні, на даному відрізку онтогенезу мають важливе значення у формуванні ВПФ. Вони повинні обов'язково враховуватися під час визначення ресурсів і результатів розумового розвитку дітей, вимагають більш повного використання у процесі навчання й виховання. Виходячи з того, що у навчанні ще досить часто домінує абстрактність, слід більше уваги приділяти цілеспрямованому формуванню тілесно-чуттєвих вражень і на цій основі — глобально-цілісних когнітивних структур.

Наш підхід до аналізу механізмів забезпечення процесів мислення, розумового розвитку значною мірою зближує теоретико-методологічні концепції з психопрактичними технологіями психічного розвитку школярів. Доказом такої практичності доцільності є й те, що дана модель аналізу достатньою мірою забезпечується комплексом діагностичних методик і процедур, які дозволяють оцінити та порівняти реальний внесок психосоматичних показників у розвиток механізмів мислення як за нормального так і при різних відхиленнях психічного розвитку в онтогенезі. На основі представленої моделі з'являються додаткові можливості перебудови всього освітнього середовища, визначенню індивідуальних пізнавальних можливостей кожного учня в рамках загального для всіх освітнього простору — варіативного та різнобічного як за своїм змістом, так і за видами навчально-виховної діяльності.

Т. А. Ярая,
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ГРУП: ДОСВІД РОБОТИ РЕГІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІНВАЛІДІВ

Серед студентів вищих навчальних закладів більшає частка осіб з інвалідністю, яким властиві суттєві особистісні та міжособистісні проблеми. З метою навчання осіб з особливими потребами, отримання ними вищої гуманітарної освіти, соціального, інформаційного та психолого-педагогічного супроводу в 2003 році у РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» був створений Спеціалізований факультет. В лютому 2008 року на базі факультету відкрито Регіональний центр вищої освіти інвалідів (РЦВОІ). Метою діяльності Центру є забезпечення умов доступності в процесі отримання освіти студентами з особливими потребами в процесі інтеграції їх в освітній простір нарівні зі студентами, що не мають обмежень здоров'я. Напрями діяльності РЦВОІ різноманітні. Вони включають психологічний, педагогічний, соціальний та інформаційний супровід навчання студентів з особливими потребами у ВНЗ. Психологічний супровід — це цілісний процес (вивчення, формування, розвитку та корекції), спрямований на створення оптимальних умов для повноцінного розвитку особистості студентів спеціалізованих груп.

Психологічний супровід студентів, що навчаються у спеціалізованих групах РЦВОІ здійснюється за такими напрямками:

1. Психодіагностична робота відіграє провідну роль в отриманні даних про рівень розвитку психічних процесів, особливості психічних станів та властивостей студентів з особливими потребами, про життєву ситуацію, в якій відбувається їх розвиток. Психологічне обстеження студентів спеціалізованих груп проводиться на початку їх навчання у ВНЗ та після проведення психокорекційної і розвивальної роботи. Для отримання даних використовуються такі методи, як спостереження, бесіда, метод тестів. Після проведення психодіагностичного дослідження на кожного зі студентів заповнюється соціально-психологічна карта, де вказуються психофізіологічні особливості студента, особливості навчальної діяльності та даються рекомендації викладачам стосовно організації навчального процесу та

здійснення індивідуального підходу до кожного зі студентів спеціалізованих груп.

2. Психокорекційна та розвивальна робота зі студентами спеціалізованих груп проводиться в груповій та індивідуальній формі з використанням відповідних методів і технік. Найбільш поширеним методом, що використовується в роботі, виступає тренінг. З метою профілактики виникнення стресу, зняття психоемоційної напруги у студентів спеціалізованих груп проводяться релаксаційні заняття (в комплексі з музико- та арттерапією) та навчання студентів прийомам аутотренінгу. Розвивальна робота зі студентами спеціалізованих груп має за мету розвиток та тренування пізнавальних процесів (пам'яті, уваги, мислення, уяви). Виходячи з результатів діагностики складається програма розвитку пізнавальних процесів, яка складається з комплексу занять. Кожне заняття містить інформаційні повідомлення про особливості розвитку пізнавальних процесів, розвивальні вправи, вправи для самостійного використання, рекомендації щодо дотримання психогігієни пізнавальних процесів.

3. Консультативна та просвітницька робота у РЦВОІ спрямована на: надання допомоги студентам з особливими потребами, їхнім батькам, викладачам з питань розвитку, виховання, організації навчального процесу; формування у них потреби в психологічних знаннях, бажання використовувати останні в інтересах власного розвитку; створення умов для повноцінного особистісного розвитку та самовизначення студентів з особливими потребами. Консультативна робота проводиться індивідуально, просвітницька індивідуально та в групах у формі лекцій, бесід, семінарів, підбору літератури.

Таким чином, психологічний супровід процесу навчання студентів спеціалізованих груп можна розглядати як цілісну системно-організовану діяльність, в процесі якої створюються умови для успішного навчання й особистісного розвитку кожного студента в освітньому середовищі.

О. В. Левчишина,
*ст. викладач кафедри психології
Вінницького соціально-економічного інституту
Університету «Україна»*

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО САМОСТАВЛЕННЯ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ В ПЕРІОД КРИЗИ ІДЕНТИЧНОСТІ

Криза ідентичності в юнацькому віці виявляє себе в різних формах: депресія і апатія, безглузда жорстокість, різні форми залежності і безпорадності, прагнення втекти від реального світу, прояви надлишкової владності, різні форми містицизму, нігілізму і нарцисизму, в алкоголізмі, вживанні наркотиків, сексуальних збоченнях. Ця тенденція веде до негативної автономії, відсутності життєвих планів, переживання внутрішньоособистісних конфліктів, тобто до втрати ідентичності.

Криза ідентичності в юнацькому віці супроводжується переживанням фрустрації через високі вимоги до себе, надмірну самокритичність, ригідність та страх у починанні нової справи, переживанням провини через невідповідність сподіванням значущих інших та ідеальному образу.

Юнаки і дівчата із заниженою самоповагою часто відчують труднощі у спілкуванні, відмовляються від досягнення поставленої мети, оскільки не вірять у власні сили.

Виконане нами дослідження вказує на проблемне емоційно-ціннісне самоставлення осіб юнацького віку з вираженими внутрішньоособистісними конфліктами. Особливої уваги заслуговують відмінності розподілу за фактором «Внутрішня невлаштованість», який відображає глибоку внутрішню дезадаптацію і кризову ситуацію, що переживає особистість. Так 53,4% загалом серед досліджуваних з високим рівнем невротизації і 31% — з низьким рівнем невротизації потребують термінової психокорекційної допомоги. Порівняльний аналіз за χ^2 -критерієм Пірсона показав значне переважання досліджуваних з високою невротизацією ровесників з низьким рівнем невротизації за фактором «Внутрішня невлаштованість» ($\chi^2 = 16,17$; $p \leq 0,01$) і шкалами: «Внутрішня конфліктність» ($\chi^2 = 6,85$; $p \leq 0,01$), «Самозвинувачення» ($\chi^2 = 10,67$; $p \leq 0,01$).

У два рази перевищують досліджувані з високою невротизацією ровесників за шкалою «Самозвинувачення», що свідчить про інтрапунітивність, самозвинувачення, готовність поставити собі в провину свої невдачі, власні недоліки. Значення шкали «Внутрішня конфліктність» характеризуються конфліктністю, пов'язаною з недоліком самоповаги (недооцінкою своїх можливостей, компетентності, знань і здібностей), а значення шкали «Самозвинувачення» є індикатором відсутності симпатії, що супроводжується негативними емоціями на свою адресу.

За фактором «Аутосимпатія» спостерігається ряд відмінностей, проте статистично значущих відмінностей нами не виявлено. В досліджуваних з високим рівнем невротизації найбільше страждає почуття самоприхильності. Як компенсаційний механізм, у таких дівчат та хлопців виникає переконання і сподівання, що інші мають їх прийняти такими, як вони є. За фактором «Самоповага» також не виявлено статистично значущих відмінностей, проте варто зазначити, що юнаки та юнки з високим рівнем невротизації більшого значення надають «Дзеркальному «Я», яке вказує на сподівання щодо їх справедливого оцінювання за результатами сумлінної праці, або порядного ставлення до інших.

Таким чином, в юнацькому віці продовжується переживання кризи ідентичності, яка посилює почуття власної розгубленості та дезорієнтованості. При вираженому рівні невротизації молода людина вдається до порівняння себе з іншими, переживає самотність та відкинутість, що дизгармонізує її «Я».

СЕКЦІЯ III

МЕДИЧНА, ФІЗИЧНА, СПОРТИВНА І ПРОФЕСІЙНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

М. Л. Авраменко,

*директор Всеукраїнського центру професійної реабілітації
інвалідів, к. мед. н.,*

Н. М. Маліновська,

*начальник відділу з розробки та впровадження
навчально-методичних і науково-дослідницьких програм
Всеукраїнського центру професійної реабілітації інвалідів*

10-РІЧНИЙ ДОСВІД РОБОТИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРУ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ІНВАЛІДІВ: НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ІНВАЛІДІВ

Набутий Всеукраїнським центром професійної реабілітації інвалідів (далі — Центр) десятирічний досвід діяльності свідчить, що Центр приділяє значну увагу вирішенню інформаційних, науково-методичних та практичних проблем спрямованих на вдосконалення системи професійної реабілітації інвалідів.

Це підтверджує той факт, що на основі отриманого досвіду співробітниками Центру розроблено та видано понад 25 науково-методичних та практичних посібників та методичних рекомендацій, які висвітлюють основні напрями інформаційного, методичного та організаційного забезпечення процесу професійної реабілітації інвалідів, а саме: організації професійного навчання; організації медичного спостереження у процесі професійного навчання; інформаційно-консультативній роботі щодо сприяння працевлаштування випуск-

ників центрів професійної реабілітації інвалідів; методичній роботі з реабілітації осіб з розумовою відсталістю і психічними захворюваннями; системі підвищення кваліфікації фахівців центрів професійної реабілітації інвалідів. У зазначених матеріалах сконцентровані основні технології процесу професійної реабілітації інвалідів, піднімаються проблемні питання впровадження системних принципів реабілітаційного процесу при цьому основний акцент цієї діяльності спрямований саме на практичне застосування.

В рамках договору про співробітництво між Центром та Державним комплексом соціальної реабілітації дітей-інвалідів (м. Миколаїв), провідним соціально-реабілітаційним закладом для дітей-інвалідів сфери управління Мінсоцполітики України відбувається дієва співпраця з розробка та апробації організаційного та науково-методичного забезпечення процесу професійної орієнтації дітей-інвалідів старшого шкільного віку щодо їх професійного самовизначення і навчання в центрах професійної реабілітації сфери управління Міністерства соціальної політики України.

З 2006 року на основі анкетування Центр здійснює підсумковий моніторинг випускників з метою визначення проблем, з якими вони стикалися в процесі працевлаштування. При цьому варто зазначити, що проблема забезпечення трудовою зайнятістю випускників центрів професійної реабілітації інвалідів має комплексний характер і вирішити її в ізоляції від інших актуальних проблем професійної підготовки інвалідів неможливо.

Реабілітація інвалідів — складна багатоаспектна проблема, в якій особливе місце займає професійна реабілітація інвалідів. Це пов'язано з тим, що баланс прав, обов'язків та інтересів громадян може бути витриманий у разі створення умов, коли людина сама може розпоряджатися власною долею, мати матеріальну незалежність і реалізовувати здатність до самозабезпечення.

На наш погляд настав час для створення цілісної системи професійного навчання інвалідів з єдиним підходом до управління і організацією цього процесу, що в кінцевому підсумку дозволить створити зовсім іншу парадигму професійного навчання інвалідів.

С. Г. Адирхаєв,
*кафедра фізичного виховання
Університету «Україна» м. Києва*

СТРАТЕГІЯ НАВЧАННЯ РУХОВИМ ДІЯМ І ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Важливим завданням фізичного виховання є оптимальне управління процесом навчання руховим діям та вдосконалення рухової активності молоді з особливими потребами. Особливу актуальність ця проблема набуває ще й тому, що традиційні засоби і методи, які використовують при навчанні здорових студентів, молоді з вадами здоров'я не завжди підходять.

Наукові дослідження у цьому напрямку — процесі формування рухової активності молоді з особливими потребами підкреслюють те, що в даний час неможливо представити її у завершеному та систематизованому вигляді.

Більш того, різноманітність рухових дій потреб, мотивів, цілей їх засвоєння і використання, наявність великої кількості індивідуальних особливостей молоді з особливими потребами ставить під сумнів саму можливість розробки єдиної теорії навчання руховим діям, що підходить в усіх випадках життя та яка дає позитивні результати при її практичному використанні.

Мета дослідження — визначити стратегію процесу навчання руховим діям й підвищення рухової активності студентів з особливими потребами впродовж їх навчання в навчальних закладах освіти.

Стратегія процесу навчання рухам й підвищення рухової активності студентів з вадами здоров'я визначається різними чинниками: по-перше, чинниками, що вказують на те, для задоволення яких потреб відбувається навчання рухам й підвищення рухової активності.

У цьому процесі важливим є не стільки результат, скільки процес самовизначення, реалізація свого творчого потенціалу, що мають конкретну самостійну цінність.

По-друге, до вагомих чинників навчання рухам відносяться особливості самих рухових дій. Їх декілька. Головна особливість рухових дій — вимога точності виконання часових, силових, просторових характеристик та їх складових: швидкості, прискорення окремих ланцюжків всього тіла людини, темп, ритм, імпульс сили і тому інше протягом виконання рухової дії.

Інші особливості пов'язані з труднощами зорового контролю за рухами у суглобах; зі значною роллю в процесі їх виконання гравітаційних, інерційних, реактивних сил, дія яких у багатьох випадках не піддається довільній регуляції; незвичайність фізичних та психічних напружень (інтенсивність, тривалість). При цьому надзвичайно важливим є те, що максимум фізичного ефекту забезпечується лише за умовами оптимальних рівнів напруження м'язів. Це пояснюється тим, що рівні їх активності взаємопов'язані та взаємообумовлюють один одного. Тому підвищення рівня активності будь-якого м'яза приводить до падіння активності інших та до зниження загального ефекту дій. В зв'язку з цим, раціональним засобом формування рухових дій виступає організація ефективних рухів не за рахунок акцентування зусиль, а через їх координаційне упорядкування, що також потребує пошуку особливих умов їх виконання.

Далі, до суттєвих чинників відносяться також ті, що складають самі особливості людини з вадами здоров'я. Наприклад, порушення сенсорних систем, особливо зору, опорно-рухового апарату (ампутації, травми хребта, церебральні паралічі, набуті в наслідок недорозвиненість кінцівок) приводять до необхідності значного обмеження можливих відхилень від результату навчання і засобу його досягнення, що переставляє пріоритети цілей навчання руховим діям в напрямку його результату.

Результати досліджень, проведених в напрямку формування рухової активності, які визначають стратегію й тактику навчання руховим діям, дозволяють зробити висновок про те, що у фізичному вихованні молоді з особливими потребами цілесообразно використовувати різноманітні теоретико-методичні концепції й технології; пріоритети цілей навчання; умови, що обмежують або стимулюють активність займаючихся і т.ін. тому, що кількість і різноманітність чинників, які необхідно враховувати в фізичному вихованні, значно перевищують ті, які мають місце при роботі із здоровими студентами.

С. Г. Адирхаєв,
кафедра фізичного виховання Університету «Україна» м. Києва

СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

З метою визначення відношення студентів з особливими потребами до занять фізичного виховання і спортивної діяльності було проведено анкетування. Опитувальник було розроблено спеціально для даного виду дослідження. Він — закритого типу і містить в собі 11 запитань що стали підґрунтям прояву відношення молоді з особливими потребами до обов'язкової навчальної дисципліни «Фізичне виховання» в вузах і до визначення напрямків її реформування з врахуванням особливостей студентів з різними нозологіями.

Анкетування проводилося впродовж 2004—2010 рр. на початку навчального року (вересень) зі студентами першого курсу з вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату, хворих на ДЦП та цукровий діабет.

Аналізуючи результати опитування студентів з особливими потребами щодо їх ставлення до фізичного виховання і спортивної діяльності в сучасному вузі ми з'ясували, що 54,3% студентів (юнаків і дівчат з різними нозологіями) вважають, що навчальна дисципліна «Фізичне виховання студентів з особливими потребами» необхідна у ВНЗ. Не задовольняє зміст програмного матеріалу з фізичного виховання (точніше, відсутність його для даної категорії студентської молоді) — 49,7% респондентів. Не задовольняє 49,1% опитуваних якість організації занять з фізичного виховання. У 54,0% студентів є бажання підвищити свій рівень теоретичної підготовки та у 49,5% молоді є бажання займатися певним видом спорту замість традиційної форми організації занять з фізичного виховання.

Чинниками, які спонукають молодь з особливими потребами займатися руховою активністю, вважають: поліпшення і підтримку здоров'я — 22,4% респондентів; підвищення рівня фізичної підготовленості — 13,4% студентів; суттєвий відсоток молоді — 11,2% вказали на такий чинник, як вимога обов'язкового відвідування занять з фізичного виховання і отримання заліку.

Проаналізувавши відповіді студентів з особливими потребами на запитання «Чи займалися Ви спортом до вступу до ВНЗ?» позитивно відповіли 46,7% респондентів і займалися такими видами спорту як плаванням — 19,9% студентів; легкою атлетикою — 11,2% студентів; спортивною боротьбою (греко-римська, вільна) — 13,8%

юнаків з різними нозологіями; настільним тенісом — 11,0% юнаків і дівчат з особливими потребами. Звертає увагу той факт, що дівчата з різними вадами — 11,5% віддають перевагу грі в волейбол у порівнянні з такими досить популярними видами спорту як аеробіка, легка атлетика.

Впродовж 2004—2010 навчальних років відповіді студентів з особливими потребами на основні запитання анкети на початку навчального року суттєво не змінювалися. Цей факт дає нам можливість стверджувати про наявність умовно типового ставлення студентів з різними нозологіями до фізичного виховання та спортивної діяльності.

Результати анкетування показали, що інтерес студентів з особливими потребами до фізичного виховання та спортивної діяльності у вищому навчальному закладі низький і залежить від стану здоров'я, рівня фізкультурної освіченості, фізичної підготовленості, способу життя і поведінки, наявності шкідливих звичок, невиконання доступних обсягів рухової активності. Всі ці складові формують стійке небажання, байдужість до навчального процесу з фізичного виховання, невміння піклуватися про своє здоров'я засобами фізичної культури і віддаючи перевагу малорухомому способу життя і лікам.

С. Г. Адирхаєв,

кафедра фізичного виховання Університету «Україна» м. Києва

ОСОБЛИВОСТІ ЗАНЯТЬ ОЗДОРОВЧИМ ПЛАВАННЯМ ЗІ СТУДЕНТАМИ З ВАДАМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ І ХВОРИХ НА ДЦП

Сьогодні в Україні вже ні в кого не виникає сумніву в тому, що фізична культура та фізичні вправи виступають важливим засобом й потужним двигуном, які здатні покращити здоров'я людини та сформувати соціальний зріст особистості. Однак, серед студентської молоді збільшується кількість хвороб серцево-судинної, дихальної, центральної нервової систем та опорно-рухового апарату, хворих на ДЦП.

Однією з головних причин росту захворюваності серед студентів є низька рухова активність, некомпетентність педагогів у сфері фізичного виховання, відсутність культури здорового способу життя,

відсутність інформації, яка б була би здатна у повному обсязі висвітлити поняття про резерви здоров'я та фізичної працездатності, які необхідно розвивати.

Серед різноманітних форм рухової активності все більшу популярність набуває оздоровче плавання та аквафітнес у студентів з вадами опорно-рухового апарату.

Мета роботи — розробка алгоритму занять оздоровчим плаванням зі студентами з вадами опорно-рухового апарату (ОРА) та хворих на ДЦП.

Вплив занять плаванням на організм людини неможливо переоцінити. Плавання та інші види занять у водному середовищі є потужним засобом профілактики та лікування багатьох хвороб. Для студентів з вадами ОРА та хворих на ДЦП, зокрема позитивних аспектів впливу плавання на всі функціональні системи організму, найбільш вагомим є гідростатичний тиск води, який виконує функції своєрідної акупунктури і таким чином впливаючи на стимуляцію роботи внутрішніх органів.

Знаходження таких студентів у воді в гідростатичній невагомості сприяє розвантаженню опорно-рухового апарату та створює умови для корекції порушень постави, відновлення рухових функцій, зросту тіла у довжину, покращення функції вестибулярного апарату, що полягає у багаторазовому повторенні поворотів та частому розвороту голови для вдиху.

Алгоритм занять оздоровчим плаванням базувався на реалізації завдань: дотримання принципів тренування, корекції індивідуальної техніки плавання, корекції дихальної системи та оптимальної частоти дихання, оптимізації кількості рухових циклів, розвитку координаційних здібностей, спеціального силового тренування на суші та в воді, розвитку гнучкості, підвищення спеціальної витривалості на середніх та довгих дистанціях, розвитку швидкості за рахунок поступового збільшення об'єму роботи в IV та V зонах потужності, що належать до гліколітично-анаеробного та змішаного алактатно-гліколітичного режимів роботи та самоконтролю за функціональним станом організму та фізичною підготовленістю студентів.

Організація занять оздоровчим плаванням включала три етапи, орієнтованих на різні рівні фізичного стану. На першому етапі — реалізація експериментальної тренувальної програми для студентів з рівнем фізичного стану «низький». На другому етапі — реалізація програми для студентів з рівнем фізичного стану «нижче середнього». На третьому етапі — реалізація програми для студентів з рівнем

фізичного стану «середній». В структурі кожної програми визначались: початкові рівні плавальної підготовленості, метраж, методи тренування, термін, тривалість та хронометраж занять, інтенсивність фізичного навантаження.

Таким чином, втілення в процес фізичного виховання студентів з особливими потребами тренувальних програм оздоровчого плавання приводить до підвищення рівня фізичного стану й покращення їх здоров'я.

О. М. Войтовська, М. Ф. Хорошуха,
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

ВПЛИВ ЗМІНИ ЦИРКАДНИХ РИТМІВ НА ОРГАНІЗМ УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ НА «ЛІТНІЙ» ТА «ЗИМОВИЙ ЧАС» (ПОВІДОМЛЕННЯ ПЕРШЕ)

Проблема дослідження циркадних (добових) ритмів у різній категорії людей пов'язаних із переводом стрілки біологічного годинника на одну годину вперед (перехід на «літній час») і, відповідно, на такий же час назад (перехід на «зимовий час») не є новою. Із літературних джерел знаходимо, що такий перехід, в основі якого лежить перебудова біологічних ритмів по типу розвитку загального адаптаційного синдрому чи стрес-реакції за Г. Сельє (зокрема одного з його компонентів — стадії «тривоги»), супроводжується певними змінами в регуляції вегетативних функцій організму, фізичної працездатності, самопочуття тощо.

Мета дослідження — вивчити закономірності зміни циркадних ритмів у юних спортсменів 13–16 років, тренуваних і нетренуваних студентів 18–19 років, у зв'язку з переходом на «літній» та «зимовий час».

Дослідження проводились на базах Броварського вищого училища фізичної культури і Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Під нашим спостереженням знаходились три групи обстежуваних: дві експериментальні [перша група — юні спортсмени, які займалися наступними видами спорту: легкою атлетикою, плаванням, боксом, вільною боротьбою, велосипедним і лижним спортом; друга — студенти 1-го і 2-го курсів Інституту фізичного виховання та спорту названого університету, серед яких були

футболісти, плавці, борці, легкоатлети та лижники], одна контрольна. Останню склали дорослі люди віком від 30 до 65 років — прихильники здорового способу життя, які представляли Броварський міський клуб природного оздоровлення людини за системою П. К. Іванова «Водолій» і мали багаторічний (до 20-ти років) стаж занять загартуванням.

Обстеження проводилися протягом трох років (з 2006 по 2008 рр.) в два етапи. В умовах переходу на «літній час», контрольна група обстежувалась у березні 2006 року [перший етап — останній робочий день тижня (п'ятниця), тобто за один день до переведення стрілки годинника на «літній час», другий — перший робочий день тижня (понеділок) після переведення стрілки годинника на одну годину вперед]. Дослідження юних спортсменів проводилися у березні 2007 року, студентів — у березні 2008 року, відповідно, за однаковою схемою.

При переході на «зимовий час», обстежування проводилися також протягом трьох років. Контрольна група обстежувалась у жовтні 2006 року, учні-спортсмени і студенти-спортсмени, відповідно, у жовтні 2007 року та у жовтні 2008 року.

Дослідження функціонального стану обстежуваних здійснювалося за оцінюванням проби Руф'є, кистьової динамометрії та проби із затримкою дихання на видиху (за методом К. П. Бутейка).

Аналіз проведених досліджень показав, що переведення стрілки годинника на одну годину «назад» чи «вперед» по-різному відбивається на характері змін показників, що характеризують функціональний стан організму обстежуваних з різними хронотипами.

Так, погіршення функціонального стану і самопочуття під впливом зміни циркадного ритму у зв'язку з переходом на «літній час» у більшості випадків мало місце серед представників двох експериментальних груп, які за хронотипом відносилися до «сов». Аналогічно, в умовах переходу на «зимовий час», погіршення вищевказаних ознак організму за більшістю випадків спостерігалось у тих індивідів, які за хронотипами відносилися до «жайворонків».

Прихильники здорового способу життя, які гармонійно поєднують свою професійну роботу з оздоровчим тренуванням та загартуванням, мають високі адаптаційні можливості організму і, як результат, легше переходять як на «літній», так і «зимовий час».

О. М. Войтовська, М. Ф. Хорошуха,
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПРИ ПЕРЕХОДІ НА «ЛІТНІЙ» ТА «ЗИМОВИЙ ЧАС» (ПОВІДОМЛЕННЯ ДРУГЕ)

Як відзначалося у попередній нашій роботі, перебудова біоритмів у людини у зв'язку з переходом на «літній» та «зимовий час» не є новою. Більшість авторів (Н. А. Агаджанян, Н. Н. Шабатура, 1989; В. Н. Платонов, 2004; І. П. Нечипоренко, 2003; В. В. Клапчук, 2005; та ін.) вказують на те, що такий перехід супроводжується напруженням механізмів адаптації, погіршенням самопочуття, настрою, зниженням рухових можливостей та фізичної працездатності. Але наразі ми не зустрічали робіт, які ґрунтувалися б на методології дослідження психоемоційного стану спортсменів та тих, хто не займається спортом з різними хронотипами в умовах переведення стрілки годинника на одну годину «вперед» чи «назад».

Мета дослідження — вивчити закономірності впливу зміни циркадних ритмів на психоемоційний стан учнівської і студентської молоді з різними хронотипами у зв'язку з переходом на «літній» та «зимовий час».

Дослідження проводилися на базах Броварського вищого училища фізичної культури та Інституту фізичного виховання та спорту НПУ імені М. П. Драгоманова. Під нашим спостереженням перебували юні спортсмени віком від 13 до 16 років, які займалися наступними видами спорту: легкою атлетикою, плаванням, боксом та вільною боротьбою (група А) та студенти — спортсмени 1-го і 2-го курсів названого інституту, які, відповідно, спеціалізувалися у плаванні, футболі, боротьбі та лижних гонках (група Б).

Обстеження кожний раз проводилися в три етапи: в умовах переходу на «літній час»: 1-й етап — за один-два дні до переведення годинника на «літній час» (у п'ятницю 27. 03 та суботу 28.03.2009 року), 2-й — у перший робочий день після переведення годинника (понеділок, 30.03.2009 року), відповідно, 3-й — на четвертий день.... (четвер, 02.04.2009 року); в умовах переходу на «зимовий час»: 1-й етап — у п'ятницю 30.10 та суботу 31.10.2009 року, тобто за один-два дні до переведення стрілки годинника на одну годину «назад», 2-й — у перший робочий день за новим часом (понеділок, 02.11.2009 року).

Психоемоційний стан обстежуваних визначався за даними проведення психофізіологічної та емоційної компоненти дослідження:

— психофізіологічна компонента ґрунтувалося на визначенні психофізіологічних показників (латентного періоду простої зорово-моторної реакції — ЛП ПЗМР, функціональної рухливості нервових процесів — ФРНП) за допомогою приладу нейродинамічних досліджень «ПНДІ» (за методом М. В. Макаренка, 1996);

— емоційна компонента визначалося за оцінкою самопочуття (у балах) (М. М. Філіпов, 1991), як одного із суб'єктивних показників самоконтролю.

Хронотип людини визначався за методом Остберга.

Результати досліджень показали, що переведення стрілки годинника на одну годину «вперед» чи «назад» супроводжується погіршенням (збільшенням) показника ЛП ПЗМР та величин, що характеризують ФРНП, взаємності від хронотипу обстежуваних.

Так, перехід на «літній час», в основі якого лежить перебудова біологічних ритмів, у осіб з хронотипом «сов», на відміну від «жайворонків» та «голубів» проходить з більш вираженою активацією психофізіологічних механізмів адаптації; у них також мало місце вірогідне погіршення самопочуття. Тоді як, перехід на «зимовий час» характеризується погіршенням вище наведених психофізіологічних показників, а разом з ними й самопочуття та настрою за більшістю випадків, що віддзеркалюються у статистично достовірних відмінностях (при $P < 0,05$) спостерігається у індивідів з хронотипом «жайворонків» та «голубів» і практично не спостерігається у «сов».

Таким чином, зміни циркадних ритмів, у зв'язку з переходом на «літній» та «зимовий час», не є значними у загальній структурі обстежуваних. Але ці зміни стають суттєвими після розподілу спортсменів обох груп у відповідності їх хронотипу. Як нам думається, останнє потрібно враховувати при проведенні навчально-тренувального процесу, різних психофізіологічних досліджень, а також в разі виникнення та загострення захворювань тощо.

С. А. Дудка, М. Ф. Хорошуха,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

МЕТОД POWER-ЕРГОМЕТРІЇ У ВИЗНАЧЕННІ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ БОРЦІВ РІЗНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

На етапах багаторічної підготовки спортсменів різних видів єдиноборств актуальним залишається вибір доступних та інформативних методів в діагностиці рівня спеціальної підготовленості борців, як одного із домінуючих чинників досягнення високих спортивних результатів в їх змагальній діяльності.

Як відомо, ефективність застосування технічних прийомів у будь-якій ситуації ведення поєдинку залежить від багатьох факторів. Одним із таких — є рівень фізичної підготовленості спортсмена. Оскільки майже всі прийоми мають виражену силову спрямованість чи характер, тоді така фізична якість як сила, а отже й силова витривалість, є одними із тих, що мають безпосередній вплив на ефективність тренувального процесу у різних видах єдиноборств.

В практиці спортивної підготовки борців силову витривалість, як одну із складових фізичної підготовленості спортсменів, вимірюють за допомогою відносно простих випробувань, а саме: присідань з партнером на плечах, віджимань в упорі лежачи від підлоги, підтягувань у висі на перекладені. До теперішнього часу не було жодного із випробувань, які ґрунтувалися б на кількісному (сумарному) вимірі об'єму реально виконаної роботи силового характеру.

Мета роботи полягає у визначенні взаємозв'язків між раніше відомими показниками в оцінці однієї із складових фізичної підготовленості — силової витривалості борців і величинами фізичної працездатності (PWC_{170}) за методом power-ергометрії на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Дослідження проводилися на базі Інституту фізичного виховання та спорту НПУ імені М.П. Драгоманова. В обстеженні прийняло участь 18 борців, що спеціалізуються в різних видах єдиноборств (дзюдо — 9 чол., греко-римська боротьба — 5 чол., самбо — 4 чол.). Рівень силової витривалості визначався за показниками максимальної кількості присідань з партнером на плечах однієї вагової категорії, віджимань від підлоги в упорі лежачи, підтягувань у висі на перекладині та величиною PCW_{170} в умовах проведення ергометричних досліджень. Останні здійснювалися за допомогою приладу силового

ергометра «СЕ-2» власної конструкції (р. п. № 980 МОЗ УРСР 12.10.1989.).

Результати дослідження. В табл. наведено дані, які аналізують взаємозв'язок показників, що характеризують рівень силової витривалості з величиною фізичною працездатності ($PCW_{170/kg}$), визначеної за методом power-ергометрії.

Таблиця

Взаємозв'язок показників силової витривалості з величиною $PWC_{170/kg}$, визначеної за методом power-ергометрії у загальній групі борців ($n = 18$)

Показники	Коефіцієнт кореляції Пірсона (r)
— віджимання в упорі лежачи від підлоги і $PWC_{170/kg}$	0,676
— присідання з партнером на плечах і $PWC_{170/kg}$	0,650
— підтягування у висі на перекладині і $PWC_{170/kg}$	0,796

Як і потрібно було б очікувати, найвищий кореляційний взаємозв'язок мав місце між двома, майже однотипними за характером виконання, видами випробувань — максимальною кількістю виконаних підтягувань на перекладині, з одного боку, та методом power-ергометрії, з іншого.

На підставі проведених нами досліджень та виявлених кореляційних взаємозв'язків між показниками силової витривалості борців можна зробити висновок про доцільність використання методу power-ергометрії, в комплексі з іншими випробуваннями, в оцінці рівня фізичної підготовленості спортсменів в різних видах єдиноборств та різної кваліфікації.

Є. Ю. Дьяченко, А. А. Полещук, М. Ф. Хорошуха,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ПРО МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРУП КРОВІ У ГЕНЕТИЧНОМУ ПРОГНОЗІ РОЗВИТКУ ПСИХІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ (НА ПРИКЛАДІ МИСЛЕННЯ)

Як відмічалось раніше, визначення асоціативних взаємозв'язків між основними психічними процесами (увага, пам'ять) та групами крові людини може бути одним із методологічних підходів до проведення психолого-педагогічного консультування в плані вибору професійної та спортивної діяльності. Не меншого значення в цьому аспекті набуває проблема дослідження розвитку мислення студентів, якщо враховувати той факт, що особливості мислення як психічної ознаки людини чітко проявляються в різних проблемних (втому числі й спортивних) ситуаціях, а також й те, що розв'язання навіть простих задач потребує мислення.

Мета дослідження — визначити серологічні маркери розвитку мислення студентів на підставі результатів проведених раніше досліджень професора Л. П. Сергієнка (2007).

Методика та організація досліджень. Дослідження логічного мислення здійснювалося за методикою «Числові ряди» (М. В. Марченко, 1996).

В дослідженнях прийняло участь 49 студентів (25 спортсменів та 24 фізкультурників) у віці 18–21 року, які навчалися в Інституті фізичного виховання та спорту НПУ імені М. П. Драгоманова. Як і в попередніх нами проведених обстеженнях, визначення груп крові здійснювалося на підставі документів (паспорта та медичні довідки), що засвідчували їх групи крові.

Кількісними показниками оцінки функції мислення були наступні: кількість вірних відповідей, швидкість мислення, коефіцієнт правильності роботи, коефіцієнт ефективності роботи.

Результати дослідження. В результаті проведених досліджень було виявлено, що зміни показників кількісної оцінки функції логічного мислення за методикою «Числові ряди» у студентів, які спеціалізуються у різних видах спорту (ігрових видах: футбол, гандбол, волейбол; легкій атлетиці, різних видах боротьби, плаванні,

фігурному катанні) та студентів-фізкультурників з різними групами крові системи АВО не мали статистично достовірних відмінностей ($P > 0,05$).

Таким чином, можна було б стверджувати, що між властивостями мислення студентів та їх групами крові не існує асоціативного взаємозв'язку. Але розподіл останніх (за групами крові), які за результатами тестувань набрали найбільшу (6 і 5) кількість балів, засвідчив, що найвищу оцінку мали 10 студентів, серед них: 8 осіб (80%) мали А(II) групу крові, 2 індивіди (20%) — О (I) групу і не було жодного студента з В (III) та АВ (IV) групами крові.

Вище висвітлене наводить нас на думку, що генетична схильність до розвитку психічних ознак людини, про яку раніше говорив Л. П. Сергієнко (2007), все таки має місце. А тому певною мірою можна вважати, що індивіди з А (II) групою крові мають найкращі асоціативні зв'язки з високим розвитком логічного мислення, а особи з В (III) та АВ (IV) групами крові — найгірші.

Література

1. *Макаренко Н. В.* Теоретические основы и методики профессионального и психофизиологического отбора военных специалистов / Н.В. Макаренко // НИИ проблем военной медицины Украинской военно-медицинской академии. — К., 1996. — 336 с.
2. *Сергієнко Л. П.* Актуальні психологічні проблеми спортивного відбору / Л. П. Сергієнко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Вип. 44, Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт: Збірник. — Чернігів : ЧДПУ, 2007. — № 44. — С. 99–105.

К. І. Коваленко,

Полтавський інститут економіки і права

ІПОТЕРАПІЯ В РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ ІЗ ЦЕРЕБРАЛЬНИМИ ПАРАЛІЧАМИ

Труднощі, з якими стикаються інваліди з ДЦП, іноді настільки серйозні, що для багатьох стають непереборними взагалі. Зокрема, віддалення від життя суспільства, наявність проблеми примирення зі своїм положенням і подолання психологічного дискомфорту, труднощів у навчанні, участі у громадському житті, працевлаштування, створенні сім'ї. Тому питання реабілітації стає головним у житті цих

людей. Реабілітація, як комплексна багатопланова проблема, має різні аспекти: медичний, фізичний, психічний, професійний, соціально-економічний, особовий. Кінцевою метою реабілітації інвалідів є їх соціальна інтеграція — активна участь в основних напрямках діяльності і життя суспільства.

Іпотерапія є однією з форм реабілітації хворого, складність якої полягає в одночасному включенні в процес двох живих істот з їх характеристиками, імпульсивністю, індивідуальним відношенням до того, що їх оточує, а також досягнення, надалі, максимальної взаємодії.

У той же час іпотерапія є особливою формою лікувальної фізкультури (ЛФК), яка займає в процесі реабілітації важливе місце, але на відміну від інших форм ЛФК, дитина, активно взаємодіючи з конем, одночасно включається з нею в лікувальний процес. Виробляється бажання до лікувально-верхової їзди, що є колосальною рушійною силою в питанні досягнення позитивного результату.

Основний механізм дії іпотерапії на організм хворого заснований на концепції лікувально-профілактичного впливу двох потужних чинників: психогенного і біомеханічного.

Під психогенним чинником маються на увазі дві високоцінні мотивації — дуже бажане з дуже небезпечним (страх і невпевненість у собі). Це допомагає, по-перше, розкрити потенційні можливості хворого, активно залучаючи його до лікувального процесу з подоланням страху і невпевненості і, по-друге, допомагає вести боротьбу з наявними порушеннями за допомогою емоційно-стимулюючої прекрасної тварини — коня.

Під біомеханічним чинником мається на увазі вплив коливань, що виникають і йдуть від спини коня, що рухається, в трьох взаємно перпендикулярних площинах. Ці коливання викликають почергову напругу і відносно розслаблення майже усіх груп м'язів, з великим акцентом на м'язи тулуба. Це обумовлює часткову (а в деяких випадках необхідну) нормалізацію м'язового тону, зниження спастичності, зменшення об'єму і амплітуди мимовільних рухів, поліпшення координації, що у свою чергу покращує статиколокомоторні функції.

Розглядаючи іпотерапію як особливу форму реабілітації, необхідно дотримуватися принципів, які характерні для ЛФК, а саме:

1. Індивідуалізація в методиці і дозуванні навантаження залежно від особливостей захворювання і загального стану організму.

2. Регулярність дії, оскільки тільки регулярні заняття забезпечують розвиток функціональних можливостей організму.

3. Тривалість застосування методу, оскільки відновлення порушених функцій основних систем організму можливо лише за умови тривалого і наполегливого повторення занять.

4. Поступове наростання навантаження в процесі курсу.

5. Різноманітність і новизна в проведенні занять (10–15% вправ оновлюються, а 85–90% повторюються для закріплення досягнутих успіхів).

6. Помірність дії, але триваліше навантаження більш виправдане, ніж посилене і концентроване.

7. Дотримання циклічності — чергування інтенсивних навантажень з відносним відпочинком.

8. Урахування вікових особливостей.

Вважаємо, що дія іпотерапії, як комплексного методу фізичної реабілітації для хворих на ДЦП, має ефективний вплив, зокрема, на подолання психологічного дискомфорту, відновлення здоров'я та успішну інтеграцію у суспільство.

А. М. Козяр,

*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА СТАН ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»

Людина не лише сприймає і пізнає об'єктивний світ, але й активно на нього впливає. Вона постійно ставить перед собою певні цілі і бореться за їх здійснення. Здійснюючи цілеспрямовані дії, людина зустрічається з різноманітними перешкодами. Одні з них зв'язані з формами переживання, умовами життя, це об'єктивні перешкоди — протидія інших людей, природні перешкоди, інші — з власними недоліками — небажання роботи, те, що потрібно, пасивність, лінь, поганий настрій, почуття страху, звичка діяти необдуманно, почуття хворобливого самолюбства і т. д. Щоб досягти поставленої мети, людині необхідно мобілізувати свої розумові і фізичні сили на подолання перешкод, тобто проявити вольові зусилля. Воля людини і виражається в тому, наскільки людина здатна переборювати перешкоди та труднощі на шляху до мети, наскільки вона здатна керувати

своєю поведінкою, підпорядковувати свою діяльність певним задачам. Воля — це психічний процес свідомої цілеспрямованості регуляції людиною своєї діяльності і поведінки з метою досягнення поставлених цілей [1].

Для підтримання оптимальних фізичних та психічних якостей студентів необхідна постійна рухова активність, що насамперед впливає на обмінні процеси в організмі. Фізичне тренування сприяє збереженню здоров'я, підвищує стійкість організму до несприятливих факторів навколишнього середовища (інфекції, радіації, коливань температури, атмосферного тиску, змісту кисню в повітрі тощо), збільшує резервні сили організму, що дозволяють переносити більш значні фізичні та психічні навантаження [5].

Безперечно, що фізкультурні заняття, позитивно впливаючи на студентів, підвищують ефективність їх праці. Однак віддача від таких занять проявляється опосередковано через ряд складових: підвищення працездатності, скорочення втомлюваності від навчання, покращення професійних рухових навичок, підвищення громадської активності, покращення трудової дисципліни, краще використання вільного часу [4].

Принцип органічного зв'язку фізичного виховання з покращенням емоційно-вольової сфери діяльності найбільш конкретно втілюється у фізичній підготовці. Фізична підготовка здійснюється насамперед у якості одного з розділів обов'язкового курсу фізичного виховання вищих навчальних закладах, а також в період навчання, коли це необхідно [2].

Виховна функція передбачає, з одного боку, підвищення ефективності змагальної діяльності, з другого — сприяє всебічному вихованню соціально активної особистості. Однак, спортивна діяльність сама по собі бажаного виховного ефекту не забезпечує. Вплив спорту може мати як позитивний, так і негативний ефект.

Функція підвищення фізичної активності передбачає підготовку до різних видів суспільної діяльності і покликана сприяти всебічному розвитку людини, удосконалювати її фізичні і духовні здібності, розширювати арсенал життєво важливих рухових умінь, підвищувати їх надійність у складних умовах [3].

Оздоровча і рекреаційно-культурна функції спрямовані на зміцнення здоров'я людей, забезпечення активного відпочинку, формування естетичних смаків.

Мотиваційна функція дозволяє сприяти підвищенню продуктивності праці та навчання, встановлення сприятливого психологічного

мікроклімату, впровадження норм і правил здорового способу життя студентів.

Література

1. Немов Р. С. Психология. — М. : Просвещение, 1995.
2. Вартанян Г. А., Петров Е. С. Змоції и поведіння. — Л., 2001.
3. Ткач П. М. Фізичне виховання студентів вузу: навч. посіб. — Кн. I. — Луцьк : Надстир'я, 1996. — 178 с.
4. Мурза В. П. Фізичні вправи і здоров'я. — К. : Здоров'я, 1991 — 256 с.
5. Макаренко Ю. А. Системная організація змоціонального поведіння. — М., 1990.

М. С. Кретьова, студентка V курсу
Е. В. Макарова, к.н.ф.в., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ ХВОРИХ НА РАДИКУЛІТ

Анотація. В статті освіщена проблема захворюваності радикулітом. Изложена и обоснована необходимость применения дозированной физической нагрузки, лечебного массажа и физиотерапевтических методов.

Актуальність. Радикуліт — ураження корінців спинномозкових нервів, що характеризується болями і порушенням чутливості за корінцевим типом. Причиною радикуліту може бути переохолодження, травма, але головне — це остеохондроз — дегенеративні зміни хребта і міжребрових дисків.

Аналізуючи численні роботи вітчизняних і зарубіжних авторів можна прийти висновку, що найбільш розповсюдженим серед населення є попереково-крижовий радикуліт. Тому перевантаження веде до їх зміщення, розвитку дегенеративних змін та ураження нервів та корінців попереково-крижового сплетення. Велика частота захворювань попереково-крижовим радикулітом, що вражає переважно людей середнього віку і що обумовлює велику кількість днів непрацездатності, а іноді і перехід на інвалідність, створює важливу в соціально-економічному відношенні проблему.

Мета дослідження — визначення необхідності застосування засобів та методів фізичної реабілітації при попереково-крижовому радикуліті.

Методи дослідження. Метод аналізу джерел літератури, власні спостереження.

Організація та результати досліджень. У комплексному лікуванні значна роль відводиться заняттям ЛФК, які стимулюють процес регенерації нервової тканини, підвищують її збудливість, нормалізують тонус м'язів, формують компенсаторні функції.

Під час проведення занять лікувальною гімнастикою враховують інтенсивність болю і можливість його посилення при рухах.

Застосовують вправи для зміцнення м'язів тулуба (лежачи на спині, на животі, а потім стоячи), вправи для рук і ніг з полегшених вихідних положень. У положенні на спині під підколінну ямку кладуть валик; на здоровому боці також підкладають валик; у положенні на животі — валик під живіт. Пацієнта укладають на тапчан з піднятим головним кінцем під кутом 15–40°. Тривалість занять — від 3–5 хв до 30 хв в залежності від стадії захворювання, функціонального стану і рухового режиму хворого. Застосовується профілактор Євмінова.

Лікувальний масаж при попереково-крижових радикулітах проводиться залежно від клінічних особливостей захворювання. Тільки після втихання гострого болю на 4–5-ій процедурі додають розтирання, вібрацію та диференційований масаж м'язів, а потім спеціально впливають на нервові стовбури і больові точки. При попереково-крижовому радикуліті спочатку масажують передню поверхню стегна, потім задньо-бокову. Після цього переходять до масажу попереково-крижової ділянки. В ділянці болю і гіпертонусу м'язів роблять тільки прогладжування, а на відносно здоровому боці — прогладжування, розтирання, вібрації.

У стадії неповної ремісії рекомендують застосовувати індукто-термію, йодобромні ванни, підводний душ-масаж, озокерит, грязелікування, УФО, лазеротерапію, ультразвук, імпульсні струми.

Дані проведеного дослідження підтвердили ефективність програми фізичної реабілітації осіб хворих на радикуліт. На базі ЦМЛ м. Суми нами застосовували програму фізичної реабілітації на клінічному етапі, під нашим спостереженням знаходилося 12 хворих віком від 27 до 56 років. Попередні данні свідчать, що застосування адекватно підібраної лікувальної гімнастики, масажу та фізіотерапію позитивно впливають на загальний стан хворих, скорочують терміни лікування та гострий період захворювання. Отримані результати доводять необхідність подальшого розвитку і впровадження в клінічну практику системи фізичної реабілітації з елементами навчання

хворих, що безумовно сприяє поліпшенню стану хворих на попереково-крижовий радикуліт.

С. І. Лазуренко,
кафедра реабілітації Університет «Україна»

ЕНЕРГОІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Мета роботи — проаналізувати деякі погляди щодо складових здоров'я людини.

Відомо, що електромагнітні хвилі, якщо їх частоти співпадають з резонансними частотами відповідних кліток, здатні стимулювати захисні сили організму людини або тварини і пригноблювати хвороботворні мікроби і віруси [2]. При цьому з'являється можливість справитися із захворюванням або взагалі без використання ліків, або застосовуючи дози фармацевтичних препаратів, у десятки і сотні разів менше традиційних. У подібних же пропорціях знижується негативна дія від цих самих ліків і фармацевтичних препаратів на організм хворого.

«50% енергій тонке тіло отримує від Космічного простору (енергія творіння) — це хвилева енергія з частотою живого організму, а 50% енергій надходить від тієї, що виділяється клітинами при діленні. І ці 100% енергій тонкого тіла управляють всіма процесами в організмі. Ця велика мудрість Природи: людині дається 50% енергій ззовні, а 50%, будь добрий, постачай сам... Звичайно, все сказане вимагає додаткових досліджень...» [3, с. 182].

Змінивши тільки свідомість, незалежно навіть від характеру харчування, способу життя, можна досягти рівноваги, живучи за законами Всесвіту, Природи (Гармонії, Добра, Милосердя, Моральності та ін.), фізичного і духовного здоров'я.

Хочеться загострити увагу на тому, що людина — це енергоінформаційна система і, як будь-яка жива система, працює за законами Всесвіту, що є єдиним електромагнітним полем, що часто не враховується і тіло розглядається тільки як фізична суть [1, 3].

Як працює в організмі енергія? Останнім часом все більше почали говорити про енергоінформаційну суть людини, як правило, все зводять до таких понять, як чакри. Насправді все не зовсім так. Не дивлячись на те, що наш організм утворюється з двох клітин (чоловічої

і жіночої), все починає розвиватися за програмами-матрицями, що вже містять всю інформацію складної структури всього організму в його різноманітності. Так, наприклад, нервова клітина мозку і носоглотки однакові, але остання живе близько 2 тижнів, а перша — роки; клітина кишечника — від декількох хвилин до 10–12 днів; клітина крові — від тижня (лейкоцити) до 4 місяців і т. д. Вважається, що весь організм за рік оновлюється на 98% [3]. Але ж замість старих, відпрацьованих клітин, повинні «народитися» нові, собі подібні, з точно такою ж відтворюваністю функцій, а також справно має функціонувати своєрідна асенізаційна система, що звільняє організм від різного роду «завалів, сміття» (явище апоптозу).

Інформаційна програма, що вкладається в людину, розрахована на певний час, з урахуванням того, що оператор (сама людина) повинен стежити за її роботою і створювати для її реалізації певні умови. Основними з таких умов є чистота і активність всіх елементів, складових каркасу людини, м'язово-зв'язкового апарату, від роботи яких залежить психофізіологічний стан людини: робота всієї дренажної системи, судин, капілярів, вен, лімфатичної системи, відповідальних за доставку необхідних клітинам речовин і видалення відпрацьованих.

Отже, енергоінформаційна складова стану людини є системною частиною здоров'я і всі порушення саме психофізіологічного стану (вважай — здоров'я) пов'язані з порушенням циркуляції цієї енергії, з її надлишком або недостатчею. Це означає, щоб подолати порушення, треба навчитися коригувати ці потоки, повертати їм рівновагу.

Література

1. *Верецагин Д. С.* Система дальнейшего энергоинформационного развития. Освобождение, I ступень. — СПб.: «Невский проспект», 2000. — 186 с.
2. *Лазуренко С. І.* Психофізіологія установок в регуляції моторики людини: [монографія] / С. І. Лазуренко. — К.: Університет «Україна», 2011. — 406 с.
3. *Неумывакин И. П.* Биоэнергетическая сущность человека. Мифы и реальность. — СПб.: «Издательство ДИЛЯ», 2011. — 416 с.

С. І. Лазуренко,
кафедра реабілітації Університету «Україна»,
Л. П. Масюк,
ЗОШ № 180, тел. (044) 542-46-41

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНИХ ІГОР

Мета роботи — розглянути психолого-педагогічні особливості спортивних ігор. Спортивні ігри сформувалися на основі ігрової діяльності, властивій людині. У дитячому віці гра — основний вид діяльності, засіб підготовки до життя, до праці, ефективний засіб фізичного виховання. Ігри, пов'язані із спортом, що базуються на змаганні, виділилися в окрему групу — спортивні ігри, або ігрові види спорту. Особливості спортивних ігор визначаються специфікою змагальної діяльності, яка і відрізняє їх від інших видів спорту. Протиборство в умовах змагань відбувається по встановлених правилах з використанням властивих тільки конкретній грі дій — прийомів гри (техніка). При цьому обов'язковою є наявність суперника. У командно-ігрових видах мета кожного фрагмента змагання полягає в тому, щоб доставити предмет змагання (м'яч, шайбу та ін.) в певне місце майданчика суперників і не допустити такого відносно себе. Це визначає одиницю змагання — блок дій типу «захист-напад», який включає також дії з розвідки, дезінформації, конспірації і тому подібних психомоторних дій.

У командних іграх виграє і програє команда в цілому, а не окремі спортсмени. Як би добре не грав окремих спортсмен, якщо команда прогала, то програв і він. І навпаки, як би погано спортсмен не грав, якщо команда виграла, то виграв і він. Таким чином, спортивна команда є такою ж цілісною спортивною одиницею, як і спортсмен в індивідуальних видах спорту. Це і є основна психологічна особливість спортивних ігор.

Така специфіка командних ігор визначає ряд вимог до гравців, їх поглядів, установок, особових якостей, характеру дій в змагальній діяльності [1]. В ідеалі основною психологічною установкою спортсмена на гру повинне бути прагнення до повного підпорядкування власних дій інтересам команди (навіть всупереч особистому благополуччю, може бути і «в шкода собі» в тому або іншому відношенні). За відсутності такої установки у кожного спортсмена команди не може бути і сильної, злагодженої команди в цілому навіть

в тому випадку, якщо вона складається з індивідуально добре технічно, фізично і тактично підготовлених гравців [1].

Отже, виховання колективізму, здатності жертвувати власними інтересами ради командної перемоги, бажання бачити і розуміти колективний інтерес в кожен даний момент змагання є одне з найважливіших завдань процесу підготовки в командних іграх. Практика показує, що самі умови командної змагальної діяльності сприяють вихованню даної установки через дію колективу на учасників гри. Часто така дія буває вельми жорсткою, сильною, дієвою, що сприяє розвитку у людини відповідних особових якостей. У зв'язку з цим командні ігри є дієвим засобом виховання, природно, при відповідній діяльності тренерів, вчителів [1, 2].

Складний характер ігрової діяльності змагання створює умови, що постійно змінюються, викликає необхідність оцінки ситуації і вибору дій, як правило, при обмеженому часі. Важливим чинником є наявність у спортсмена широкого арсеналу техніко-тактичних дій, який би давав можливість оптимізувати стратегії, що забезпечують ефективність дій команди по досягненню результату в умовах конфліктних ситуацій [2].

Таким чином, спортивні ігри мають ряд психолого-педагогічних особливостей. Урахування та вміле використання цих особливостей дає змогу ефективно виховувати особистість гравця, школяра, людини.

Література

1. Лазуренко С. І. Психофізіологія установок в регуляції моторики людини: [монографія] / С. І. Лазуренко. — К. : Університет «Україна», 2011. — 406 с.

2. Спортивные игры: Техника, тактика, методика обучения: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений / Ю. Д. Железняк, Ю. М. Портнов, В. П. Савин, А. В. Лексаков; Под ред. Ю. Д. Железняк, Ю. М. Портнова. — 2-е изд., стереотип. — М. : Издательский центр «Академия», 2004. — 520 с.

Т. В. Лахманюк, З. П. Моргун,
*Національний університет «Києво-Могилянська Академія»,
тел.(044) 4253201*

ДЕЯКІ МЕХАНІЗМИ ФІЗІОЛОГІЧНОГО ДИХАННЯ ПРИ ГІПЕРТОНІЇ

Мета роботи — дослідити деякі механізми так званого «фізіологічного дихання» при гіпертонії. Те, що безпосередня причина гіпертонічної хвороби (ессенціальної гіпертензії) — є стійкий підвищений тонус (звуження, зменшення просвіту) артеріол і найдрібніших артерій, відомо з початку двадцятого століття. У 1911 році відомий клініцист Е. Франк дав миру назву «ессенціальна гіпертонія», при цьому він писав, що «...етіологія (причина) підвищеного тону су кільцевої мускулатури артеріол при есенціальній гіпертонії залишається абсолютно невідомою» [3, с. 13]. Е. Франку була невідома лише першопричина хвороби. «Есенціальність», тобто безпричинність гіпертонічної хвороби, до цього часу полягає в невідомості причини підвищеного тону су (гіпертонії) артеріол. Причина гіпертонії мікросудин фізіологам відома, принаймні, років п'ятдесят. Про неї давно пишуть у всіх підручниках «Нормальна фізіологія».

Встановити причину гіпертонії можна за наслідками двох простих дослідів, заснованих на давно відомих з фізіології даних. Перший досвід. Його щодня проводять мільйони гіпертоніків. Прийом пігулки, наприклад, папаверину, тобто речовини, яка, знаходячись в крові, діє на стінки артеріол таким чином, що їх тонус знижується, просвіт збільшується. Відповідно, підвищений артеріальний тиск знижується [2, с. 34]. Те ж саме відбувається і в результаті прийому пігулки нітрогліцерину під язик. Зазвичай її приймають при нападах стенокардії (серцевому болю). Прийом нітрогліцерину призводить до зниження тону су мікросудин черевної порожнини — їх розширення, тому больовий напад проходить — (зменшується навантаження на серцевий м'яз), а АТ помітно знижується. Другий досвід. Це відомий багатьом «гіпертонікам» і «сердечникам» простий спосіб зняття нападів головного або серцевого болю. Його авторство зазвичай приписується широко відомому свого часу лікарєві-новаторові К. П. Бутейко. Спосіб полягає всього лише в штучній, вольовій забороні дихання протягом декількох хвилин. Головний або серцевий біль знімається унаслідок розширення мікросудин, оскільки їх розширення призводить до зниження навантаження на серці і зменшує

артеріальний тиск. У обох дослідах виходить один і той же результат, але різними способами. У першому випадку артеріоли розширилися в результаті дії на їх стінки судинорозширювального препарату, що з'явився в крові. А з якої причини те ж саме, тобто зниження тону-су артеріол, відбувається в другому досвіді? Адже ззовні в організм нічого не вводиться. Значить, на стінки артеріол аналогічно папа-верину подіяла речовина, вироблювана самим організмом. Це рече-вина — вуглекислий газ CO_2 . У другому досвіді затримки дихання (точніше, затримки видиху) приводять (із зрозумілих причин) до збільшення в артеріальній крові вуглекислого газу CO_2 . Приведених два прості досліди в принципі достатньо для «відкриття» причини гіпертонії артеріол. Варто було збільшити вміст в крові CO_2 — ар-теріоли розширилися. А поки вуглекислого газу в крові було мало, артеріоли були звужені — мали хронічний підвищений тонус [1].

Досліджені механізми можна і потрібно використовувати не тіль-ки хворим серцево-судинної і дихальної систем, але і практично здоровим людям, у тому числі і з студентами спеціальних медичних груп на заняттях по фізичному вихованню. Природно, що такі ре-комендації можуть бути використані з профілактичною метою, а та-кож для відновлювання функцій організму і більше підходять сту-дентам з відхиленнями саме вищезгаданих систем.

Література

1. Мишустин Ю. Н. Выход из тупика. Ошибки медицины исправляет физиология. — Киев: ООО «ИД Лотос», 2011. — 80 с.
2. Неумывакин И. П., Неумывакина Л. С. Резервные возможности орга-низма. Дыхание. Сознание. Мифы и реальность. — СПб.: «Издательство «ДИЛЯ», 2009, — 336 с.
3. Шулуток Б. И. Артериальная гипертензия — 2000, СПб, 2001—382 с.

І. В. Падій,
Інститут права та суспільних відносин, V курс,
В. І. Лебеденко,
науковий керівник, к.ю.н., доцент

ЛФК ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ІНВАЛІДІВ

Нині в Україні налічується, близько 3 мільйонів інвалідів, це люди з тими чи іншими фізичними вадами вродженого чи набутого характеру. У кожного збережені фізичні можливості, що не пов'язані безпосередньо з характером захворювання. Це дає підстави для активних занять ЛФК та спортом.

Д. А. Кузнецов, говорить про те що, одним з елементів фізичної реабілітації є ЛФК — система заходів щодо відновлення або компенсації втрачених фізичних можливостей і інтелектуальних здібностей, підвищення функціонального стану організму, поліпшення фізичних якостей, психоемоційної стійкості й адаптаційних резервів організму інваліда різними методами впливу.

Суть ЛФК складається в багаторазовому, систематично повторюваному навантаженні, яке поступово зростає, що викликає в організмі інваліда позитивні, в першу чергу, функціональні, а іноді й структурні зміни.

І. З. Самосюк виділяє такі види тренувань:

Загальне тренування має на меті загальне оздоровлення організму, поліпшення функцій органів і систем, порушених хворобою, розвиток і закріплення моторних навичок і вольових якостей.

Спеціальне тренування спрямоване на розвиток функції, яка порушена у зв'язку із захворюванням або травмою, відновлення конкретних рухових дій або умінь, які необхідні інваліду в побуті і праці.

Фахівцями з фізичної реабілітації застосовується відповідне обладнання для тренування, та ортопедичні пристрої що дозволяють інваліду на дитячий церебральний параліч та інші захворювання, пересуватися в умовах відповідних центрів професійної реабілітації інвалідів.

В Україні існують відповідні центри реабілітації інвалідів, такі як:

- Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів;
- Національний центр «Україна»;
- ЦЕНТР РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ, та інші.

Також лікувальна фізична культура є не від'ємним елементом спортивних занять в спеціалізованих школах для дітей інвалідів.

Отже, деякі можливості для регулярної спортивної діяльності інвалідів в державі є. Важливо, щоб вони якомога раніше були зацікавлені у активній співпраці з тренером і зрозуміли, що під впливом регулярних тренувань у них можуть відбутися значні позитивні функціональні зміни та покращання спортивних результатів. На жаль, досвід показує, що після закінчення стаціонарного лікування інваліди часто відмовляються від виконання цілеспрямованих фізичних вправ і занять спортом, через те що вони недостатньо підготовані до самостійного регулярного тренування, їм не вистачає атмосфери групи, в якій займалися раніше, вони не знають або не мають місця, де їм тепер можна займатися фізичними вправами або спортом в організованому порядку.

Для подолання зазначених проблем потрібно зробити ЛФК та різноманітні секційні спортивні заняття більш доступними саме для інвалідів, збільшити їх чисельність, забезпечити умови для проведення спеціальних занять (відповідний тренерський склад та обладнання для тренування тощо.) та провести заходи, які вимагають співпраці органів охорони здоров'я та спортивних організацій в Україні.

Зі сказаного можна зробити висновок, що заходи з фізичної реабілітації є важливими як для самого інваліда і його родини, так і для суспільства в цілому через те, що ефективна спортивно-оздоровча робота безпосередньо пов'язана з економічною рентабельністю, підвищенням працездатності, зменшенням захворювань, активізацією суспільної та професійної діяльності інвалідів.

О. Д. Петренко, М. В. Шумський, М. Ф. Хорошуха,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
Університет «Україна» (м. Київ)

ВИВЧЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ТРИВОЖНІСТЮ ТА СПРЯМОВАНІСТЮ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В СТУДЕНТІВ-СПОРТСМЕНІВ

У науковій літературі, яка присвячена психології спорту і, зокрема, вивченню емоційних станів спортсменів, достатньо дослідженими є вікові та статеві індивідуально-типологічні особливості людського організму, негативні прояви психічного стану (наприклад, високі рівні тривожності та агресивності), що пов'язані із змагальною діяльністю.

В контексті вище висвітленого, неабияке значення має вивчення впливу занять різними видами спорту на формування особистісних якостей спортсменів, якщо відомо, що високі прояви тривоги та агресії неминуче ведуть до психоемоційного напруження, яке, в свою чергу, може відбитися на психічному здоров'ї як молодого, так і зрілого покоління.

Необхідність проведення даного роду досліджень обумовлена протилежністю думок різних авторів, щодо впливу тренувальних занять різного характеру на формування рівня тривожності у спортсменів. Так, за даними одних авторів (Е. Н. Львовская, М. В. Тренева, 2009) найбільш низькі показники рівня особистісної тривожності (РОТ) виявляються у представників ациклічних видів спорту (спортивні ігри, єдиноборства), які є більш адаптованими до стресових ситуацій в умовах дефіциту часу, тоді як інші (М. Ф. Хорошуха, 2011) вказують на те, що рівень особистісної тривожності (на прикладі дослідження юних спортсменів) в більшій мірі залежить від спрямованості тренувальних занять (на витривалість чи швидко-силового характеру), ніж від циклічності чи ациклічності роботи.

Метою роботи є визначення рівня особистісної тривожності студентів, які займаються різними видами спорту.

Дослідження проводилися на базах Інституту фізичного виховання і спорту НПУ імені М. П. Драгоманова та Університету «Україна». Під нашим спостереженням перебувало 52 студента віком від 18 до 21 року. З них: 31 спортсмен (20-видів спорту швидко-силового характеру: боротьба, футзал, волейбол та баскетбол; 11-видів спорту на витривалість: спортивний туризм та легка атлетика (біг на середні відстані)) та 21 фізкультурник. Розподіл спортсменів здійснювався згідно класифікації видів спорту за А. Г. Дембо (1980).

Оцінка рівня особистісної тривожності проводилася нами за методикою Спілбергера. Пропонувалося уважно прочитати кожне з 20 запитань і дати відповідь у вигляді викреслення відповідних цифр поруч з кожним запитанням. Оцінювання здійснювалося за наступним ключем: до 30 балів-низький РОТ; від 30 до 45-середній рівень; більше 45-високий рівень. Зазначимо, що високий РОТ свідчить про стійку схильність особи сприймати велике коло ситуацій як загрозу, а також реагувати на різні ситуації станом тривоги.

Результати наших досліджень показали наступне: низький РОТ спостерігається у 4-х футболістів (7,7% від загальної кількості обстежуваних) середній — у 36 осіб (69,2%), серед яких були: 8 футболістів, 7 борців, 5 волейболістів, 2 баскетболіста та 14 фізкультурників

і, відповідно, високий РОТ — у 12 студентів (23,1%): трьох туристів, двох легкоатлетів та 7 фізкультурників.

Таким чином, виявлено, що РОТ в однаковій мірі залежить як від спрямованості тренувального процесу, так і від характеру (циклічності та ациклічності) роботи. Високий РОТ у більшості випадків спостерігається серед спортсменів видів спорту на витривалість. Спортсменам з високим РОТ потрібно приділяти особливу увагу при підготовці до змагань.

Література

1. Львовская Е. И. Уровень тревожности и показатели липидной пероксидации у спортсменов, специализирующихся в циклических и ациклических видах/ Е. И. Львовская, М. В. Тренева // Спортивная медицина. — 2009. — № 1–2. — С. 65–68.

2. Хорошуха М. Ф. Вплив тренувальних навантажень різної спрямованості на рівень тривожності юних спортсменів 13–16 років / М. Ф. Хорошуха//Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук.журн. — Харків: ХОВНОКУ — ХДАДМ, 2011 — № 7. — С. 89–92.

А. Полещук, Б. Ю. Біліченко, М. Ф. Хорошуха,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ПРО МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРУП КРОВІ У ГЕНЕТИЧНОМУ ПРОГНОЗІ РОЗВИТКУ ПСИХІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ (НА ПРИКЛАДІ ПАМ'ЯТІ)

Як відомо, найбільш прогностичними і, в той самий час, найменш розробленими є психологічні критерії спортивної придатності на різних етапах відбору та орієнтації багаторічної системи підготовки спортсменів (В. Н. Платонов, 2004; Л. П. Сергієнко, 2004, 2007 та ін.)

Дослідження індивідуальних особливостей пам'яті як однієї із важливих властивостей особистості не є винятком у проведенні спортивного відбору. Адже відомо, що пам'ять є основою психічного життя людини, обов'язковим компонентом проходження будь-якого психічного процесу. Без збереження слідів (фізичного, психічного, соціального) впливу людина втрачає здатність до орієнтації в навколишньому середовищі. Без пам'яті неможливі процеси мислення.

Тому визначення можливих асоціативних зв'язків між властивостями пам'яті та групами крові людини, що, в майбутньому можливо знайде своє застосування у виборі професійної або спортивної діяльності, і стало **метою наших досліджень**.

Методика та організація досліджень. Дослідження зорової пам'яті проводилося за методикою «пам'ять на геометричні фігури» (М. В. Макаренко, 1996). Обстежуваним пропонувалося протягом 30^о візуально запам'ятати розташування 7-ми геометричних фігур у 16 клітках, а потім за 45 с відтворити (намалювати) їх в реєстраційному бланку. Завдання виконується двічі з використанням різних бланків. Підраховується кількість вірно вгаданих фігур у двох завданнях.

Дослідження проводилися на базі Інституту фізичного виховання та спорту НПУ імені М. П. Драгоманова. Всього прийняло участь 49 осіб чоловічої і жіночої статі у віці 18–21 року (із них студентів було 37 осіб, студенток — 12). Серед обстежуваних було 25 спортсменів: 13 — борців, 2 — баскетболісти, 2 — гандболісти, 1 — волейболіст, 3 — плавці, 3 — легкоатлети, 1 — представник фігурного катання.

Результати досліджень засвідчили, що між студентами різних видів спорту та тими, що не займаються спортом не існує ($P > 0,05$) асоціативних взаємозв'язків між групами крові системи АВО та такою психічною ознакою як зорова пам'ять.

Але після розподілу обстежуваних (за групами крові), які за результатами проведених тестувань у визначенні рівня розвитку зорової пам'яті отримали оцінку «відмінно» (6 балів згідно проведення тесту за методикою «пам'ять на геометричні фігури»), було знайдено, що у процентному відношенні однозначно переважали індивіди В (III) групи крові — 10 чол. (41,7%). Меншу схильність до високого розвитку пам'яті мали студенти А(II) групи крові — 7 чол. (29,2%) та 0 (I) групи, відповідно, — 5 чол. (20,8%), тоді як особи АВ (IV) групи крові мали найменшу схильність до розвитку названої вище психічної якості. Серед останніх, хто отримав найвищу оцінку було лише дві особи, що склало 8,3% від загальної кількості

Таким чином можна вважати, що серологічні маркери груп крові певною мірою впливають на розвиток психічних ознак людини, а їх використання, як стверджує професор Л. П. Сергієнко (2007), є можливим в генетичному прогнозуванні розвитку останніх.

На нашу думку, особи з В (III) групою крові мають найбільшу схильність до високого розвитку зорової пам'яті.

К. А. Тимчик, М. Ф. Хорошуха, А. А. Полешук, О. О. Стозуб,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ПРО МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРУП КРОВІ У ГЕНЕТИЧНОМУ ПРОГНОЗІ РОЗВИТКУ ПСИХІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ (НА ПРИКЛАДІ УВАГИ)

В останній час достатньо аргументовано визначені загальні концептуальні положення психологічного відбору як у системі підготовки спортсменів в олімпійському спорті (В. Н. Платонов, 2004), так й у системах позашкільних форм занять (ДЮСШ, спортивні клуби, тощо) та шкіл-інтернатів спортивного профілю (Л. В. Волков, 1997 та ін). Із найбільш важливих проблем в проведенні спортивного відбору є ранній прогноз спортивної обдарованості дитини та її таланту.

Відомо також, що однією з умов виявлення таланту дитини щодо занять тим чи іншим видом спорту є проведення тестових випробувань з метою оцінки розвитку їх рухових здібностей. Але навіть визначення генетичної схильності до певного виду рухової діяльності не є гарантом абсолютного розвитку рухових здібностей (Л. П. Сергієнко, 2004). Іншими словами виявити спортивний талант дитини, обмежившись одноразовою процедурою тестових випробувань, як це інколи робиться, є абсурдом. Тому актуальним залишаються дослідження психічних властивостей (процесів) людини як одного з критеріїв у проведенні спортивного відбору.

Мета дослідження — виявити генетичну схильність в прогнозуванні розвитку уваги студентів за даними встановлення асоціативних зв'язків з групами крові.

Методи дослідження. Оцінка уваги (за показниками швидкості перегляду знаків, коефіцієнтів правильності та ефективності роботи; кількістю переглянутих знаків та допущених помилок) визначалась за методикою В.Я. Анфімова, використовуючи буквенну коректурну таблицю.

Визначення груп крові проводилося на підставі представлених студентами документів (паспорти та довідки), які засвідчували їх групи крові.

В дослідженнях приймали участь студенти-спортсмени ($n = 25$) та фізкультурники ($n = 24$) Інституту фізичного виховання та спорту НПУ імені М. П. Драгоманова.

Розподіл обстежуваних в кількості 49 чол. за групами крові був таким: О(І) групу крові мали 5 чол. (27,8%), А(ІІ) групу — 6 чол. (33,3%), відповідно, В(ІІІ) і АВ(ІV) групи мали 5 чол. (27,8%) та 2 чол. (11,1%).

За даними **результатів дослідження** не виявлено статистично вірогідних асоціативних зв'язків між групами крові обстежуваних та різними властивостями уваги. Але після розподілу тих студентів, які за результатами тестування набрали найвищу кількість балів, а таких було 18 чол., встановлено, що найкращі зв'язки з різними властивостями уваги мають індивіди О(І) (6 чол., що складає 33,3% від загальної кількості), В(ІІІ) та А(ІІ) груп крові, відповідно. 6чол. (33,3%) і 5 чол. (27,8%), а найгірші — особи з АВ(ІV) групою крові (один чол. що складає 5,6%).

Таким чином, якщо вважати що використання серологічних маркерів груп крові, як стверджує Л.П. Сергієнко (2007), може мати місце в генетичному прогнозуванні розвитку психічних ознак людини, тоді, на нашу думку, люди з 0 (І), А (ІІ) та В (ІІІ) групами крові мають найбільшу схильність до розвитку уваги, а особи з АВ (ІV) групою — найменшу.

С. П. Філімонов,
здобувач, асистент кафедри педагогіки й психології
Євпаторійський інститут соціальних наук
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО КОМПЛЕКСУ

Сучасні уявлення про функції установ санаторного типу породжені принципово новим розумінням культури дозвілля: дозвільна діяльність розглядається як процес, що стимулює розвиток творчої індивідуальності, створює умови для виявлення й задоволення свободи вибору дозвільних потреб. Стимул для творчого розвитку дітей-інвалідів, розвитку їх здібностей, розширення діапазону інтересів, творчої активності є дозвілля й, зокрема, лікувально-профілактичні організації, які представляють педагогічну систему.

Проблема дозвілля й соціально-культурної діяльності в українській та російській педагогіці розглядається в роботах таких дослідників,

як В. І. Бочелюка, М. Г. Бушканця, А. І. Вишняка, Є. І. Григор'євої, М. І. Долженкова, А. Д. Жаркова, Г. Н. Загадарчука, О. Д. Ісайкіної, Т. Г. Кисельової, І. В. Корсун, О. Ю. Мацукевича, В. М. Пичі, М. М. Поплавського, С. В. Савченко, Е. В. Соколова, Б. А. Тітова й ін.

Створити умови для розвитку творчого потенціалу інваліда, задоволення його індивідуальних потреб і духовних запитів покликані соціокультурні інститути, одним із яких виступає санаторно-курортна установа. Як показує практика, культурно-дозвільні установи, що працюють на населення соціуму, не займаються організацією дозвілля інвалідів, не створюють для них необхідні умови, що становлять дозвільне середовище. Тому основне навантаження й відповідальність за організацію дозвілля й реабілітацію лягає на культурно-дозвільні установи, що мають відповідні кадри, форми й методи роботи, до яких можна віднести санаторні установи.

У визначенні змісту й технології організації дозвілля дітей з обмеженими можливостями треба ґрунтуватися на цілому ряді концептуальних підходів. Основний пріоритет належить розвиваючим технологіям, пов'язаним із включенням дітей-інвалідів у різні види художньої, технічної й прикладної творчості. Дозвільні концепції акцентують увагу на змісті, що соціалізує, самодіяльність інвалідів, розширенні можливостей для їхнього самоствердження й самореалізації, їхньої соціальної адаптації й просування в сфері суспільного поділу праці. Рекреація, таким чином, органічно замикається з розширенням комунікативних зв'язків реабілітантів, можливостей їх інтелектуального й фізичного розвитку.

Важливим показником ефективності дозвільної діяльності можна назвати ступінь просування інваліда, його особистості від пасивного стану до активного, формування активного способу життя й відносини до неї через творчість, трансформація інертних, пасивних видів дозвілля в інтерактивні, творчі форми.

У такий спосіб розвиток інфраструктури дозвілля санаторно-курортних установ повинне бути орієнтоване на задоволення потреб різних груп дітей-інвалідів у різних видах дозвільної діяльності — як у змісті можливостей відвідування культурно-видовищних і спортивних споруджень і прилучення до культурних цінностей через їхнє споживання, так і в змісті створення умов для активних занять дозвільними видами діяльності самими дітьми. При цьому складність й багатогранність діяльності самого санаторно-курортного комплексу висуває нові вимоги до рівня професіоналізму, особистісного розвитку соціального педагога як організатора дозвільної діяльності.

Висновки. Дозвільна діяльність, здійснювана в умовах санаторно-курортного комплексу, є ефективним засобом психолого-педагогічної підтримки, дітей-інвалідів що дозволяє подолати соціальну ізоляцію, включитися в активне повноцінне життя, визначити життєву перспективу.

М. Ф. Хорошуха,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

АГРЕСИВНІСТЬ ТА ТРИВОЖНІСТЬ В АСПЕКТІ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ДИТЯЧОЇ СПОРТИВНОЇ МЕДИЦИНИ

Адаптація людини до фізичних навантажень залишається однією із головних проблем не лише біологічних наук, але й фізичної культури та спорту і спортивної медицини особливо.

Проблема дослідження впливу занять фізичною культурою і спортом на організм юних спортсменів не є новою. Із літературних джерел минулих років можна дізнатися про те, що заняття сучасним спортом можуть не лише сприяти здоров'ю, росту і розвитку організму, але й викликають відхилення від норми, ріст психосоматичних захворювань та нервово-психічних розладів. При цьому зазначено, що ступінь формування останніх в більшості випадків залежить від індивідуально-психологічних особливостей ВНД та особистісної сформованості людини і, зокрема, таких рис особистості як агресивність і тривожність. Незважаючи на те, що природа названих рис особистості досліджена психологами досконало (більшість науковців схиляються до того, що агресивність і тривожність є взаємообумовленими якостями), не аби яке значення в цьому аспекті має вивчення впливу занять різними видами спорту на формування агресивності і тривожності підростаючого покоління. Необхідність проведення такого дослідження обумовлена, з одного боку, тим що високі прояви агресії неминуче ведуть до емоційного напруження (В. А. Кабачков, 2003; О. Я. Кривцова, 2008 та ін.), що негативно відбивається на здоров'ї молодих і «передається» на їх зрілі роки (І. В. Романовська, 2000 та ін.), з іншого, раніше установлений нами факт специфічності впливу занять видами спорту різної тренувальної спрямованості на організм юних спортсменів (М. Ф. Хорошуха, 1989 р.).

Дослідження проводилися на базі Броварського вищого училища фізичної культури. Під нашим спостереженням перебувало 164 спортсмена у віці від 13 до 16 років, які були об'єднані у дві групи. Першу групу склали представники видів спорту, що переважно розвивали швидко-силові якості [бокс, вільна боротьба, легка атлетика (спринтерський біг, стрибки, штовхання та метання снарядів)], відповідно, другу — види на витривалість (лижний і велосипедний спорт, плавання).

Агресивність визначали за методикою Розенцвейга, а тривожність, відповідно, за методикою Ч. Д. Стілбергера — Ю. Л. Ханіна.

Результати багаторічних досліджень показали, що специфіка видів спорту обумовлює різний прояв агресивності у юних спортсменів (М. Ф. Хорошуха, 2007–2010 рр.). Щодо вивчення взаємозв'язку між агресивністю і тривожністю, то проведені нами дослідження є свідченням того, що між названими якостями існує обернено пропорційний зв'язок: високому рівню агресивності відповідають низькі показники тривожності і навпаки.

Подальші дослідження передбачаються провести у напрямку здійснення лонгітюдинальних спостережень.

Література

1. Кабачков В. А. Влияние занятий различными видами спорта на психическую устойчивость и физическую подготовленность подростков с асоциальным поведением / В. А. Кабачков, С. Ю. Тюленков, В. А. Куренцов // Теория и практика физ.культуры. — 2003. — № 10. — С. 60–63.
2. Кривцова О. Я. Психофізіологічні особливості тривожності та агресивності першокласників / О. Я. Кривцова // Освіта і здоров'я: формування здоров'я дітей, підлітків та молоді в умовах навчального закладу: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. — Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2008. — С. 156–162.
3. Романовская И. В. Детская агрессивность, как причина преступного поведения / И. В. Романовская // Вісник Харківського університету. Серія «Психологія». — 2000. — № 492. — С. 128–129.

М. Ф. Хорошуха,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ДІАГНОСТИКА СПОРТИВНОЇ ПРИДАТНОСТІ НА ПІДСТАВІ ВИЗНАЧЕННЯ ТИПІВ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗМУ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ

Із літературних джерел знаходимо відомості, які вказують на існування у спортсменів індивідуальних особливостей в адаптації основних енергозабезпечуючих м'язову діяльність систем при виконанні фізичних навантажень: в одних осіб відмічаються найбільше виражені зрушення з боку серцево-судинної системи, в інших, зі сторони дихальної (В. В. Розенблат, 1985; Ф. З. Меерсон, М. Г. Пшеникова, 1988; А. Г. Дембо, Э. В. Земцовский, 1989). При цьому автори вказують на можливість існування двох генетично детермінованих типів адаптації до фізичних навантажень респіраторного та циркуляторного. Інші дослідники вважають, що такий характер адаптації є результатом вибіркового, в деяких відношеннях специфічного впливу фізичних навантажень на функції організму (І. В. Муравов, 1969; М. Ф. Хорошуха, 1989; Е. Г. Булич, И. В. Муравов, 2003; А. П. Романчук та ін., 2006).

Метою роботи є вивчення впливу спадкових і середовищних (фізичне тренування) факторів на формування типів енергозабезпечення організму юних спортсменів.

Дослідження проводилися на базі Броварського вищого училища фізичної культури. Під нашим спостереженням знаходились 202 особи (147 юних спортсменів 13–16 років, які спеціалізувалися у бігу на середні відстані, лижних гонках, боксі та вільної боротьбі; 40 учнів загальноосвітньої школи, які не займалися спортом і 15 спортсменів високого гатунку віком від 30 до 45 років, що закінчили спортивну кар'єру.

Було проведено три серії досліджень: в лабораторних (велоергометрія), природних (тест Купера) і специфічних (термовплив у сауні) умовах. В усіх випадках тип енергозабезпечення визначався за характером зміни показників кисневої (КВ) і пульсової вартості (ПВ) одиниці виконаної роботи, а також за запропонованим нами показником кисневопульсової економічності роботи (ПКПЕР). Останній представляє собою частку КВ/ПВ. Реєстрацію кардіореспі-

раторних показників та газообміну проводили безперервно в ході виконання фізичних та теплових навантажень.

У ході проведених досліджень встановлено, що під впливом регулярних тренувань на витривалість (біг на середні відстані та ходьба на лижах) достовірно знижується КВ роботи ($P < 0,001$) при несуттєвому ($P > 0,05$) зниженні ПВ, що, в свою чергу, приводять до вірогідного ($P < 0,001$) зниження ПКПЕР. Останнє вказує на домінування респіраторного типу в енергозабезпеченні організму. Варто відмітити, що даний тип енергозабезпечення найбільше проявляється в умовах сауни. Тоді як у спортсменів видів спорту швидкісно-силової спрямованості (бокс, вільна боротьба) вказана вище закономірність не спостерігається. У учнів ЗОШ в рівній мірі виявляється респіраторний і циркуляторний типи адаптації.

Таким чином, можна зробити висновок, що формування типів адаптації організму до фізичних навантажень в певній мірі обумовлено як спадковістю, так і дією середовищних факторів (специфічністю впливу фізичних навантажень на функції організму).

Вище висвітлене дозволяє рекомендувати визначення типів енергозабезпечення в якості одного із критеріїв спортивної придатності.

М. Ф. Хорошуха,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ВЕГЕТАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ М'ЯЗОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ РІЗНИХ ВИДІВ СПОРТУ В УМОВАХ ВИКОНАННЯ НАВАНТАЖЕНЬ СИЛОВОГО ХАРАКТЕРУ

Відомо, що під впливом занять різними видами спорту, які характеризуються однотипною спрямованістю тренувального процесу, в організмі виникають здебільшого схожі одні на одних зміни функцій (А. Г. Дембо, 1980; М. Fournier et al., 1982). Цей факт можна пояснити з позиції специфічності впливу фізичних навантажень різного характеру на організм людей різного віку (Е. Г. Буліч, І. В. Муравов, 2003). Але поки що не достатньо повно дослідженні особливості вегетативного (гемодинамічного і респіраторного) забезпечення м'язової діяльності у юних спортсменів в залежності від спрямованості тренувального процесу.

Обстежено 135 юних спортсменів 13–16 років. Серед обстежуваних були плавці ($n = 21$), бігуни на середні відстані ($n = 16$), лижники ($n = 25$), веслувальники-академісти ($n = 14$), боксери ($n = 30$) та борці ($n = 29$). Дослідження проводилися на базі Броварського вищого училища фізичної культури в середині підготовчого періоду.

Визначалась фізична працездатність (кДж), пульсова (ПВ) і киснева (КВ) вартості 1 кДж роботи в умовах виконання навантажень силового характеру на кистьовому ергографі в модифікації І. В. Муравова, Н. С. Сухачова, Д. І. Романенка (1957) і силовому ергометрі власної конструкції (М. Ф. Хорошуха, 1989).

Дослідження показали, що фізична працездатність та її вегетативне забезпечення мають суттєві відмінності не лише серед груп певної спрямованості тренувального процесу (згідно класифікації видів спорту за А. Г. Дембо, 1980), але внутрішньогрупові відмінності. Так, встановлено, що заняття видами спорту, які переважно розвивають швидкісно-силові здібності (бокс та вільна боротьба) характеризуються значним підвищенням фізичної працездатності та більш вираженою економізацією гемодинамічної функції (за даними суттєвого зниження ПВ 1 кДж роботи), ніж респіраторної. Під впливом тренувань на витривалість (плавання, біг на середні відстані, лижні гонки) спостерігаються подібні зміни у «внутрішній структурі» економізації функцій, які характеризуються проявом економізації в рівній мірі як системи кровообігу, так і дихання.

Варто відмітити, що у юних веслувальників, на відміну від інших видів спорту, які переважно розвивають здібність витривалості, реєструється однотипний з видами спорту швидкісно-силового характеру (бокс, вільна боротьба) характер змін вегетативних функцій (більш виражене зниження ПВ, ніж КВ). При цьому, вищевказані особливості кардіореспіраторного забезпечення фізичної працездатності юних спортсменів відмічаються при виконанні як локальної роботи силового характеру (метод кистьової ергографії), так і регіональної (метод power-ергометрії).

Отримані факти котрий раз вказують на те, що фізична працездатність і реакції серцево-судинної і дихальної систем спортсменів підліткового віку визначаються не лише загальною спрямованістю тренувального процесу, але і являються в значній мірі результатом специфічного впливу біомеханічної структури фізичних навантажень на їх організм.

В зв'язку з цим, як нам думається, з метою оцінки функціонального стану організму спортсменів доцільно було б використовувати

лише ті кардіореспіраторні показники, діагностичні можливості котрих визначаються як спрямованістю тренувального процесу, так і самою специфікою виду спорту.

М. Ф. Хорошуха,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ГЕНЕТИЧНИХ МАРКЕРІВ ГРУП КРОВІ НА РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ (на прикладі обстеження педагогічних працівників)

Із новітніх літературних джерел, що висвітлюють психологічні проблеми спортивного відбору (В. Н. Платонов, 2004), відомо, що генетичні маркери групи крові спортсменів мають асоціативні зв'язки з особливостями розвитку окремих психічних процесів, а тому можуть бути використані в прогнозуванні розвитку таких ознак як уваги та мислення (Л. П. Сергієнко, 2007).

За даними автора, чоловіки і жінки з АВ (IV) групою крові мають найкращі асоціативні зв'язки з розвитком мислення. І далі, визначити найгірший зв'язок, зі слів автора, не представляється можливим.

Мета дослідження: проаналізувати закономірності взаємозв'язку між властивостями логічного мислення та груп крові на великій вибірці людей різного віку й статі, що займаються педагогічною діяльністю; визначити при цьому найкращий і найгірший асоціативний зв'язок.

Методи дослідження: дослідження логічного мислення здійснювалося за методикою «числові ряди» (М. В. Макаренко, 1996).

У дослідженні приймали участь дві групи людей: 1-а група [викладачі точних дисциплін (математика, фізика та інформатика) вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації ($n = 20$)], 2-а група — педагоги — гуманітарії, що представляли українську, російську та іноземну філологію ($n = 16$).

На підставі проведених досліджень встановлено, що особи 1-ї групи, як і потрібно було б очікувати, мали достовірно кращі, на високому рівні статистичної значимості (при $P < 0,001$), показники в оцінці логічного мислення ніж 2-ї групи.

Вищевисвітлене, дало нам підставу провести анкетоване опитування значної кількості викладачів точних дисциплін загальноосвітніх шкіл та ВНЗ на предмет визначення у них групи крові.

Анкетоване опитування проводилося у 17 областях України та м. Києві. Всього проаналізовано 552 анкет-опитувачів. Знайдено наступне: 271 особа, що складає 49,1%, мали А(II) групу крові, відповідно, 158 чоловік (28,6%) мали 0 (I) групу, 78 чоловік (14,1%) — В (III) групу і тільки 45 викладачів, що складає всього 8,2% — АВ (IV) групу.

Таким чином наші дослідження не узгоджуються із приведеними вище дослідженнями інших авторів і вказують на те, що логічне мислення найкраще розвинено у чоловіків та жінок з А (II) групою крові (кожний другий викладач точних дисциплін мав цю групу крові), відповідно, найгірше — з АВ (IV) групою.

Подальші дослідження передбачається провести у напрямку анкетованого опитування ще більшої кількості осіб з залученням до цього викладачів з країн близького зарубіжжя: Росії, Білорусії, Молдови.

М. Ф. Хорошуха,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ГЕНЕТИЧНИХ МАРКЕРІВ ГРУП КРОВІ І СПРЯМОВАНOSTІ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ 13–16 РОКІВ

Досліджуючи психологічні проблеми спортивного відбору та орієнтації, Л. П. Сергієнко в одній із своїх робіт [1] вказав на факт існування серологічних маркерів груп крові, які необхідно використовувати для здійснення генетичного прогнозу розвитку основних (зокрема, уваги та мислення) психічних ознак спортсменів. Одним із висновків його досліджень є ствердження, що люди з АВ (IV) групою крові мають найбільшу схильність до високого розвитку мислення.

На нашу думку, питання щодо можливості чи неможливості використання серологічних маркерів груп крові в генетичному прогнозуванні розвитку такої психічної властивості людини, як мислення, є дискусійним і потребує подальших досліджень в цьому напрямку. Аналіз сучасних досліджень також засвідчує відсутність наукових даних з приводу вивчення впливу тренувальних занять різної спрямованості на розвиток психічних ознак юних спортсменів.

Мета роботи — проаналізувати можливість впливу, з одного боку, серологічних маркерів груп крові, з іншого, тренувальних навантажень різної спрямованості на розвиток мислення юних спортсменів 13–16 років.

Дослідження проводилися на базі Броварського вищого училища фізичної культури. Під нашим спостереженням перебувало 88 спортсменів 13–16 років, які, згідно класифікації видів спорту за А. Г. Дембо (1980) були розподілені на дві групи: група А (29 чол.) — види спорту на витривалість: лижний спорт (6 чол.), велосипедний спорт (9 чол.) та плавання (14 чол.), відповідно, група Б (59 чол.) — швидкісно-силові види: бокс (12 чол.), вільна боротьба (16 чол.), легка атлетика: біг 100 і 200 м, стрибки, штовхання ядра і метання диска (31 чол.).

Кількісними показниками оцінки функції мислення за методикою «Числові ряди» були наступні запропоновані нами показники: кількість вірних відповідей, швидкість мислення, коефіцієнт працездатності роботи, коефіцієнт ефективності роботи.

Результати дослідження. В результаті проведених нами досліджень було виявлено, що зміни показників кількісної оцінки функції логічного мислення за методикою «Числові ряди» у юних спортсменів з різною групою крові незалежно від спрямованості їх тренувального процесу не мали статистично вірогідної різниці ($P > 0,05$).

Таким чином, можна було б стверджувати, що між властивостями мислення спортсменів та їх групами крові не існує асоціативного взаємозв'язку. Але розподіл за групами крові тих підлітків, які за результатами тестувань набрали найбільшу (6 і 5) кількість балів, показав наступне.

Найвищу оцінку мали 18 спортсменів. Серед них: 14 осіб (77,8%) із групи А та 4 (22,2%), відповідно, із групи Б. Розподіл їх за групами крові показав, що найбільшу схильність до високого розвитку мислення мають підлітки з А (II) (61,1%) групою крові, меншу — індивіди з О (I) (22,2%) групою, набагато меншу — з В (III) (16,7%) і не було жодної особи з АВ (IV) групою крові. Підсумовуючи вищевисвітлене, можна зазначити, що результати досліджень спортсменів підліткового віку певною мірою узгоджуються з результатами аналогічних досліджень дорослих [2] і вказують на те, що найбільшу схильність до високого розвитку логічного мислення мають люди з А(II) групою крові, а найменшу — з АВ (IV) групою.

Література

1. Сергієнко Л. П. Актуальні психологічні проблеми спортивного відбору / Л. П. Сергієнко // Вісник Чернігівського державного педагогічного

університету імені Т. Г. Шевченка. Вип. 44. — Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт: Збірник. — Чернігів: ЧДПУ, 2007. — № 44. — С. 99–105.

2. *Хорошуха М. Ф.* Особливості генетичного прогнозування розвитку психічних ознак людини (на прикладі мислення) (повідомлення перше) / М. Ф. Хорошуха // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб.наук.праць / За ред. Г. М. Арзютова. — К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. — Вип. 11. — С. 469–473.

М. Ф. Хорошуха,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПРОБ У СПОРТСМЕНІВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СПРЯМОВАНOSTІ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Серед багатьох актуальних питань спортивної медицини, що потребують негайного вирішення, є розробка «нових» критеріїв оцінки результатів функціональних проб. Це зумовлено тим, що спрямованість тренувального процесу чинить специфічний вплив не лише на морфологію, але й на функції організму спортсменів різної кваліфікації і віку (А. Г. Дембо, 1980, 1988; М. Ф. Хорошуха, 1989; А. П. Романчук та ін., 2006). Але до теперішнього часу у сучасній функціональній діагностиці при оцінці результатів функціональних проб у спортсменів різних видів спорту використовуються одні і тіж (найчастіше — частоту пульсу) показники кардіореспіраторної системи при виконанні фізичних навантажень різного характеру, що, само по собі, неминуче приводить до невірних висновків стосовно оцінки функціонального стану спортсменів.

Враховуючи вище висвітлене, нами були проведенні дослідження на 4-х групах (загальна кількість обстежуваних — 187 чол.) підлітків 13–16 років. Першу групу склали юні плавці і легкоатлети (бігуни на середні відстані), другу — веслувальники і лижники, третю — борці і боксери, відповідно, четверту — учні ЗОШ, які не займалися спортом. Вивчалася фізична працездатність і її гемодинамічне та респіраторне забезпечення при виконанні навантажень різного (на «силу» та «витривалість») характеру як в лабораторних (кистьова і power-ерго-

метрії, велоергометрія), так і в умовах спортивної діяльності — 12-ти хвилинний біг на стадіоні. Визначалась робота (в Дж чи кДж), киснева (КВ) і пульсова (ПВ) вартості одиниці виконаної роботи.

Дослідження показали, що заняття фізичними вправами різної спрямованості приводять до нерівномірного збільшення фізичної працездатності та формуванню специфічних, зумовлених спрямованістю тренувального процесу змін серцево-судинної та дихальної систем.

Так, якщо у борців і боксерів, що мають однотипну спрямованість тренувального процесу, відмічаються подібні відмінності «у внутрішній структурі» економізації функцій кровообігу та дихання (реєструється односпрямоване зниження КВ і ПВ) при виконанні навантажень на «силу» і «витривалість», тоді як у підлітків, що займаються академічним веслуванням, на відміну від інших видів спорту, що переважно розвивають здібність витривалості, виявляється економізація гемодинамічної функції при виконанні навантажень «на силу». У лижників, що мають однотипну з веслувальниками спрямованість тренувального процесу спостерігається вірогідне зниження КВ і кДж роботи в умовах виконання навантажень «на витривалість», що свідчить про економізацію функції зовнішнього дихання.

Легкоатлети, що мають однотипну з плавцями спрямованість тренувального процесу, при виконанні тесту Купера мають не лише суттєво більшу ($P < 0,001$) в порівнянні з їх однолітками величину пройденого шляху, але також й переважну економізацію респіраторної функції: КВ достовірно знижується ($P < 0,001$), а ПВ практично залишається без змін ($P > 0,05$).

У учнів ЗОШ відмічається односпрямований характер змін КВ і ПВ роботи ($P > 0,05$) як при виконанні фізичних навантажень «на силу», так і «на витривалість».

У зв'язку з цим, представляється можливим диференційовано підходити до оцінки результатів функціональних проб в залежності від спрямованості тренувального процесу.

М. В. Шумський, О. Д. Петренко, М. Ф. Хорошуха,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНОГО СУПРОВОДУ В УМОВАХ ЗАНЯТЬ ОЗДОРОВЧИМ БІГОМ

Оздоровчий біг є найбільш простим і доступним видом локомоцій людини. За підрахунками науковців більше 100 млн. людей різного віку нашої планети використовують цей чудодійний засіб у зміцненні здоров'я.

Змінюючи довжину дистанції і швидкість бігу, можна дозувати навантаження, впливати на розвиток витривалості, швидкості та інші якості.

Так, наприклад, тривалий біг з невеликою швидкістю є одним із кращих засобів оздоровлення. Біг з більш високою швидкістю висуває підвищені вимоги до серцево-судинної і дихальної систем і служить відмінним засобом для розвитку різних видів витривалості. Біг з дуже високою швидкістю включається в заняття для розвитку швидкості.

Кожен спортсмен, яким би видом спорту він не займався — будь-то важка атлетика, гімнастика чи плавання, обов'язково включає біг у програму своєї загальнофізичної підготовки. Робить він це тому, що біг більш за інші види навантажень розвиває витривалість — підвищену здатність організму протистояти стомленню, так необхідну як у спорті, так і в праці, повсякденному житті.

Численні спостереження за станом здоров'я аматорів бігу вказують на позитивний ефект впливу такого роду тренувань на організм, а саме: знижується рівень холестерину в крові і цим сприяє профілактиці атеросклерозу; поліпшується кровообіг у нижніх кінцівках і тим самим усувається можливість розвитку варикозного розширення вен; біг є ефективним засобом боротьби з ожирінням (під час бігу за одну годину витрачається в середньому 700 ккал) тощо. Невипадково, що на одній із гранітних брил Стародавньої Еллади, у Греції, до цих пір існує такий напис: «Якщо хочеш бути сильним — бігай, якщо хочеш бути красивим — бігай, якщо хочеш бути розумним — бігай!»

Разом з цим є дані, які свідчать про позитивний вплив музики на виконання фізичних навантажень. Сьогодні вчителі фізичної

культури, тренери та інші спеціалісти в галузі фізичного виховання і спорту у своїй професійній діяльності все частіше використовують музичний супровід. Музика допомагає фахівцям без зайвого напруження голосових зв'язок підтримувати необхідний ритм і темп виконання фізичних вправ. Невипадково, що багато років тому відома американка танцівниця Айседора Дункан одна із перших так вміло могла виражати будь-яку музику своїми рухами.

Метою наших досліджень було вивчення впливу музикального супроводу на хід відновлюючих процесів після виконання оздоровчого бігу.

В експериментальних дослідженнях приймали участь самі автори даної роботи. Ними було вибрано два варіанти роботи: перший варіант — подолання відстані 3 км без музикального супроводу, другий — з музикальним супроводом. В обох випадках реєструвався час подолання відстані (ефективність бігу) та швидкість відновлення ЧСС (економічність бігу) за допомогою реєстрації сумарної частоти пульсу за перші 3 хв періоду відновлення [так звану пульс-сумою — відновлення (ПСВ)]. У кожному із двох варіантів проведено 24 людино-досліджень.

Результати порівняльних досліджень показали, що музикальне супроводження бігу, з одного боку, є стимулятором ефективності бігу (час подолання відстані суттєво зменшився від $643,0 \pm 12,29$ с у першому варіанті до $578,1 \pm 11,20$ с — у другому, при $P < 0,01$), з іншого, — економічності бігу (показник ПСВ достовірно зменшився від $346,4 \pm 2,79$ уд. пульсу у першому варіанті до $333,4 \pm 3,31$ уд. — у другому; при $P < 0,01$).

Таким чином музикальний супровід оздоровчого бігу може бути одним із факторів не лише підвищення результативності бігу, але й прискорення відновлюючих процесів. Останнє, на нашу думку, можна використовувати в практиці ЗСЖ з метою підвищення оздоровчої ефективності бігу.

В. Б. Яроцинський, М. Ф. Хорошуха,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика

**ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ
ПСИХОЛОГО-ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ
ІЗ ПОРУШЕННЯМ ФУНКЦІЇ
ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ
АБО ПОЗИТИВНІ І НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ
ІНВАСПОРТИВНОГО ТРЕНУВАННЯ**

Із літературних джерел останніх років знаходимо відомості про існування так званого феномену «втрати», сутність якого полягає в тому, що в процесі занять фізичними навантаженнями у людей переважно похилого віку поряд з придбанням одних функціональних здібностей, також спостерігається «втрата інших» (Є. Г. Булич, І. В. Муравов, 2003).

Факт нерівномірного розвитку фізичних якостей та вегетативних функцій, як наслідок, пов'язаний з ними феномен «втрати» має місце як в професійному спорті (А. Г. Дембо, 1980), так й у дитячо-юнацькому (М. Ф. Хорошуха, 1989).

Із досліджень авторів знаходимо, що феномен «втрати» має чисто фізіологічний характер і може спостерігатися у практично здорових (повно справних) людей різного віку, статі та професійної зайнятості. Не менш актуальною є проблема дослідження психофункціонального стану неповно справних (з фізичними вадами) людей, для яких «втрата» тієї чи іншої функції є істинно фізичною. На разі ми не зустрічали робіт, які ґрунтувалися б на дослідженні феномену «втрати» у людей із порушенням функції опорно-рухового апарату.

Мета дослідження — виявити специфічність дії тренувальних навантажень на організм хворих із порушенням функції опорно-рухового апарату (на прикладі багаторічного спостереження за одним із таких хворих). Під нашим спостереженням протягом 13 років (з 1992 по 2005 р.) знаходився пацієнт Флока В. Ф., 1953 року народження (м. Бровари, Київська обл.) Діагноз: травматична парاپлегія нижніх кінцівок в наслідок ушкодження грудного відділу хребта на рівні Th6–Th7.

Психологофізична реабілітація проходила комплексно і включала наступне: щорічні курси реабілітації, що проводилися у спеціалізо-

ваних реабілітаційних центрах України, санаторно-курортне лікування з використанням масажу, рефлекс- і кінезотерапії, загартувуючих процедур тощо.

Фізичний стан хворого оцінювався за даними реєстрації простих фізіологічних показників, що тісно пов'язані з рівнем енергопотенціалу індивіда та є складовими фізичного здоров'я (Г. Л. Апанасенко, 1992, 1998 р.): «подвійний добуток» чи індекс Робінсона та відносний (на 1 кг маси тіла) показник динаметрії — силовий індекс.

Проведена комплексна (протягом 6 років) реабілітація дала відчутні результати — хворий з паралізованими нижніми кінцівками, без сторонньої допомоги, самостійно зробив 5–6 кроків.

Проте, повіривши у власні сили, наш пацієнт спробував перевірити себе у інваспорті. Із 1998 року він розпочинає тренування з тенісу. З цього часу фізична реабілітація як така, що була спрямована на відновлення втраченої рухової функції нижніх кінцівок, більш не проводилась.

Як і потрібно було б і очікувати, вузькоспеціалізовані тренувальні заняття з обраного виду спорту сприяли «придбанню» одних, так необхідних для росту майстерності, функціональних здібностей і «втрати» інших (мається на увазі відновлення втраченої рухової функції). Висвітлений факт, на нашу думку, потребує певного переосмислення цінностей фізичної культури і спорту у проведенні реабілітації хворих.

СЕКЦІЯ IV

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ І ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

А. О. Авраменко, С. В. Афанасьєвський,
*Кафедра фізичної реабілітації та соціальних технологій ММіРоЛ
«Україна» (м. Миколаїв)*

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ НА УКРАЇНІ

У нинішніх умовах, коли особливо гостро стоять проблеми ціннісного ставлення до людини, ефективна організація соціально-правового захисту найбільш вразливих верств населення, забезпечення їм рівних умов в отриманні матеріальних і культурних благ, доступу до освіти, медичного обслуговування. Насамперед це стосується осіб, які мають вади здоров'я зі стійкими розладами функцій організму, які зумовлені захворюваннями, наслідками травм чи дефектами, які призводять до обмеження життєдіяльності і викликають необхідність їхнього соціального захисту.

Забезпечення в Україні соціальних, економічних, правових і конституційних гарантій у сфері соціального захисту та реабілітації інвалідів є одним з актуальних питань сучасної соціальної політики уряду та парламенту країни враховуючи той факт, що нині на Україні понад 2,6 млн. інвалідів (майже 6% загальної кількості населення). Так, проблема соціального захисту інвалідів була однією з тих, що першочергово стала предметом уваги законодавців після здобуття Україною незалежності. Постановою Верховної Ради у березні 1991 р. було введено в дію Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні». Далі було прийнято низку законів та інших

нормативних актів, спрямованих на соціальний захист інвалідів і надання їм рівних можливостей відповідно до міжнародних стандартів.

Останніми роками спостерігається зростання рівня бюджетного забезпечення програм соціальної підтримки інвалідів, хоча й досі він не досяг необхідного мінімуму, а наявні показники соціальної захищеності цієї категорії населення не відповідають вимогам сьогодення та життєвим потребам. При цьому чинне правове поле хоча і містить багато позитивних моментів на шляху вирішення важливих питань соціального захисту інвалідів, усе ж потребує суттєвих змін і доповнень; воно переважно є декларативним, не забезпеченим матеріальними ресурсами та механізмами управлінського провадження.

Так, Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» гарантує їм рівні з усіма іншими громадянами держави можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість інвалідам вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними здібностями та інтересами. Проте в Законі недостатньо визначено статус інваліда як системи прав і обов'язків останнього, не окреслено правову природу Фонду соціального захисту інвалідів як основного органу державної влади, покликаного організувати і контролювати стан соціального захисту інвалідів, що поставило згодом дуже багато питань у правовій практиці, а саме в частині фінансування всіх заходів соціального захисту цієї категорії громадян та невизначеності функцій інших органів державної влади.

Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» не охоплює всього спектру проблем, з якими стикаються інваліди у повсякденному житті, а також за багатьма параметрами не відповідає міжнародним документам з питань соціального захисту і забезпечення рівних можливостей для інвалідів, зокрема Декларації про права інвалідів (1971 р.), Європейській соціальній хартії (ст. 15), стандартним правилам забезпечення рівних можливостей для інвалідів, що потребує внесення змін до законів з тим, щоб посилити соціальний захист інвалідів.

Інваліди повинні жити повноцінно, і обов'язок держави всіляко підтримувати людей з обмеженими можливостями. Це торкається і навчання у вищому учбовому закладі. Кожен студент з інвалідністю має свої особливості, певні обмеження, які ускладнюють процес навчання, що потребує створення всіх необхідних умов для забезпечення повноцінного доступу до освіти, як це організовано в Університеті «Україна».

Т. М. Андрійченко,

Кафедра цивільного, господарського та кримінального права
Інституту права та суспільних відносин

ГОСПОДАРСЬКЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Актуальність дослідження теоретичних положень, що визначають поняття «господарське зобов'язання» визначається тим, що чинне законодавство (Цивільний кодекс України (надалі ЦК України) та Господарський кодекс України (надалі ГК України) неадекватно визначають поняття та зміст зобов'язань. Крім цього, окремі статті ГК України дублюють положення ЦК України, а інші суперечать положенням ЦК України. Водночас у юридичній періодиці посилюється критика деяких положень ГК України вказується на неузгодженість з цивільно-правовою доктриною, тобто постає проблема дуалізму права.

На нашу думку, слід звернути увагу на загальнотеоретичні визначення та поняття змісту терміну «господарське зобов'язання». Загалом під господарським зобов'язанням визнається зобов'язання, яке виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасникам (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених ГК України, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язання сторони виконання їй обов'язку.

До загальних положень відносять підстави стосовно яких виникають господарські зобов'язання. Основними із яких є:

по-перше — безпосередньо із закону або іншого нормативно-правового акта, що регулює господарську діяльність;

по-друге — з акту управління господарською діяльністю;

по-третє — з господарського та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать;

по-четверте — внаслідок заподіяння шкоди суб'єкту або суб'єктом господарювання, придбання або збереження майна суб'єкта або суб'єктом господарювання за рахунок іншої особи без достатніх на те підстав;

по-н'яте — у результаті створення об'єктів інтелектуальної власності та інших дій суб'єктів, а також внаслідок подій з якими закон пов'язує настання правових наслідків у сфері господарювання.

Взагалі суб'єкти господарювання та інші учасники господарських відносин повинні виконувати господарські зобов'язання належним чином відповідно до закону, інших правових актів, договору, а за відсутності конкретних вимог щодо виконання зобов'язання — відповідно до вимог, що у певних умовах звичайно ставляться.

Припиняється господарське зобов'язання, коли всі умови виконано належним чином і прийнято управленою стороною. У разі якщо зобов'язана сторона належним чином виконала одне з двох або кількох зобов'язань щодо яких вона мала право вибору (альтернативне зобов'язання) господарське зобов'язання припиняється виконанням. Також господарське зобов'язання припиняється зарахуванням зустрічної однорідної вимоги, строк якої настав або строк якої не зазначений чи визначений моментом витребування. Для зарахування достатньо заяви однієї сторони. Також господарські зобов'язання може бути розірвано сторонами.

Припинення зобов'язання на вимогу однієї із сторін допускається лише у випадках встановлених договором або законом.

Як бачимо, законодавче регулювання положень стосовно господарських зобов'язань має певні недоліки та суперечності, які потребують проведення наукового дослідження та внесення пропозицій щодо узгодження положень ЦК України та ГК України та інших нормативно-правових актів, які містять домінанти поняття «господарське зобов'язання».

О. П. Базильчук,

ЗПЗ-55, Інститут права та суспільних відносин

Н. В. Сушицька,

доцент кафедри теорії та історії держави і права

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ПРАВОПОРУШНИКА ЯК ПІДСТАВА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Найважливішою задачею сучасної держави є боротьба зі злочинністю і з причинами, що її породжують. Особа, яка вчинила злочин, зобов'язана перетерпіти заходи примусового характеру у формі

позбавлення особистого, організаційного чи майнового порядку. При цьому, один з найдійовіших засобів, що стримують злочини, полягає не в жорстокості покарань, а в їхній неминучості. Разом з тим, у ряді випадків, спеціально передбачених законом, особа, яка вчинила злочин, може бути звільнена від кримінальної відповідальності.

На можливість звільнення від кримінальної відповідальності, при відносно невисокому ступені небезпеки особистості винного, прямо вказують усі норми КПК, що регулюють види звільнення.

Невисокий ступінь небезпеки особистості винного має місце, як правило, у самий момент скоєння злочину або в деяких випадках — у момент оцінки вчиненого органами правосуддя.

Закони охороняють суспільство і громадян від суспільно небезпечних зазіхань (злочинів), а не від небезпечних особистостей самих по собі. Українське кримінальне законодавство надає велике значення оцінці ступеня, небезпеки особистості винного, з огляду на неї не тільки при обранні конкретної міри покарання, але і взагалі при індивідуалізації відповідальності, зокрема, для застосування повного чи часткового звільнення від кримінальної відповідальності. Необхідно підкреслити, що розглянута позиція не є єдиною, звільнення від кримінальної відповідальності може застосовуватися тільки при одночасній наявності двох обставин — невисокий ступінь суспільної небезпеки вчиненого злочину і невисокий ступінь небезпеки особистості винного. Причому з двох зазначених підстав переважне значення має перша — характер злочину, тому що скоєння тяжкого злочину, як правило, унеможливорює звільнення від кримінальної відповідальності.

Законодавець не дає нам підстав до звільнення від кримінальної відповідальності для осіб з особливими потребами, хоча, на наш погляд, це питання ще підлягає детальному розгляду. Безумовно, що інвалідність не є підставою щодо поблагливого ставлення під час досудового та судового слідства. Але не можна відкидати вірогідність того, що іноді саме медичний стан людини є причиною скоєння злочину.

При розгляді обставин, що характеризують особистість винного, що є підставою звільнення від кримінальної відповідальності можна виділити три групи:

1. Характер і тяжкість вчиненого злочину.
2. Факти, що характеризують особистість винного на момент вчинення злочину.
3. Обставини, що впливають на оцінку ступеня небезпеки особистості винного, його поведінки після скоєння злочину.

Вирішуючи питання про припинення кримінально-правових відносин і звільнення особи від кримінальної відповідальності, правоохоронні органи в кожному конкретному випадку повинні ретельно аналізувати всі обставини, що відносяться не тільки до злочину, але і до особистості злочинця, що характеризують його до скоєння злочину, у момент і після скоєння злочину.

Звільнення від кримінальної відповідальності носить не загальний, можна сказати, винятковий характер. Однак, воно не повинно бути й унікальним. Одиначні випадки не можуть і не повинні регулювати закон. Під той чи інший вид звільнення повинні підпадати визначені групи реально вчинених злочинних діянь і їхніх діячів, інакше кажучи, такі явища повинні мати визначену поширеність.

К. О. Бобильова,

Полтавський інститут економіки і права

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ТА ТРУДОВОЇ АДАПТАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Люди з інвалідністю є представниками однієї з найбільших уразливих груп населення в Україні, яка складає близько 2,5 млн. людей або 5,2% загальної кількості населення.

Україна успадкувала систему ізоляції людей з інвалідністю від здорового суспільства, таким чином люди з обмеженими можливостями рідко зустрічаються серед широкого загалу. Десятиліттями система реабілітації була спрямована в основному на медичну реабілітацію, залишаючи поза увагою соціальну та фізичну реабілітації. Як правило, люди з інвалідністю були працевлаштовані на спеціальних закритих та субсидованих підприємствах, що сприяло їх подальшій ізоляції від суспільства. Сьогодні, людям з інвалідністю досить важко знайти точку опори на ринку праці. Наразі лише 14% людей з інвалідністю працездатного віку працевлаштовані.

Проблеми, з якими стикаються люди з інвалідністю при працевлаштуванні, можуть пояснюватися різними чинниками, зокрема: обмеженим доступом людей з інвалідністю до ринку праці (викликаного, наприклад, невідповідністю їхньої освіти та кваліфікації попиту на робочу силу); обмеженою кількістю вакансій відкритих для шукачів роботи з інвалідністю, а також недостатньою кількістю спеціалізованих служб і робочих місць для людей з інвалідністю;

недосконалістю відповідного інституційного механізму працевлаштування людей з інвалідністю; недостатньою співпрацею Державної служби зайнятості, Фонду соціального захисту інвалідів, професійних та навчальних реабілітаційних центрів, роботодавців та власне людей з інвалідністю, а також інших зацікавлених сторін; відсутністю мотивації роботодавців щодо працевлаштування людей з інвалідністю; низькою активністю людей з інвалідністю щодо пошуку роботи у зв'язку з об'єктивними труднощами, пов'язаними з низьким рівнем заробітної плати, зневірою в ефективність служби зайнятості; недоліками професійного навчання людей з інвалідністю тощо.

Державна служба зайнятості особам з інвалідністю приділяє особливу увагу, використовуючи нові підходи в роботі для вирішення проблем зайнятості та працевлаштування осіб даної категорії. Питання трудової адаптації набуває принципового значення з огляду на зростання чисельності осіб з інвалідністю, які бажають працювати.

З метою адаптації осіб з інвалідністю у сферу зайнятості, попередження негативного ставлення роботодавців до працевлаштування інвалідів, державна служба зайнятості продовжує інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо забезпечення комунікаційної безбар'єрності всіх установ, підприємств, інфраструктури. Головною метою є підвищення рівня поінформованості суспільства та зміни ставлення до людей з інвалідністю на відкритому ринку праці.

Для людини, яка стала інвалідом, отримання нових професійних навичок — життєва необхідність та спосіб повернення до трудової зайнятості. Професійна підготовка, перепідготовка або підвищення кваліфікації відіграють важливу роль у житті осіб з інвалідністю та допомагають якнайповніше реалізувати власні можливості.

З метою прискорення працевлаштування інвалідів свої зусилля об'єднують соціальні структури, які сприяють всебічній адаптації таких людей у суспільстві. Центри зайнятості укладають угоди про співпрацю з відділеннями Фонду соціального захисту інвалідів і органами праці та соціального захисту населення, громадськими організаціями інвалідів та центрами професійної реабілітації інвалідів.

Р. В. Бойко,
юрист ДП «Зовнішторгвидав України»

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ПРАЦІ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

У середньому в Україні 7,0 тисяч осіб щорічно визнаються інвалідами внаслідок нещасного випадку на виробництві та профзахворювання, що головним чином обумовлено використанням на виробництві застарілих технологій, відсутністю заходів із модернізації обладнання, порушенням вимог безпеки та охорони праці тощо [1; с. 30].

Мета дослідження — аналіз національного та міжнародного законодавства про охорону праці осіб з обмеженими можливостями.

Дослідженням питання охорони праці в Україні займалися такі вчені, як Ю. П. Битяк, Н. В. Гришина, Л. П. Керб, Д. М. Кравцов, М. В. Кравченко, О. В. Лаврінович, П. В. Мельник, Ю. М. Прокпчук, Р. А. Усенко, В. В. Черній.

Право на працю в тому числі на охорону праці осіб з обмеженими можливостями гарантовано Кодексом законів про працю України, Законами України «Про охорону працю», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні» та іншими законами. Згідно із Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» інвалідам гарантується право на працю, у т.ч. надомну, як на звичайних, так і на спеціально створених роботодавцями робочих місцях, де проводиться адаптація, технічне оснащення та пристосування обладнання з урахуванням обмежених можливостей інвалідів.

До ратифікованих Україною міжнародно-правових актів, що регулюють питання охорони праці осіб з обмеженими можливостями відносяться: Конвенція ООН про права інвалідів, Стандарт правил забезпечення рівних можливостей для інвалідів, Європейська соціальна хартія та інші. Конвенція ООН про права інвалідів — перший міжнародно-правовий документ, в якому наголошується на пріоритетності права людей з інвалідністю, акцентуючи увагу на важливості його вирішення саме на національних рівнях. Зважаючи на те, що Україна ратифікувала Конвенцію, виникає нагальна необхідність у доопрацюванні чинного законодавства України щодо інвалідів, внесення до нього необхідних змін і доповнень з питань забезпечення прав і гарантій людям з обмеженими фізичними можливостями

[2, с. 26]. В Конвенції передбачено забезпечення всіма країнами-учасниками інвалідам розумного пристосування робочого місця. Проте, дана норма не виконується, особливо це стосується створення умов праці на підприємствах приватної форми власності. Міжнародно-правовий аспект охорони праці інвалідів досліджував науковець Прокопчук Ю.М. Вчена відзначає, що в кожні країні існують спеціальні норми з охорони праці цієї категорії осіб. Привертає увагу той факт, що в США Закон про інвалідів передбачає особливо широке коло пільг і зручностей для інвалідів різноманітні заходи щодо охорони їх праці. Законодавством визначено обов'язкове спорудження на виробництвах, де зайняті інваліди, спеціальних в'їздів ліфтів дверей [3, с. 248].

Отже, правове регулювання охорони праці осіб з обмеженими можливостями в Україні не дає змоги повною мірою розв'язати проблеми, які виникають в сфері охорони праці. По-перше, виникає необхідність приведення національного законодавства України до стандартів та норм міжнародного права, особливо до Конвенції ООН про права інвалідів та посилити принцип рівних прав цієї категорії осіб, виконання норми щодо забезпечення інвалідам розумного пристосування робочого місця.

Література

1. Праця та зайнятість осіб з інвалідністю в Україні. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.mlsp.gov.ua/document/99762/dopovid.doc
2. Про становище інвалідів в Україні. Національна доповідь, 2008. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=890EFCF02F33133C8083B27776398F9D?art_id=84421&cat_id=95432
3. Прокопчук Ю.М. Міжнародно-правові аспекти охорони праці інвалідів // Часопис Київського університету права № 2009/3, 2009. — С. 246—251.

М. В. Борух,
*Інститут права та суспільних відносин,
V курс, група ПЗ-51(м),
В. І. Лебеденко,*
науковий керівник: к.ю.н., доцент

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА НАСЛІДКИ НЕДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНІВ

Розкриттю даного питання приділялася значна увага видатних вчених-цивілістів. Зокрема, Н. В. Рабінович В. Б. Новицький — які розглядали співвідношення волі та волевиявлення для визнання правочинів недійсними. М. М. Агарковий та О. О. Красавчиковий, які вважали, що сутність правочину полягає в єдності волі та волевиявлення, оскільки кожен з цих елементів є необхідним і рівнозначним, а відсутність одного з них означає відсутність правочину. Зорислава Ромовська, Я. М. Шевченко розкривали сутність форми правочину, зокрема письмової, оскільки законодавством встановлений перелік правочинів для яких письмова форма є обов'язковою. С. О. Харитонов приділяв важливе значення нотаріального посвідчення правочинів.

В працях О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця викладені положення, які присвячені вимогам щодо відповідності змісту правочину правам та інтересам дитини. Доліненко Л. О., Доліненко В. О. в своїх працях розкривають зміст та поняття нікчемних правочинів, їх правові наслідки. І. А. Бірюкова також приділяла даному аспекту особливу увагу, зокрема щодо нікчемності правочинів у зв'язку з порушенням нотаріального посвідчення та не дотримання письмової форми правочину.

Основну увагу слід також приділити щодо вчинення правочинів інвалідами. Згідно Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», правочини які вчинені опікунами, піклувальниками що суперечать інтересам інвалідів є нікчемними. Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права інвалідів яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 13 грудня 2006 року і набула законної сили 3 травня 2008 року.

Інститут недійсності правочинів в цивільному праві займає важливе практичне значення, адже практично кожен громадянин стикається з питанням правочину як в повсякденному так і в діловому житті.

Однією із провідних проблем при визнанні правочину недійсним являється визнання недійсного усного правочину. Це пояснюється тим, що факт встановлення правочину та основні його положення важко доказати. Також слід відмітити проблему укладання правочинів що не відповідають правам та інтересам дитини. Права дитини нехтуються при проведенні обміну квартирами. Порушення прав дітей почастішали, коли після масової приватизації квартир почався їх продаж. Існують випадки, коли батьки-алкоголіки продавали квартири, не запитуючи дозволу органу опіки та піклування на укладення таких договорів. Права дитини мали би охоронятися і при укладенні договору застави. Однією із проблем являється судовий захист прав особи, оскільки при цьому обов'язково справляється державне мито та судовий збір на інформаційно-технічне забезпечення. Нажаль, через низький рівень життя не всі громадяни мають можливість реалізувати дане право.

Для удосконалення інституту недійсності правочинів слід перш за все досконаліше врегулювати положення щодо наслідків недійсності правочинів на законодавчому рівні. Для стимулювання дотримання норм Цивільного Кодексу України встановити юридичну відповідальність за порушення умов щодо дійсності правочинів. При затвердженні нотаріусом певного ряду правочинів звертати увагу на охоронювальні права дитини (зокрема при купівлі — продажу, даруванні чи обміну житлових приміщень). Судовий захист порушених прав чи визнання правочину недійсним потребує урегулюванні ціни сплати державного мита: на мою думку доцільно затвердити перелік категорій громадян та спорів, які звільняються від його сплати.

Я. Буздуган,

к.ю.н., доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Університету «Україна»

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Згідно Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» — благодійництво, благодійна діяльність здійснюється на засадах законності, гуманності, спільності інтересів і рівності прав її учасників, гласності, добровільності та самоврядування (ст. 2).

На нашу думку, доцільно і навіть необхідно доповнити ст. 2 даного Закону такими принципами як субсидіарність, солідарність, цілеспрямованість і обов'язково справедливність.

Принципи благодійної діяльності — це закріплені у суспільній свідомості моральні та релігійні норми і відображені у загальному та спеціальному законодавстві нормативно-правові засади, що характеризують зміст даного виду діяльності.

Термін «субсидіарність» походить від латинського «*subsidium*», що означає «підмога, резерв». По відношенню до суспільства поняття «субсидіарність» означає допоміжну діяльність більших суспільних утворень на користь окремої людини або малих суспільних груп.

Своє обґрунтування принцип субсидіарності знаходить як у свободі та гідності людини, так і в структурі та своєрідності малих суспільних груп, що мають певні права та завдання, які не доцільно виконувати суспільним утворенням більших масштабів. При цьому слід виходити із таких двох міркувань:

1. Принцип субсидіарності, з одного боку, захищає особисте буття і життя окремої людини та малих суспільних груп від надмірних втручань більших суспільних утворень, так що в цьому плані слід наголосити на певній мірі самостійності осіб і спільнот і розмежування компетенцій.

2. З другого боку, принцип субсидіарності означає «допомогу згори до низу», про часто і тенденційно забувають. Таке втручання більших суспільних утворень, яке має характер допомоги, може бути здійснене з двох причин: коли окремі особи або малі суспільні групи — із власної вини чи ні — не справляються з поставленими перед ними завданнями або коли мова йде про такі завдання, які можуть виконати лише більші суспільні утворення. Оскільки окремі люди та малі суспільні групи інтегровані у великі, ширші суспільні формації, то їм належить виконувати не лише власні, а ще й суспільні завдання.

Принцип солідарності є новим і своєрідним вираженням співвідношення між людиною та суспільством, оскільки впливає водночас із гідності особи та суспільної природи людини. З одного боку, в основі цього принципу лежить онтологічна взаємопов'язаність окремої особи та суспільства, а з іншого — він виражає моральну відповідальність, яка впливає з цього буттєвого факту.

Цілеспрямованість — орієнтація організації на постановку та досягнення бажаного, можливого й необхідного стану. Це обумовлено роллю суб'єкта і застосуванням принципу примату цілі, що

виокремлює цілепокладання як перший крок в організації будь-якого суб'єктивного процесу.

Цілеспрямованість суб'єктивної організації відображає цільову природу її виникнення, структуру дерева цілей, закладену в основі виокремлення та побудови процесів відповідно до стратегічних, тактичних, оперативних, локальних й часткових цілей, їх підпорядкування загальній меті, оцінку ефективності його здійснення за ступенем її досягнення. Благодійна діяльність — це система добровільних, усвідомлених, цілеспрямованих заходів направлених на розвиток і підтримку соціально-культурної сфери та покращення суспільних відносин як в середині країни так і за її межами.

Справедливість вважається одним із принципів, який визначає взаємовідносини між людьми. А оскільки взаємовідносини людей мають дуже широкий спектр практичної дії, то справедливість стосується розподілу і перерозподілу соціально-матеріальних цінностей.

Багато філософів, починаючи з Платона та Аристотеля, розглядали справедливість як соціальну добродетель. Відомий сучасний філософ Дж. Ролз розглядає справедливість як принцип соціальної організації.

Поняття «справедливість» в першу чергу виникло в людському спілкуванні не як правова, а саме як моральна категорія, як результат формування уявлення людини про поняття добра і зла. В подальшому з розвитком держави і права це поняття знаходило своє відображення в правових нормах. Але і на сьогодні тлумачні словники визначають справедливість перш за все як категорію моралі. Так, «Енциклопедія Бронгауза і Ефрона» визначає справедливість як один з вищих принципів взаємних відносин між людьми [9].

У сучасному суспільстві благодійна діяльність виконує значні соціальні функції та є важливим фактором розвитку соціально-культурної сфери. У зв'язку з цим необхідно сформувати міцну законодавчу базу.

І. П. Васюк,

Інститут права та суспільних відносин,

V курс, група ПЗ-51/11(м),

В. І. Лебеденко,

*науковий керівник, к.ю.н., доцент, професор кафедри
цивільного, господарського та кримінального права*

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ІНВАЛІДІВ-ВІЗОЧНИКІВ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Серед тих, хто займався чи займається цією проблематикою в нашій державі є певні громадські об'єднання, державні установи (Органи соціального захисту), Уповноважений з прав людини та ін.

Важливим елементом в цих питаннях є документи ООН, що вирізняються широкомасштабним, всеохоплюючим підходом до вирішення проблем інвалідності й передусім спрямовані на забезпечення рівних можливостей у житті і діяльності інвалідів. У цих документах перед державами ставляться вимоги вживати всіх необхідних заходів для забезпечення інвалідам умов для їх активної участі в трудовій діяльності і громадському житті, розкриття свого потенціалу. Але часто складається враження, що Міжнародні документи в яких проголошуються права інвалідів та, які закріплені чинним законодавством України — залишаються в першу чергу ніби орієнтиром для нашої держави, а не принципами діяльності.

Взагалі, у цивілізованому світі здоров'я суспільства, обличчя держави, моральний клімат насамперед визначаються ставленням до інвалідів. На сьогодні в Україні нажалі ці пріоритети знаходяться на значно нижчому рівні, а реалізуються на практиці взагалі досить незадовільно та з масою порушень. Причинами цього проблемного явища необхідно вбачати в недосконалості законодавчої бази щодо питань соціального захисту людей з інвалідністю або ж у неефективності механізмів реалізації та контролю за дотриманням вже існуючих норм. І в тому, яку ми приділяємо увагу на нефізичні та нематеріальні причини — такі, як банальне людське нерозуміння та байдужість до місця та ролі людей з особливими потребами у сучасному світі.

Проблематика інтеграції «візочників» несе в собі широкий спектр, як питань так і необхідних методів їх вирішення. Насамперед це стосується соціальної сфери, де різноманітні перепони не дають інваліду повноцінно реалізовувати себе, як особистість. Питання освіти, працевлаштування та перебування в повсякденному житті —

досить хиткі для людей з особливими потребами. Беручи до уваги навіть таку проблему, як доступ інваліда до різних соціальних об'єктів, де людині перебуваючи у візку досить складно пересуватися в «над-рах» міського буття. Громадський транспорт, підземні та пішохідні переходи, доступ до закладів культури, медицини, продовольчої сфери, все це досить складна тема для людини з інвалідністю, особливо візочника.

Звісно, останнім часом почали робитися деякі кроки покращення умов інтеграції інвалідів в суспільстві. Затверджено нові будівельні вимоги щодо будівництва споруд чи реконструкції старих, де вимагається наявність пандусів. Створюються різноманітні центри реабілітації та впроваджуються нові принципи в напрямках освіти. В Україні існує, мабуть єдиний ВНЗ ВМУРоЛ «Україна», що розглядає мотивацію здобуття освіти інвалідом, як одну з головних. Особисто я вважаю, що це хоча б і слабка, але хороша тенденція, яка потребує активного стимулювання і з боку держави, і з боку суспільства, його свідомості та розуміння.

Отже, я бачу, що наразі в Україні відсутня єдина комплексна, а головне, ефективна, стратегія у сфері інтеграції людей з особливими потребами. Багато інвалідів не можуть працевлаштуватися. Приблизно 90% закладів медицини, аптеки, культури і освіти не мають належного рівня забезпечення вільного потрапляння та пересування інвалідів на візках по приміщеннях. Вважаю, що необхідно запроваджувати більш комплексні підходи до кожного поставленого питання, жорсткий контроль дотримання встановлених норм та стимулювання різноманітних програми суспільства щодо сприйняття інвалідів як належних, рівних один до одного в нашій державі і в соціальному житті.

Тільки разом ми маємо можливість змінити та покращити наше майбутнє і забезпечити належний рівень свободи для кожного з нас.

О. В. Гамагін,
*ВНЗ «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»,
Інститут права та суспільних відносин,
V курс, група ПЗ-51/11м*

В. І. Лебеденко,
*науковий керівник, професор кафедри цивільного,
господарського та кримінального права, к.ю.н., доцент*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ЖИТЛО В УМОВАХ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

В умовах існування світової економічної кризи кожна з держав світу розроблює невідкладні заходи, спрямовані на недопущення в державі погіршення якості життя населення, порушення конституційних прав громадян, зокрема права на житло. Крім того, проблема забезпечення громадян житлом залишається однією з найбільш гострих проблем як в Україні, так і світі.

Проаналізувавши праці вітчизняних науковців та вчених з житлового права, враховуючи сучасний етап розвитку Української держави, відмітимо, що аналіз чинного житлового законодавства, направленого на мінімізацію впливу світової фінансової кризи у житловій сфері, нині є актуальним та доцільним.

Право на житло є однією із найважливіших соціальних цінностей, невід'ємним правом кожної людини, закріпленим у Конституції України. Зазначене право тісно пов'язане з обов'язками інших осіб, органів державної влади та місцевого самоврядування щодо створення відповідних умов, охорони, захисту та відтворення житлових прав людини. Конституція України покладає на державу обов'язок створювати умови, за яких кожен громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату згідно з чинним законодавством (ст. 47 Конституції України).

Право на житло є невід'ємним правом кожної людини, яке належить до основних прав та свобод людини, гарантованих Конституцією України; направлене на забезпечення та захист потреб та інтересів людини, є одним із аспектів забезпечення її достатнього життєвого рівня життя.

Цивільне законодавство України передбачає, що громадяни можуть реалізувати право на житло шляхом отримання кредитів у банках та інших фінансових установах для придбання (купівлі) житла. Однак в умовах існування світової економічної кризи спроможність громадян сплачувати за кредитними договорами знижена.

З метою недопущення обмеження та порушення права громадян на житло в умовах економічної кризи парламентом прийнято низку законів. Наприклад, Законом України «Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва» унормовано два нові механізми залучення коштів населення на будівництво житла в нинішніх умовах: оренда житла з викупом та будівництво доступного житла. Будівництво доступного житла передбачає ряд механізмів здешевлення його вартості, а надання державної підтримки дозволить купувати житло громадянам із середнім рівнем доходу.

Для подолання виявлених проблем, необхідно:

- вдосконалити існуючу та розробити нову законодавчу базу у галузі будівництва житла, іпотечного житлового кредитування та інфраструктури ринку житла;

- спростити процедуру відведення земельних ділянок під будівництво житла, в тому числі соціального та доступного для молоді, а також процедури погодження проектнокошторисної документації та отримання дозволів на забудову;

- запровадити нові фінансовоофінансові механізми фінансування будівництва житла;

- вдосконалити існуючі підходи до вирішення проблеми забезпечення громадян житлом та запровадити додаткові інноваційні механізми, які дали б можливість кожній молодій сім'ї придбати житло, тощо.

Т. М. Голинська,
*ВНЗ «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»*

*Інститут права та суспільних відносин,
V курс, група ПЗ-51(м),*

В. І. Лебеденко,
*науковий керівник, професор кафедри цивільного,
господарського та кримінального права, к.ю.н., доцент*

ПРОГАЛИНИ В ПРАВІ

Поняття пробілу в праві, а також критерії їх встановлення, тісно співвідносяться з категоріями правової і політичної надбудови. Це питання в своїй науковій роботі «Прогалини в праві» досліджував Лазарєв А. Є. Оскільки поняття пробілу в праві не однозначно трактується, природно, що існують різні класифікації. Так, Панов В. С. розділяє по галузях, і частка істини в цьому, як не дивно, є.

Прогалини — це, в кінцевому рахунку, дефекти системи права, коли відсутні окремі норми і цілі їх сукупності. Трапляються випадки, коли потрібно знайти норму права, що регулює конкретні суспільні відносини, а виявляється, що такої норми немає. Подібна ситуація в теорії права отримала назву «прогалини в праві», тобто відсутність юридичного врегулювання конкретних суспільних відносин у тому випадку, коли таке врегулювання необхідно.

Як вихід із такої ситуації є два варіанти: перший полягає в прийнятті органом правового акта, що регулював би дане питання. Однак цей процес є тривалим і складним. Тому для оперативного рішення застосовується другий варіант, що полягає в аналогії закону і аналогії права. Аналогія закону — це застосування для регулювання даних відносин закону, що регулює аналогічні відносини. Аналогія права — це вирішення конкретних питань, з використанням при цьому загальних ідей і принципів права, коли відсутні акти, що регулюють як конкретні відносини, так і аналогічні їм. Однак варто пам'ятати, що рішення, прийняті на підставі аналогії права або аналогії закону, не можуть відігравати роль загальної норми права, яка застосовується для всіх. Воно стосується винятково даного конкретного випадку.

Крім аналогій закону і права, прогалини в праві усуваються ще одним способом — постійним застосуванням того чи іншого припису із суміжної галузі права, що регулює подібні відносини.

За наявності прогалини в галузі кримінального законодавства і законодавства про адміністративні правопорушення виходом для юриста-практика є відмова у порушенні провадження в справі, тобто ухвалення виправдувального рішення. Юрист-практик у такому разі повинен керуватися принципом, відомим ще з часів римського права: «Немає злочину і немає вини, немає покарання і немає стягнення, якщо немає закону».

Ми живемо в ситуації, коли законодавці, правотворчі органи не встигають швидко змінюються реаліями буття, що надзвичайно ускладнює працездатне функціонування підприємств.

У тому, що стосується податкового законодавства, то свобода творчості економістів та юристів не обмежена практично нічим. Як показує практика, рідкісний запитання цій галузі має однозначну і недвозначне рішення. У цьому випадку підприємства та організації, вдаючись до допомоги юристів, заздалегідь видають бажаного трактування, не належним чином врегульованого питання господарського обороту.

На мою думку, проблема механізму заповнення законодавчих прогалин у тому, що законодавча влада не взмозі в одну мить вирішити величезний спектор питань. Із плином часу зростає кількість цих питань, а одже весь час тільки не звужується, але і зростає спектор прогалин законодавства.

Конвенція ООН про права інвалідів (КПІ) відбиває глибокі зрушення, що сталися останнім часом у процесі подолання прогалин в праві стосовно захисту прав інвалідів. Вона прийшла на заміну благодійно-медичній моделі, що домінувала раніше, стверджуючи нову систему поглядів на людей з інвалідністю як на власників прав — таких само прав людини, як і решта людства. Конвенція ООН є ідейною основою діяльності Фонду прав інвалідів (ФПІ) і наповнює змістом цілі в довгостроковій перспективі розвитку законодавства стосовно прав інвалідів.

Н. В. Гриценко

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

З боку держави громадяни можуть отримувати соціальне забезпечення у вигляді пенсій та державних соціальних допомог. Цей соціальний захист регулюється законами України.

«Інвалід — особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, травмою (її наслідком) або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що призводить до обмеження нормальної життєдіяльності, викликає в особи потребу в соціальній допомозі і посиленому соціальному захисті, а також виконання з боку держави відповідних заходів для забезпечення її законодавчо визначених прав».

«Ці люди чекають не декларацій, а допомоги». За словами О. Зінченка, мова йде про запровадження реальних, продуманих та дієвих соціальних програм. Протягом минулого року було прийнято 33 закони, 14 указів Президента України, понад 70 постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, які в тій чи іншій мірі стосуються сфери життєдіяльності цих людей. Завершуючи свій виступ міністр праці та соціальної політики з впевненістю відзначив, що проведення в Україні «Року» людей з інвалідністю стало важливою подією і набуло широкого громадського резонансу та активної підтримки в суспільстві. Проблеми, з якими стикаються інваліди вперше були висвітлені у Всесвітній програмі дій щодо інвалідів Організації Об'єднаних Націй.

Суб'єкти, що надають соціальні послуги — державні та комунальні спеціалізовані підприємства, установи та заклади соціального обслуговування, підпорядковані центральним, місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування (далі — державні та комунальні суб'єкти), юридичні особи, створені відповідно до законодавства, які не мають на меті отримання прибутку (далі — недержавні суб'єкти), фізичні особи. Звернутись потрібно до територіального центру управління праці та соціального захисту за місцем проживання. (Закон України «Про соціальні послуги», стаття 1). «Дитина-інвалід, особа віком до 18 років (повнолітня) зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що призводить до обмеження нормальної життєдіяльності та

викликає необхідність надання їй соціальної допомоги та захисту». (Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», стаття 1). «Правова абетка» підготовлена в рамках проекту «Від соціального захисту — до забезпечення прав», який реалізується ВГСПО «Національна Асамблея інвалідів України».

Державне управління в галузі забезпечення соціальної захищеності інвалідів здійснюється центральним органом виконавчої влади з питань праці та соціальної політики, Міністерством охорони здоров'я України та органами місцевого самоврядування.

З боку держави громадяни можуть отримувати соціальне забезпечення у вигляді пенсій та Указ Президента України «Про заходи щодо створення сприятливих умов для забезпечення соціальної, медичної та трудової реабілітації інвалідів» від 27 грудня 2005 року N 1845/2005. Указ Президента України «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» від 18 грудня 2007 року № 1228/2007 Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів України»: Стаття 23. Державою визнається дактильно-жестова мова як засіб міжособового спілкування, а також як засіб навчання інвалідів з вадами слуху. Правовий статус та сфера застосування дактильно-жестової мови визначаються законодавством України.

Отже, інвалідам по слуху забезпечується доступ до засобів масової інформації шляхом титрування та здійснення сурдоперекладу на дактильно-жестову мову глухих інформаційних і тематичних телепрограм, кіно-, відеофільмів у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України».

Н. М. Демчишин,
*здобувач кафедри конституційного, адміністративного та
фінансового права Університету «Україна»*

ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

На рубежі XX—XXI століть відбулись значні науково-технічні та суспільні зміни. Наслідком активного розвитку фармацевтичного ринку стало значне збільшення асортименту лікарських препаратів та виробів медичного призначення. Все більш важливе місце в орга-

нізації ефективної фармацевтичної допомоги стали посідати сучасні технології торгівлі та маркетингові заходи. Суттєво змінився зміст фармацевтичної діяльності та параметри оцінки якості лікарських засобів. Ефективність, доступність та раціональність використання ліків при оцінці якості надання фармацевтичної допомоги стали розглядатися комплексно як взаємопов'язані показники. На організацію фармацевтичної діяльності стали все більше впливати правові, ринкові та соціальні фактори. Автори наукових досліджень в галузі фармацевтики все частіше звертають увагу на проблему «асиметрії інтересів», що виникає між провізором та відвідувачем аптеки. Вона пов'язана, в першу чергу, з економічною зацікавленістю надавачів фармацевтичних послуг у збільшенні обсягів продаж і препаратів окремих терапевтичних груп, які активно позиціонуються на фармацевтичному ринку. В зв'язку з цим виникає необхідність вдосконалення нормативно-правового регулювання надання фармацевтичних послуг населенню України, які повинні здійснюватись не лише з урахуванням внутрішніх факторів, а й зовнішніх, наприклад міжнародних вимог та норм.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку фармації та суспільства основним завданням фармацевтичної служби є забезпечення населення кваліфікованою та своєчасною фармацевтичною допомогою (послугою) згідно з діючими міжнародними стандартами «Належної фармацевтичної практики».

Фармацевтична допомога є комплексним поняттям, яке має фармацевтичний (спеціальний), ринково-економічний та соціальний зміст.

На думку фахівців в галузі фармації, фармацевтична допомога — це комплекс фармацевтичних (спеціальних) організаційно-інформаційних, та соціально-економічних заходів, спрямованих на збереження здоров'я та життя людини, профілактику та лікування з метою усунення фізичних і як наслідок моральних страждань людей незалежно від їх соціального та матеріального статусу в суспільстві, національної приналежності, віросповідання, громадянства, віку, статі, сексуальної орієнтації.

Таке визначення зроблено на підставі ґрунтовного аналізу змісту та вимог:

— «Належної аптечної практики», затвердженої на асамблеї ВООЗ у 1996 р.;

— «Декларації про розвиток прав пацієнтів в Європі» (Амстердам, 1994 р.);

— Всесвітньої медичної асоціації, ММФ, Міжнародної організації споживачів, відповідних декларацій ВООЗ та інших всесвітніх організацій;

— Конституції України та інших нормативно-правових актів, що формують основу законодавства про охорону здоров'я населення;

— Етичного кодексу фармацевта (Code of Ethics for Pharmacists FIP), розробленого ММФ.

Фармацевтичну допомогу можна класифікувати за такими критеріями: тип надання (амбулаторна та стаціонарна спеціалізована); обсяг надання; характер сплати вартості наданої фармацевтичної допомоги.

Особливе місце у фінансовому забезпеченні підтримки належного рівня фармацевтичної допомоги повинні займати державні кошти, спрямовані на реалізацію національних проектів, або цільових програм.

Ефективна реалізація вищезазначених завдань неможлива за умов хронічного дефіциту державних фінансових ресурсів в галузі охорони здоров'я та фармації зокрема. В зв'язку з цим потребує системного перегляду правовий механізм фінансового забезпечення фармацевтичної служби в Україні, її організаційної структури, з метою залучення альтернативних джерел фінансування.

Загальновідомо, що довге існування правового вакууму щодо надання фармацевтичних послуг, а також відсутність спеціальних активів, необхідних для ухвалення конкретних рішень в особливо складних нестандартних ситуаціях, норм етико-естетичного характеру, стали причиною справжнього беззаконня в медицині та фармації і є вагомим чинником перешкоджаючим збереженню і покращенню здоров'я людини в Україні.

Т. М. Жабченко,

група ПЗ-41, IV курс, Інститут права та суспільних відносин

Л. В. Сенченко,

науковий керівник, к.ю.н.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ТА УМОВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Працевлаштування інвалідів на даний час є актуальною темою і великою проблемою в нашому суспільстві.

Відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» з метою реалізації творчих і виробничих здібностей людей з інвалідністю та з урахуванням індивідуальних програм реабілітації їм забезпечується право працювати на підприємствах, в установах, організаціях, а також займатися підприємницькою та іншою трудовою діяльністю, яка не заборонена законом.

Підприємства, установи і організації за рахунок коштів Фонду соціального захисту інвалідів або за рішенням місцевої ради за рахунок власних коштів, у разі необхідності, створюють спеціальні робочі місця для працевлаштування інвалідів, здійснюючи для цього адаптацію основного і додаткового обладнання, технічного оснащення і пристосування з урахуванням обмежених можливостей інваліда.

Відмова в укладенні трудового договору або в просуванні по службі, звільнення за ініціативою адміністрації, переведення інваліда на іншу роботу без його згоди з мотивів інвалідності не допускається, за винятком випадків, коли за висновком медико-соціальної експертизи стан його здоров'я перешкоджає виконанню професійних обов'язків, загрожує здоров'ю і безпеці праці інших осіб, або продовження трудової діяльності чи зміна її характеру та обсягу загрожує погіршенню здоров'я інвалідів.

Забезпечення прав людей з інвалідністю на працевлаштування та оплачувану роботу, в тому числі з умовою про виконання роботи вдома, здійснюється шляхом їх безпосереднього звернення до підприємств, установ, організацій чи до державної служби зайнятості. Підбір робочого місця здійснюється переважно на підприємстві, де настала інвалідність, з урахуванням побажань людини з інвалідністю, наявних у нього професійних навичок і знань, а також рекомендацій медико-соціальної експертизи.

Особам з інвалідністю, які не мають змоги працювати на підприємствах, в установах, організаціях, державна служба зайнятості сприяє у працевлаштуванні з умовою про виконання роботи вдома.

Звільнення працівника з інвалідністю за ініціативою адміністрації, переведення на іншу роботу без його згоди з мотивів інвалідності не допускається, за винятком випадків, коли за висновком МСЕК стан його здоров'я перешкоджає виконанню ним професійних обов'язків, загрожує здоров'ю і безпеці праці інших осіб, або коли продовження трудової діяльності чи зміна її характеру та обсягу загрожує погіршенню стану здоров'я особи.

Однак, законодавство не забороняє звільняти з роботи працівників з інвалідністю з причин не пов'язаних з інвалідністю — прогул,

порушення трудової дисципліни тощо. Відповідно до ст. 42 Кодексу законів про працю України працівники, які отримали на підприємстві, в установі, організації трудове каліцтво або професійне захворювання, мають переважне право на залишення на роботі при скороченні штату або чисельності працівників, якщо за кваліфікацією та продуктивністю праці вони не поступаються іншим працівникам.

Підприємство (не бюджетне) враховує інваліда у квоту, за якою на підприємстві мають працювати не менш як 4% інвалідів від штатної чисельності працюючих, і не платить до Фонду інвалідів штраф за відсутність працевлаштованих інвалідів у розмірі річної середньої заробітної плати по підприємству за кожного не працевлаштованого інваліда.

Отже, особи з інвалідністю мають право на якісну освіту та на працевлаштування, без їхньої згоди їх не мають права переводити чи звільняти з роботи, також вони мають повне право обирати місце роботи за власним бажанням.

К. Ю. Келембет,
Університет «Україна»

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

В Україні 2,6 мільйона людей живуть з інвалідністю, більше ніж половина з них у працездатному віці. Працює наразі кожен третій із тих, хто перебуває у працездатному віці. На жаль, не всі можуть скористатися своїм правом на працю, оскільки на їхньому шляху до роботи постають архітектурні, транспортні, комунікаційні та психологічні бар'єри. Зайнятість є однією зі сфер створення рівних можливостей для осіб з інвалідністю. Саме тому, надаючи роботу таким працівникам, роботодавець не тільки виконує норму закону щодо працевлаштування інвалідів, забезпечує себе ефективними працівниками, а й допомагає цим людям бути рівноправними членами суспільства.

Будь-яка людина, що має будь-яку групу інвалідності, має право на працю. Всі громадяни України мають рівні конституційні права та свободи і є рівними перед законом. Кожна людина має право на працю, що передбачає можливість заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Працевлаштування людини з інвалідністю і виконання нею своїх робочих обов'язків наштовхується на низку перешкод. Причини цього швидше пов'язані з тим, як організовано роботу, та зі ставленням роботодавців, аніж з інвалідністю цих людей.

Загальні особливості, які необхідно враховувати при працевлаштуванні людини з інвалідністю:

1. Індивідуальний режим прийому медикаментозної терапії.
2. Індивідуальний режим харчування.
3. Потреба в індивідуальному темпі виконання роботи.
4. Обмеження в пересуванні.

5. Можливість використання спеціальних допоміжних засобів та пристроїв, що частково компенсують функціональні обмеження або покращують умови праці (кондиціонер, ортопедичне крісло, посилення освітлення, лупа, протишумові вкладиші, навушники, шоломи, клавіатура зі шрифтом Брайля тощо).

Люди з інвалідністю можуть бути такими ж ефективними працівниками, як і всі інші, якщо при працевлаштуванні врахувати стан їхнього здоров'я та уважно поставитися до підбору професії, місця роботи й робочих функцій. При цьому працевлаштування дасть людині не лише заробіток, а й інші блага такі як спілкування, можливість самореалізації та кар'єри, певний соціальний статус, наповненість життя тощо.

Л. В. Крушевська,

Інститут права та суспільних відносин,

VI курс, група ПЗ-61,

В. І. Лебеденко,

*науковий керівник: к. ю. н., доцент професор кафедри
цивільного, господарського та кримінального права*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ ІНВАЛІДІВ

Серед численних нормативно-правових актів в Україні щодо питань правового регулювання охорони праці інвалідів провідними є Кодекс законів про працю України, Закони України «Про охорону праці», від 14 жовтня 1992 р.; «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», від 21 березня 1991 р.; «Про реабілітацію інвалідів в Україні», від 6 жовтня 2005 р.

Метою нашої роботи є потреба проаналізувати, які саме чинники обумовлюють особливості правового регулювання праці такої категорії працівників, як особи зі зниженою працездатністю.

Вивченням даної проблеми займалися такі вчені, як О. С. Пашков, О.Роїна, Ю. П. Дмитренко.

Згідно зі ст. 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки та перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Особи із зниженою працездатністю володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і обов'язків. Відповідно до ст. 1 Закону України від 21 березня 1991 р. «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» дискримінація інвалідів заборонена і переслідуються законом.

Інвалідами вважаються особи із стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, наслідком травм, або з уроджевними дефектами, що призводять до обмеження життєдіяльності, необхідності в соціальній допомозі і захисті. Як міра втрати здоров'я інвалідність визначається шляхом експертного обстеження в органах медико-соціальної експертизи Міністерства охорони здоров'я України згідно Положення про порядок організації та проведення медико-соціальної експертизи втрати працездатності.

Кабінет Міністрів України 3 травня 1995 р. прийняв постанову № 314 «Про організацію робочих місць та працевлаштування інвалідів» і затвердив Положення про робоче місце інваліда і про порядок працевлаштування інвалідів.

Підприємства, незалежно від форм власності і господарювання, які використовують працю інвалідів, зобов'язані створювати для них умови праці з урахуванням індивідуальних програм реабілітації та забезпечувати інші соціально-економічні гарантії, передбачені законодавством.

Частина перша ст.172 КЗпПУ не зобов'язує безпосередньо роботодавця забезпечувати умови для використання праці інвалідів, а відсилає до спеціального законодавства, яке повинне регулювати відповідні суспільні відносини.

Безумовний обов'язок власника забезпечити відповідно до медичних рекомендацій перепідготовку і працевлаштування інваліда,

встановлення пільгових умов і режиму роботи впливає із частини п'ятої ст. 6 Закону «Про охорону праці».

Забороняється залучати інвалідів без їх згоди до надурочної роботи, а також роботи в нічний час, ч. 2 ст. 172 КЗпП відсилає до ст. 55 і 63 КЗпП, які не допускають залучення інвалідів до надурочної та нічної роботи, якщо це суперечить медичним рекомендаціям, навіть за наявності згоди працівника.

Інваліди в Україні володіють повнотою усіх прав, а щодо їх працевлаштування, створення належних і безпечних умов праці законодавством встановлено певні гарантії. З метою реалізації творчих і виробничих здібностей інвалідів та з урахуванням індивідуальних програм реабілітації інвалідам надано право працювати на підприємствах, в установах, організаціях із звичайними умовами праці, в цехах і на дільницях, де застосовується праця інвалідів.

Таким чином, можна зробити кілька висновків. Вирішення проблеми забезпечення прав інвалідів як однієї з найвразливіших верств населення на сьогоднішній день є доволі актуальним в Україні як на науковому, так і на практичному рівні. Практика реалізації більшості положень нормативно-правових актів щодо інвалідів в Україні ускладнюється з багатьох причин, серед яких і неякісна робота державних органів і, насамперед, неготовність самого суспільства визнати рівність прав інвалідів з правами усіх інших людей.

А. В. Курбатова,
група ПЗ-21, спеціальність «Правознавство»,
Інститут права та суспільних відносин
Є. В. Сердюк, *науковий керівник*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ІНВАЛІДІВ ЯК ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Громадяни з інвалідністю є серед усіх верств населення будь-якого суспільства. Це люди з такими вадами здоров'я, як ураження опорно-рухового апарату та центральної і периферичної нервової системи; психічними захворюваннями та розумовою відсталістю; ураженнями органів слуху та зору; ураженнями внутрішніх органів; онкологічними захворюваннями. Кількість осіб з особливими потребами постійно зростає, хоча причини і наслідки інвалідності можуть бути різними: зумовленими як неоднаковими соціально-економічними

обставинами, так і різним ступенем забезпечення державами добробуту своїх громадян. Нині можна говорити про глобальний характер проблеми інвалідності — в усьому світі ті чи інші можливості обмежено приблизно в кожній десятій людини (650 млн. людей), з них майже 470 млн. осіб працездатного віку.

Для України проблема соціального захисту інвалідів є особливо значущою у зв'язку зі стійкою тенденцією до зростання частки інвалідів у загальній структурі населення. Якщо на початку 90-х рр. минулого століття загальна чисельність інвалідів в Україні становила близько 3% усього населення, або 1,5 млн. осіб, то в 2008 р. їх чисельність дорівнювала 2,65 млн. осіб, у тому числі 122,6 тис. дітей-інвалідів, тобто частка осіб цієї категорії в загальній структурі населення становить 5,3% усього населення, відповідно їх кількість зросла майже в 1,6 рази. Збільшення кількості людей з інвалідністю зумовлене суперечливим соціально-економічним розвитком українського суспільства, який знизив рівень життя більшості людей, незадовільним станом системи охорони здоров'я, недостатньою безпекою та охороною праці, низьким рівнем екологічної культури, наявністю різноманітних катаклізмів — природних, екологічних, воєнних, зокрема наслідки Другої світової війни, війн в Афганістані та на інших територіях, Чорнобильської катастрофи. Рівень державного соціального захисту осіб з обмеженими можливостями є відображенням рівня розвитку суспільства в цілому. Протягом останніх десятиріч у світі відбулися суттєві зміни стосовно ставлення до інвалідів. Основою цих змін є визнання рівності прав інвалідів на повноцінне життя в суспільстві та створення державами реальних умов для реабілітації та соціальної інтеграції інвалідів. Якщо раніше їх основу становили здебільшого мотиви милосердя до інвалідів, то нині — стан дотримання їх прав. Обов'язком держави і суспільства є забезпечення належного соціального захисту і підтримки, соціальної інтеграції, створення рівних можливостей для самореалізації, повноцінного життя, здобуття освіти і працевлаштування, долучення інвалідів до духовного, культурного, спортивного життя. Слід зазначити, що від радянських часів в українському суспільстві лишився поганий спадок: громадськість вважала, що про інвалідів турбується держава, але держава була не в змозі забезпечити належний рівень соціального захисту. Політика щодо інвалідів була переважно пасивною — матеріальна підтримка, державні пенсії, можливість працювати на спеціалізованих підприємствах організацій інвалідів. Особи з обмеженими можливостями були позбавлені доступу до багатьох соціальних благ нарівні зі

здоровими людьми. Інваліди й досі стикаються зі зневагою, забобонами і страхами, які впродовж історії людства стримували соціальний розвиток цієї категорії членів суспільства та ізолювали їх від нього. Перехід до ринкових відносин та побудова соціальної держави в Україні детермінували нові підходи до соціального захисту інвалідів, які полягають у створенні цілісної системи на сучасних принципах. Приєднання до міжнародних норм права, ратифікація Україною конвенцій МОП переорієнтовує політику щодо інвалідів до суспільно визнаних стандартів, яких дотримуються високо розвинуті цивілізовані країни, здійснює гармонізацію вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів, створює спеціалізовані реабілітаційні установи та безбар'єрне середовище тощо. Ринкова економіка розширює підходи до надання соціальних послуг та утримання центрів обслуговування інвалідів. Наше суспільство поступово усвідомлює, що саме йому потрібно пристосовуватись до потреб інвалідів, а не навпаки.

Т. І. Левінська,
*група ПЗ-51/11(м), V курс, Інститут права
та суспільних відносин*
Л. В. Сенченко,
науковий керівник, к.ю.н.

РОЗВИТОК ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У СФЕРІ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

У реаліях побудови демократичного суспільства принцип верховенства права передбачає гарантії забезпечення прав і свобод громадян України. На підтвердження цього принципу існують гарантії організаційно-правового характеру, які спеціально спрямовані на охорону Конституції, законів нашої держави та забезпечення реальності використання громадянами своїх прав, свобод і виконання ними обов'язків.

Гарантії можна розглядати і як своєрідну групу прав громадян, які сприяють реалізації та охороні й захисту їхніх прав, свобод і виконанню ними обов'язків. Ці права мають подвійний характер, тому що виступають і як права, і як гарантії. Такими гарантіями в сфері виконавчої влади є право на звернення до органів державного

управління, право на відшкодування збитків, заподіяних незаконним рішенням, діями або бездіяльністю органів виконавчої влади та їх посадових осіб, право користування передбаченими законом пільгами тощо. Здійснюючи названі права, громадяни власними діями сприяють забезпеченню свого адміністративно-правового статусу.

Важливою гарантією прав і свобод громадян є питання відшкодування збитків, які були заподіяні в результаті незаконного притягнення до адміністративної відповідальності та незаконного накладання адміністративного стягнення. Звідси випливає, що в інших випадках збитки відшкодовуються на загальних підставах шляхом звернення до суду. Для захисту своїх прав і свобод громадянам надано також право оскарження дій чи бездіяльності органів виконавчої влади.

Разом із тим можна виділити дві групи суб'єктів, які наділені окремим адміністративно-правовим статусом. Перша група — це Герої Соціалістичної Праці, Герої Радянського Союзу, Герої України та інваліди Великої Вітчизняної війни. Друга група — це громадяни, які мають встановлені законодавством пільги (до цієї категорії належать також особи з інвалідністю). Їх звернення розглядають у першочерговому порядку.

Турбота про осіб з особливими потребами — справа важлива. Соціальне становище та захист осіб з особливими потребами регулюються безпосередньо 15 законами України. Зокрема, це закони «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»; «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», а також укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, в яких певною мірою враховано міжнародні правові документи з цієї проблеми.

Певними гарантіями прав і свобод громадян є:

- а) відповідальність посадових осіб державних органів;
- б) відшкодування матеріальних та моральних збитків, заподіяних незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державного управління та їх посадовими особами під час виконання ними своїх повноважень, що прямо передбачено ст. 56 Конституції України.

Адже посилення правозахисної спрямованості виконавчої влади є неможливим без розвитку й удосконалення державного контролю у сфері виконавчої влади. Актуалізація цих проблем обумовлена політичними й соціально-економічними процесами, що відбуваються в державі.

Отже, враховуючи все вище сказане можна зробити висновок, що побудова правової держави як найефективнішого інструменту захисту осіб з особливими потребами та їх особистих прав і свобод, можлива лише за умов безпосередньої участі суспільства у формуванні норм і цінностей державного законодавства.

І. В. Лотоцька,

*У курс, Інститут права та суспільних відносин,
Університет «Україна»*

О. М. Хіміч,

*науковий керівник, к.ю.н., доцент кафедри цивільного,
господарського та кримінального права*

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ІНВАЛІДІВ В УКРАЇНІ

Усвідомлення соціальної цінності людини і громадянина визначає Україну як соціальну державу. Одним із пріоритетів сучасної соціальної політики є реабілітація інвалідів. Особлива увага до проблем інвалідів та їхнього соціального захисту зумовлена тим, що в зв'язку з катаклізмами останніх років, їх кількість у нашій країні значно зросла.

Створення рівних з іншими членами суспільства можливостей для реалізації інвалідами політичних, економічних, соціальних і культурних прав і свобод, якомога повного розвитку їх індивідуальних здібностей та задоволення особистих потреб є об'єктивними передумовами становлення сучасної системи реабілітації інвалідів. Комплексний підхід до забезпечення незалежної життєдіяльності інвалідів підвищує значимість наукових досліджень загальнотеоретичних питань з реабілітації інвалідів.

Формування вітчизняної системи реабілітації інвалідів почалося після проголошення незалежності України з прийняття Закону «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (21.03.1991 р.). Першим українським посібником з теорії деяких питань реабілітації інвалідів є «Право соціального забезпечення в Україні» І. М. Сироти, в якому обґрунтовано поняття інвалідності, пенсій по інвалідності, розкривається порядок забезпечення деяких категорій інвалідів допомогою та пільгами.

Реабілітаційні заходи в грошовому вигляді є основним джерелом засобів до існування інвалідів і займають центральне місце в системі

реабілітації інвалідів (пенсії, допомоги, компенсації, страхові виплати). Визначено, що пенсії з інвалідності пов'язані з трудовою діяльністю інваліда, в зв'язку з чим поділяються на трудові і соціальні, які призначаються за умов і в порядку, передбачених законодавством, у разі встановлення медичним органом інвалідності внаслідок повної або часткової втрати здоров'я, щомісячно у грошовому виразі зі спеціально створених державою фондів на тривалий час або постійно. Допомоги інвалідам характеризуються як соціальні, періодичні або разові виплати у встановлених законом випадках з метою їх матеріальної підтримки. Компенсації — це грошові виплати, які сплачуються у передбачених законодавством випадках (за невикористану путівку, на технічне обслуговування тощо). Страхові виплати — це грошові суми Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві застрахованому, який став інвалідом у разі настання страхового випадку

Реабілітаційні заходи з соціальної реабілітації інвалідів в натуральному вигляді — це надання інвалідам безкоштовно або на пільгових умовах різноманітного виду реабілітаційних заходів на підставі відповідних юридичних фактів у об'ємі і в порядку, передбаченому законом. Норми права, які регулюють правові питання надання реабілітаційних заходів щодо соціальної реабілітації інвалідів, особливо в натуральному вигляді, містяться в різних нормативно-правових актах неоднакової юридичної сили, що вимагає застосування аналогії права.

В. І. Малишенко,
*ВНЗ «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
Інститут права та суспільних відносин,
V курс, група ПЗ-51/11 м*

В. І. Лебеденко,
*науковий керівник, професор кафедри цивільного,
господарського та кримінального права, к.ю.н., доцент*

ПРАВА ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Генеральна Асамблея ООН у грудні 2006 року прийняла Конвенцію про права інвалідів, яка була відкрита для підписання 30 березня 2007 року. Конвенція передбачає основні стандарти забезпечення

та захисту прав людей з інвалідністю. Згідно з цими стандартами люди з інвалідністю повинні бути повноправно включені в загальний соціальний процес. При цьому, в центрі уваги знаходиться тепер вже не інвалідність, а сама людина з інвалідністю, яка має бути здатна, наскільки це можливо, самостійно жити в суспільстві. Конвенція про права інвалідів вступила в силу 3 травня 2008 року.

Зазначеними проблемами займалися: Романом Семешко, Лариса Байда, Наталія Скрипка, Олег Лепетюк.

Очевидними проблемами є:

- відсутність розроблених механізмів розвитку та фінансування системи інклюзивної освіти;
- відсутність освітніх державних стандартів та програм для дітей з розумовою відсталістю (окрім дітей з легкою розумовою відсталістю);
- реалізація людьми з інвалідністю права на отримання вищої освіти;
- відсутність на законодавчому рівні механізмів контролю за дотриманням ВНЗ вимог доступності до відповідної інфраструктури. Інша перешкода — існуючий список медичних протипоказань, затверджений МОЗ;
- відсутність системи підготовки кадрів та адаптованості мережі дошкільних установ за наявності норм, які передбачають створення спеціальних програм у галузі дошкільної освіти.

Шляхи розв'язання проблеми:

1. Найбільш оптимальним є включення до спеціального Закону визначення поняття «інвалідність» у відповідності до Конвенції ООН про права інвалідів.
2. Підписати та ратифікувати Конвенцію ООН про права інвалідів і Факультативний протокол до неї.
3. Розробити та прийняти змни до законодавства з метою приведення його у відповідність з вимогами Конвенції ООН про права інвалідів. Існує необхідність закріплення практичних механізмів реалізації основних «стандартів» в сфері захисту прав інвалідів.
4. Необхідно прийняти Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування».
5. Доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення та Кримінальний кодекс України нормами, які би передбачали накладення штрафних санкцій на керівників підприємств, установ та організацій, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, що не забезпечують реалізацію закріплених

у законодавстві норм щодо соціального, правового та іншого захисту інвалідів (наприклад, у питаннях створення доступу до необхідної інфраструктури, медіа-ресурсів та ін.).

6. Установити допустимі стандарти щодо навчання осіб, які мають фізичні вади або психічні розлади, що будуть гарантувати їх рівень розвитку для участі в суспільних процесах:

— визначити обов'язкову квоту прийняття інвалідів до вищих навчальних закладів, закріпивши відповідні норми в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту»;

— розробити державні стандарти освіти для дітей з розумовою відсталістю, визначивши основні критерії та категорії психічних розладів, а також адаптувати навчальні програми до них;

— передбачити створення при вищих навчальних закладах відповідної бази для навчання інвалідів з психічними розладами, вадами слуху та зору (матеріальна база, навчальна література, кадрово-педагогічне забезпечення).

9. Розробити заходи Міністерства охорони здоров'я, у яких передбачити механізми стимулювання, у тому числі й фінансового характеру, щодо психосоціального та реабілітаційного підходів лікування осіб з психічними розладами;

10. Розробити та затвердити цільову Державну програму щодо надання психіатричної допомоги, передбачивши:

— первинні профогляди спеціалістами в середніх загальноосвітніх школах;

— кадрове забезпечення дитячими психіатрами центральних районних лікарень;

В. Г. Манько,

*начальник відділу внутрішніх і зовнішніх зв'язків
Всеукраїнського центру професійної реабілітації інвалідів*

СПРИЯННЯ У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ ІНВАЛІДІВ НА СПЕЦІАЛЬНІ РОБОЧІ МІСЦЯ

Спеціальне робоче місце інваліда — окреме робоче місце або ділянка виробничої площі, яка потребує додаткових заходів з організації праці особи з урахуванням її індивідуальних функціональних можливостей, обумовлених інвалідністю, шляхом пристосування основного і додаткового устаткування, технічного обладнання тощо.

За сприяння Міжнародної організації праці протягом 2010 року в Україні проводився перший етап апробації проекту «Соціальна інтеграція людей з інвалідністю шляхом доступу до зайнятості», який виявив організаційні проблеми у створенні спеціальних робочих місць для інвалідів. Це, насамперед: 1) відсутність в Україні фахівців-технологів з обладнання спеціальних робочих місць, які б мали необхідний рівень компетенції з цієї проблематики і несли відповідальність за експлуатацію людиною цього обладнання і пристроїв у кожному окремому випадку; 2) залишається відкритим питання подальшої долі цього обладнання і пристроїв у разі розірвання трудової угоди з роботодавцем особи з інвалідністю, яка використовувала спеціальне робоче місце.

Попри зазначені вище організаційні труднощі і неузгодженості, службам зайнятості спільно з фондами, які опікуються зайнятістю інвалідів, в рамках проекту Міжнародної організації праці створено певну кількість спеціальних робочих місць, які сьогодні успішно використовуються особами з обмеженими фізичними можливостями переважно мешканцями Чернігівської області.

Оснащення спеціальних робочих місць для інвалідів здійснюється з врахуванням професії інваліда, характеру виконуваних робіт, групи інвалідності, характеру функціональних розладів і обмеження здатності до трудової діяльності, рівня спеціалізації робочого місця, механізації і автоматизації виробничого процесу.

Особа з інвалідністю може трудитися як в звичайних виробничих умовах — на підприємствах, в установах, організаціях, в тому числі з обмеженнями (за обсягом роботи, за тривалістю робочого дня, тижня), відповідно до рекомендацій ІПР так і в спеціально створених умовах.

Організаційною основою створення умов праці для інваліда є спеціальне робоче місце — робоче місце яке також включає адаптацію основного і допоміжного обладнання, технічного та організаційного оснащення, додаткового оснащення і забезпечення технічним пристосуванням з урахуванням індивідуальних можливостей інвалідів.

Спеціальні робочі місця можуть створюватися:

- в індивідуальному порядку для конкретного інваліда відповідно з рекомендаціями, викладеними в ІПР інваліда на підприємствах, в організаціях і установах загального типу, вдома;

- організовано, у вигляді створення спеціалізованих дільниць, цехів і підприємств, спеціально створених для працевлаштування інвалідів з явно вираженими порушеннями функцій організму.

Спеціалізовані дільниці і цехи можуть створюватися як на підприємствах загального типу, так і на підприємствах громадських організацій інвалідів.

На спеціалізованих підприємствах (цехах, дільницях), де застосовується праця інвалідів створюються особливі умови і режим праці, які забезпечують раціональне працевлаштування інвалідів у відповідності з їх трудовими можливостями, їх повну чи часткову професійну і соціально-трудова реабілітацію. При створенні спеціальних робочих місць (індивідуальних чи організованих) обов'язково враховуються загальні вимоги до доступності будівель, споруд і навколишніх територій.

Л. Мединська,
*здобувач кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права Університету «Україна»*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Як відомо, будь-які соціальні та економічні негаразди в першу чергу позначаються на незахищених верствах населення, а саме — дітях. Недаремно Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй у листопаді 1989р. затвердила Конвенцію про права дитини, яка набула чинності 2 вересня 1990 року як юридично обов'язків документ і була ратифікована з моменту прийняття 174 країнами.

У даному питанні, на основі вивчення та узагальнення вітчизняної і зарубіжної літератури, ми проаналізуємо позитивний досвід організації фінансового та соціального захисту дітей в зарубіжних країнах.

У західних демократичних країнах побутує думка, згідно якої кожна людина не повинна голодувати, бути бездомною чи не мати чогось життєво необхідного просто із-за низького доходу.

У США вперше думка про відповідальність генерального уряду за забезпечення цих життєвих потреб прозвучала в Новому курсі Франкліна Рузвельта.

Виходячи з концепції допомоги багатодітним сім'ям, в багатьох країнах одразу ж по війні з'явилися програми винагород на дітей. Їхнім призначенням була підтримка сімейного прибутку в економічно важкі часи та допомога розвитку концепції сімейної політики.

У період 1970-х років більш цілеспрямовані програми почали ідентифікувати скоріше як винагороди на дітей, ніж допомоги багатодітним сім'ям. Тоді ж багато країн почали використовувати податкові субсидії разом із трансфертними програмами для надання винагороди.

Програми трансфертів грошових засобів чи споживчих товарів називають програмами державної допомоги чи програмами добробуту. В США програма передбачає податкові відрахування на залежних дітей, податковий кредит на зароблені гроші для низькооплачуваних робітників з дітьми і трансфери соціальної допомоги на дітей бідняків.

Посилення участі жінок у виробництві зумовило підвищення попиту та брак загальнодоступних, забезпечених державою служб догляду за дітьми.

Найпершими на цю потребу відгукнулися Скандинавські країни, задіявши програми, за якими батьки, як правило, платили за догляд дитини невелику плату, залежно від власного прибутку. Пріоритетний доступ у державні установи догляду надавався дітям з неповних родин.

Французька система є відображенням дуже розумної політики стосовно сімей. Для дитини до двох років знайти догляд дуже нелегко. Фактично спеціальними трансфертами і податковими кредитами батьків заохочують залишатися з дитиною. Проте після трирічного віку загальнодоступний і забезпечених державою догляд за дітьми здійснює шкільна система. Це означає, що в цей час обидва батьки або самотні батько чи мати можуть працювати.

Згідно із світовим вісником праці (1994) заходи по наданню соціальної допомоги сім'ям з дітьми краще розвинені у Скандинавських країнах.

У Швеції один із батьків може взяти батьківську відпустку з оплатою, що дорівнює оплаті хвороби, до виповнення дитині 18 місяців. Він також може працювати неповний робочий день з пропорційними винагородами. Окрім цього, батьки можуть брати до 90 днів за рік на кожную дитину молодшу 12 років, для догляду за нею під час хвороби. Вони можуть також брати час для участі у шкільному житті дитини. Ті, що мають малолітніх дітей, можуть самостійно встановити власні робочі години. Їхні винагороди сплачуються програмою страхування батьків, дуже подібною до програми страхування здоров'я.

В Австралії правовий і соціальний захист сім'ї і дітей здійснює Департамент соціального захисту. Агенція підтримки дитини (АПД) у складі австралійського податкового відомства, суд у справах сім'ї.

Обов'язки щодо забезпечення службами дитячого догляду розподілені між Австралійським Союзом, штатами і місцевою владою. Уряд Австралійського союзу через програму служб дитячого догляду забезпечує дитячі центри подовженого дня, сімейні денні заклади, тимчасовий догляд і цілу низку програм підтримки родини.

Надання догляду за дітьми розподілене між владами різних рівнів. Австралійський Союз займається родинами, чиї потреби у догляді пов'язані з роботою, підготовленням чи навчанням батьків. Уряди штатів і територій забезпечують дошкільну освіту дітей за рік чи два перед школою. Крім того Австралійський Союз підтримує доходи певних сімей, приміром, батьків-одиначків, що бажають перекваліфікуватися для одержання чи повернення роботи, як правило за допомогою програми праці, освіти і підготовки (ПОП), яка передбачає і догляд за дітьми. Наслідками таких заходів Австралійського Союзу є забезпечення дитячих садків подовженого дня.

Таким чином узагальнюючи досвід країн з деяких аспектів фінансового забезпечення соціального захисту дитинства, необхідно зауважити, що він вимагає подальшого і більш глибокого вивчення та впровадження в Україні з урахуванням її особливостей.

С. І. Мельник,

5 курс, інституту права та суспільних відносин

В. І. Лебеденко,

науковий керівник, професор кафедри цивільного, господарського та кримінального права, к.ю.н., доцент

ЗАКЛАДИ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ВАЖКИМИ НЕДУГАМИ

Коли приходить в дім біда, найголовніше мати підтримку, щоб впоратися з нею і морально, і фізично. А що треба тим, у кого в сім'ї підрастають діти з важкими недугами — окрім підтримки близьких, рідних, ще й, як у кожній цивілізованій країні — розуміння громадськості, створення таких умов життя, щоб ні мама, ні батько, ні безпосередньо сама дитина з інвалідністю не відчували себе покинутою. Складно казати, що Україна в повній мірі є тією цивілізованою країною... Та все ж, громадськість діє, вона не байдужа до проблем інших, а, головне, докладає максимум зусиль, щоб створювати достойні умови перебування важко хворих людей з інвалідністю. Взірцевим прикладом цьому є діяльність благодійного товариства «Джерела».

Як допомогти дітям-інвалідам після смерті їх батьків. Однозначно потрібно це вирішити — треба братися за створення спеціального закладу, де б панувала домашня атмосфера, кожен мав би свою кімнату, а чуйні й кваліфіковані працівники дбали про вихованців, як про рідних.

У 2001 році наша ініціатива була підтримана Управлінням у справах жінок, інвалідів, ветеранів війни та праці Київської міської державної адміністрації, були прийняті відповідні рішення та розпорядження. І вже 2005 року, після проведеного ремонту та облаштування, отриманих в оренду будинків, після підготовки персоналу, після низки проведених тренінгів і консультацій, відбулося офіційне відкриття закладу — міні-гуртожитку для тимчасового перебування людей з інвалідністю (до двох місяців на рік). Та вже за декілька місяців міні-гуртожиток став другою домівкою: після вдалої спроби «тимчасової» самостійності вісім чоловік за рішенням Наглядової ради експерименту залишилися на постійне перебування.

«Київським міським комплексом соціальної адаптації інвалідів з розумовою відсталістю». Тепер тут є три відділення: постійного перебування, реабілітації та тимчасового перебування. Зараз у Комплексі перебуває 40 осіб. Послуги проживання спрямовані на підтримку особистісних зв'язків людини, повного включення її у життя громади із професійною підтримкою. Мешканці Комплексу залюбки проводять час у майстерні — виготовляють свічки, листівки, рамки, вироби з паперу, бісеру, займаються розписом на склі тощо. Щоправда, через те, що українська нормативно-правова база не дозволяє установі продавати вироби, їх поширюємо на виставках, ярмарках, на інших акціях наших партнерів та помічників. Варто відмітити — ці вироби користуються попитом.

Загалом, мета колективу Комплексу — створити умови для повної реалізації особистості та забезпечити високий рівень якості життя тим, хто й мріяти не міг про емоційно комфортне перебування в соціальному середовищі. Що найголовніше — Комплекс заохочує до зустрічей з рідними і близькими, спонукає до проведення святкових днів та канікул в колі сім'ї. В цьому і полягає мотивація для створення підтриманого (асистованого) проживання. Адже батьки отримують гарантоване майбутнє для своїх дітей, а безпосередньо діти — інтеграцію у громаду, фахову підтримку у забезпеченні базових потреб.

«Київський міський комплекс соціальної адаптації інвалідів з розумовою відсталістю» певним чином може вирішити проблеми

сімей, які проживають у Києві та області. Але ж ніяким чином не всієї України.

В Україні понад 272 тисячі громадян перебувають на обліку служб охорони психічного здоров'я та мають інвалідність внаслідок психічних розладів та розумової відсталості, а відтак перебувають у групі ризику щодо офіційного та формального обмеження прав за процедурою визнання їх недієздатними. З метою покращення ситуації, що склалася в сфері захисту прав інвалідів з психосоціальними проблемами в Україні, ВГО «Коаліція захисту прав інвалідів та осіб із інтелектуальною недостатністю», до складу якої входить 86 громадських організацій, звернулася до Віце-прем'єр-міністра України, Міністра соціальної політики С. Л. Тігіпка з проханням підготувати і затвердити Постанову Кабміну про проведення всеукраїнського експерименту з розвитку системи автономного проживання у суспільстві з необхідною підтримкою людей з інвалідністю, дітей-інвалідів, з розумовою відсталістю та психічними розладами.

Також потрібно звернутися до уряду створити при Міністерстві соціальної політики міжвідомчу робочу групу з питань реформування системи опіки та піклування над особами віком понад 18 років, визнаними недієздатними у передбаченому законом порядку.

У 2010 році недержавні організації мали на послуги для однієї людини з таким видом інвалідності в середньому 38 гривень на місяць. Тому найперший результат, на який ми очікуємо — що стосується фінансування: ввести норму «фінансування установи здійснюється відповідно до чинного законодавства» замість «фінансування установи здійснюється за рахунок засновників». Також необхідно розробити порядок фінансового забезпечення названих установ, переглянути та докорінно змінити типові штати для цих установ, реформувавши послуги від медично орієнтованих на такі, що визначаються фаховими соціальними працівниками.

У зверненні до міністра детально розписані завдання експерименту, проаналізовано систему опіки та піклування. Звичайно, сподіваємося на те, що звернення буде почуте, і до створеної міжвідомчої робочої групи будуть запрошені фахівці, представники громадських організацій, які в комплексі розглянуть проблему та приймуть відповідне рішення. І ми зможемо зовсім скоро говорити, що в Україні виконується ст. 19 Конвенції про права інвалідів та ст. 37 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні».

М. І. Мірошниченко, І. П. Васюк,
*Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»*

**ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ:
ТЕОРЕТИКО-ДОКТРИНАЛЬНИЙ АСПЕКТ**

1. Питання про правові гарантії соціального захисту людей з інвалідністю у теоретико-доктринальному аспекті корелює із проблемою взаємозалежності і взаємодії прав людини як фактичних соціальних прав з юридичними нормами про права особистості (людини і громадянина).

2. В теоретичній площині проблема гарантії, забезпечення й реалізації прав особистості, у тому числі людей з інвалідністю вкладається в традиційне вчення про суб'єктивне право. Ми схилиємося до існуючої в літературі думки (не всі науковці її поділяють), що з широких теоретичних і практичних позицій *усі права* українських громадян, як ті, що набуті ними в процесі різноманітних правовідносин, так і ті, що прямо закріплені за ними в законі, чи належать їм від природи, тобто незалежно від способу набуття, форм здійснення, рівня узагальнення, соціальної значимості, видів, категорій та інших особливостей є *суб'єктивними*.

3. На доктринальному рівні названа проблема корелює із створенням науково обґрунтованої системи офіційних поглядів і положень, які не суперечать уявленню українського суспільства про належне, враховують рівень розвитку його продуктивних сил, засновані на наукових досягненнях і уявленнях про шляхи юридичного вираження проблеми прав людини і громадянина у частині розподілення соціальних можливостей і обов'язків між людьми в межах конкретних суспільних відносин і соціальної реальності.

4. Доктрина має розбудовуватись:

а) на основних підходах до пояснення природи і сутності прав людини і громадянина. А її юридичне вираження має корелювати з розумінням природи самої людини;

б) на системі принципів закріплення і реалізації правового статусу особи;

в) на засадах загальносоціальних і юридичних гарантій основних прав і свобод людини;

г) визначати способи (форми) правового захисту прав людини.

1. В історії політико-правової думки і в юридичній літературі дискутуються два основних підходи до пояснення природи й сутності прав людини і громадянина — природно-правовий і позитивістський. Перший постулює невідчужуваність прав людини, другий — що права людини є похідними від держави, яка на свій розсуд визначає їх види, зміст і об'єм.

Щодо розуміння природи людини, підкреслимо: ті філософські системи, в яких людина мислиться як духовна істота в триєдності біологічного, соціального і духовного начал розглядають її як мету в собі, а в основу усіх її прав кладуть обов'язок людини і громадянина брати активну участь у житті громадянського суспільства, реалізуючи, в рамках закону, свій статус правового суб'єкта. Інакше з філософськими системами, в яких людина мислиться як біосоціальна істота (зауважимо соціальність — це атрибут, який не роз'єднує, а поєднує людину із тваринами). Всі вони розглядають людину як засіб досягнення часто ефемерної мети, що нерідко(свідченням тому є історія) обертається трагічними наслідками.

Ми схилиємося до думки тих науковців, які переконані, що в створенні доктрини прав і свобод громадян має лежати беззастережно визнана ідея природного права, щоб вона не тільки посіла гідне місце в теорії, але й послідовно втілювалась на практиці, була сприйнята і стала переконанням для законодавця.

2. Система принципів закріплення і реалізації правового статусу — це принципи правового статусу особи: рівноправність; невідчужуваність прав і свобод; безпосередня дія прав і свобод; гарантування прав, свобод і обов'язків; визнання загальновизнаних принципів та норм міжнародного права і міжнародних договорів щодо універсального набору прав і свобод; заборона на зловживання та на незаконне обмеження конституційних прав і свобод.

3. До загальносоціальних гарантій відносяться політичні, соціально-економічні, духовні (ідеологічні). До юридичних — правова держава; встановлені законом спеціальні механізми практичного забезпечення, охорони і захисту прав і свобод; юридичні обов'язки і юридична відповідальність.

4. Способи захисту прав людини поділяються на судові, адміністративні і державні.

А. М. Мірян, А. О. Авраменко, А. В. Томчишин,
Кафедра фізичної реабілітації та соціальних технологій
ММіРоЛ «Україна» (м. Миколаїв)

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Україна у розділі I Конституції 1996 р. проголошена соціальною державою, політика якої спрямована на утворення умов, що забезпечують гідне життя й вільний розвиток всіх членів суспільства. Оскільки у нашій державі значну соціальну групу населення становлять люди з особливими потребами, одним із пріоритетних напрямів державної соціальної політики України стосовно зазначеної категорії громадян визначено систему заходів, орієнтованих на поліпшення їхньої життєдіяльності, відновлення соціального статусу, досягнення матеріальної незалежності та всебічну інтеграцію у суспільство.

Захист інтересів осіб із функціональними обмеженнями набуває особливого значення у зв'язку зі зростанням їх частки у загальній структурі населення Української держави. Так, за даними Державного комітету статистики України, станом на 2007 рік загальна численність інвалідів складала 2 млн. 449 тис. осіб, або 5,3% усього населення, що у 1,5 рази більше порівняно з 1991 роком. Молодь, як найбільш перспективна вікова група з числа людей з особливими потребами, має бути в центрі уваги сучасної державної політики щодо осіб з інвалідністю.

Розв'язання проблеми соціального захисту молодих людей з особливими потребами ускладнюється недосконалістю її моніторингу: відсутність у нашій державі єдиної інформаційної бази даних, яка відображала б кількісні та якісні показники становища молоді з особливими потребами (наприклад, кількість молодих інвалідів з-поміж загальної частки людей із психофізичними вадами; кількість працевлаштованих осіб з функціональними обмеженнями даної вікової групи; кількість працевлаштованих молодих інвалідів у розрізі спеціальностей та ін.), тобто відсутня інформація про процес соціальної інтеграції.

Інтеграція — це універсальне поняття, пов'язане із розвитком, об'єднанням, регенерацією певної цілісності. На рівні малих груп поняття «інтеграція» є синонімом понять «згуртованість», «консолідація» і однією з характеристик групової динаміки; на рівні великих

систем — ототожнюється з «соціальною єдністю соціальних систем». З позиції соціальної педагогіки, інтеграція соціальна — це взаємна адаптація індивіда та суспільства один до одного; процес, під час якого суспільство створює умови для кращого пристосування індивіда до умов соціуму.

Під соціальною інтеграцією розуміють:

- 1) процес перетворення відносно самостійних, недостатньо пов'язаних між собою об'єктів (індивідів, груп, класів) у єдину цілісну систему, що характеризується узгодженістю і взаємозалежністю її частин, на основі спільних мети та інтересів;
- 2) соціальну згуртованість;
- 3) сприйняття і прийняття індивіда іншими членами групи;
- 4) успішну соціалізацію індивіда, який подолав негативні наслідки ситуації, пов'язаної з його дефектом.

Інтеграцію у соціум людини з функціональними обмеженнями розглядають як таку, що передбачає:

- 1) передачу суспільством соціального досвіду з урахуванням особливостей і потреб різних категорій інвалідів та забезпечення адекватних для цього умов, у наслідок чого особи з інвалідністю залучаються до всіх соціальних структур, систем і зв'язків, призначених для здорових людей;

- 2) підготовку до повноцінного життя, самореалізацію, розкриття власної особистості та активну участь людини з інвалідністю в основних сферах життєдіяльності суспільства відповідно до віку і статі.

На сучасному етапі в Українській державі відмічаються позитивні тенденції у галузі соціальної політики щодо людей з обмеженими можливостями. Так, з метою правового, організаційного та матеріально-фінансового забезпечення реалізації інвалідами своїх прав, потреб та інтересів розроблена досить ґрунтова вітчизняна нормативно-правова база, у відповідності до якої державні структури, громадські об'єднання, залучаючи до цього приватні ініціативи, покликані здійснювати заходи, спрямовані на створення умов для всебічної інтеграції людей з особливими потребами у суспільство.

А. М. Мірjan, Х. В. Пасевич, Н. В. Головань,
Кафедра фізичної реабілітації та соціальних технологій
ММiРоЛ «Україна» (м. Миколаїв)

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

В усіх країнах світу, у будь-якому суспільстві є інваліди. Їх кількість у світі чимала, і з кожним роком вона збільшується. Причини та наслідки інвалідності у різних країнах різні. Означені відмінності пояснюються різними соціально-економічними умовами та різними заходами держав із забезпечення добробуту своїх громадян. Декларація про права інвалідів, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 9 грудня 1975 р., в ст. 1 визначає інваліда як особу, яка не може самостійно забезпечити цілком або частково потреби нормального особистого і/або соціального життя через ваду, чи то уроджену чи ні, його або її фізичні чи розумові здібності. Виходячи з визначення, можна сказати, що така людина внаслідок обставин, що від неї не залежать, не може до кінця і нарівні з іншими використовувати свої права та виконувати обов'язки, отже, має спеціальний правовий статус, який включає в себе надання їй додаткових прав і звільнення від виконання певних обов'язків.

В Україні налічується понад 2,5 млн. інвалідів, серед них 151 тис. дітей-інвалідів віком до 16 років та 298 тис. інвалідів з дитинства, яким вже виповнилося 16 років. Для організації соціальної роботи з дітьми-інвалідами, керуючись постановою Кабінету Міністрів України № 518 від 14.05.96 р. «Про Український фонд сприяння соціального захисту неповнолітніх» створено відповідний фонд, його регіональні осередки, визначено їх повноваження та завдання. Верховна Рада України 16.11.2000 р. прийняла Закон «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам».

Особливе місце в нормативно-правових документах займає забезпечення права дітей-інвалідів та навчання. Держава гарантує дітям-інвалідам дошкільне виховання та здобуття освіти, що відповідає їхнім здібностям і можливостям. Професійна підготовка або перепідготовка інвалідів здійснюється з урахуванням медичних показників і протипоказань для подальшої трудової діяльності. Діти-інваліди мають пріоритетне право на зарахування до вищих та середніх спеціальних навчальних закладів; на виплату під час навчання їм пенсії та стипендії у повному розмірі. Для повноцінного отримання вищої та середньо-

спеціальної освіти МОІН України затверджено перелік спеціальних груп для осіб з обмеженими фізичними можливостями у ВНЗ та ПТУ.

Нормативно оформленим є й право інвалідів на працю. Внесені 14.10.94 р. зміни до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» визначили квоту робочих місць, призначених для працевлаштування інвалідів на всіх підприємствах незалежно від форм власності. Постановою Кабінету Міністрів України впроваджено в дію Положення «Про робоче місце інваліда і про порядок працевлаштування інвалідів». Задля соціальної реабілітації дітей-інвалідів Указом Президента України в 2001 р. відкрито Державний комплекс ранньої реабілітації дітей-інвалідів у м. Миколаєві.

Незважаючи на це, правовий статус інвалідів в Україні до кінця не визначений. Через це створення належної правової основи статусу таких осіб і адаптування національного законодавства до вимог міжнародних актів залишається на сьогодні пріоритетним завданням для держави. Стандартні правила щодо забезпечення рівних можливостей інвалідів (правило № 15), які проголошують, що в національному законодавстві визначені права та обов'язки громадян, повинні окремо визначати права і обов'язки інвалідів.

Політика, яка проводиться нині українською державою стосовно інвалідів — результат розвитку суспільства протягом останніх двохсот років. Права людини і основні свободи з народження належать усім людям, вони невід'ємні і гарантуються законом. Їх захист та сприяння їм — найголовніший обов'язок уряду. Їх дотримання і реалізація — основи свободи, справедливості та миру.

О. Г. Мурашин,
*д.ю.н., зав. кафедри Теорії та історії держави та права,
член-кор. НАПН України*

ДОКТРИНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Проблема дослідження поняття і змісту механізму захисту прав інвалідів сягає тих часів, коли виникає потреба в праві як регуляторі суспільних відносин, коли захист інтересів осіб з ознаками інвалідності взяла на себе держава. Тому не випадковим є те, що останнім часом в науковій літературі намітилась тенденція, коли дослідження

правозахисної діяльності починають з розгляду функцій держави, бо її особливості лежать на «перехресті» особливостей її функцій, місця та ролі в теоретичних конструкціях механізмів держави та правового регулювання. Відповідно механізм захисту прав осіб з особливими потребами є одним з пріоритетних напрямів суспільно значущої діяльності держави, тому має стати об'єктом фундаментальних і прикладних наукових досліджень.

Однак зауважимо, що в теорії держави і права не склалося єдиного підходу до визначення поняття зазначеного механізму. Крім того, питання про віднесення до функцій держави саме правозахисної функції залишається невирішеним.

Функції держави, в тому числі правозахисна, здійснюється в правових формах. Поширеною точкою зору є визначення правозахисної діяльності як різновиду правозастосування, особливістю якого є виявлення порушень прав особи і громадянина, розгляд відповідних юридичних справ та прийняття рішень про застосування заходів адекватної юридичної відповідальності.

Різними є погляди правознавців на механізм захисту прав осіб з особливими потребами. На нашу думку, до головних слід віднести наступні: його направленість на охорону прав інвалідів, що полягає у забезпеченні передбачених законом попереджувальних та припиняючих заходів з метою недопущення та припинення порушень прав осіб з ознаками інвалідності; його здійснення за допомогою юридичних заходів впливу, які повинні відповідати закону та іншим правовим приписам та реалізація яких повинна здійснюватися в межах встановленої законом процедури; його здійснення державними інституціями наділеними повноваженнями, в тому числі, із застосуванням заходів державного примусу.

Більшість перерахованих ознак дійсно притаманні певним видам правозахисної діяльності, але не можуть розглядатися, як суттєві стосовно цієї діяльності в цілому, в її широкому розумінні. Тобто, якщо правозабезпечувальний механізм передбачає лише державну діяльність, а правом її здійснення наділені лише спеціальні органи, то чому до суб'єктів реалізації правозахисної діяльності включені і недержавні інституції?

На наш погляд, на сучасному етапі розвитку суспільства термін «механізм захисту прав інвалідів» потребує свого переосмислення та вдосконалення, оскільки: він набув теоретичного обґрунтування та практичного поширення за радянських часів, коли саме державні організації були уособленням держави, її матеріальною основою, за

допомогою яких остання функціонувала та існувала. Сьогодні процес державотворення відбувається в умовах певного роздержавлення всіх сфер життєдіяльності суспільства, делегування окремих функцій (підфункцій) держави інститутам громадянського суспільства та органам місцевого самоврядування; до останнього часу правозахисна діяльність розглядалась переважно як інститут силового впливу на соціальні групи з девіантною поведінкою, акцентувалась увага на боротьбі з правопорушеннями як явищем. Така точка зору звужує насправді більш широкий та культурний аспекти механізму захисту прав осіб з особливими потребами, дистанціює його від потреб соціуму. Більше того, це бачення призводить до гіпертрофії «силового початку» в правозабезпечувальній діяльності, сприяє її певному відчуженню від суспільства.

Тому, на нашу думку, необхідно досліджувати механізм захисту прав інвалідів за схемою: принципи — завдання — функції — форми і методи — види (напрями) — об'єкти — суб'єкти. Визначення різноманітних компонентів, що значною мірою обумовлюють порядок здійснення, ефективність, спрямованість та причинність правозахисного механізму, який нагадує цілий комплекс найрізноманітніших теоретичних напрямів осмислення явища, складає комплексне уявлення про предмет розгляду.

Г. Ф. Нікуліна,

к.т.н., начальник науково-дослідної частини,

К. О. Кольченко,

к.т.н., доцент, радник президента з питань інклюзії,

Університет «Україна»

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ЩОДО ОСВІТИ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ВІДПОВІДНІСТЬ МІЖНАРОДНИМ НОРМАМ

Приєднавшись до основних міжнародних договорів у сфері прав людини, зокрема Загальної декларації ООН про права людини (1948 р.), Конвенції ООН про права дитини (1990 р.), Конвенції ООН про права інвалідів (2006 р.) Україна взяла на себе зобов'язання щодо дотримання загальнолюдських прав, забезпечення відкритості та доступності суспільства для людей з інвалідністю, заборони любых проявів дискримінації.

1. Право людей з інвалідністю на освіту.

У Статті 26 Загальної декларації ООН про права людини зазначено, що «Кожна людина має право на освіту. Освіта повинна бути безоплатною, хоча б початкова і загальна». Право людей на освіту незалежно від стану її здоров'я проголошувалось також у Всесвітній декларації «Освіта для всіх» 1990 року, Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів 1993 року, підтверджувалось Саламанською декларацією 1994 року, є одним із основних положень Конвенції ООН про права інвалідів 2006 року.

Цим нормам відповідають положення ряду законодавчих актів України, зокрема, Законів України «Про освіту» (1993 р.), «Про вищу освіту» (2000 р.), «Про основи соціальної захищеності інвалідів» (1991 р.). Так, у Статті 3 Закону України «Про освіту» зазначено, що «Громадяни України мають право на безкоштовну освіту у всіх державних навчальних закладах незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового статусу, ... стану здоров'я, місця проживання та інших обставин».

2. Про доступність освіти йдеться у Статті 26 Загальної декларації ООН про права людини: «...Технічна і професійна освіта повинні бути загальнодоступними, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного». Дана теза підтверджується також у Санберзькій декларації 1981 року.

Цим вимогам відповідають положення наступних законодавчих актів України. Так, в Законі України «Про вищу освіту» у Статті 3 зазначено, що «...Реалізація державної політики у галузі вищої освіти забезпечується шляхом ... створення та забезпечення рівних умов доступності до вищої освіти». У Концепції Державної програми розвитку освіти на 2006–2010 роки зазначено, що «Європейський рівень якості і доступності освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки країни». В той же час, бюджетне фінансування передбачено законом «для створення належних умов навчання тільки для державних навчальних закладів». На практиці це означає, що людина з інвалідністю не може розраховувати на фінансову підтримку держави, навчаючись у навчальних закладах недержавної форми власності. У цьому випадку єдиним виходом для отримання фінансової допомоги на навчання людини з інвалідністю є звернення до Фонду соціального захисту інвалідів за умови подання необхідного пакету документів.

3. Розвиток інклюзивної освіти.

У Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів ставиться вимога якнайширшого включення людини

з інвалідністю в освіту і в усі сфери життя суспільства. У Саламанській декларації 1994 року міститься заклик до урядів всіх країн затвердити на законодавчому рівні принцип інклюзивної освіти та приймати на навчання до загальноосвітніх шкіл усіх дітей, якщо немає причин, що це унеможливають. У Конвенції ООН про права інвалідів зазначено, що інклюзивна освіта має бути забезпечена всіма державами учасницями, до яких Україна долучилася у грудні 2009 року.

Ці вимоги тільки-но почали вводитись в останні законодавчі акти України.

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України № 587 від 27 червня 2008 р. в Україні розпочався педагогічний експеримент щодо організації інтегрованого навчання осіб з особливими потребами у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації, серед яких є Університет «Україна». Впродовж 13 років свого існування в університеті послідовно впроваджувались елементи інклюзивної освіти шляхом запровадження системи супроводу навчання студентів з інвалідністю та розбудови першого в Україні безбар'єрного університетського містечка.

А. С. Оріховська,
Полтавський інститут економіки і права

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Сьогодні в Україні досить гострою є проблема працевлаштування людей з фізичними вадами. Відсутність у інваліда професійної підготовки, або неадекватність її рівня потребам ринку праці, зменшує його шанси на працевлаштування та як наслідок — на активну життєдіяльність [1].

Особливої уваги проблема зайнятості людей з фізичними обмеженнями набуває у зв'язку з постійним зростанням їх чисельності та низьким рівнем працевлаштування.

На кінець 2010 року у складі всього зайнятого населення України люди з обмеженою дієздатністю становлять лише 1,5–1,6%. У структурі загальної чисельності інвалідів лише 15% зайняті трудовою діяльністю (це приблизно 396 тис. осіб із 264 млн.). Саме тому тема працевлаштування осіб з обмеженими можливостями на сьогоднішній день є актуальною як ніколи.

Основними причинами, які стримують зайнятість людей з особливими потребами в Україні, є:

- порівняно низький рівень освіти та їхньої професійної підготовки;
- недостатній рівень підтримки тих, хто вперше виходить на ринок праці (випускники навчальних закладів);
- недостатня кількість робочих місць, на яких може бути задіяна праця людей з функціональними обмеженнями.

Основною передумовою успішного вирішення даних проблем є державна політика щодо інвалідів. У зв'язку з цим, важливим завданням є забезпечення соціальної захищеності інвалідів, їх фізична реабілітація, створення необхідних умов для індивідуального розвитку особистості, реалізації інтелектуального і творчого потенціалу [2].

Протягом останніх років було розроблено низку документів, згідно з якими державні структури, громадські об'єднання, залучаючи приватні ініціативи, покликані здійснювати заходи, спрямовані не лише на охорону здоров'я і профілактику інвалідності, але й на створення умов для реабілітації інвалідів, задоволення їхніх інтересів, інтеграції у суспільство і професійну діяльність.

Одним з пріоритетних напрямків державної політики щодо соціального захисту інвалідів є їхня реабілітація. Опираючись на «План дій Ради Європи з проблем інвалідів на 2006–2015 роки: Національне впровадження — від політики до практики» в Україні набула чинності Постанова «Про затвердження Державної програми розвитку системи реабілітації та трудової зайнятості осіб з обмеженими фізичними можливостями, психічними захворюваннями та розумовою відсталістю на період до 2012 року», в якому зазначається стан проблеми інвалідності на Україні та шляхи вирішення багатьох проблем щодо реабілітації, матеріальної допомоги, навчання та працевлаштування інвалідів. Реабілітаційний процес здійснюється уже досить розгалуженою мережею реабілітаційних закладів [1].

Беручи до уваги велику кількість проблем, що стосуються працевлаштування людей з інвалідністю, зазначимо, що, перш за все, потрібно відновити в максимальному ступені їхні фізичні та розумові здібності і дати можливість внести свій посильний вклад у соціальне, професійне та економічне життя. Кожному інваліду для забезпечення найкращого використання ресурсів робочої сили необхідно розвивати трудові здібності шляхом доцільного поєднання медичної, фізичної, психологічної, реабілітації, а також професійного орієнтування та навчання [2].

Література

1. Вовченко В. М. Кадри на замовлення роботодавців / В. М. Вовченко // Соц. захист. — 2007. — № 7. — С. 10–13
2. Маршавін Ю. Методичні рекомендації щодо надання центрами зайнятості соціальних послуг роботодавцям / Ю. Маршавін. — К. : Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості, 2004. — 135 с.

Є. С. Орлова,
група ПЗ-32, Інститут права та суспільних відносин
Н. В. Сухицька,
доцент кафедри теорії та історії держави і права

ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ. ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Інноваційна юридична освіта спрямована на формування у випускників не абстрактних певних знань та умінь відірваних від повсякденного життя, а й особливих компетенцій, сфокусованих на здатності застосування знань та умінь на практиці, в реальній справі. Існують різні засоби професійно спрямованого навчання, які дозволяють моделювати елементи професійної діяльності юриста. До них належать навчальні судові процеси, ділові ігри, участь у роботі юридичних клінік, де студенти отримують професійні навички захисту інтересів клієнта в суді першої інстанції або в апеляційному суді, альтернативних методів розв'язання спорів, консультування, ведення інтерв'ю та переговорів, розв'язання задач, дослідження фактів, організації правової роботи, керування нею при розробці законопроектів.

На сьогоднішній день мету, яку ставлять перед собою юридичні клініки підтримують все більше громадян, адже ця мета — надання безоплатної юридичної допомоги у вигляді усних та письмових відповідей на юридичні питання. Таку допомогу здебільшого надають студенти, які працюють в юридичних клініках, та мають змогу спілкуватися безпосередньо з клієнтами, тобто мають змогу здобути перший досвід у роботі юриста.

В юридичних клініках працюють студенти старших курсів. Клієнти можуть звертатися до юридичної клініки самостійно, або надіслати своє питання на поштову скриньку. Звісно «жива» розмо-

ва та консультація на місці безпосередньо більш дієва, ніж, письмове звернення, адже клієнт має змогу поговорити зі студентом-консультантом віч-на-віч і отримати повну та розгорнуту інформацію з питання, необхідні документи по справі, що не завжди можливо при письмовому зверненні або вирішенню питання по телефону. Велику користь від роботи в юридичній клініці мають і студенти, адже вони мають змогу застосувати здобуті знання на практиці.

Діяльність юридичних клінік являється безоплатною. Саме цей аспект найбільше приваблює клієнтів, особливо людей похилого віку та осіб з особливими потребами, бо при низькому життєвому рівні, заробітній платні та пенсії, не кожен громадянин може собі дозволити послуги професійного юриста. Звісно, студенти ще не готові до самостійної професійної діяльності, як дипломовані юристи, не мають досвіду роботи, але під наглядом викладача — юриста з певної галузі юриспруденції вони обробляють надану їм інформацію, досліджують її, знаходять шляхи розв'язання проблеми та на кінцевому етапі надають повну та розгорнуту інформацію клієнтові.

Близько 70% звернень громадян до юридичних клінік стосуються роз'яснення норм чинного законодавства та надання консультацій щодо конкретних життєвих ситуацій. Безумовно, найважливішим є те, що така допомога надається безкоштовно, і будь-яка особа може вирішити, зупинитися їй на цьому рівні якості юридичних послуг чи звернутися до більш кваліфікованих юристів, адвокатів тощо. Однак слід зазначити, що в більшості випадків на якість консультацій, що надаються студентами, громадяни не скаржаться. Отже, сьогодні юридичні клініки мають високий рівень довіри з боку малозабезпечених верств населення та осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Володіння цими методами і формами роботи в юридичній клініці можуть стати у нагоді не тільки під час навчальних занять, але і безпосередньо у професійній діяльності, бо навчання майстерності ніколи не може бути завершеним. Більше того, саме із моменту закінчення вищого навчального закладу починається найдовший період навчання, а саме — підвищення професійної компетенції у ході практичної діяльності. І від того як спрацює цей алгоритм в навчальному процесі сьогодні і буде залежати зростання компетентності юриста завтра.

І. В. Пономаренко,

*канд. екон. наук, доцент кафедри загальноекономічних дисциплін
ВМУРоЛ «Україна»*

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАЙНЯТОСТІ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

На сучасному етапі функціонування в Україні відбувається скорочення чисельності населення внаслідок низької народжуваності та високої смертності, а також спостерігається постаріння та висока захворюваність населення. Зазначені чинники негативно впливають як на економіку країни в цілому, так і на ринок праці зокрема. Для покращення демографічної ситуації в Україні необхідно реалізовувати соціально-економічні програми, які базуються на комплексному статистичному дослідженні.

Одним з пріоритетних напрямів державної політики щодо підвищення рівня життя населення є задоволення основних потреб людей з інвалідністю, дотримання їх прав, створення умов для рівноправної та усесторонньої участі у житті суспільства. Закон України «Про основи соціального захисту інвалідів в Україні» визначає основи соціальної захищеності інвалідів в Україні і гарантує їм рівні з усіма іншими громадянами можливості [1]. Для реалізації програм щодо покращення рівня життя людей з інвалідністю виникає необхідність у проведенні комплексного статистичного дослідження.

У рамках представленої програми важливою складовою є створення умов щодо зайнятості людей з інвалідністю. У порівнянні з іншими соціальними групами, дана категорія населення зазнає найбільших труднощів у процесі реалізації права на працю. Для жінок-інвалідів та людей з інвалідністю старших вікових груп проблема щодо недотримання соціальних гарантій на ринку праці зростає. Створення умов для зайнятості людей з інвалідністю дозволить підвищити якість їх життя та зменшити рівень маргіналізації населення.

В Україні на початок 2011 р. кількість інвалідів склала 5,9% від чисельності наявного населення. Серед даної категорії населення громадяни I–III груп становили 2544,9 тис. осіб, а діти-інваліди до 18 років — 165,1 тис. осіб. Найбільша кількість інвалідів проживала у Донецькій області — 262,6 тис. осіб (громадяни I–III груп становили 248,9 тис. осіб), а найменша — у Чернівецькій області — 47,2 тис. осіб. (громадяни I–III груп становили 43,4 тис. осіб). Наявні дані свідчать, що в Україні існує значна кількість людей

з інвалідністю, які зайняті або можуть бути залучені до економічної діяльності.

Згідно з чинним законодавством України до підприємств, установ та організацій висуваються умови щодо створення нормативних робочих місць для забезпечення працевлаштування інвалідів. На початок 2008 р. кількість вільних робочих місць для інвалідів в Україні становила 13783, а на початок 2011 р. — 8183. Впродовж зазначеного періоду кількість вільних робочих місць щорічно скорочувалась в середньому на 1867. Найбільша кількість вільних робочих місць на початок 2011 р. була у Дніпропетровській області (3195), а найменша — в Івано-Франківській (3). Наявність вільних робочих місць свідчить про те, що виникає потреба не лише у залученні людей з інвалідністю, але й у покращенні умов праці для даної категорії населення.

Внаслідок економічної кризи відбулось негативні зрушення на ринку праці України, в тому числі у працевлаштуванні людей з інвалідністю. Якщо у 2008 р. були працевлаштовані 10222 осіб, то у 2009 р. — 7578 осіб. У 2010 р. в Україні завдяки нормалізації на ринку праці зросла чисельність працевлаштованих до 8929 осіб.

Отримані дані свідчать про те, що існує необхідність в покращенні ситуації з економічною активністю людей з інвалідністю в Україні. Для більш детального оцінювання зайнятості та умов праці людей з інвалідністю необхідно удосконалювати систему статистичних показників дослідження ринку праці України.

Література

1. <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index> — Сайт Верховної Ради України.
2. <http://ukrstat.gov.ua/> — Сайт Державної служби статистики України.

О. Рейнгард,

ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

*Інститут права та суспільних відносин,
V курс, група ПЗ-51/11м*

В. І. Лебеденко,

*науковий керівник професор кафедри цивільного,
господарського та кримінального права к.ю.н., доцент*

ТОЛЕРАНТНІСТЬ, ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Людина протягом свого життя створює навколо не тільки матеріальний світ, але і світ людських взаємин. Кожна особистість, кожна група, нація живуть у світі своїх установок, правил і норм, звичаїв і традицій, які мають вираження в манері поведінки, релігії, системі міжособистісних відносин. На основі відмінності формується низька протиставлень: «ми — вони», «свій — чужий», «Я — інші». Людина як суб'єкт і як об'єкт не існує без іншого, тієї ключової одиниці, яка дає уявлення про відповідність людини в його порівнянні з собою подібним.

Прийняття іншої особи, її специфічних особливостей, її поглядів, цінностей розкривається в феномені толерантності. Толерантність у всі часи вважалася людською чеснотою. Вперше про толерантність заговорив і спробував проаналізувати англійський мислитель Джон Локк. Так, Дж. Локк вважав, що людина має природне право на особисту свободу, вибір суспільних та релігійних поглядів. «*Толерантність* (від лат. *Tolerantia* — терпіння) — терпимість до іншого роду поглядів, звичок, звичок. Толерантність необхідна по відношенню до особливостей різних народів, націй і релігій. Вона є ознакою впевненості в собі та свідомості надійності своїх власних позицій, ознакою відкритої для всіх ідейної течії, яка не боїться порівняння з іншими точками зору і не уникає духовної конкуренції».

Проблемі толерантності присвячені дослідженням вітчизняних вчених: А. Асмолов, І. Кон, А. Гусейнов, А. Реан, А. Гусєв, Г. Кожухарь, Т. Скрипкіна, В. Бойко та ін. та зарубіжних — М. Уолцер, А. Басе, Л. Берковіц, Х. Хекхаузен, М. Боуен, Т. Нельсон та ін. Однак, не дивлячись на різноманітність підходів до вивчення толерантності, відчувається недостатність дослідження структури та меж толерантності, факторів впливу на формування толерантності особистості,

впливу рівня сформованої толерантності на відносини з людьми — інвалідами. Проблема толерантного відношення до осіб з особливими потребами є досить актуальною у контексті інтегрованого навчання. Така форма навчання визнає за людьми з інвалідністю рівні права на отримання освіти. Відповідно до Конституції України та законів України «Про освіту», «Про професійну-технічну освіту», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про державну соціальну допомогу особам які не мають права, на пенсію та інвалідам» держава забезпечує доступність та безоплатність освіти інвалідам в державних та комунальних навчальних закладах на рівні, що відповідає їх здібностям і можливостям, відповідно до їх бажань та інтересів, удосконалення наукової та професійної підготовки з урахуванням медичних показань і протипоказань для подальшої трудової діяльності. Залучення до процесу навчання у закладах освіти означає бути включеним у взаємовідносини з ровесниками та педагогами. Спостерігаючи за студентами з особливими потребами мож на сказати, що найбільшою проблемою для таких студентів є налагодження взаємин та комунікативних контактів. Вони не бажать відчувати до себе специфічного ставлення (жалості, співчуття, поблажок тощо) як до особи з фізичними обмеженнями. Вони потребують прийняття, розуміння та не ігнорування оточуючими.

На сучасному етапі соціальна нестабільність нашого суспільства впливає майже на всі сфери життєдіяльності людини та зумовлює необхідність виховання толерантності особистості. Виховання толерантності слід здійснювати на раціональному, емоційному та орієнтованому на завдання рівнях. Головними компонентами процесу виховання толерантності виступають глибокі знання про толерантність, загальна спрямованість на толерантну поведінку, а також певні навички розв'язання конфліктів. Необхідно розвивати у підростаючого покоління певні здібності та формувати риси характеру толерантності, які посилюють схильність індивіда до толерантного ставлення та здійснення відповідних дій по відношенню до інших, несхожих. До таких здібностей належать: уміння вести діалог та вступати в процес спілкуватися; уміння слухати та розуміти іншого й висловлювати свої погляди; уміння об'єктивно оцінювати проблему і визнавати позицію іншого; уміння користуватись моделями конструктивного й демократичного розв'язання конфліктів та ін.

К. В. Сніцарук,
Студентка групи МІ-41
спеціальності «Міжнародна інформація»
ВМУРоЛ «Україна»

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ІНВАЛІДІВ

Забезпечення в Україні соціальних, економічних, правових і конституційних гарантій у сфері соціального захисту та реабілітації інвалідів є одним з актуальних питань сучасної соціальної політики уряду та парламенту країни.

В Україні в 2002 р. вперше було підготовлено Державну доповідь «Про становище інвалідів в Україні та основи державної політики щодо вирішення проблем громадян з особливими потребами», яка дала змогу здійснити кількісну та якісну оцінку сучасного стану справ у цій сфері, визначила перспективи та шляхи розв'язання цілої низки питань, що стосуються інвалідів. Парламент у березні 2003 р. ратифікував Конвенцію про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів № 159, ухвалену Генеральною конференцією Міжнародної організації праці в Женеві 12 червня 1983 р. (Закон України від 6 березня 2003 р. № 624-ГУ). У своїй постанові від 20 лютого 2003 р. Верховна Рада України наголосила, що 2003 р. оголошений в Європі Роком людей з інвалідністю, і Україна повинна й надалі вирішувати ті питання, що стоять перед нею у сфері проголошеного соціального захисту та забезпечення інвалідів. Останніми роками спостерігається істотне зростання рівня бюджетного забезпечення програм соціальної підтримки інвалідів, хоч і досі він не досяг необхідного мінімуму, а наявні показники рівня соціальної захищеності цієї категорії населення не відповідають вимогам сьогодення та життєвим потребам інвалідів. Зокрема, у 2002 р. Кабінет Міністрів України був змушений погодитися з пропозицією Мінпраці щодо спрямування відповідно до ст. 57 Закону України «Про Державний бюджет України на 2002 рік» частини коштів Фонду соціального захисту інвалідів, включених до спеціального фонду державного бюджету, що перевищують витрати, передбачені законом. Реальний розмір соціальних виплат, пенсій інвалідам значно менший, ніж встановлений прожитковий мінімум. Не додержуються вимоги чинного законодавства щодо надання інвалідам за рахунок держави належної медичної допомоги та пільгового забезпечення їх необхідними ліками. Завдання, що поставлені

перед урядом на сучасному етапі: розроблення концептуальних засад системи реабілітації інвалідів в Україні, що передбачають, зокрема, наукове обґрунтування, фінансування та організаційне супроводження реабілітаційного процесу, створення відповідної нормативно-правової бази, розвиток та належне фінансове забезпечення мережі центрів медичної, соціальної, трудової, професійної та фізкультурно-спортивної реабілітації, у тому числі реабілітаційних центрів для дітей-інвалідів. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» передбачає, що роботу з соціальної захищеності інвалідів фінансує Фонд України соціального захисту інвалідів (ст. 10). Положення про Фонд затверджене Кабінетом Міністрів України. Бюджет фонду України соціального захисту інвалідів формується за рахунок коштів республіканського бюджету, благодійних внесків організацій, трудових колективів і громадян, інших надходжень, у тому числі від підприємницької діяльності Фонду, що не суперечить чинному законодавству.

Ю. І. Стельникович,
*ВНЗ «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
Інститут права та суспільних відносин,
V курс, група ПЗ-51/11м*

В. І. Лебеденко,
*науковий керівник професор кафедри цивільного,
господарського та кримінального права к.ю.н., доцент*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ПРО ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Проблеми батьківської опіки та піклування і формування світогляду дітей батьками в усі часи було предметом значної уваги суспільства. Така діяльність завжди потребувала значного законодавчого забезпечення, особливо у періоди трансформації суспільно-економічних формацій. В Україні у процесі кодифікації цивільного та сімейного законодавства відбувся певний перерозподіл сфер правового впливу між цивільним та сімейним законодавством щодо регулювання відносин опіки та піклування. Це пов'язано, перш за все, з тим, що більшість норм про опіку та піклування визначали способи доповнення дієздатності й захисту прав та інтересів неповнолітніх і недієздатних осіб.

Слід враховувати, що встановлення і здійснення опіки та піклування над дітьми, які залишилися без батьківського піклування, регулюється гл. 19 Сімейного кодексу (далі — СК) України «Опіка та піклування над дітьми» (ст. 243–251) та ст. 57–79 Цивільного кодексу України, окремими відомчими нормативно-правовими актами, прийнятими органами виконавчої влади, а тому слід погодитися з точкою зору І. Бірюкова про те, що інститут опіки і піклування — комплексний інститут цивільного, сімейного та адміністративного права, що встановлює, зокрема, компетенцію органів опіки і піклування.

Разом з тим у сфері правового регулювання виявлені суттєві проблемні питання, що потребують відповідного наукового та законодавчого вирішення. Так, погоджуючись з Гулановим М. І. та Гулановою І. І., у законодавстві недостатньо визначений понятійний апарат; не зовсім конкретно сформульований обов'язок, передбачений ст. 57 ЦК України, щодо необхідності виявлення та обліку дітей, які потребують опіки та піклування; окремі правові положення СК України щодо опіки та піклування недостатньо узгоджені з відповідними положеннями ЦК України, зокрема, у ст. 8 СК України. Крім того, недоліком правового регулювання опіки та піклування у сімейному законодавстві України, слід вважати відсутність правових положень щодо залучення до цієї сфери потенціалу громадськості, особливо політичних партій та організацій.

Для подолання виявлених недоліків, на наш погляд, необхідно:

- здійснити науково-теоретичне дослідження щодо правового регулювання опіки та піклування з метою комплексного законодавчого удосконалення цього правового інституту;
- прийняти спеціальний закон про опіку та піклування в Україні з визначенням відповідного понятійного апарату цієї сфери;
- урегулювати у відомчих нормативно-правових актах документування питань опіки та піклування як актів цивільного стану;
- узгодити правові позиції правового регулювання опіки та піклування з правовими положеннями попередження насильства у сім'ї;
- визначити правові форми залучення суспільно-політичних організацій до вирішення завдань опіки та піклування.

Доцільно також зосередити увагу на питаннях адаптації цього правового інституту до права Європи та міжнародно-правових актів.

Україна також є учасницею Конвенції про права інвалідів, в якій зазначається, що Держави-учасниці забезпечують права та обов'язки інвалідів стосовно опікунства, піклування, опіки, усиновлення дітей чи аналогічних інститутів, коли ці поняття є в національному

законодавстві; в усіх випадках першочергове значення мають вищі інтереси дитини. Держави-учасниці надають інвалідам належну допомогу у виконанні ними своїх обов'язків виховувати дітей.

Л. М. Столярчук,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна»

ТРУДОВА ЗАЙНЯТИСТЬ ЛЮДЕЙ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Гуманістична спрямованість держави, для якої досягнення рівності шансів всіх її членів є необхідною умовою стратегії процвітання, обумовлює особливу спрямованість соціального відношення до людей, які мають порушення у розвитку. Створення рівних умов і можливостей участі у житті суспільства для всіх його членів — одне з пріоритетних завдань у всіх розвинених країнах.

Відповідно міжнародно-правовим засадам політика держави стосовно людей з функціональними обмеженнями здоров'я має бути цілеспрямована на запобігання дискримінації їхньої людської гідності та соціального відчуження, на створення умов для рівноправної участі осіб з обмеженими можливостями здоров'я в житті суспільства. Уніфіковані правила забезпечення рівних можливостей для даної категорії людей, прийняті резолюцією 48/96 Генеральної Асамблеєю ООН від 20 грудня 1993 р., визначають, що державам необхідно визнати положення, відповідно до яких особи з функціональними обмеженнями здоров'я повинні мати шанс реалізувати свої громадянські права, насамперед в сфері трудової зайнятості. Як у сільській місцевості, так і в міських районах вони повинні мати рівні шанси для заняття працею і підвищенням свого матеріального становища через трудову діяльність на ринку праці. Закони і правила у сфері зайнятості не повинні бути дискримінаційними щодо людей з функціональними обмеженнями здоров'я і не повинні створювати перешкод для їхнього працевлаштування (п. 1 правила 7) [1].

У зіставленні з іншими соціальними групами осіб, які є неконкурентоспроможними на ринку праці, особи з обмеженими можливостями в Україні відчують найбільші труднощі в процесі реалізації права на працю. Невирішені проблеми працевлаштування осіб

з функціональними обмеженнями здоров'я знижують якість їхнього життя, створюють сприятливі умови для ще більшої маргіналізації даної категорії населення.

Соціальна політика нашої держави щодо людей з інвалідністю, покликана знижувати негативні наслідки безробіття серед даної категорії населення, за допомогою функціонування системи соціального забезпечення, а також розробки і впровадження соціальних програм, які сприяють зростанню і реалізації соціального, професійного потенціалу. Сприяння ефективній зайнятості населення в цілому і сприяння професійній самореалізації інвалідів, виступає в якості провідного напрямку в реалізації даного пріоритету, і разом з тим, відчуває множинні труднощі, зумовлені причинами соціально-економічного, соціокультурного характеру.

Загалом за останні п'ять років в Україні зроблено реальні та значущі кроки щодо гармонізації вітчизняного законодавства у сфері професійної реабілітації та зайнятості інвалідів до міжнародних стандартів. Професійна реабілітація та працевлаштування інвалідів у контексті цих законів розглядається як основний засіб створення умов для гідного життя інвалідів, забезпечення рівності їх прав. Це дозволило змінити підходи щодо ролі осіб з функціональними обмеженнями здоров'я в економічному та соціальному житті суспільства, сформулювати ефективні методи та заходи щодо забезпечення їх зайнятості у відповідності до їх можливостей і потреб, створити умови для включення їх до сфери праці та підвищити їхню конкурентоспроможність на сучасному ринку праці.

Література

1. Стандартные правила обеспечения равных возможностей для инвалидов Приняты резолюцией 48/96 Генеральной Ассамблеи от 20 декабря 1993 года [Електронний ресурс] // Режим доступу до статті: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/disabled.shtml

Н. В. Сушицька,
*доцент Інституту права та суспільних відносин,
Університет «Україна»*

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ІНВАЛІДІВ — ОСНОВНИЙ НАПРЯМОК ЙОГО РОЗВИТКУ

Надійна соціальна захищеність інвалідів перебуває в центрі уваги суспільних інтересів. Ефективним засобом здійснення її структурної перебудови має бути національне законодавство та прийняті на його основі нормативно-правові акти, які регламентують весь комплекс відносин пов'язаних з особливим статусом осіб з ознаками інвалідності. Як відомо, чинне законодавство є головним правовим інструментом у регулюванні суспільних відносин. Але цю свою роль воно може успішно виконувати за умови його високої якості і системності. На жаль, сучасне законодавство України не відповідає цим вимогам. Розробка правової інфраструктури, необхідної для забезпечення соціальної захищеності осіб з особливими потребами, є, можливо, одним із найвагоміших завдань, з якими коли-небудь мали справу вітчизняні фахівці-юристи, які займаються законотворчими пропозиціями у сфері правової реформи. Вирішення цього завдання передбачає необхідність комплексного підходу до проблеми правового забезпечення соціальної захищеності інвалідів, розробки нових моделей та інститутів, які покликані регламентувати, стимулювати та охороняти цю важливу, але дуже складну сферу суспільних відносин.

Українське законодавство про інвалідів являє собою складну та розгалужену нормативну систему, яка включає нормативно-правові акти різної юридичної сили і компетенції. Основними серед них є, зокрема Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» 1991 р., Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідів з дитинства та дітям-інвалідам» 2000 р., Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» 2005 р. та ряд інших нормативно-правових актів. Як бачимо створена відповідна нормативна база, яка упорядковує відносини у галузі соціального хисту інвалідів. З іншого боку, така значна кількість нормативно-правових актів призводить до дублювання, колізій та інших непорозумінь у цій галузі, тому назріла необхідність систематизувати накопичені нормативно-правові акти.

Основним завданням систематизації законодавства є його упорядкування, структурне оновлення, визначення пріоритетних напрямів

розвитку, вдосконалення процесу підготовки та прийняття законів, механізму їхнього виконання. Існує дві основні форми систематизації у праві: кодифікація і інкорпорація. Кодифікація — передбачає таку переробку нормативно-правових актів, яка не тільки виключає повтори, а й протириччя, усуває прогалини і тим самим забезпечує цілісність, системність, внутрішню узгодженість та повноту правового регулювання суспільних відносин. Її результатом є новий зведений законодавчий акт стабільного змісту (кодекс, положення, статут та ін.), який замінює раніше діючі нормативні акти по даному питанню. При цьому слід звернути увагу на небезпеку формального підходу до поняття кодексу. Слідуючи такому підходу, ми неминуче прийдемо до того, що досить перейменувати закон про основи соціальної захищеності інвалідів у Кодекс законів про інвалідів, і виникне нова кодифікація. Це, зрозуміло, не так — кодекс є результатом кодифікації, а не навпаки. В Україні, на жаль, зазначена аксіома зрозуміла не всім, в силу чого багато кодексів перестали бути кодифікаціями. Кодифікувати означає звести в єдине ціле розсереджені по різних джерелах права юридичні норми. При цьому необхідно зазначити, що не існує успішного кодексу без соціальної потреби в ньому. На наше переконання в Україні існує потреба у кодифікації законодавства, яке регулює соціальну захищеність інвалідів. Необхідно створити Кодекс законів про інвалідів в Україні, який повинен закріпити стратегію розвитку їх соціальної захищеності, міжнародно-правові і (зокрема європейські) стандарти. На нашу думку, проект цього кодексу має пройти широке обговорення як серед інвалідів, так і серед відповідних державних органів, громадських об'єднань, широких кіл громадськості.

Систематизація нормативно-правових про інвалідів необхідна, тому що існуюче на сьогодні законодавство не може в повній мірі вирішити всі проблеми, які стоять перед суб'єктами соціального захисту. Цілком можливо, що створення Кодексу законів про інвалідів вирішило б проблеми прогалин і колізій, дало змогу позбавитись від зміщення правового регулювання на підзаконний рівень.

А. І. Тимошук,
студентка групи ФН-21-10, спеціальність «Фінанси»

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ІНВАЛІДІВ

Громадяни з інвалідністю є серед усіх верств населення будь-якого суспільства. Це люди з такими вадами здоров'я, як ураження опорно-рухового апарату та центральної і периферичної нервової системи; психічними захворюваннями та розумовою відсталістю; ураженнями органів слуху та зору; ураженнями внутрішніх органів; онкологічними захворюваннями.

Для України проблема соціального захисту інвалідів є особливо значущою у зв'язку зі стійкою тенденцією до зростання частки інвалідів у загальній структурі населення.

В Україні кожен 18-й громадянин — інвалід, тобто людина, яка потребує допомоги та підтримки від держави не лише в грошовому еквіваленті, а й особливого планування житла, облаштування під'їздів, громадського транспорту, забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення, сприяння у здобутті освіти, професійних знань, працевлаштування, медичних і культурних послуг.

Широкий спектр проблем людей з інвалідністю в Україні свідчить про необхідність посиленої і комплексної уваги з боку держави й суспільства. Сучасне життя формує відповідні вимоги до соціального захисту цієї категорії населення. Практика показує, що значна частина положень соціально-економічної політики щодо інвалідів застаріла і не відповідає потребам сьогодення, а також не узгоджується із загально-визнаними високогуманними міжнародними нормами і стандартами [1]. Правове поле хоча й містить багато позитивних кроків на шляху вирішення численних проблем інвалідів, але є переважно декларативним, не забезпеченим матеріальними ресурсами та механізмами управлінського впровадження. Отже, існуюча система соціального захисту інвалідів потребує суттєвих змін і доповнень, модернізації.

Досвід високорозвинутих країн засвідчив про неефективність пасивної державної політики у сфері соціального захисту громадян з особливими потребами, яка формується на основі компенсаційних витрат — пенсій, грошової допомоги, пільг, компенсацій тощо. Соціальна підтримка інвалідів у провідних країнах Європи за останні 30 років характеризується виділенням значних ресурсів на створення

доступного для осіб з обмеженими можливостями середовища для існування, навчання, створення спеціальних і облаштування наявних робочих місць.

На наш погляд, сучасна система соціального захисту інвалідів охоплює не лише державну соціальну допомогу та пенсійне забезпечення, систему пільг і компенсацій та соціально-побутове обслуговування, але й включає охорону здоров'я, освіту та зайнятість осіб з інвалідністю, а також соціальну і професійну реабілітацію та соціальну інтеграцію в суспільство. Тобто соціальний захист осіб з інвалідністю включає не лише матеріальні питання, а й весь спектр проблем і потреб людського життя. Це пояснюється тим, що в сучасному суспільстві будь-яка людина потребує розширеного соціального захисту, який полягає не тільки в фінансово-матеріальній підтримці, а й у створенні різнобічних умов для повноцінного функціонування і розвитку особи, максимальної реалізації її потреб та інтересів [2]. Таким чином, політика соціального захисту інвалідів має включати нові концептуальні підходи, що охоплюють соціально-економічні, політико-правові, організаційно-управлінські, науково-методологічні, морально-етичні та інформаційні аспекти.

Література

1. *Богданов С.* Соціальний захист інвалідів. Український та польський досвід / С. Богданов, наук. ред. О. М. Палій. — К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. — 93 с.
2. Соціальний захист населення України: навч. посіб. / авт. кол.: І. Ф. Гнібіденко, М. В. Кравченко, О. М. Коваль, О. Ф. Новікова та ін.; за заг. ред. В. М. Вакулєнка, М. К. Орлатого. — К. : Вид-во НАДУ; Вид-во «Фенікс», 2010. — 212 с.

М. В. Тінтул,
студентка II курсу спеціальності «Міжнародна інформація»
ВМУРоЛ «Україна»

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Люди з інвалідністю представляють одну з найбільших уразливих груп в Україні, яка складає близько 2,5 млн. людей або 5,2% загальної кількості населення країни. У Радянському Союзі імідж здорового суспільства створювався за рахунок ізоляції людей з інвалідністю.

Україна успадкувала цю систему, таким чином люди з інвалідністю рідко зустрічаються серед широкого загалу. Десятиліттями система реабілітації була спрямована в основному на медичну реабілітацію, залишаючи поза увагою соціальну та трудову реабілітації. Як правило, люди з інвалідністю були працевлаштовані на спеціальних закритих та субсидованих підприємствах, що сприяло їх подальшій ізоляції від суспільства. Негативні наслідки перехідного періоду вплинули на них більше ніж на інші соціальні групи. Сьогодні, людям з інвалідністю досить важко знайти точку опори на ринку праці. Наразі лише 14% людей з інвалідністю працездатного віку працевлаштовані.

Люди з інвалідністю, особливо молоді все ще мають обмежений доступ до якісних послуг з професійного навчання, стикаються з труднощами при працевлаштуванні, не завжди одержують гідну зарплату за свою працю.

Незважаючи на наявність гарантованих законодавством прав щодо забезпечення працевлаштування людей з інвалідністю, залучення їх до продуктивної праці є слабким місцем у вітчизняній системі соціального захисту.

Право на працю — одне з основних прав людини, визнаних міжнародними актами і чинним українським законодавством. Воно поширюється й на осіб, які мають інвалідність.

Інвалідам забезпечується право працювати на підприємствах, в установах, організаціях, а також займатися підприємницькою та іншою трудовою діяльністю, яка не заборонена законом. Інвалідам гарантується забезпечення права на працевлаштування та оплачувану роботу, зокрема з умовою виконання роботи вдома. Інваліди, які не досягли пенсійного віку, мають право бути зареєстрованими у державній службі зайнятості як безробітні

Багато проблем із працевлаштуванням людей із інвалідністю викликають міфи щодо якості виконання ними роботи. Наприклад, міф про те, що інваліди можуть виконувати тільки некваліфіковану роботу або недостатньо кваліфіковано виконують свої функціональні обов'язки, насправді ж серед працівників з інвалідністю чимало висококваліфікованих професіоналів — юристів, економістів, IT-спеціалістів і так далі. Кажуть, що працівники з інвалідністю часто й тривалий час відсутні на робочому місці, проте, оскільки працівникам з інвалідністю складніше знайти роботу, вони її більше цінують, менше відлучаються з робочого місця і відповідальніше виконують свої обов'язки.

Ще одна проблема це те, що для пересування людей з інвалідністю на території підприємства чи організації потрібні спеціальні ліфти, пандуси, а робоче місце необхідно обов'язково переобладнати, але аж ніяк не для всіх працівників з інвалідністю потрібно спеціально облаштовувати робоче місце, інколи достатньо перерозподілити функції чи змінити графік роботи.

Для того, щоб якось покращити ситуацію із працевлаштуванням та зайнятістю людей із інвалідністю, в Україні існує багато програм та проектів. Одним з таких проектів є *«Соціальна інтеграція людей з інвалідністю шляхом забезпечення доступу до зайнятості»* — це спільний проект Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) та Міжнародної організації праці МОП в Україні.

Загальним завданням Проекту є сприяння активній інтеграції людей з інвалідністю на відкритому ринку праці для забезпечення рівності їхніх прав та можливостей. В свою чергу це сприятиме боротьбі з бідністю, оскільки люди з інвалідністю часто мають найнижчі доходи, та використанню їхніх можливостей як макроекономічного ресурсу робочої сили. Більш того, це також сприятиме сталому економічному розвитку країни в цілому.

Специфічним завданням Проекту є зміцнення інституційної спроможності Державної служби зайнятості України та її партнерів щодо працевлаштування людей з інвалідністю.

М. В. Чих,
*ВМУРоЛ «Україна»,
фахівець кафедри «Міжнародної інформації»*

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» визначає основи соціальної захищеності інвалідів в Україні і гарантує їм рівні з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість інвалідам вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними здібностями та інтересами.

Згідно Закону люди з інвалідністю в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України та іншими законодавчими актами.

Центральні і місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації (незалежно від форм власності і господарювання, виду діяльності і галузевої належності), їх філії, відділення, представництва, що ведуть окремий облік результатів фінансової та господарської діяльності, банки та інші фінансові установи, фізичні особи, які використовують найману працю, а також представництва іноземних юридичних осіб (у тому числі міжнародних організацій), які використовують працю найманих працівників — громадян України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, залучають представників громадських організацій інвалідів до підготовки рішень, що стосуються інтересів інвалідів. Дискримінація інвалідів забороняється і переслідується за законом.

Права, свобода та інтереси інвалідів забезпечується в судовому або іншому порядку, встановленому законом (ст. 6).

Державне управління в галузі забезпечення соціальної захищеності інвалідів здійснюється центральним органом виконавчої влади з питань праці та соціальної політики, Міністерством охорони здоров'я України та органами місцевого самоврядування. Такі органи зобов'язані інформувати інвалідів про зміни і доповнення законодавства про соціальну захищеність інвалідів.

Фінансове забезпечення заходів щодо соціальної захищеності інвалідів і дітей-інвалідів здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, в тому числі Фонду соціального захисту інвалідів, місцевих бюджетів, а також органами місцевого самоврядування за місцевими програмами соціального захисту окремих категорій населення за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Громадські організації інвалідів та спілки громадських організацій інвалідів створюються з метою здійснення заходів щодо соціального захисту, реабілітації інвалідів, залучення їх до суспільно корисної діяльності, занять фізичною культурою і спортом та мають право користуватися пільгами і преференціями, передбаченими законодавством.

І це ще далеко не всі нормативно-правові положення соціального захисту людей з інвалідністю. В Україні створюються громадські організації, благодійні фонди, волонтерські програми — і всі вони спрямовані на інтеграцію людей з особливими потребами, тобто людей з інвалідністю. Діти-інваліди, випускники загальноосвітніх шкіл, мають усі права та пільги для вступу до вищих навчальних закладів, після закінчення яких можуть працювати за фахом. Хоча

існують ще деякі не доопрацювання стосовно вільного пересування інвалідів.

Інтеграція людей з інвалідністю та їх соціальний захист в Україні, хоча і не на вищому рівні, але стрімко розвивається. Маємо надію, що дуже скоро люди з особливими потребами зможуть вільно і комфортно себе почувати у суспільстві.

Шишко І. А.,
магістр права, Варшава, Польща

ПРОФСПІЛКИ ЯК ЗАХИСНИКИ ТРУДОВИХ ПРАВ ІНВАЛІДІВ

Конституція України зазначає, що усі люди мають рівні та невід'ємні права і свободи, є рівними перед законом. Проте на території нашої держави проживають громадяни, які не в змозі на однакових умовах з іншими конкурувати на ринку праці та потребують посиленої уваги з боку держави до вирішення їх численних проблем. Мова йде про інвалідів. Інвалідом є особа зі стійким розладом функцій організму, зумовлених захворюванням, наслідком травм або з уродженими дефектами, що призводять до обмеження їх життєдіяльності, до необхідності в соціальній допомозі і захисті. Термін «інвалід» означає будь-яку людину, чий можливості отримання і збереження належної роботи серйозно обмежені внаслідок ушкодження її фізичної чи розумової спроможності. На даний час в Україні більше двох із половиною мільйонів інвалідів, і серед них — близько 150 000 тис. дітей-інвалідів.

Для визначення основ соціальної захищеності інвалідів в Україні та створення необхідних умов, які дають можливість зазначеній категорії громадян вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними здібностями, Верховна Рада у 1991 році прийняла Закон України «Про основи соціального захисту інвалідів в Україні». Відповідно до ст. 1 цього Закону інваліди в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України та іншими законодавчими актами. А отже, нарівні з іншими мають право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Таке право гарантується і охороняється державою. Але рівність наповнює лише законодавчий акт, тоді

як механізм його реалізації далекий від реалій сучасності, адже, навіть міський транспорт не розрахований на людей в інвалідних візках, більше того, інвалідних візків не вистачає для всіх, хто їх потребує. Особливу увагу слід звернути на розмір пенсії по інвалідності, котра є нижчою прожиткового мінімуму, а відтак, можна констатувати, що люди з особливими потребами не можуть прожити лише за рахунок пенсії. Відтак зрозуміло, що робота для них являється єдиним способом вижити.

Враховуючи таку ситуацію, особливе місце для здійснення представництва та захисту права на працю людей з особливими потребами займають профспілкові організації. Саме такі організації здійснюють відповідно до статутів та чинного законодавства представництво соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок в органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян та з роботодавцями.

У 2004 році в Україні була створена Всеукраїнська громадська організація «Профспілка працездатних інвалідів», до складу якої входять громадяни нашої держави з особливими потребами. Основними завданнями організації є:

- участь у розробці та здійсненні державної політики у галузі трудових відносин, оплати праці, охорони праці, соціального захисту;
- участь у розробленні державної програми зайнятості населення та територіальних програмах зайнятості;
- проведення спільних консультацій з питань зайнятості населення з роботодавцями, органами державної влади і місцевого самоврядування;
- розроблення заходів щодо соціального захисту членів профспілки, що вивільняються у результаті реорганізації та ліквідації підприємств, установ, організацій.

Слід вказати, що створення даної громадської організації сприятливо впливає на реалізацію осіб з обмеженими можливостями трудових прав та забезпечення їх захисту. Важливим також є й те, що Всеукраїнська громадська організація «Профспілка працездатних інвалідів» бере участь у розробці державних програм, що дозволяє одразу враховувати в них запити людей з особливими потребами. Створення таких організацій свідчить про ще один зроблений крок для побудови соціально відповідальної країни, де забезпечується рівність прав людини і громадянина.

І. В. Юрченко,
*ВНЗ «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
Інститут права та суспільних відносин,
V курс, група ПЗ-51/11 м*

В. І. Лебеденко,
*науковий керівник, професор кафедри цивільного, господарського
та кримінального права, к.ю.н., доцент*

ОНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА НА ЗАСАДАХ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Адміністративне право як самостійна галузь права у ретроспективному аспекті має давню історію, оскільки бере початок з XVIII століття. В усі часи воно так чи інакше пов'язувалось з публічною владою держави, з взаємодією її органів з громадянами та іншими учасниками суспільних відносин. Як і конституційне право, право адміністративне опосередковує функціонування публічної влади в державі. В той же час адміністративно-правове регулювання є своєрідним продовженням конституційно-правових норм, конкретизуючим багато в чому їх дію. На цій підставі можна стверджувати, що існування адміністративного права — це необхідна умова і засіб реалізації Конституції в найважливішій сфері функціонування публічної влади — сфері виконання законів та інших правових актів держави.

Великий внесок в розвиток цього питання зробили багато вчених. Серед них: Колпаков В. К., Калюжний Р. А., Ковальський В. С.

Нині потрібний принципово новий погляд на суспільне призначення адміністративного права. Він ґрунтується на визначенні Конституцією України головним обов'язком держави «утвердження і забезпечення прав і свобод людини і громадянина», а також вжиття усіх необхідних заходів для забезпечення повного здійснення дітьми-інвалідами всіх прав людини й основоположних свобод нарівні з іншими людьми та дітьми, застосування належних заходів для надання інвалідам доступу до підтримки, якої вони можуть потребувати під час реалізації своєї правоздатності, оновити суспільне призначення адміністративного права з боку підтримки як звичайних людей так і інвалідів, а також у встановленні принципу, згідно з яким саме «права і свободи людини і громадянина та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави» (ст. 3 Конституції України).

Суспільне призначення адміністративного права в сучасних умовах має визначатись на підставі поєднання завдань як регулювання управлінської діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, так і, переважною мірою, запровадження і регламентації дійсно демократичних взаємовідносин між цими органами і громадянами. А саме відносин такого типу, за яким кожній людині було б забезпечено (гарантовано) реальне додержання і охорона в сфері виконавчої влади належних їй прав і свобод, а також ефективний захист цих прав і свобод у випадках їх порушення. Варто додати, що в межах другого напрямку роль адміністративного права пов'язана також зі створенням і функціонуванням адміністративної юстиції як форми спеціалізованого судового захисту прав і свобод людини.

Практичне втілення в життя зазначеного нового погляду на суспільне призначення адміністративного права сприятиме істотному посиленню його ролі у формуванні громадянського суспільства і демократичної правової держави. При цьому утвердження нового соціального призначення адміністративного права має відбуватися шляхом запровадження у сфері виконавчої влади:

- незалежності здійснення функцій і повноважень виконавчої влади у межах, визначених Конституцією і законами України;
- пріоритетності законодавчої регламентації повноважень, організації та порядку діяльності органів виконавчої влади;
- публічності і відкритості контролю за діяльністю органів виконавчої влади та їхніх посадових осіб, насамперед, з позицій дотримання поваги до особи та справедливості, а також постійного підвищення ефективності державного управління;
- відповідальності органів виконавчої влади, їхніх посадових осіб за свої рішення, дії чи бездіяльність перед громадянами та іншими суб'єктами.

О. В. Вікулова,
*У курс, Інститут права та суспільних відносин,
Університет «Україна»*
Л. В. Малюга,
*науковий керівник, к.ю.н., доцент,
професор кафедри цивільного, господарського
та кримінального права*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Для багатьох джерел національних правових систем характерним є правове регулювання шлюбних відносин. Шлюб може вважатися цивільно-правовою угодою (договором), різновидом партнерства або ж добровільним союзом чоловіка й жінки, внаслідок чого між особами, які одружуються, встановлюється особливе шлюбне правовідношення.

Актуальність даної теми роботи впливає з закріплених конституційних основ побудови України як правової держави. Законодавча регламентація сімейних стосунків (закріплення основних положень виникнення реєстрації та розірвання шлюбних відносин та інше) на думку науковців які займались даною проблематикою говорить про те, що Україна займає одне із перших місць в Європі. Цікавість даної роботи полягає в тому, що кожна Українська родина має при-сущі тільки їй індивідуальні особливості, в зв'язку з постійним прогресом людства законодавство потребує відповідних змін. Про регулювання шлюбних відносин в Україні говорять ще її перші «джерела» права, внесення змін до діючого законодавства в даній сфері викликає великі дискусії не тільки науковців але і серед всього Українського народу, так як дані зміни стосуються кожної родини а також окремо кожного громадянина. Без внесення змін які потребує сімейне законодавство не можливо говорити про розвиток Українського суспільства на сучасному етапі побудови держави. Наявність у складі родини інваліда залишає дану родину з цими проблемами. В Основному законі закріплена найвища цінність людина та її права і свободи. Держава повинна постійно вдосконалювати законодавство з урахуванням потреб інвалідів в родині, та дотримуватися виконувати його положення незалежно від існування світової, або економічної кризи в державі. Так як здорова людина має більші можливості реалізувати свої права та свободи ніж інвалід, або родина в якій він

проживає, то державним органам слід переглянути своє ставлення до людей з інвалідністю [2].

Особа з особливими потребами (інвалід) — це також громадянин України, який потребує більш пильного захисту держави.

Цікавим є термін «шлюб — це захищена державою добровільна спілка між чоловіком і жінкою, які об'єднуються з метою створення сім'ї, народження й виховання дітей. Це вільний, рівноправний і в ідеалі довічний союз, що передбачає дотримання встановлених державою правил» [6].

Шлюб є єдиною причиною, якій світ зобов'язаний найбільшою гармонією, чесністю та багатством. Шлюб увів поняття чесності цнотливості, бажання подобатися, як і необхідність вічного кохання. Він поєднав у сім'ї інтереси окремих людей, з'єднав міцною ланкою усе суспільство [7].

Для укладання шлюбу необхідні добровільна згода майбутнього подружжя та реєстрація цієї згоди в державних установах.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.
2. Сімейне право України: підручн. / [за ред. В.С. Гопанчука]. — К. : Істина, 2002. — 304 с.
3. Сімейний кодекс України, [вид. Поливада А. В.]. — К., 2011. — 11 с.
4. Цивільно-процесуальний кодекс. Під редакцією В. С. Ковальського. — К. : Юнінком, 1996.
5. Сімейне право: навчальний посібник для студентів юридичних вузів та факультетів. — К. : Вентурі, 1997.
6. Советское семейное право: учебник, под общей редакцией В. Ф. Маслова, А. А. Пушкина. — К. : Высшая школа, 1982.
7. Червінський І. Весілля. — К., 1970. — 75 с.

Н. М. Гончар,
*Аспірант Університету «Україна»,
кафедра адміністративного,
фінансового та інформаційного права*

ЗАКОНОДАВЧЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Встановлення української державності, інтеграція у світове співтовариство, розвиток демократичної, соціальної та правової держави, зумовлюють зміну правового регулювання багатьох сторін суспільного життя країни, зокрема вдосконалення діючих правових механізмів та впровадження нових законодавчих норм.

При цьому, має не залишитись поза увагою держави і закріплене Основним Законом країни конституційне положення право громадян на об'єднання, проголошене в ст. 36 Конституції України, яке в подальшому покладено в основу Закону України «Про об'єднання громадян».

Діюче законодавство визначає об'єднання громадян як «добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав та свобод». Отже, сукупність такого роду об'єднань відображає можливість формувань шляхом самоорганізації, вирішувати свої справи без втручання держави.

Зауважу, що об'єднання громадян є важливою складовою правової держави. Серед ряду формувань, вказаний акт зазначає громадську організацію, як різновид об'єднань громадян, яка «створюється виключно для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів».

Громадські організації є одним із найбільш активних учасників соціально-економічних реформувань. В зв'язку з цим, політичні та правові реформи, які проводяться чи мають проводитись в нашій країні, повинні спиратися на сучасну теоретичну концепцію їх адміністративно-правового положення, яка допоможе розкрити їх роль як ефективного елементу в механізмі доступу громадян до інститутів державної влади, а також подолати протиріччя при взаємодії виконавчих органів державної влади і органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства.

Так, за даними Херсонського обласного управління юстиції на території Херсонської області зареєстровано 397 громадських орга-

нізацій, однак реалії нинішнього сьогодення показують, що не всі зареєстровані об'єднання здійснюють свою діяльність задля досягнення завдань та мети, визначених законодавчими приписами та Статутами організацій, та зорієнтовані на одне із головних завдань їх діяльності — відстоювання реальних інтересів людей. Однак, для деяких з них пріоритетним завданням стало як отримання фінансування від закордонних фондів, так лобіювання комерційних інтересів, незважаючи на обумовлені вищевказаним законом їх завдання та принципи діяльності, що в свою чергу зумовило низку судових спорів стосовно ведення такої діяльності.

З огляду на вищевикладене, вважаю, що прийнятий 16 червня 1992 р. Закон України «Про об'єднання громадян» не відповідає сучасному стану виникнення і діяльності громадських організацій, оскільки поза його правовим регулюванням залишились питання, що безпосередньо мали унормувати: поняття засновників об'єднань громадян, зокрема громадської організації, порядок формування його керівних та контрольно-ревізійних органів, їх права та обов'язки, відповідальність; структуру об'єднання, керівні та контрольно-ревізійні органи; вищий та керівний орган такого об'єднання, постійно діючий керівний орган; територію, в межах якої здійснюється така діяльність; порядок фінансування об'єднання; порядок взаємодії держави та об'єднання.

Відтак, назріла потреба у законодавчому врегулюванні діяльності саме громадських організацій як різновиду об'єднання громадян та підготовці Закону України «Про громадські організації», який би відповідав вимогам міжнародних договорів і угод та враховував міжнародну теорію і практику в сфері реалізації права громадян на об'єднання.

Н. П. Остаповська,
Університет «Україна»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИБОРУ ПРАВ ІНВАЛІДІВ

Конвенція про права інвалідів і Факультативний протокол до неї були прийняті 13 грудня 2006 року в Центральній установі Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку й були відкриті для підписання 30 березня 2007 року. У цей день Конвенцію підписали 82 держави

при одній ратифікації, тоді як Факультативний протокол був підписаний 44 державами. Таким чином, у підписанні Конвенції взяла участь максимальне число держав за всю історію підписання конвенцій ООН у день їхнього відкриття для підписання. Вона являє собою перший всеосяжний договір в області прав людини ХХІ сторіччя і є першою конвенцією про права людини, відкритої для підписання регіональними організаціями інтеграції. Дана Конвенція знаменує собою «зміну парадигми» у тім, що стосується відношення й підходів до інвалідів.

Конвенція розроблялася як документ щодо прав людини, у якому буде чітко сформульований аспект соціального розвитку. У ньому представлено загальний розподіл інвалідів по категоріях і зазначено, що всі особи з будь-якими формами інвалідності повинні користуватися всіма правами людини й основними свободами. У Конвенції роз'яснюється й визначається, яким чином всі категорії прав можуть бути застосовані до інвалідів, і вказуються сфери, які вимагають внесення змін, що дозволять особам з обмеженими можливостями ефективно здійснювати свої права, й сфери, у яких їх права порушуються й у які способи необхідно зміцнити правозахисні механізми. У Факультативному протоколі до Конвенції передбачена можливість звернення зі скаргою до Комітету ООН по правах інвалідів для окремих осіб і груп осіб у тому випадку, коли вичерпані всі можливості обігу за допомогою на національному рівні. Сьогодні у світі налічується близько 650 млн. інвалідів. Якщо включити в результати оцінки членів їхніх родин, чисельність відповідної групи населення досягне приблизно 2 млрд. людей, безпосередньо пов'язаних із проблемою інвалідності, що становить майже третину світового населення. Таким чином, забезпечення рівних прав і доступу для цієї категорії осіб вплине на їх соціально-економічне становище в різних країнах світу.

Конвенція про права інвалідів набула чинності 3 травня 2008 року. Для держав, які підписали Конвенцію, вона стає юридично обов'язковим документом після ратифікації. Перелік держав, які вже ратифікували Конвенцію, можна подивитися.

Представники Міністерства праці та соціальної політики від України брали участь у розробці проекту Конвенції.

Україна 24 вересня 2008 року приєдналася до Конвенції про права інвалідів і Факультативного протоколу до неї. Документ підписав у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку Президент Віктор Ющенко.

Конвенція про права інвалідів. Протягом останніх 20 років питання інвалідності часто висвітлювалося на міжнародному рівні.

Наприклад, Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів, важливий документ, що заохочує держави приймати моральні й політичні заходи з метою створення рівних можливостей для інвалідів. За останні кілька років цей документ став базою для позитивних змін відносно інвалідів, але проте треба відмітити, що Стандартні правила не є юридично обов'язковим документом.

Значення. Конвенція про права інвалідів стане юридично обов'язковим документом, у якому країни учасники ООН (після ратифікації документа) візьмуть на себе зобов'язання виконувати цілу низку принципів і норм. Крім того, Конвенція надає можливість провадити перевірку її здійснення, що буде відігравати важливу роль у забезпеченні виконання державами їхніх зобов'язань. Як юридично обов'язковий документ ця Конвенція розширить можливості інвалідів і забезпечить їх права в усьому світі незалежно від їх соціального й економічного становища.

Ціль Конвенції. Конвенція роз'ясняє, що інваліди мають такі ж права, як і всі люди. Ціль конвенції — усунути дискримінацію проти інвалідів забезпечити повне забезпечення їхніх цивільних, політичних, соціальних і культурних прав.

І. В. Таланчук,
*Аспірант Університету «Україна»,
кафедра адміністративного, фінансового
та інформаційного права*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАВЧАННЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ — ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

У зв'язку з постійним зростанням кількості інвалідів у загальній структурі населення України, проблема інвалідності в державі набуває актуального значення. Має місце пришвидшення процесу старіння населення України, при цьому народження дітей зменшується. Особливе занепокоєння викликає ріст чисельності дітей-інвалідів в Україні, яка складає більш як 167 тис. осіб.

Слід зазначити, що особи з особливими потребами належать до найбільш соціально незахищених категорій населення. Аналізуючи світовий досвід, ми бачимо, що відбуваються корінні зміни у поглядах і підходах до вирішення проблем інвалідів. Якщо раніше основні

зусилля держави були направлені на полегшення соціального стану цієї категорії громадян, то в даний час державна політика спрямована на комплексний, більш повний соціальний захист інвалідів, зокрема надання можливості даним громадянам отримати якісну професійну підготовку. Завдяки освіті молодь прилучається до життя суспільства, отримує роботу, отримує стабільність і впевненість у житті.

Право на освіту — є одним із головних конституційних прав громадян з інвалідністю, проголошених державою. Відповідно до статті 53 Конституції України держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах, надання державних стипендій та пільг учням і студентам. Закріплене право на освіту ще у таких основних законах України: «Про дошкільну освіту», «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про охорону дитинства» та ряді інших нормативно-правових актах.

Україна, ратифікувавши основні міжнародні правові документи: Декларацію ООН про права людини, Конвенцію ООН про права дитини, Конвенцію ООН про права інвалідів, прийняла на себе зобов'язання щодо дотримання загальнолюдських прав, зокрема щодо здобуття якісної освіти дітьми з особливими освітніми потребами, в тому числі дітьми з порушеннями психофізичного розвитку.

Вивчаючи міжнародні документи, ми можемо зробити висновки, що з точки зору державної політики, пріоритетним є реформування системи освіти, яке б дало змогу охопити навчанням усіх дітей, незважаючи на відмінності та законодавчо визнати принципи інклюзивної освіти.

В Україні на сьогодні багато освітянських питань, які активно обговорюються в суспільстві, одне з них — питання щодо впровадження інклюзивного навчання. В нашій державі ця форма набула поширення у 90-х роках, переважно — за ініціативою громадських організацій. Було прийнято чимало нормативно-правових документів на забезпечення інклюзивної освіти. Останній крок уряду України зроблений в цьому напрямку — Постанова КМ України «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», але вже цей нормативний документ викликав незадоволення фахівців.

Проаналізувавши на сьогодні законодавство в Україні ми бачимо, що воно відповідає міжнародним нормам та декларує права дітей

з особливими освітніми потребами на розвиток, здобуття освіти, соціальне інтегрування. Однак реалії сьогодення підтверджують, що не всі діти з обмеженими можливостями та особливостями, можуть скористатися даним конституційним правом. Вказана проблема є достатньо типовою ситуацією для трансформаційного періоду, що характеризується наявністю законодавства, яке не вказує практичних механізмів для його реалізації, що позбавляє дітей щоденного вдосконалення своєї особистості, набуття додаткових знань, умінь та навичок. Впровадження інклюзивного навчання і права на освіту для всіх, без винятку, дітей, можна сказати, що потребує вдосконалення. Офіційні документи в цій галузі не системні, проглядаються різні концепції, деякі з них застарілі, при цьому достатньо підстав для більш інтенсивного процесу впровадження тих інноваційних положень, які вже напрацьовані. Деякі необхідні документи перебувають у стадії вироблення і потребують більш інтенсивного лобіювання. На цей час йде активна робота над доопрацюванням законопроекту № 6218 «Про освіту осіб з обмеженими можливостями здоров'я».

СЕКЦІЯ V

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОДУКТІВ ДІЄТИЧНОГО ХАРЧУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

**М. М. Калакура, к.т.н., професор,
О. В. Щирська,
Інженерно-технологічний інститут**

КУЛІНАРНІ ВИРОБИ З ФАРШУ ДЛЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ

На сьогодні вирішення проблеми здорового харчування є найважливішим та актуальним завданням. Неповноцінний раціон харчування людини не може забезпечити фізіологічні норми споживання повноцінного білку, мінеральних елементів (йоду, селену, заліза), вітамінів, фолієвої кислоти, поліненасичених жирних кислот, харчових волокон. Згідно із сучасними поглядами нутриціології — харчування людини потребує використання у раціоні функціональних харчових продуктів.

М'ясні кулінарні вироби являються перспективним джерелом для створення функціональних харчових продуктів. Вони містять природні повноцінні білки, мінеральні речовини (залізо, фосфор, калій) та вітаміни (B₂, B₆, B₁₂, PP).

Шляхом розроблення технології м'ясних кулінарних виробів функціонального призначення є використання рослинної сировини. У наш час широке використання мають полісахариди рослинного і мікробного походження. Серед них важливе місце займає мікробний екзополісахарид ксампан, який отримують промисловою ферментацією штаму фітопатогенних бактерій *Xanthomonas campestris* pv. *campestris*. Доцільність його використання обумовлена широким

спектром функціонально-технологічних та фізіологічних властивостей. Крім того, ксампан виробляється в нашій державі, що надає йому перевагу з точки зору використання вітчизняної сировини при створенні нових продуктів харчування.

Функціонально-технологічні властивості м'ясного фаршу включають в себе емульгуючу, вологозв'язуючу здатності. Тому використання ксампану у технологіях м'ясних виробів зумовлена саме його фізико-хімічними властивостями: пластична реологія, теплова і кислотна стабільність, високий ступінь в'язкості та висока розчинність у водному середовищі, довготривала стабільність в умовах високої кислотності середовища та високого осмотичного тиску, незвичайна стійкість до інтенсивної механічної, теплової дії та до дії ферментів, а також ксампан володіє радіопротекторними властивостями.

Розробка нових технологій м'ясних кулінарних виробів створювались на основі традиційних рецептур м'ясних котлет «Збірника рецептур страв і кулінарних виробів». Було розроблено модельні зразки фаршу зі свинини та яловичини (контроль) та фарш з додаванням ксампану (зразок № 1) у кількості від 0,2 до 0,4% ксампану до маси інгредієнтів рецептури.

Проведені структурно-механічні дослідження модельних зразків фаршу показали (табл. 1, 2), що оптимальна концентрація ксампану становить 0,3%, при якій не відмічалось погіршення їхніх реологічних властивостей.

Таблиця 1

Гранична напруга зсуву модельних зразків фаршу до теплової обробки, Па

Фарш	Концентрація камеді, %			
	0	0,2	0,3	0,4
Контроль	508,12	—	—	—
Зразок № 1	—	532,64	587,92	717,30

Таблиця 2

Гранична напруга зсуву модельних зразків фаршу після теплової обробки, Па

Фарш	Концентрація камеді, %			
	0	0,2	0,3	0,4
Контроль	1280,60	—	—	—
Зразок № 1	—	1325,83	1443,65	1535,38

Проведена органолептична оцінка якості нових видів м'ясних виробів підтвердила, що доцільно вводити в рецептуру м'ясного фаршу ксамапан у кількості 0,3%.

Розробка нових технологій дозволила розширити асортимент м'ясних виробів функціонального призначення.

В. О. Ромоданова,

*кафедра технології харчування,
інженерно-технологічний інститут*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИБОРУ СИРОВИНИ У ТЕХНОЛОГІЇ ДЕСЕРТНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА МОЛОЧНІЙ ОСНОВІ

Сьогодні з широкого асортименту продуктів харчування споживач вибирає ті, які мають такі властивості, як натуральність, корисність для здоров'я, смак приємний оригінальний, зручність вживання, доступна вартість. Всесвітні виробники прагнуть наслідувати даним традиціям і пропонують нові рішення для людей, які бажають покращити здоров'я. Все більш популярними стають продукти, що сприяють зменшенню жирової тканини, містять про- і пребіотичні інгредієнти, ненасичені жирні кислоти, вітаміни, мінеральні речовини.

Традиційним доповненням до будь-якого меню є солодкі страви — десерти, їх асортимент вельми широкий і останнім часом значно збільшився попит на цю продукцію. Десерти мають приємні смакові властивості, високу харчову цінність, добре засвоюються організмом людини. Важливе місце посідають десерти на молочній основі, які містять молочний жир, білки, вуглеводи — лактозу, цукрозу, вітаміни групи B, A, D, C, P, мінеральні речовини.

Актуальними задачами при створенні нового покоління десертної продукції є підбір сировини для підвищення її функціональних властивостей. Серед вітчизняної сировини рослинного походження заслуговує уваги ягода-овоч-гарбуз. Як вважають медики, за вмістом поживних речовин гарбуз перевищує багато інших рослинних культур, має дієтичні та лікувальні властивості, навіть у вареному вигляді овоч містить стільки корисних речовин, що невелика їх кількість позитивно впливає на організм людини. Цілющі властивості має також насіння гарбуза, одне з рідкісних у природі продуктів, в якому міститься значна кількість вітамінів, мікроелементів (вміст цинку

складає майже стільки, скільки у устрицях — найбагатшого джерела цинку), найбільша кількість поліненасичених жирних кислот (омега-3, омега-6) та відсутній холестерин.

Наші дослідження щодо можливості застосування гарбуза та його насіння в технології кисломолочних десертів (йогуртів, сиру кисломолочного з наповнювачами) довели перспективність та економічну доцільність виготовлення їх в умовах закладів ресторанного господарства, враховуючи невисоку вартість та доступність вітчизняного овочу для виробників.

Серед потенційно активних компонентів молока найбільш корисними являються сироваткові білки, які мають оптимальний набір і збалансованість сірковмісних та інших життєво необхідних амінокислот, особливо цистину, метіоніну, лізину. Загальна кількість вільних амінокислот в молочній сироватці в 10 разів більше, ніж у молоці. У сироватку переходять водо- та жиророзчинні вітаміни, вміст рибофлавіну у сироватці вищий в порівнянні з молоком, що обумовлено життєдіяльністю молочнокислих бактерій, які складають корисну мікрофлору. При тепловій обробці сироваткові білки денатурують, утворюючи комплекси з казеїном, що погіршує загальний вигляд продукту, сприяє його розшаруванню.

Проведені дослідження довели, що молочну сироватку доцільно використовувати у виготовленні киселів. Поєднання молочних білків з крохмаловмісною сировиною веде до підвищення біологічної цінності продукту. Для стабілізації системи треба вводити пектин (буряковий, яблучний). Внесення пектину 1–2% від загальної об'єму молочної сироватки дозволяє отримати стабілізовану систему «сироваткові білки-пектин». Система витримує теплову обробку при температурі до 90° С без осадження денатурованих сироваткових білків, що дає можливість використовувати не тільки сироватку після сиру твердого, але й з-під сиру кисломолочного. В основі стабілізуючого ефекту пектину лежить явище адсорбції пектину на поверхні білкових часток. Пектин добре гідратується у воді, утворює гідратні оболонки навколо комплексів (білок-пектин), що приводить до підвищення стійкості колоїдної системи. Введення пектинових речовин покращує зовнішній вигляд, консистенцію та є гарантією мікробіологічної безпеки продукту. Розроблені десерти пройшли апробацію в умовах кафедри та впроваджені в закладах громадського харчування.

А. І. Юліна,
*доцент кафедри технології харчування,
Інженерно-технологічний інститут*

МОРСЬКА КАПУСТА, ЯК БАД, ДЛЯ ОТРИМАННЯ ПРОДУКТІВ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Люди завжди були в пошуках чудодійного засобу для забезпечення здоров'я, молодості і довголіття. Але при цьому не враховували те, що це залежить від того, чим ми харчуємось, який спосіб життя ведемо. Вченими вже доведено прямий зв'язок між тим, які продукти ми споживаємо і нашим психологічним станом. Коли в основі раціону людини будуть переважати морепродукти, то вона ніколи не зазнає депресії, почуття паніки, пригніченого стану та багато інших захворювань.

До продуктів моря відноситься і ламінарія (морська капуста). Регулярне її використання знижує ризик захворювання раком, рівень холестерину в крові, запобігає розвитку атеросклерозу, покращує порушені функції імунітету. В морській капусті містяться практично всі мінеральні речовини і вітаміни. В неї не просто багато йоду, а й біологічно активних речовин, які допомагають цей йод засвоювати. Альгінова кислота виводить токсичні метали і радіонукліди з організму. Результати досліджень китайських вчених показали, що коли пацієнт використовує морські водорості хоча б раз на тиждень, він отримує місячний запас вітамінів і йоду.

Ламінарія — природний доволі технологічний продукт. Її можна додавати в якості добавки до багатьох страв і отримувати нові продукти функціонального призначення.

Дослідження якості і вмісту йоду в стравах показали, що оптимальна кількість морської капусти складає 30–160 на вихід страви за рецептурою.

Отримані результати наведені в табл. 1 і 2

Приготування страв здійснювалося за традиційною технологією, вказаною в збірнику рецептур страв української кухні (контроль), а в рецептури опитних зразків додавали дрібно посічену морську капусту.

Виходячи з результатів досліджень можна констатувати, що страви з додаванням ламінарії є високоякісними з підвищеним вмістом йоду. Вони можуть бути використані, як страви функціонального призначення, в лікувальному і лікувально-профілактичному харчуванні.

Таблиця 1

Рецептури страв функціонального призначення

№	Назва продуктів, г	Назва страв			
		Бісквіт	Крупеня грибна	Моркв'я- ники	Плов овочевий
1	Борошно	262	—	10	13
2	Цукор	300	—	5	—
3	Какао-порошок	45	—	—	—
4	Яйця (шт.)	13	—	—	—
5	Крупа гречана	—	20	—	—
6	Гриби сушені	—	6	—	—
7	Картопля	—	87	—	527
8	Цибуля ріпчаста	—	17	—	95
9	Морква	—	13	144	299
10	Масло вершкове	—	6	10	30
11	Сметана	—	10	10	—
12	Яблука свіжі	—	—	71	—
13	Капуста білоголова	—	—	—	250
14	Капуста морська	160	30	30	160
	Вихід	1000	150	150	1000

Таблиця 2

Оцінка якості страв функціонального призначення

Показники якості	Назва страв							
	Бісквіт		Крупеня грибна		Моркв'яники		Плов овочевий	
	конт- роль	до- слід	конт- роль	до- слід	конт- роль	до- слід	конт- роль	до- слід
Органолептична оцінка, бали	4,75	4,80	4,82	4,80	4,77	4,80	4,50	4,50
Зміст мінеральних речовин, мг% Кальцій	80	114	90	120	290	336	38	58
Магній	30	58	107	136	68	92	78	98
Фосфор	152	255	147	250	110	125	159	217
Залізо	1	2	8	10,2	2,6	5,6	0,7	1,5
Йод	3	63	6	155	4	154	8	158

В. О. Ромоданова, Т. В. Шпак,
студентка 5 курсу
кафедра технології харчування,
інженерно-технологічний інститут

ВОДА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Вода знаходиться в усіх харчових продуктах, але кількість, якість в різних харчових продуктах неоднакова. Мінімальний вміст води характерний для цукру-піску і рафінаду 0,14–0,4%, олій і масла топленого 0,25–1%, кухарської солі — 0,5–5%. Дещо більше води міститься у борошні, крупі, сушених овочах, макаронних виробках — 11–15%, у випеченому хлібі — 40–50%. Нежирне м'ясо, молоко та молочні напої, більшість овочів, фруктів містять води до 95%.

Вода необхідна для нормальної життєдіяльності організму людини. Людина постійно витрачає воду при диханні, в обмінних процесах, які відбуваються в організмі. Потреба у воді задовольняється головним чином питною водою, яка має відповідати санітарно-гігієнічним нормам (бути прозорою, без сторонніх смаку і запаху, помірно жорсткою, не містити сторонніх, шкідливих речовин, хвороботворних бактерій).

В значній мірі людина задовольняє потребу у воді за рахунок вологи, яка міститься у готових стравах, овочах, фруктах, напоях. Також організм людини використовує вологу, яка утворюється при окисленні жирів, вуглеводів. Основним джерелом насичення організму людини у воді є різноманітні напої — фруктові соки, смакові напої як гарячі так і холодні, мінеральні води.

Серед них чай посідає одне з головних місць. Значення води при цьому не обмежується роллю тільки нейтрального розчинника. Доведено, що для виготовлення чаю можна використовувати не будь яку воду. Який би найкращий сорт чаю не був, як би високо не зберігались його властивості, якщо для заварювання використана непридатна вода, чайний напій не тільки не буде високоякісним і смачним, але просто може бути непридатним до вживання. Перш за все вода для чаю не повинна мати ніяких, навіть незначних побічних специфічних смаків і запахів, особливо на повинна віддавати затхлістю, гниллю, іржею, запахами хлорного вапна, мила, сірководню, нафтопродуктів. У воді не дозволено наявність зважених часток, навіть таких, які не мають запаху. Ось чому для чаю абсолютно

не придатна вода мінеральних джерел, болотно-ставкова, а також вода з неперевіраних колодязів, замулених річок. Щодо водопровідної води великих міст, яку часто надмірно хлорують, то її треба витримувати декілька годин в відкритому посуді для того, щоб запах хлору зник, і вода добре відстоялась. До важливих вимог щодо якості води для чаю є низька ступінь вмісту в ній розчинених мінеральних речовин. Воду, в якій розчинено значна кількість мінеральних солей, головним чином двовуглекислих і сірчаноокислих солей кальцію і магнію, відносять до жорсткої. Така вода непридатна, або мало придатна для виготовлення чаю, тому що вона не тільки стримує процес екстрагування, але й псує смак і аромат чаю, знищуючи його сірчаноокислими і вуглекислими сполуками.

Таким чином чай, який виготовлений на жорсткій воді, не тільки менш приємний і смачний, але й менш корисний для людини. Воду, що містить обмежену кількість розчинених мінеральних речовин, називають м'якою. Саме така вода придатна для виготовлення чаю. З історії приготування чаю відомо, що в Пекіні (Китай — країна чаю) воду для чаю продавали на ринках, причому за досить високою вартістю. Китайці надавали виключно важливе значення правильному заварюванню чаю і якості отриманого напою, і спеціально для чаю завозили у місто м'яку воду з віддалених гірських міст. Саме джерельну м'яку воду швидких гірських річок вважають найкращою для заварювання чаю.

Наші дослідження довели, що вода з різних районів Києва значно відрізняється за своїми властивостями і не завжди відповідає існуючим нормам до якості води, які поступаються своїми вимогами в порівнянні з Європейськими. Непридатною до виготовлення чаю виявилась вода з Оболонського, Святошинського районів як за смаковими, так і фізико-хімічними показниками. Дещо кращою виявилась вода з бюветів Подільського та Шевченківського районів. У торговій мережі з'явилися різні види питної води для приготування їжі. За нашими спостереженнями найкращою водою виявилась моршинська негазована.

О. К. Хлопак,
старший викладач, науковий керівник
Д. В. Панченко,

IV курс, група ТХ-41, спеціальність «Технологія харчування»

ВИКОРИСТАННЯ НАТУРАЛЬНИХ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ КОМПОНЕНТІВ З МЕТОЮ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

На теперішній час загальний рівень знань про здорове харчування не такий високий. Ведеться реклама і пропаганда з усіх боків щодо харчових продуктів із закладів швидкого обслуговування, які не мають нічого спільного з раціональним харчуванням.

Здорове харчування — один із фундаментальних факторів, що підтримують здоров'я і настрої людини протягом усього життя. Правильне харчування сприяє росту і розвитку організму, забезпечує нормальний фізичний і психічний розвиток людей, підвищує імунітет, захищає від несприятливої екологічної ситуації, що склалася на сьогодні, а також є методом лікування та профілактики захворювань.

Досить важливим є питання збагачення продуктів речовинами, які необхідні для нормального функціонування організму людини. В зв'язку з цим створюється асортимент продукції, що сприяє покращенню здоров'я населення, в тому числі людей з особливими потребами. Одним із шляхів удосконалення технологічних властивостей продукції харчування може бути внесення в склад продукції натуральних біологічно активних компонентів.

У нашій роботі було проведено ряд досліджень з такими компонентами як морква, гарбуз, яблука, буряк, але найбільшу увагу ми приділили саме гарбузу.

Гарбуз є багатофункціональним овочем, який можна використовувати при приготуванні найрізноманітнішої продукції: гарніри, супи, млинчики, пироги, десерти, запіканки, салати та багато ін. Продукція з додаванням гарбуза є дуже корисною для підтримання здоров'я людей і перш за все людей з особливими потребами.

Півсклянки тертого гарбуза містить 250% рекомендованої денної норми б-каротину, заліза 11%, вітаміну С 9%, крім того є гарним джерелом клітковини.

б-аротин — це вид каротину (ще його називають провітамін А), що запобігає перетворенню здорових клітин в ракові. Недостатнє

споживання овочів і фруктів, що містять β — каротин сильно збільшує ризик захворювань на рак товстої кишки, стравоходу, шлунку і т. д. Клітковина також запобігає утворюванню цих захворювань.

Вживання їжі багатой на клітковину позитивно впливає на роботу шлунково-кишкового тракту. Клітковина цього овоча легко засвоює навіть ослаблений організм, ось тому страви з гарбуза рекомендують для лікувального та профілактичного харчування, а також людям з особливими потребами.

У м'якоті гарбуза дуже багато цінного для дитячого організму вітаміну D, який підсилює життєдіяльність і прискорює ріст дітей, а також вміст солей міді, заліза і фосфору, що позитивно впливають на процес кровотворення в організмі (вживання її рекомендовано як профілактика недокрів'я і атеросклерозу).

Корисний гарбуз також при захворюванні печінки і нирок. Є відмінним регулятором травлення і за рахунок великого вмісту пектину сприяє виведенню холестерину з організму.

Щодо органічних кислот в гарбузі міститься переважно яблучна кислота. У ній достатня кількість цукристих речовин: фруктоза, глюкоза, сахароза.

При додаванні гарбуза до продукції ми її не тільки збагачуємо біологічно активними речовинами, а й покращуємо органолептичні властивості (наприклад додавання гарбуза до тіста при випіканні здоби). Страви з гарбуза рекомендують включати в раціон хворим на гепатит і холецистит, людям з жовчекам'яною хворобою, хронічним колітом і ентероколітами в стадії загострення, із захворюваннями серцево-судинної системи.

В нашій роботі проведено ряд досліджень щодо зміни якісних властивостей продукції, а також її розширення з метою надання людям дієтичних, оздоровчих, профілактичних властивостей для забезпечення нормальних та відновлення порушених функцій організму. І тому внесення в склад продукції натуральних біологічно активних компонентів є дуже важливим для забезпечення повноцінного харчування населення, в тому числі людей з обмеженими потребами.

Г. А. Бублик,
к.т.н., доцент кафедри технології харчування
Інженерно-технологічний інститут

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ УСТАТКУВАННЯ ЗАКЛАДАМИ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Використання закладами ресторанного господарства сучасного технологічного устаткування дозволяє найбільш ефективно реалізувати виробничу програму закладу при максимальній економії матеріальних, енергетичних ресурсів, мінімальній кількості працівників і раціональному використанні виробничих площ. Але при цьому підвищення ефективності виробництва вимагає як вивчення умов використання і експлуатації так і покращання техніко-економічних показників технологічного устаткування, удосконалення системи його технічного обслуговування і ремонту. Тип устаткування повинен відповідати технологічним схемам виробничих процесів роботи закладу з урахуванням його цехового поділу, організації технологічних ділянок або ліній, де виконуються однотипні технологічні операції.

Для забезпечення раціонального навантаження устаткування має бути проведена оцінка витрат відповідної харчової сировини і об'єму продукції, що випускається в залежності від часу.

Визначення типу устаткування повинно здійснюватись на основі технологічної програми, в основу якої покладено розрахунок меню торгового залу, об'єми реалізації через магазин «Кулінарія» і торговельну мережу, обслуговування клієнтів на виїзді.

Однією з причин недостатньо високої ефективності виробничої системи закладу ресторанного господарства є використання конструктивно недосконалого устаткування з низькою експлуатаційною надійністю, з порушеннями правил його експлуатації, а також низькою якістю ремонтних робіт. Основними техніко-економічними показниками устаткування є: продуктивність, довговічність, коефіцієнт корисної дії, економічність, ступінь автоматизації, надійність, технологічність конструкції, придатність до ремонту, собівартість

В найбільшій степені на втрати, пов'язані з експлуатацією виробничого устаткування, скорочення його техніко-економічних показників, впливають:

— втрати пов'язані з поламаками машин і змінних механізмів, які обумовлені порушенням функціонування устаткування, що веде до

зменшення кількості виробленої продукції і збільшення затрат часу на його ремонт і технічне обслуговування;

— втрати через необхідність переналадки устаткування, демонтажу елементів машини при зміні виду перероблюваної продукції, огляду, чистки, перевірки контрольно-вимірювальних приладів;

— втрати через необхідність заміни ріжучого інструменту який має здатність втрачати через певний час свої властивості;

— втрати при запуску устаткування після технічного ремонту, біжучого огляду, зупину для заміни робочого органу;

— втрати через короткочасні зупинки устаткування, які обумовлені затратами часу на регулювання, наладку і дрібний ремонт в межах до 5 хв;

— втрати через дефекти обробленої продукції, необхідність доведення її якості до відповідного рівня;

— втрати через заплановані зупинки устаткування пов'язані з необхідністю проведення планового ремонту.

За дослідженнями встановлено, що найбільший відсоток втрат (до 70%) припадає на втрати, викликані відмовою устаткування.

Але при експлуатації устаткування причини втрат робочого часу можуть бути різними. Для повної оцінки ефективності роботи устаткування слід користуватися показником загальної ефективності устаткування, який дозволить оцінити що і скільки спроможна переробити кожна окрема одиниця устаткування і та або інша технологічна лінія.

**Ю. В. Нетесаний, к.е.н. доц., магістр
Р. І. Гайда**

ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ ВІД ПРОСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У сучасному світі одною з актуальних форм взаємодії у суспільстві є мережева за допомогою мережі Інтернет. Вперше термін «соціальна мережа» був започаткований у 1954 році британським соціологом, представником Манчестерської школи, Джеймсом Барнсом для визначення зразків соціальних зв'язків які йшли урозріз традиційних для багатьох соціологів понять таких як обмежені групи (племена, сім'ї) або такі соціальні категорії як стать чи етнічна

належність тощо. Такі вчені як Стефан Боргатті, Лінтон Фріман, розширили сферу застосування соціальних мереж.

Статистичні показники зростання кількості користувачів мережі Інтернет демонструють експоненціальний ріст його використання у всьому світі. Цей процес продовжується і спричиняє інтенсифікацію комп'ютеризації найрізноманітніших соціальних процесів та посилення ролі Інтернету у функціонуванні організацій.

Минули ті часи, коли звичайна зовнішня чи контекстна реклама давала величезний приріст клієнтів. Зараз єдиним стимулом до здійснення покупки є порада когось із знайомих, так званий принцип «сарафанного радіо», але одночасно зменшується кількість реального спілкування, яке витісняє спілкування в соціальних мережах.

Соціальні мережі стали надзвичайно популярні, з них найбільші «Вконтакті» — більше 47 млн. користувачів, «Однокласники» — 23+ млн.

Довгий час соціальні мережі навіть не розглядалися як джерела відвідувачів, але іноземний досвід переконав найбільших спеціалістів галузі в зворотному.

Найбільшою перевагою в соціальних мережах є те, що принцип «сарафанного радіо» там працює вибухоподібно. Були випадки, коли підприємства не могли впоратися з потоком клієнтів після запуску рекламної кампанії в соціальних мережах. Але забезпечити успіх рекламної кампанії може лише саме підприємство, якщо воно створено для людей, виробляє якісну продукцію і надає якісний сервіс, то успіх йому гарантований і навпаки, якщо підприємство створене лише для отримання прибутку йому забезпечений провал.

Просування в соціальних мережах доволі просте і економічно вигідне, іноді навіть безкоштовне, якщо бренд вже відомий і має своїх прихильників.

Стратегія просування бренду доволі проста, перш за все організовується акція з дегустації нових страв, конкурсів, призів за приведення друга. Наступним кроком є створення власної групи. Далі необхідно розіслати пропозицію вступу в групу і прийняття участі в акції аудиторії, яка має схильності до обраного типу страви. Наприклад «рондо піца» таким чином має більш ніж 7600 шанувальників у Вконтакті, які до того ж є одночасно їх постійними клієнтами. Але найголовнішою метою є запуск вибухоподібного поширення інформації про заклад, для цього необхідно, щоб акція передбачала участь декількох чоловік, це спровокує людину, що отримала повідомлення на пошук друзів, які теж підуть з нею. І відповідно, якщо тим,

хто скористався послугами, сподобається, вони неодмінно повідомлять більшість своїх друзів, а ті відповідно і самі забажають відвідати такий заклад.

Соціальні мережі для ресторану можуть бути як трампліном для стрибку вгору так і якорем який затягне вас на дно. Наприклад власник ресторану «Маріо» був не задоволений завантаженістю торгової зали в 85% і вирішив вкласти всі кошти в рекламну компанію в соціальних мережах, але це викликало зовсім протилежну реакцію. Від постійних черг і зниження якості обслуговування клієнти почали ділитися негативними відгуками про цей ресторан що й призвело до повного його занепаду.

Ще одною перевагою соціальних мереж є так званий гео таргетинг в поєднанні з сучасними GSM службами це велика сила, якщо ви відмітите розміщення свого закладу в соціальних мережах і мапах, то потенційні клієнти зможуть побачити на своїх смартфонах, що поруч знаходиться ваш заклад.

В сполучених штатах навіть кожна точка з продажу швидкої їжі на зразок хотдогов має свій twitter і facebook аккаунти на яких регулярно повідомляють про появу нової продукції час відкриття, змінене розташування.

Економічна ефективність від використання такого способу просування бренду надзвичайна, наприклад, виробник блендерів BlendTech завдяки просуванню в facebook збільшив кількість продаж у 8 разів.

Н. І. Яценко,
*ст. викладач кафедри технологія харчування,
Інженерно-технологічний інститут*

РОЗРОБКА РЕЦЕПТУРИ ГАРЯЧОЇ СТРАВИ КОТЛЕТИ «ДЕЛІКАТЕС» З КУРЯЧОГО ФАРШУ — ФАРШИРОВАНІ

М'ясо кращих м'ясних порід курей містить жиру і білка більше, ніж м'ясо яйценосних порід, воно поживніше і смачніше. Особливості структури тканини і хімічного складу роблять м'ясо домашнього птаха найбільш придатним для дитячого і дієтичного харчування, воно високо цінується за відмінний смак, м'якість, ніжність. Цей продукт — чудова сировина для приготування різноманітних перших

і других страв, гарячих і холодних закусок, що відрізняються гарним, приємним, а іноді й делікатесним смаком.

М'ясо курей відрізняється від м'яса великої і дрібної худоби великим вмістом повноцінних білків (19,5% у м'ясі птаха і 13% в яловичині). Жир птаха також має деякі особливості хімічного складу і більш низьку температуру плавлення (36,5%) що, як відомо сприяє, кращому засвоєнню цього продукту людським організмом.

Харчова промисловість виробляє різноманітні курячі консерви, курячий паштет, курячі фрикадельки в томатному соусі, курку з різними фаршами: з грибами, з зеленим горошком, з чорносливом, з рисом та інші.

У продаж надходять, як різні напівфабрикати, так і готові кулінарні вироби з домашнього птаха (фаршировані та смажені курчата, кури, качки та ін). Традиційною стравою вважають котлети по-Київські з курячого філе, які вже стали візитною картою української кухні. Відомо, що з давніх часів національні страви відзначалися високими смаковими й поживними якостями а також багатим асортиментом продуктів для їх виготовлення. Їжа, яка містить поєднання компонентів тваринного і рослинного походження, позитивно впливає на організм, зокрема у випадках довготривалих захворювань, складних операцій, виснажень, тобто для адаптації одужуючих хворих до переходу на загальне раціональне харчування. У шкільному харчуванні також широко застосовують різноманітні за смаком і технологією приготування страви з м'яса і різноманітних овочів тощо.

В меню необхідно включати більше страв з січеної маси: котлети з курей, биточки, зрази, тефтелі, рулети, пудинги і суфле з м'яса.

Враховуючи вище зазначені особливості їжі, розроблена рецептура гарячої страви — котлета « Делікатесна » з курячого фаршу — фарширована.

Особливістю нової страви є використання грибів, печінки курячої, пасерованої цибулі, сиру голландського, вершкового масла.

Усі ці продукти за харчовою цінністю, хімічним складом і низькою ознак наближаються до продуктів тваринного походження, містять білки, мінеральні речовини.

Гриби мають особливий мікро-елементний склад (мідь, цинк), який позитивно впливає на обмін речовин.

Підготовлене м'ясо птиці пропустити через м'ясорубку, додати спеції, молоко; утворену масу ретельно перемішати, вибити і сформувати кружечки, на середину яких покласти спеціально підготовлений

фарш (гриби, голландський сир, печінка куряча, пасерована цибуля, вершкове масло).

Надати напівфабрикатам круглої форми, двічі запанірувати особливим способом (авторська технологія).

Підготовлені таким чином напівфабрикати обсмажити у фритюрі 4–5 хв до появи золотистої корочки, довести до готовності у жарильній шафі при відповідних температурних режимах 2–3 хв.

Подавати котлети «Делікатес» на розетці зі складним гарніром з 3–4 видів овочів — відвареним зеленим горошком вареною цвітною капустою, картоплею смаженою, картоплю можна замінити консервованими фруктами або свіжими овочами.

Нашу нову гарячу страву котлети «Делікатес» за рецептурою, хімічним складом і задоволенням організму можна віднести до продукції функціонального призначення.

Н. І. Яценко,
*ст. викладач кафедри технологія харчування,
Інженерно-технологічний інститут*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ІНТЕГРОВАНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

На початку нового тисячоліття актуальними постали питання навчально-виховної діяльності людей, а саме: створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина

України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатись протягом життя.

Інтеграційні процеси обумовлюють особливу увагу до змісту сучасної освіти її орієнтирів у ХХІ столітті, теоретичної та практичної підготовки фахівців.

На шляху розбудови незалежної демократичної держави України не залишалась осторонь проблем суспільства, зокрема проблеми інтегрування в суспільстві людей з обмеженими можливостями. Адже саме цим людям слід допомогти зайняти гідне місце в суспільстві, внести свою частку в соціальне замирення української спільноти. Проте моральна, етична й естетична незрілість суспільства, заздрість стають перешкодами на шляху цієї діяльності. Необхідністю є також нові підходи до організації навчального процесу в інтегрованих студентських групах, нові технології навчання, нові

методики викладання та нові методично забезпечені курси, дисципліни.

Завдяки інтегрованому навчанню люди з обмеженими можливостями реалізують свої потреби у спілкуванні з однолітками, напружені позитивного самоствердження. У пізнавальній і трудовій діяльності вони відчують себе компетентними і вчаться адекватно сприймати себе і свою хворобу. Адже за всіх часів найдорожчою цінністю кожної держави була людина — людина, вихована. Проте часто відсутність спеціальної методичної бази ускладнює навчально-виховний процес з участю студентів інвалідів.

З економічної точки зору, вкладення коштів у навчання людей з вадами, забезпечення інтегративних процесів ефективніше, ніж організація їх соціального захисту, підтримання морально-етичного статусу, запобігання збоченням тощо.

Головною метою супроводу навчання виховного процесу є створення сприятливих соціальних та психологічних умов для успішної діяльності студентів у всіх сферах життя.

У системі теоретичної підготовки фахівців кожної спеціальності чільне місце належить соціально-гуманітарній підготовці. Сучасний фахівець повинен бути людиною високої культури і загальнолюдських цінностей, провідником ідеї державотворення і демократичних змін.

Тому у навчальні плани вищих закладів слід вводити навчальні дисципліни, які зорієнтовані на здобуття знань у галузі історії, філософії, соціології, політології, економічної теорії, культурології, іноземних мов, але з адаптованими вимогами щодо певного професійного спрямування.

Зміст і форма процесу навчання повинні бути в діалектичній єдності. Тому слід створити якісно нові, наукоємні, інтенсивні технології навчання. До того ж зберегти глибокі традиції нашої фундаментальної підготовки та поєднати їх з динамічним західним прагматизмом, тобто додати фундаментальній підготовці більш прикладну спрямованість.

Вирішення навчальних проблем потребує великих затрат часу, координації зусиль різних за фахом спеціалістів, особливо методистів. Так, проблема міжпредметних зв'язків спонукає до серйозного наукового аналізу навчальних планів, обґрунтованого визначення навчальних годин на кожну дисципліну, корекцію її змісту.

Гострим питанням є неможливість репродуктивного засвоєння студентами певного обсягу знань за умов зростаючих потоків інформації. Необхідно впроваджувати нові, більш ефективні технології навчання. В першу чергу мова йде про інформаційно-комп'ютерні

технології. Інформаційно-технологічна підготовка студентів має бути наскрізною упродовж усього періоду навчання, і не тільки на спеціальностях, з нею пов'язаних, а й на інших.

В. В. Ніколіна,
викладач Вищого комерційного училища КНТЕУ

ВИКОРИСТАННЯ ЦУКРОЗАМІННИКІВ І ПІДСОЛОДЖУВАЧІВ У ВИРОБНИЦТВІ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ

Проблема збереження здоров'я та працездатності населення, збільшення тривалості та поліпшення якості життя є однією з найважливіших і актуальних. Нова концепція харчування, яка активно впроваджується у виробництво в останні десятиріччя, орієнтується на збільшення асортименту збагачених і комбінованих продуктів харчування оздоровчого призначення.

Серед усієї різноманітності харчових продуктів вагоме місце займають борошняні кондитерські вироби (БКВ). Вони користуються підвищеним попитом як дорослих, так і дітей. Проте БКВ мають високу енергетичну цінність, містять значну кількість цукру, що виключає можливість їх споживання хворими на цукровий діабет, ожиріння тощо. Направлена зміна харчової цінності БКВ досягається введенням до їх рецептури корисних або виключення некорисних компонентів. При створенні БКВ функціонального, дієтичного або лікувально-профілактичного призначення основна увага приділяється збільшенню вмісту в них функціональних інгредієнтів (харчових волокон, білків, вітамінів, антиоксидантів тощо), а також зниженню їх енергетичної цінності [1]. Постійно зростаюча цікавість до низькокалорійних і діабетичних продуктів викликає необхідність пошуку еквівалентних замінників цукру. Тому надзвичайно актуальною є розробка технології та рецептур борошняних кондитерських виробів без цукру або зі зниженим його вмістом.

У наш час відомо досить багато хімічних сполук (понад 2000), які володіють високим ступенем солодкості, відсутністю енергетичної цінності, так званих штучних інтенсивних підсолоджувачів: сахарин, цикламат, ацесульфам калію, аспартам, отизон, сукралоза тощо. Однак існують різні, часом протилежні думки про їхню користь, безпеку та можливість уживання в їжу.

Проблему застосування підсолоджувачів широко досліджують фахівці харчової промисловості, медицини та ін. І, з огляду на вимоги здорового харчування, перевагу вони віддають підсолоджувачам природного походження. Традиційними заміниками цукру, які використовуються під час виробництва діабетичних продуктів харчування, є ксиліт і сорбіт. З ними розроблені технології та рецептури виготовлення БКВ для хворих на цукровий діабет: печиво «Діабетичне с ксилітом», «Ксилітне», «Вітерець», «Северное», «Бадьорість», «Діабетичний», «Волна», «Здоров'я», кекс «Вальс», пряник «Діабетичний» та ін.

Одним з найпоширеніших натуральних заміників цукру є фруктоза. У промисловому аспекті застосування фруктози дозволяє одержати продукти зниженої калорійності. Перевагою використання фруктози є і те, що продукти, які її містять, можуть вживати як здорові люди, так і люди, що страждають на діабет [2]. Так, науковцями розроблені технології діабетичних борошняних кондитерських виробів на основі фруктози: здобне печиво «Фруктозка», «Союшка» (з соєвим борошном), «Геракл» (із зародками пшениці), «Арей» (з солодовим борошном), «Кузя» (з вівсяним борошном); сирцевих пряників «Вівсяночка» (з вівсяним борошном), «Смачний» (з житнім борошном); кексів «Сойка» (з соєвим борошном), «Морквяночка» (з морквяним порошком) [2]. Крім того, розроблена технологія виготовлення бісквітних напівфабрикатів з використанням фруктози, топінамбуру, який посилює їх дієтичні властивості [3]. До того ж, вироби з топінамбуром і фруктозою можна рекомендувати як здоровим людям, так і хворим на цукровий діабет.

Отже, існує значна кількість різноманітних сполук із солодким смаком, які використовують у виробництві продуктів харчування, як синтетичних, так природних. Технологічні властивості фруктози роблять її незамінною у створенні борошняних кондитерських виробів дієтичного та діабетичного призначення.

Література

1. Капрельянц Л. В., Торгачова К. І. Функціональні продукти. — Одеса : Друк, 2003.—312 с.
2. Калакура М. М., Дорохович В. В. Технологія борошняних кондитерських виробів, призначених для хворих на діабет // Вісник КНТЕУ. — 2003. — № 4. — С. 58—63.
3. Калакура М., Ніколіна В. Борошняні кондитерські вироби з фруктозою і топінамбуром // Зерно і хліб. — 2005. — № 1. — С. 22—23.

О. Ю. Завадинська,
к.т.н., доцент кафедри технології харчування,
М. І. Завадинська,
асистент кафедри технології харчування
Інженерно-технологічний інститут

ОСОБЛИВОСТІ БАРІВ ПРИ SPA-ГОТЕЛЯХ

Бар — різновид закладу ресторанного господарства, що реалізує широкий асортимент алкогольних, слабоалкогольних, безалкогольних і змішаних напоїв, закусок, десертів, борошняних кондитерських та булочних виробів, з реалізацією страв на замовлення, фірмових страв та закупних товарів через барну стійку в поєднанні з організацією відпочинку та розваг відвідувачів.

По асортименту продукції розрізняють бари загального призначення і спеціалізовані, до яких можна віднести вітамінні бари, десертні, молочні і багато інших, в яких реалізуються не тільки безалкогольні коктейлі, а і напої функціонального призначення.

Особливості функціонування барів при туристичних комплексах, SPA-готелях, фітнес-центрах обумовлені специфікою контингенту відвідувачів, режимами роботи SPA-салонів, рекомендаціями медичного персоналу і особистими побажаннями клієнтів, що прийняли для себе нову філософію життєдіяльності — Wellness.

Заслужує на увагу розповсюдження вітамінних і fresh-барів, де доцільно реалізовувати не тільки традиційні вітамінні напої, соки, fresh, морси, безалкогольні коктейлі, а і напої, що включають в себе продукти бджільництва, напої з рослинної сировини, що виготовляються в термоміксах, та ін.

Науково обґрунтовано і розроблено технологію напоїв функціонального призначення, що відповідають всім сучасним вимогам і тенденціям і можуть бути впроваджені в барах при закладах, що надають SPA- і Wellness-послуги.

На відомих світових курортах також розповсюджені коктейль — бари, в яких реалізуються кисневі коктейлі. Для їх виготовлення необхідне відповідне обладнання, яке встановлюється безпосередньо в барну стійку. Рецептури кисневих коктейлів різноманітні і включають поживні складові, які відповідають філософії Medical-Spa.

Достатньо популярні молочні бари, в яких реалізуються молочні продукти — змішані молочні напої, коктейлі на молочній основі з фруктовими наповнювачами, шербети, морозиво, тонізуючі

напоїв. Різноманітний асортимент молочного бару сприяє збільшенню споживання клієнтами молочної продукції, поживність якої не викликає сумніву.

Не слід забувати і про чайні кімнати, в яких після SPA-процедур відвідувачі зможуть покуштувати різноманітними трав'яними, квітковими чаями.

Крім реалізації широкого асортименту поживних напоїв і десертів бари при готелях, SPA-салонах, фітнес-центрах повинні створювати «атмосферу для відпочинку». Лаунж-бари найбільш підходять для того, щоб розслабитись під спокійну лаунж-музику, насолоджуючись оточенням тропічних квітів, пальм, декоративних струмочків і фонтанів з оригінальними скульптурами. Атмосферу затишку також необхідно створювати і в інших типах барів, які відвідують клієнти після оздоровчих процедур.

Для більш креативного відпочинку підходить інтерактивний бар, мережа яких останнім часом створюється на курортах США. Їх особливість полягає у використанні найсучаснішого обладнання, зокрема лазерного. За допомогою лазерних панелей як бармен, так і самі відвідувачі мають можливість самостійно змінювати значну частину інтер'єру бару — кольорову гаму, додавати графічні елементи на поверхнях барної стійки, столів, стін.

В якості рекламних заходів для більш активного залучення відвідувачів доцільно проводити різноманітні дегустації нових напоїв, проводити виступи шоу — барменів, майстер — класи заохочуючи клієнтів самостійно створювати нові композиції із запропонованих інгредієнтів.

О. Б. Любенюк,

*асистент кафедри технології харчування
Інженерно-технологічний інститут*

НОВЕ ПОКОЛІННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ТА ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК

Виявленню закономірностей і механізмів комплексного впливу термообробки, дрібнодисперсного подрібнювання антиоксидантів з рослинної сировини при розробці технології одержання і зберігання каротиноїдних оздоровчих добавок з каротиновмісних овочів вченими приділено не мало уваги. Дослідженнями встановлено, що

технологічні чинники повинні забезпечити високий рівень збереження каротиноїдів, інших біологічно активних речовин з вихідної сировини, створення на їхній основі продуктів імуномодулючої дії. Біологічно активні речовини із каротиновмісних овочів поки що не знайшли належного застосування в харчовій промисловості і тому практично не розроблені прогресивні технології їх виробництва.

Складності при одержанні біологічно активних речовин із каротиновмісних овочів полягають у тому, що каротиноїди легко окисляються, утворюють перекиси і гідроперекиси та змінюють забарвлення, погіршується товарний вигляд продукту. У зв'язку із цим, актуальною є розробка нових технологій біологічно активних речовин у формі дрібнодисперсних порошків і паст, які б повністю зберігали всі вітаміни, каротиноїди та інші біологічно активні речовини.

Дослідниками України науково обгрунтовано доцільність стабілізації біологічно активних речовин (каротиноїдів, фенольних з'єднань, аскорбінової кислоти тощо) каротиновмісних овочів при переробці в порошкоподібні і пастоподібні продукти.

Науковці довели, що створення технологій біологічно активних добавок можливе тільки з використанням нових технологічних і біохімічних прийомів (дрібнодисперсного подрібнювання, механо-деструкції рослинних тканин, біомембран, біополімерів і комплексів біополімерів зв'язаних з каротиноїдами та іншими низькомолекулярними біологічно активними речовинами; міжмолекулярної структурної перебудови і комплексоутворення при тепловій обробці, а також біотрансформації природних рослинних низькомолекулярних фенольних з'єднань). Комплексне використання цих прийомів призводять не тільки до збереження і стабілізації всіх біологічно активних речовин вихідної сировини, а й до збагачення кінцевого продукту.

Саме таку технологію (з використанням комплексного впливу на сировину) одержання каротиноїдних біологічно активних речовин у формі дрібнодисперсних порошків (з розміром часток 5...20 мкм) і гомогенних паст із каротиновмісних овочів (гарбуза, моркви, томатів, перцю солодкого), розроблено і впроваджено основним чинником впливу по цій технології є термообробка яка дозволяє не тільки зберегти та стабілізувати каротиноїди але й біологічно активні речовини, але й призводить до ефекту збагачення кінцевих продуктів біологічно активними речовинами (в 1,3...2 рази й вище) у порівнянні з вихідною сировиною та сприяє кращему їх засвоюванню організмом людини (більше в 2 рази). Очевидно, що частина каротину переходить зі зв'язаного стану у вільний з утворенням каротиноїдних

комплексів з гідрофільними групами, фрагментами біополімерів (білка, целюлози, пектину).

Ці закономірності виявлені і при бланшуванні каротиновмісних овочів. При тепловій обробці накопичується водорозчинна форма каротину. У готовому продукті водорозчинна форма перебуває в співвідношенні 1:1 до жиророзчинної форми каротину. Це пов'язане з тим, що при термообробці каротиновмісних овочів частина каротину може піддаватися комплексоутворюванню та структурній перебудові з гідрофільними групами біополімерів, у результаті чого утворюються водорозчинні комплекси каротиноїдів з гідрофільними групами біополімерів.

Одержані каротиноїдні антиоксидантні продукти із принципово новими споживчими властивостями можуть бути використані як біологічно активні добавки при розробленні нових технологій продуктів оздоровчого харчування.

СЕКЦІЯ VI

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

**Б. С. Мороз, д.б.н.,
В. П. Овсяник, д.т.н., НВП «ВАБОС»**

АПАРАТНО-ПРОГРАМНИЙ МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ЖИВИЙ ЗВУК»

Згідно даних літератури сьогодні більше 70% людей з обмеженими можливостями, що живуть в країнах Європи, отримують спеціальну та професійну освіту саме за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Ключовими факторами на шляху до прогресивного втілення інклюзивної моделі освіти є відповідне матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів та фахова підготовка фахівців для роботи з дітьми з особливими потребами, наявність відповідних методик корекційно-розвиткового і навчального спрямування та програм, які б забезпечували підтримку учнів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітньому та професійному просторі.

На наш погляд доцільною є така організація роботи мережі ресурсних центрів, за якою координаційну функцію виконує центральний «головний» центр, а в кожному регіоні діють профільні ресурсні центри.

Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 грудня 2009 р. № 1153 передбачено «...утворення навчально-реабілітаційних центрів на базі спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів, залучення фахівців і використання обладнання зазначених шкіл з метою поліпшення навчання дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового

розвитку, в класах з інклюзивним навчанням і спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів...». Постановою Кабінету Міністрів України № 872 від 15 серпня 2011 р. затверджено «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».

На вирішення актуальних завдань щодо освіти дітей з особливими потребами, зокрема, в умовах впровадження інклюзивної освіти, спрямовано діяльність **Ресурсного консультативно-методичного центру корекційної роботи та інклюзивного навчання**. Інститутом спеціальної педагогіки НАПН України спільно з НВП «ВАБОС» розроблено апаратно-програмний методичний комплекс (АПМК «Живий звук»), який включає три складові: *комп'ютерний комплект, комплект програмного та комплект методичного забезпечення*.

Впровадження **АПМК «Живий звук»** в освітню та корекційну практику сьогодні дозволяє:

- створювати базу даних дітей з особливими потребами; розшукувати, одержувати, використовувати, поширювати та зберігати інформацію різноманітного формату в електронній формі;
- складати і коригувати індивідуальну реабілітаційну програму для дитини; проводити індивідуальні заняття з розвитку слухомовленнєвих та когнітивних навичок дитини
- проводити очні та **дистанційні** наради, семінари, консультування фахівців, батьків з розвитку слухомовленнєвих та когнітивних навичок дитини;
- проводити моніторинг стану слуху та стану слухового сприймання, оцінювати ефективність слухопротезування та інш.

Потенційними користувачами **АПМК «Живий звук»** можуть бути такі навчальні заклади та організації:

- спеціальні та загальноосвітні школи-інтернати для дітей з порушеннями слуху та мовлення; вищі навчальні заклади та професійно-технічні навчальні заклади, для навчання учнів та студентів з числа інвалідів по слуху; реабілітаційні центри;
- заклади психолого-медико-педагогічної комісії;
- регіональні ресурсні консультативно-методичні центри корекційної роботи та інклюзивного навчання.

Широке впровадження **АПМК «Живий звук»** у освітню та корекційну практику може бути тією реальною матеріально-технічною та методичною базою спеціальних шкіл-інтернатів, загальноосвітніх шкіл з інклюзивною формою навчання, вищих та середніх навчальних закладів, установ ПМПК, що буде реально сприяти отриманню дітьми з особливими потребами якісної освіти, розширенню можли-

ностей їх наступної професійної зайнятості та успішної соціалізації та інтеграції в суспільство.

Аніс Ройбі,
*доктор комп'ютерних наук,
Університет П'єра і Марії Кюрі, Франція*

ДОПОМІЖНА ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ ЗОРУ

У тезах доповіді йдеться про дослідження, спрямовані на удосконалення ілюстрацій підручників (шкільних) та доступу до Інтернету студентами з вадами зору на основі юридичних та моральних зобов'язань з метою уникнення правової дискримінації та залучення фінансових і технічних переваг, які дає виключний веб-дизайн.

Ключові слова: доступність до Інтернету, тактильна графіка, користувачі з вадами зору, мультимодульний пристрій, технологія.

Anis ROJBI,
*Doctor in Computer Science, Signal and image processing,
he graduated in December 2004, University Pierre et Marie Curie,
France, anis.rojbi@univ-paris8.fr*

ASSISTIVE TECHNOLOGY FOR STUDENTS WITH VISUAL IMPAIRMENT

His work has been focused mainly on Artificial Intelligence, video & image segmentation, and assistive technology for impairment people

This paper reports investigations aimed at developing a schoolbook illustrations and web accessible for students with visual impairment, given legal and moral obligations to avoid unjustified discrimination, allied to the financial and technical benefits that may accrue from inclusive Web design.

The software was developed to interactively transpose illustrations of schoolbooks into tactile graphics. A methodology was designed to transpose the graphics and prepare them to be displayed on the «Four Pfaf». We experimented with three scientific graphics (diagram, bar-chart and map) with participants: sighted adults, and adults with visual impairment.

Results show that the participants with visual impairment liked the tactile graphics and could use them to explore illustrations and answer questions about their content.

While the primary focus of web accessibility is access by users who have disabilities, in the larger scope of universal design it should include benefits for all users. In designing a user interface that is effective, efficient and satisfies the users' needs, a uniform approach should be adopted to address issues such as: **Page Structure, Navigation, Presentation and content.**

Keywords: Web Accessibility, tactile graphics, user with visual impairment, multimodal device, technology.

**Т. В. Богданович, С. К. Заїка, О. В. Рашенко,
НВП «ВАБОС», м. Київ**

СТРУКТУРА ТА ДИДАКТИЧНА НАПОВНЕНІСТЬ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «ЖИВИЙ ЗВУК»

Використання програмного забезпечення (ПЗ) «Живий звук» є значним чинником та резервом розвитку дитини з функціональними обмеженнями та формування у неї здатності до самостійності, самовдосконалення, самореалізації, що забезпечує реалізацію принципу рівного доступу до якісної освіти. Розвиткова спрямованість ПЗ дозволяє застосовувати його для організації корекційно-компенсаторного навчання дітей з функціональними обмеженнями практично всіх категорій (нозологій).

Структури, що складають базу даних ПЗ «Живий звук», дозволяють:

- створювати бази даних відомостей про учнів, характеристик їх слухового сприймання звуків оточення та мовлення, особливостей розвитку їх когнітивних навичок, зразків вимови та мовлення (аудіо- та відеозаписи);
- заносити в бази даних автоматично дати та тривалість занять, види робіт, які використовувались на занятті;
- використовувати базу даних для систематизації матеріалу, що використовувався в роботі з учнем;
- спостерігати динаміку розвитку навичок дитини, в тому числі — слухомовленнєвих;
- контролювати виконання плану індивідуальних занять;
- застосовувати статистику використання модулів програми при складанні індивідуального навчального плану;
- складати, коригувати та контролювати індивідуальний план розвитку слухомовленнєвих навичок.

Складання індивідуального плану розвитку (ІПР) дуже корисний інструментарій для того, щоб забезпечити динаміку покращення всіх показників розвитку дитини, важливих для її індивідуального становлення та соціалізації, а також активне залучення всіх учасників виховного процесу та абілітації.

Графічна візуалізація та аудіозапис зразків мовлення дозволяє:

- створювати графічний образ мовленнєвого матеріалу, що призначений для самостійної роботи над вимовою, методом порівняння отриманих зображень;

- забезпечувати візуалізацію параметрів мовленнєвих сигналів (інтенсивність, тривалість, частотний склад) та їх порівняльний аналіз; записувати, зберігати та відтворювати зразки мовлення.

Усі модулі корекційно-розвиткового характеру ПЗ «Живий звук» орієнтовані на використання повноцінних розумових задатків дитини з порушенням слуху та мовлення, розвиток її унікальних спроможностей (здатність до синхронності-послідовності сприймання сигналів специфічним слуховим та неспецифічними каналами — зоровим, тактильним, до миттєвого аналізу — синтезу, ідентифікації сигналів з варіантами мовленнєвих одиниць — фонем, складів, слів, словосполучень, речень, який є у досвіді дитини, тощо).

Методична структура та дидактична наповнюваність ПЗ «Живий звук» передбачає спеціально підготовлений набір навчально-корекційних модулів. Усі модулі можна умовно розподілити на 4 групи:

- пропедевтичні домовленнєві вправи;
- вправи з розвитку слухового сприймання;
- мовленнєві вправи;
- розвиткові та навчальні вправи.

Однією з важливих переваг ПЗ «Живий звук» є можливість залучення вчителів, асистентів вчителя, вихователів (в інклюзивних дитячих закладах) та батьків дітей до навчально-корекційного процесу. При цьому батьки дитини мають можливість самостійно здійснювати підготовку до навчання в загальноосвітній школі та проводити навчально-корекційні заняття з дитиною з особливими освітніми потребами в домашніх умовах.

Використання ПЗ «Живий звук» вирішує ще й функцію мотивації до навчання, урізноманітнює створені на занятті ситуації спілкування, привчає дитину до самонавчання та самоконтролю, розвиває дрібну моторику дитини (під час управління мишкою) та допомагає дитині оволодіти комп'ютерною грамотою.

Т. В. Богданович, В. О. Конюшняк, Д. Є. Гаврилін,
НВП «ВАБОС», м. Київ,

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ТА КОРЕКЦІЙНА ПРАКТИКА (використання АПМК «Живий звук» у дистанційному навчанні та корекційній практиці)

Система дистанційного навчання дозволяє придбати необхідні навички і нові знання за допомогою персонального комп'ютера (ПК) і виходу в мережу Інтернет. Можна виділити ряд переваг дистанційного навчання перед традиційними формами навчання:

- місце розташування комп'ютера не має значення, тому вчитися можна вдома, на роботі, в **on-line** класі одного з центрів дистанційного навчання, а також в будь-якому іншому місці, де є ПК з підключенням до мережі Інтернет;

- дистанційне навчання дозволяє всім учасникам навчального процесу (студентам, викладачам і адміністраторам навчального закладу) обирати зручний час занять;

- навчати за допомогою дистанційних систем можна будь-кого: немає жодних вікових, територіальних, освітніх, професійних обмежень, майже немає обмежень за станом здоров'я.

Дистанційні форми навчання прекрасно вбудовуються в традиційну та спеціальну систему освіти стають її складовою частиною, тобто навчання може бути як повністю дистанційним, так і частково. При дистанційному забезпеченні навчання відбувається за індивідуальною програмою і індивідуальним графіком. Ефективність дистанційних форм навчання досягається шляхом найбільш повного і точного узгодження вимог освітнього стандарту і можливостей студента (учня). Враховуються всі часові і територіальні обмеження, з якими стикаються викладач і студент.

Переходячи до розгляду питання щодо використання дистанційних форм навчання у сфері спеціальної, інклюзивної освіти та реабілітації, хотілося б наголосити, що обмежені можливості дитини — це медичний діагноз, який вимагає тривалого лікування чи реабілітації, але це ще і пошук свого місця в суспільстві, необхідність отримання освіти.

Отримання знань звичайним шляхом для хворих та інвалідів обмежено або неможливо. Це не тільки відсуває від вищої освіти та професійної діяльності частину здібних дітей, а й багаторазово посилює соціальну напруженість. Розширити доступ інвалідів до освітніх

програм і посиленої трудової діяльності, можливо, широко впроваджуючи нові інформаційно-освітні технології. Зберегти і донести до таких учнів необхідний обсяг знань дозволяє використання комп'ютера для основної та додаткової освіти.

Як показує досвід вузів інших країн, найбільш ефективним способом вирішення цих питань є використання в навчальному процесі комп'ютерних інформаційно-комунікативних технологій, включаючи дистанційне навчання. Важко повірити, але сьогодні більше 70% людей з обмеженими можливостями, що живуть в Норвегії, Нідерландах, Фінляндії отримують професійну освіту саме за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій.

Використання комп'ютерних технологій і засобів для дистанційного навчання сприяє поліпшенню взаємодії учасників освітнього процесу, підвищенню адресності та розширенню сфери освітніх послуг у напрямку вдосконалення системи включення дітей з обмеженими можливостями здоров'я в соціум.

Нині у навчальній та реабілітаційній практиці застосування АПМК «Живий звук» може з успіхом використовуватися, зокрема, для організації ефективного сурдологопедичного і технічного супроводу, наприклад, для організації дистанційного періодичного моніторингу слуху, підбору і налаштування різних слухових пристроїв в ресурсних та реабілітаційних центрах, в дитячих інклюзивних навчальних закладах тощо.

Т. В. Богданович, Д. І. Литун,
С. К. Заїка, Н. П. Літун,
НВП «ВАБОС»

СУПРОВІД ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРІ: ДОСВІД РОБОТИ ЦЕНТРУ СЛУХОМОВЛЕННЄВОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ (ЦСР) НВП «ВАБОС»

Становлення інклюзивної освіти є важливим фактором стійкого розвитку суспільства, який передбачає навчання всіх без винятку дітей, в тому числі з порушеннями психофізичного розвитку в умовах загальноосвітнього навчального закладу, пристосування навчального середовища та освітнього процесу до особливих потреб кожної дитини. Функцію підтримки учасників інклюзивного процесу

та забезпечення їх ресурсами, що створюють всі необхідні умови, мають виконувати Ресурсні Центри інклюзивної освіти.

Центр слухомовленнєвої реабілітації (ЦСР) НВП «ВАБОС» було створено для втілення в життя сучасних технологій (ре)абілітації людей з порушенням слуху. Діти (дорослі) з порушенням слухової функції отримують в ЦСР НВП «ВАБОС» комплексну допомогу. Одним із основних напрямів роботи ЦСР є супровід пацієнтів з кохлеарними імплантами та слуховими апаратами.

Протягом всього часу роботи ЦСР працював в умовах «стихійної» інклюзії, так як 72,5% наших пацієнтів шкільного віку навчаються в загальноосвітніх навчальних закладах.

Серед функцій Центру можна виділити характерні для РЦ інклюзивного навчання:

- розвиток слухомовленнєвих та комунікативних навичок дитини до рівня необхідного для навчання в загальноосвітньому закладі;
- технічне забезпечення інклюзивної освіти та адаптація до використання в умовах інклюзії комп'ютерного слухомовленнєвого комплексу з програмним забезпеченням «Живий звук»;
- методико-педагогічну підтримку дитини та членів її сім'ї під час навчання в загальноосвітньому закладі
- консультативну підтримку фахівців загальноосвітніх закладів.

Основним завданням інклюзивної освіти є подолання проблеми ізоляваності дітей з особливостями психофізичного розвитку, забезпечення рівного доступу до отримання освіти. Виходячи з цього, дуже важливим є залучення дитини з особливостями психофізичного розвитку до спілкування та спільної навчальної діяльності у дитячому колективі, а не лише забезпечення її перебування у класі під час уроку.

Важливим напрямом роботи Центру є надання методико-педагогічної підтримки сім'ї під час навчання дитини в загальноосвітньому навчальному закладі. Батькам потрібна підтримка ще на етапі вибору навчального закладу та спеціалістів, що будуть навчати дитину. Тут важливо все, і професіоналізм вчителя, і розуміння адміністрації, і відповідність приміщення певним акустичним вимогам, і наявність технічного забезпечення та здатність фахівців працювати з ним, і кількість та склад учнів у класі, і врахування індивідуальних особливостей дитини під час навчального процесу. Крім того, з початком навчання у школі ускладнюються акустичні ситуації навколо дитини, це вимагає додаткової підтримки аудіолога, сурдопедагога, психолога. Вирішення цих питань і складає зміст методико-педагогічної підтримки сім'ї під час навчання дитини у школі.

В роботі ЦСР виокремлюється характерний напрямок роботи — надання інформаційно-консультативної допомоги спеціалістам, що залучені до інклюзивного навчання дітей. Цей напрямок роботи включає:

- консультативну та методичну підтримку спеціалістів, що супроводжують наших пацієнтів за місцем проживання;
- інформаційно-консультативну допомогу вчителям загальноосвітніх закладів, в яких навчаються наші пацієнти;
- курси для сурдопедагогів, логопедів.

Інклюзія вимагає від її реалізаторів творчого підходу, оскільки доводиться створювати і застосовувати нові форми організації взаємодії різних дітей в одному освітньому просторі, та плідної взаємодії всіх учасників інклюзивного освітнього процесу.

О. Н. Борисенко, І. А. Сребняк,
*ДУ «Інститут отоларингології
імені проф. О. С. Коломійченка АМН України»,
відділення мікрохірургії вуха і отонейрохірургії, м. Київ*

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДІАГНОСТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ СЕНСОНЕВРАЛЬНОЇ ПРИГЛУХУВАТОСТІ ТА ГЛУХОТИ У ДІТЕЙ

Проблема своєчасної діагностики вроджених і набутих у ранньому дитячому віці необоротних форм порушення слуху у дітей і подальша їх реабілітація є однією з актуальних медичних, соціальних та педагогічних проблем. На 1000 нормальних пологів припадає 1 дитина з повною глухотою, у 2 глухота розвивається протягом перших двох років життя. За даними ВОЗ до 2030 року кількість пацієнтів з необоротними формами зниження слуху зросте на 30%.

Одним з найбільш ефективних шляхів зниження інвалідності є її профілактика, що повинно реалізуватися шляхом розробки системи раннього виявлення порушень слуху, починаючи з періоду новонародженості — системи аудіологічного скринінгу; періодичного обстеження слуху в організованих контингентах дітей (дитячі садки, школи) та дорослих (працівники виробництв з підвищеним рівнем шуму).

Своєчасне виявлення порушень слуху в перші дні (місяці) життя дозволяє ефективно вирішувати питання медикаментозного або

хірургічного лікування (при кондуктивній приглухуватості), проводити раннє адекватне слухопротезування (при сенсоневральній приглухуватості) або кохлеарну імплантацію (при сенсоневральній глухоті).

Кохлеарна імплантація є єдиним радикальним методом реабілітації пацієнтів з сенсоневальною глухотою. Пріоритетними напрямками в проведенні такої складної реабілітації є правильний відбір кандидатів, термін проведення операції — час з моменту втрати слуху та проведення операції повинен бути зведеним до мінімуму (за принципом, чим раніше, тим краще), технічна база, професіоналізм і тривалість самого оперативного втручання, висока кваліфікація інженерів-акустиків, що тестують імплантований пристрій і налаштовують мовний процесор в процесі занять, спеціалізована післяопераційна реабілітація сертифікованими сурдопедагогом за розробленою програмою навчання пацієнтів, які перенесли кохлеарну імплантацію.

Інтраопераційних ускладнень та ускладнень у ранньому післяопераційному періоді відмічено не було. Активація кохлеарного імпланту з підключенням мовного процесора вироблялося в терміни 3–4 тижні після проведеної операції. Післяопераційна реабілітація проводиться в індивідуальному порядку в спеціалізованих реабілітаційних центрах з розвитку слуху та мовлення. З пацієнтів, втрата слуху яких відбулася в долінгвальному періоді, інтеграція в середовище нормальночуючих з відвідуванням загальноосвітніх дитячих дошкільних і шкільних установ спостерігається в 48,9% випадків (час після активації імпланту становить 16–46 місяців), за індивідуальною програмою реабілітації з метою інтеграції в середовище нормальночуючих навчається 39,7% пацієнтів (часовий інтервал після активації імпланту становить 2–24 місяці), 10,2% пацієнтів відвідують дитячий дошкільний заклад для слабочуючих дітей, в 1 випадку — дитина навчається в школі для глухих дітей. У 2 пацієнтів відзначається аутизм і проводяться реабілітаційно-лікувальні заходи в спеціалізованих установах. У 1 пацієнтки з вродженим стенозом внутрішніх слухових проходів і слуховий нейропатією очікуваних результатів у процесі реабілітації не досягнуто в термінах 17 місяців після операції. З 18 пацієнтів, сенсоневральна глухота у яких виникла в постлінгвальному періоді, всі пацієнти повністю інтегровані в середовище нормальночуючих.

Основна мета кохлеарної імплантації — максимальна інтеграція прооперованих пацієнтів у середу нормально чуючих людей. Тільки висока кваліфікація фахівців на різних етапах підготовки до оперативного втручання, його здійснення та реабілітація поряд з інтелек-

туальним потенціалом пацієнта і адекватної мотивацією і готовністю його самого і членів його сім'ї (насамперед у дитячого контингенту) брати активну участь у процесах навчання дозволить досягти позитивних результатів.

К. Е. Бруль,

фахівець відділу спецтехнологій навчання університету «Україна»

НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ НА УКРАЇНІ МЕРЕЖІ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ВАДАМИ ЗОРУ

Комп'ютерна реабілітація людей з інвалідністю по зору є сучасною формою реалізації світових процесів повномасштабної інтеграції людей з особливими потребами до життя суспільства. Принципи необмеженого доступу людей з інвалідністю до оточуючого середовища відображено у «Конвенції прав інвалідів» [2], яку ратифіковано Верховною Радою України [[2] та підтримано кількома Указами Президента України ([1] та [3]).

Державна система інтеграції людей з інвалідністю до життя суспільства, яку з різних причин було повністю заторможено від часів здобуття Україною незалежності, останнім часом починає відновлюватися. Але питання інтеграції людей з інвалідністю по зору поки-що знаходяться в найгіршому стані, тому що сучасна інтеграція інвалідів по зору є технічно дуже складною справою, пов'язаною з дорогими новітніми комп'ютерними технологіями.

За останні 15–20 років у світі бурхливо розвивалися спеціальні комп'ютерні технології для людей з вадами зору. Вони представляють собою збільшуючі програми (для людей з незначним зниженням зору), спеціалізовані озвучені програми для починаючих (тренажер клавіатури та програма читання книжок), засоби брайлівського виводу інформації (брайлівські дисплеї та брайлівські принтери) а також універсальні програми доступу до екрана комп'ютера (скрін-рідери), які видають інформацію про все, що відбувається на екрані комп'ютера за допомогою програмних синтезаторів мови або брайлівських дисплеїв. Окрім того, в останні 5 років з'явилося нове покоління мобільних телефонів — смартфони, роботу яких теж можна озвучити за допомогою спеціальних мобільних скрін-рідерів.

Все це перетворює комп'ютер та смартфон на основні засоби реабілітації людей з вадами зору, тому що дозволяє таким людям продовжувати роботу за фахом, отримувати першу або нову освіту, одержувати інформацію з електронних бібліотек та мережі Інтернет, сканувати та розпізнавати книжки, користуватися GPS-навігацією тощо.

Ці новітні технології є доволі складними. Тому є необхідність створити мережу сучасних реабілітаційних комп'ютерних центрів, які дозволять людям з проблемами зору у повному обсязі опанувати комп'ютерні тифло-технології а також у майбутньому продовжити роботу за фахом. Для цього Центр буде розробляти індивідуальні комп'ютеризовані робочі місця для фахівців (такої роботи на Україні досі ніхто не виконує) або допомагати відшукати нове місце роботи.

Необхідно розробити проект Центру, знайти або побудувати відповідне приміщення, підібрати та підготувати викладачів, фахівців з подальшого працевлаштування людей з вадами зору а також фахівців із розробки комп'ютеризованих індивідуальних робочих місць. Необхідно відшукати кошти на створення Центру. Це можуть бути як бюджетні кошти, так і кошти спонсорів. Велика надія у цьому питанні є на гранди світових фондів, які сприяють адаптації людей з особливими потребами у суспільство.

Для успішної роботи Центру необхідно розробити пакет навчальних комп'ютерних курсів для різних категорій людей з вадами зору. Спочатку треба створити базовий навчальний комп'ютерний курс. Потім треба розробити спеціалізовані комп'ютерні курси для різних категорій незрячих фахівців: юристів, перекладачів, музикантів, програмістів тощо. Надалі Центр може запропонувати курс інформатики для спецшкіл дітей з вадами зору, де буде викладено як самі комп'ютерні тифло технології, так і особливості їх викладання слабозорим та незрячим дітям. Далі аналогічні навчальні курси потрібно розробити для студентів тифлофакультетів та для всіх інших студентів з вадами зору.

Щоб люди з вадами зору вчасно отримували інформацію про існування Центру і могли скористатися його послугами, необхідно організувати рекламу Центру через соціальні служби та заклади, що займаються слабозорими та незрячими людьми: Лікарські трудові комісії, центри зайнятості, Українське товариство сліпих тощо.

Нажаль, Україна досі не має пристойного безкоштовного синтезатора української мови. Але розробка такого синтезатора може стати предметом окремого проекту.

Література

1. Указ президента України № 113/2009 від 02.03.2009 Про першочергові заходи щодо поліпшення становища осіб з вадами зору. <http://www.president.gov.ua/>
2. Конвенція про права інвалідів. Офіційний переклад. Ратифікована Законом України від 16 грудня 2009 року № 1767-VI <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Указ президента України Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем інвалідів від 19.05.2011 № 588_2011. <http://www.president.gov.ua/>

Л. В. Коваль,

*Інститут спеціальної педагогіки НАПН України,
лабораторія проблем інклюзивного навчання*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ. КОМП'ЮТЕРНА НАВЧАЛЬНО-КОРЕКЦІЙНА ПРОГРАМА «В КРАЇНІ ЦІКАВИХ ЗВУКІВ»

Проблема підвищення та всебічного розвитку інтелектуального потенціалу є одним із важливих питань, що постає перед освітянською громадою та дефектологами зокрема. Завдання полягає у тому, що гармонійний розвиток дитини вже на ранніх етапах розвитку має пряму залежність від ряду чинників. Це положення вимагає від спеціалістів постійного творчого пошуку, обізнаності з новітніми методиками та технологіями.

Світова педагогічна практика свідчить, що розробка та впровадження відповідних комп'ютерних технологій є тим новим інструментом впливу який допоможе: розширити рамки існуючих традиційних методів; надати додаткової мотивації навчальній діяльності; урізноманітнити ситуації спілкування; привчати дитину до самостійності у навчанні.

Для спеціальної педагогіки впровадження нових інформаційних технологій передбачає: надає можливість створювати нові «обхідні»; шляхи; проектувати нові змістовні напрямки роботи; розширює можливості використання різних аналізаторних систем у роботі. Ці міркування наштовхнули на ідею створення програми корекційно-розвивального напрямку. До розробки програмних засобів ми підійшли з таких позицій: основною складовою програми має бути

корекційно-розвивальна складова; розробки повинні відповідати сучасним навчальним програмам спеціальних шкіл; методика програми має охоплювати широкий спектр порушень та віковий діапазон користувачів.

Відтак, у лабораторії проблем інклюзивної освіти було розроблено інтегровану комп'ютерну програму «В країні цікавих звуків».

Її мета — сприяти здійсненню якісного корекційного впливу для виправлення мовленнєвих порушень у дітей-логопатів широкого діагностичного та вікового спектру.

Перший етап «Перший крок до розмови», має провідну мету формування фонематичних процесів, зокрема фонематичного сприймання та уявлення про звуки мовлення.

Наступний етап «Другий крок до розмови» передбачає за мету розвиток артикуляційної моторики засобами артикуляційних вправ та формування і закріплення правильної ізольованої вимови мовленнєвих звуків.

Завдання третього етапу «Говоримо правильно» передбачені для закріплення правильної вимови, розвитку і удосконалення фонематичних процесів, а також формування лексичного запасу, вмінь до словотворення.

Четвертий етап «Впізнаємо і розрізняємо» складається з 5 завдань, кожне з яких призначене для здійснення окремих елементів провідної мети цього етапу — розвиток та формування вмінь з диференціації звуків, схожих за артикуляцією та звучанням у власній вимові та почуту мовленнєвому потоці на матеріалі різної складності.

П'ятий етап «Я навчився розмовляти» присвячений формуванню та удосконаленню звязного мовлення. Виконуючи ці завдання дитина зможе використати слова, з якими познайомилась в попередніх етапах, скласти оповідання, і, навіть підготуватись до засвоєння письма.

Н. М. Компанець,
*к.психол.н., ст.н.с. Інституту спеціальної педагогіки
НАПН України*

ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПЕРТНОЇ СИСТЕМИ «ЛОНГІТЮД» В СИСТЕМІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ КОРЕКЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Ефективність корекційної допомоги дітям з особливостями психофізичного розвитку залежить від багатьох аспектів. Серед них — якість діагностики актуального рівня психофізичного розвитку дитини і можливість розробки на її основі індивідуальної програми розвитку в зоні найближчого розвитку. Після закінчення занять за програмою також необхідний контроль закріплення умінь і навичок, передбачених індивідуальною програмою розвитку.

В умовах комп'ютеризації навчального процесу функцію діагностики, складання індивідуальної програми розвитку і контролю її виконання може виконувати експертна система Лонгітюд, розроблена російськими спеціалістами і адаптована українською мовою в Інституті спеціальної педагогіки НАПН України.

Сама сутність експертної системи полягає в тому, що базою для діагностики є не теоретичні уявлення авторів про те, як йде розвиток дитини і як треба «правильно» його оцінювати, а практичний досвід безлічі експертів, їх критерії і математичний аналіз цих критеріїв для їх ефективного автоматизованого використання в експертній системі. Таким чином, оцінка рівня розвитку дитини базується на вивченні величезної кількості сучасної популяції дітей. Це знання про те, що і в якому віці може робити здорова дитина, наскільки вірогідні індивідуальні відмінності у віці освоєння різних дій і знань, а також, які заняття корисні для дитини в тому випадку, якщо вона оволоділа цими діями і ще не оволоділа іншими. Тобто, отримуваний висновок — це той висновок, який видали б фахівці, якби вони самі аналізували отримані відповіді.

Загальна кількість параметрів в поточній версії експертної системи — 39. Реально в певному віковому діапазоні використовується менша кількість параметрів. Причому в різному віці використовується неоднакова кількість параметрів, оскільки для характеристики розвитку дитини на різних вікових етапах потрібні різні набори параметрів.

Експертна система «Лонгітюд» містить два функціональних блоки: діагностичний і рекомендаційний.

Використання експертної системи достатньо для первинної оцінки можливих проблемних зон, але недостатньо для діагностики відхилення. Якщо проблему виявлено, обов'язково необхідна консультація спеціаліста з використанням спеціалізованих і складніших методів обстеження. Тому система також містить автоматизоване робоче місце дефектологів усіх спеціальностей ПМПК: логопеда, психолога, сурдопедагога, олігофренопедагога, невролога, тифлопедагога), які теж можуть давати експертну оцінку і коригувати індивідуальну програму розвитку дитини відповідно їх безпосередніх спостережень за дитиною. Фактично, експертна система «Лонгітюд» — це асистент фахівця (психолога, педагога, лікаря), що працює у сфері індивідуального супроводу розвитку дітей.

Після проведення ретельної діагностики саме за цими параметрами за результатами дослідження рівня актуального розвитку «Лонгітюд» формує рекомендаційну частину — «Індивідуальна програма розвитку дитини» на найближчі півроку. Для розробки рекомендаційної частини значну роль відіграє відома концепція зони найближчого розвитку дитини (Л. С. Виготський). Ця програма розрахована для роботи батьків з дитиною, і, таким чином, є дієвою допомогою батькам в роботі з дитиною.

С. В. Литовченко, Д. Є. Гаврилін,
ІСП НАПН України, НВП ВАБОС, м.Київ

**РЕСУРСНИЙ
КОНСУЛЬТАТИВНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ:
РЕАЛІЗАЦІЯ АКТУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ОСВІТИ
ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ**

Постановою Кабінету Міністрів України № 872 затверджено «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». Постанова є нормативною основою роботи інклюзивних навчальних закладів та врегулює комплекс питань, пов'язаних із організацією навчально-виховного процесу, приведення системи

освітньої роботи у відповідність до потреб дитини та сім'ї, відповідної підготовки педагогічних працівників до роботи з дітьми, які мають особливі потреби.

На вирішення актуальних завдань щодо освіти дітей з особливими потребами, зокрема, в умовах впровадження інклюзивної освіти спрямовано діяльність **Ресурсного консультативно-методичного центру корекційної роботи та інклюзивного навчання (РЦ)**, який створено Інститутом спеціальної педагогіки НАПН України спільно з НВП «ВАБОС». Мета діяльності РЦ — створення сучасної моделі психолого-педагогічного та корекційно-реабілітаційного супроводу освіти дітей з особливими потребами; ресурсного забезпечення педагогів, фахівців та батьків (навчання, консультування тощо) в різних типах навчальних закладів, в тому числі інклюзивних; координація роботи регіональних центрів.

Завдяки сучасному обладнанню у Центрі є можливість проводити Інтернет конференції, дистанційне навчання, слухати лекції відомих світових вчених та обговорювати актуальні проблеми он-лайн.

В РЦ надаватимуться психолого-педагогічні та корекційно-реабілітаційні послуги дітям з особливими потребами та їхнім батькам, консультації фахівцям та педагогам. Пріоритетними напрямками роботи Центру є наступні:

- діагностування рівня психофізичного розвитку дітей, їх слухомовленнєвих, когнітивних та комунікативних навичок;
- сурдологічне та аудіометричне обстеження, слухопротезування з використанням сучасних цифрових слухових апаратів, системи кохлеарної імплантації («штучне вухо») та системи костного проведення «Ваха»;
- акредитація сурдопедагогів, що займаються ре/абілітацією дітей до та після імплантованого протезування;
- проведення корекційних занять з дітьми та підготовка їх до навчання в загальноосвітній (масовій) школі, в тому числі в умовах інклюзивного навчання з використанням новітніх комп'ютерних технологій;
- консультативна допомога батькам у роботі з особливими дітьми;
- організаційно-методична допомога психолого-медико-педагогічним працівникам усіх типів спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладів і медичних установ;
- підвищення та перепідготовка педагогічних кадрів, соціальних працівників для роботи в умовах інклюзії;

— розробка й апробація інноваційних методик і засобів навчання дітей з особливими потребами, підготовка та розповсюдження навчально-методичних матеріалів, інформаційне забезпечення та популяризація передових технологій корекційно-розвивальної роботи.

На сучасному етапі пріоритетний напрям роботи Центру — підготовка та перепідготовки педагогічних кадрів для системи спеціальної освіти, реалізації інклюзивного навчання. Започатковано проведення семінари з використанням інформаційних технологій.

Таким чином, поєднання науково-методичного потенціалу Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, розроблених та впроваджених науковцями теоретичних підходів у галузі спеціальної та інклюзивної освіти з сучасними навчальними технологіями, в тому числі інформаційними, які розроблені фахівцями Науково-виробничого підприємства «ВАБОС», досвідом навчально-корекційної роботи створює умови для впровадження сучасної моделі психолого-педагогічного та корекційно-реабілітаційного супроводу освіти дітей з особливими потребами.

Д. І. Літун, Д. М. Заїка,
НВП «ВАБОС», м.Київ, csr_vabos@ukr.net

**ТЕХНІЧНИЙ СУПРОВІД
ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ
З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ.
НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ КОМПЕНСАЦІЇ СЛУХУ:
СИСТЕМИ КОХЛЕАРНОЇ ІМПЛАНТАЦІЇ**

Завдяки розробкам компанії Cochlear в області слухових систем, більше 230000 людей відновили повноцінне спілкування з членами сім'ї і друзями і повернулися до активного соціального життя.

Маючи 30-річний перевірений досвід, Cochlear пропонує найнадійніші в світі слухові системи. Люди впевнені, що ми можемо забезпечити їм найбільшу ефективність слухового сприйняття протягом кожного дня протягом всього життя. В Україні офіційним представником фірми Cochlear (Австралія) є НВП «ВАБОС».

Сьогодні показання до кохлеарної імплантації (КІ) істотно розширилися завдяки позитивному досвіду, удосконалення технології і більшої безпеки самої операції. На самому початку показанням до

КІ була (і залишається) постлінгвальна глухота у дорослих. В даний час КІ виконується і прелінгвально оглухлим дорослим і дітям до 1 року з вродженою глухотою. КІ також показана дорослим із залишковим слухом при показниках чіткість мовлення в тиші нижче 70%. Пацієнтам із залишковим слухом часто рекомендується бімодальна КІ, при якій здійснюється як електрична, так і акустична стимуляція. Іншим перспективним напрямком є білатеральна імплантація. Сьогодні також стало можливим введення імпланту при мальформаціях завитка. При відсутності слухового нерва відновлення слуху можливо за допомогою стоволомозгового імпланту.

Системи кохлеарної імплантації серії **Nucleus CI500** мають найтонший у світі кохлеарний імплант, який в 2,5 рази міцніше в порівнянні з попереднім поколінням імплантів, з можливістю введення електродів за допомогою стилета методом AOS (Advance Off Stylet).

Звуковий процесор **Nucleus CP810** оптимізує сприйняття в найрізноманітніших акустичних ситуаціях за допомогою перевіреної стратегії обробки сигналу SmartSound 2. Крім того, включена нова функція автоматичного виявлення телефонного сигналу. Два мікрофона забезпечують кращу якість звуку та визначення напрямку джерела звуку. CP810 забезпечує пацієнтові максимальний комфорт при носінні завдяки невеликим розмірам і ергономічному дизайну. Перше в слуховідновлювальній індустрії пристрій **Nucleus CR110 Remote Assistant** є не просто бездротовим пультом дистанційного керування. CR110. Він дозволяє легко контролювати і регулювати роботу звукового процесора, забезпечує діагностику та усунення несправностей. CR110 Remote Assistant дозволяє регулювати роботу як моноуральних, так і білатеральних процесорів одночасно на одному екрані.

Пристрій **Coclear Hybrid** — це інтегрована система електроакустичної стимуляції, що включає звуковий процесор і акустичний компонент.

Типові кандидати на КІ за допомогою системи Hybrid страждають втратою слуху на низьких частотах у ступенях від стабільно легкої до помірної (до 500 Гц) і втратою слуху на середніх і (або) високих частотах (понад 1500 Гц) в ступенях від важкої до тотальної глухоти. Система Hybrid гарантує органічне слухове сприйняття за рахунок комбінації кохлеарного імпланту і технології слухопротезування.

О. І. Ляшенко,

Інститут комп'ютерних технологій

ВІРТУАЛЬНА КОРПОРАЦІЯ В ОБЛАСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Складність сучасного життя, формування нових соціально-економічних стосунків в руслі інформаційного суспільства ставлять на порядок денний розвиток нової міждисциплінарної моделі навчання. Спостерігається значне концептуальне зрушення у бік самонавчання, же важливими джерелами інформації окрім звичайних лекцій і книг є бази даних і знань, засоби мультимедіа і т. п., координатором учбового процесу виступає викладач, а інтерпритаром знань — сам студент.

Віртуальна кафедра — це найбільш передова одиниця освітньої установи епохи інформаційного суспільства, найкраща з точки зору наявних економічних і технічних умов. Це різновид мережевої комп'ютерно-орієнтованої організації, що складається з людей і віртуальних агентів, що знаходяться в різних місцях. Така кафедра не існує в реальному фізичному просторі, а створюється шляхом інформаційної інтеграції необхідних педагогічних, навчально-методичних, програмно-технічних і інших ресурсів, що відбираються з різних кафедр, факультетів і ВНЗ. Електронним шляхом формується штучна організація, яка функціонує у віртуальному просторі. Створення віртуальних кафедр з використанням реальних кафедр різного масштабу дозволить зменшити або усунути недоліки і посилити достоїнства останніх.

Так, наприклад, можна об'єднати можливості великих, давно освічених моно дисциплінарних кафедр, що мають багаті педагогічні ресурси і традиції, але що мають сильну інерційність і що погано пристосовуються до вимог ринку, і невеликих кафедр, що іноді відчувають нестачу в ресурсах, але здатних швидко реагувати на зміни і оперативно отримувати замовлення у сфері освітніх послуг.

Поняття віртуальної кафедри є важливим додатком загальних методик і принципів розробки віртуальних організацій і підприємств, що розвиваються в контексті реінжиніринга на основі нових інформаційних і комунікаційних технологій. Окрім цього, воно також тісно пов'язане з концепціями мультиуніверситета Дж. Керр і віртуального університету, віртуальної лабораторії і віртуальної аудиторії. Уявлення про віртуальні кафедри є природним розвитком ідей дистанційної освіти.

Як приклад, можна навести створення Інтернет мережі з можливістю організації відео конференцій. Мережа включає більше 40 робочих місць на базі різних комп'ютерів. У рамках цієї мережі організований учбовий процес на web-сервері, розроблено і встановлено близько 10 електронних підручників і мультимедійних інформаційних систем, що використовують технології QuickTime VR і потокової передачі відео- і аудіо даних в мережі. Накопичений досвід оцифрування і відео зображень і відеофільмів, побудови віртуальних панорам і засобів комп'ютерної анімації в учбових цілях.

На закінчення хотілося б відмітити, що незважаючи на прийдешню економіку і появу віртуальної організації, інші організаційні форми збережуть свою актуальність через потреби, що склалися, і стосунки між людьми.

Необхідно вже сьогодні шукати нові форми організації, виходити за відомі стереотипи відповідно до можливостей, які відкриває Інтернет. Якщо сьогодні не планувати те, чого ще немає, то завтра неможливо буде встигнути за змінами, що відбуваються.

Корпорації, що розраховують зберегти конкурентоспроможності, повинні оперативнo добитися досконалості, як використовуваної інформації, так і системи взаємин з партнерами. Технології самі по собі, без відповідних змін іншої частини корпорації успіху не принесуть. Ось чому процес модернізації корпорації має бути комплексним, таким, що охоплює одночасно дослідження і розвиток, виробництво, маркетинг, збут, обслуговування, розподіл, інформаційні системи, фінанси. Істотно міняються вимоги до співробітників віртуальної корпорації. Вказаним корпораціям буде потрібний великий штат висококваліфікованих, надійних і освічених працівників — людей, що розуміють і застосовують нові форми інформації, здатних пристосовуватися до змін і ефективно співпрацювати з іншими ринковими агентами. Віртуальні корпорації функціонуватимуть успішно тільки в умовах спільної роботи в такій команді, в якій працівники, керівництво, замовники, постачальники і державні органи прагнуть до досягнення спільних цілей.

В. П. Овсяник, Т. В. Богданович,
НВП «ВАБОС»

ІНКЛЮЗИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

Сучасні світові тенденції щодо гуманізації, демократизації та підвищення якості освіти спричинили реформацію уставленого підходу до реалізації прав людини на освіту та впровадження інноваційних технологій. Зокрема, *інклюзивна* система навчання спрямована на реалізацію рівного права на освіту будь-якої особи вже на ранніх етапах без таврування її терміном «інвалід». Прогресивність такого підходу полягає у створенні єдиного освітнього середовища для всіх дітей на основі принципу дотримання прав дитини на якісну освіту.

Інклюзивна практика означає необхідність розглядати дитину в цілому, а не виділяти її обмеження.

Інклюзивне навчання не є альтернативою спеціальній освіті, воно значно розширює її можливості. Окремим напрямом роботи в контексті запровадження інклюзивного навчання у дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах є забезпечення спеціальної підготовки та організація підвищення кваліфікації педагогічних кадрів для роботи з дітьми з означеної категорії. При цьому слід ефективно використати матеріально-технічний та кадровий потенціал спеціальних загальноосвітніх закладів як навчально-методичних ресурсних центрів.

В основі *інклюзивної практики* для дітей з порушеним слухом лежать такі ж принципи, як і для їх однолітків з нормальним слухом. Однак, через ряд *«особливостей»* сприймання **порушення слуху** у дитини батьками та спеціалістами дошкільного закладу в інклюзивній практиці часто виникають особливі бар'єри. Вони включають «особливе» розуміння природи та характеру **порушення слуху** у дитини, ступеню його важкості, знання і розуміння рівня слуху особливо при користуванні слуховими пристроями (слуховими апаратами та/або кохлеарними системами).

Згідно світової інклюзивної практики, дошкільні, шкільні та вищі навчальні заклади повинні забезпечувати для всіх учасників інклюзивного процесу наступні можливості:

— проведення регулярних тренінгів з практики інклюзії для співробітників та надання чіткого значення терміну «інклюзія» у формі програмної декларації;

- наявність організаційних, методичних та матеріальних (технічних) систем для задоволення спеціальних потреб окремих дітей;
- наявність процесів, що забезпечують активну участь всіх дітей в житті закладу — однієї присутності на заходах не достатньо — інклюзія має на увазі і потребує участі та взаємодії: адекватний підбір та адаптація матеріалу для задоволення спеціальних потреб окремо взятої дитини;
- регулярне проведення співбесід та консультацій з батьками для того, щоб їх думка зараховувалась при організації роботи закладу, складанні та проведенні індивідуальної реабілітаційної та навчальної програми.

Постійна співпраця з членами родини дітей з особливими потребами і з профільними спеціалістами — надзвичайно важлива для ефективного розвитку та навчання дітей з порушеннями слуху та мовлення.

Інклюзивна практика в дитячих дошкільних закладах потребує від фахівців та батьків не тільки чіткого розуміння індивідуальних слухових потреб дитини з порушенням слуху та утрудненим розвитком мови та мовлення, а також розуміння необхідності підтримки взаємодії з дитиною, необхідності планування та проведення широкого комплексу заходів. Серед останніх слід особливо звернути увагу на:

- оцінку придатності дитячого закладу для інклюзивної практики навчання;
- складання плану заходів та створення умов для інклюзивного навчання дитини (учнів, студентів) з порушенням слуху та мовлення;
- складання індивідуального плану розвитку для дитини з порушенням слуху.

Оволодіння змістом та технологіями виховання дитини в умовах інклюзивної освіти з боку фахівців, батьків забезпечить дитині успішну інтеграцію в суспільство, позитивну оцінку власної вартості.

В. П. Овсяник, *д.т.н.*,
Б. С. Мороз, *д.б.н.*,
Н. А. Конюшняк, *НВП «ВАБОС»*,

АДАПТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ БІНАУРАЛЬНОГО СЛУХОПРОТЕЗУВАННЯ

Ефективна реабілітація людей з важкими формами приглухуватості та глухоти є актуальною соціальною та медико-педагогічною проблемою. Від стану слуху в значній мірі залежить якість життя людини і особливо повноцінний розвиток дитини. Сучасна висока технологія, впроваджена в адаптивні цифрові слухові апарати (СА) та системи кохлеарної імплантації (СКІ), надала більшості їх користувачів реальну можливість краще чути і спілкуватися в різних акустичних умовах, а також успішно навчатися в інклюзивної школи.

Сьогодні в більшості країн Європи та Америки білатеральна стимуляція органу слуху з використанням двох СА або СКІ прийнята в якості стандартної технології при реабілітації людей з двосторонньою приглухуватістю і глухотою.

Впровадження цифрових технологій в практику слухопротезування створює користувачеві слуховим пристроєм нові реальні можливості та переваги, яких у нього не було — це можливість природного сприйняття оточуючих його звуків. При бінауральному слухопротезування це здійснюється шляхом оптимізації різних характеристик слухового апарату: частотної характеристики, акустичного посилення, параметрів ВУЗД, АРУ і ін.

Сучасна технологія нелінійного посилення звуків отримала назву WDRS (wide dynamic range compression). Вона забезпечує широкий динамічний діапазон компресії і нелінійне посилення звуку в певних частотних смугах залежно від величини динамічного діапазону залишкового слуху, рівня і частотного спектра звукового сигналу. Використовують одноканальні, двоканальні, багатоканальні або безканальні СА.

Цифрова технологія в дирекційних (спрямованих) слухових апаратах значно знижує негативний вплив навколишнього шуму шляхом поліпшення відношення сигнал / перешкода. У цифрових СА для придушення шуму використовують різні способи і алгоритми обробки сигналів, такі як вузькополосна фільтрація, виявлення модуляційних характеристик мовлення. При цьому адаптивні системи шумозаглушення працюють з урахуванням поточного рівня мовлен-

невих звуків і ступеня втрати слуху. Наявні в СА спеціальні структури, такі як «менеджери тихих шумів», усувають перешкоди від джерел тихих звуків, зберігаючи при цьому можливість високоякісно сприймати мовленнєвий сигнал або музику.

Найважливішою перевагою цифрових апаратів є можливість: — ефективного придушення акустичного зворотного зв'язку особливо при високому посиленні звуку, саме коли в СА зростає ризик виникнення зворотного акустичного зв'язку;

— аналізу поточної акустичної обстановки та внесення адаптивних змін в роботу СА в залежності від характеристик корисного сигналу і перешкоди.

Адаптивні СА оснащені:

— системою моніторингу навколишнього середовища, моніторингу навколишнього рівня звуку і визначають наявність мови, шуму і вітру;

— аналізаторами, які постійно фіксують певні статистичні дані про роботу СА: загальний час і середній час використання, кількість регулювань рівня гучності та інших оперативних регуляторів у слуховому апараті;

— спеціальні програми для прослуховування музичних програм або розмови по телефону.

Існуюча цифрова технологія аналізу характеристик сприйманих акустичних сигналів забезпечує можливість оптимального налаштування основних параметрів СА і високоякісного відтворення мовних або музичних сигналів. Серед основних функціональних характеристик цифрових СА виділяють наступні: можливість регулювання частотної характеристики в окремих смугах частот, кількість каналів та частотних смуг, регулювання нижніх і верхніх частот зрізу смугових фільтрів, параметри амплітудної компресії сигналів в каналі, кількість спеціальних програм та ін.

Для налаштування цифрових СА розроблені спеціальні комп'ютерні програми залежно від характеристик слуху пацієнта, які оптимізує процес налаштування і оцінки ефективності слухового апарату та встановити більш тісний контакт з пацієнтом, користувачем СА і залучити його в процес налаштування, оцінки ефективності слухового апарату.

О. В. Охріменко,
Університет «Україна»

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У даній роботі я розгляну лише деякі технології для вирішення інформаційних проблем людей з особливими потребами. Можливість комунікації особлива важлива для тих, у кого є обмежена можливість сприйняття навколишнього середовища. ПО даним ВОЗ, в світі близько 37 мільйонів сліпих людей, близько 124 з поганим зором. Тому особливо треба звернути увагу на ліквідацію цифрової нерівності, застосування тифлотехнологій для вирішення даних проблем. Частково для вирішення таких проблем застосовуються наступні пристрої.

Програми читання екрана. Така програма дозволяє комп'ютеру «розмовляти» Вона промовляє текст, а користувач може пересуватися по меню, діалоговим вікнам. Найбільш відомі такі програми для читання екрану — Jaws for Windows, Hal, LookOUT, Windows-Eyes.

Брайлівські дисплеї — це тактильний засіб, який розміщується перед звичайною клавіатурою і дозволяє користувачам читати зміст екрану пальцями у вигляді брайлівського тексту. Такі дисплеї виводять лише один рядок тексту. Найбільш популярні дисплеї ALVA Satellite, Baum Vario, Braillex, Brilliant, Braille Wave та ін.

Електротактильні дисплеї дають можливість сприймати візуальну інформацію за допомогою електростимулюючих тактильних дисплеїв. Створений в ході експериментів апарат представляє собою вмонтовану у спинку стільця, стаціонарну телекамеру, яка управляється оператором. Ці досліді були розпочаті ще на початку 60 років XX століття, у 1990 роках роках були продовжені російськими вченими. В результаті, якої було розроблено прилад штучного зору для сліпих «ВЕРЕСК» — це тактильний замінювач зору (ТЗЗ) Він включає в себе мініатюрну камеру, мікрокомп'ютер та електротактильний дисплей, який може закріпитися на будь-який ділянці шкіри. На конференції-виставці по комп'ютерній графіці та інтерактивній техніці у 2006 році була продемонстрована аналогічна розробка Forehead Retina System, яка передає зображення на чоло людини.

Щонедавна в інституті Georgia Tech Research Institute (GTRI) була розроблена система формування субтитрів, яка дозволяє допомогти глухим та поганочуючим людям. Вона заснована на бездротовій

мобільній технології зв'язку і спеціальним програмним забезпеченням COOMMplements фірми Peacock Communication Inc. Програма здатна розпізнавати мову, формувати декілька каналів субтитрів для одночасно звучачих джерел, та включаючи ті, які потребують перекладу. Субтитри по бездротовому каналу 802,11b передаються на КПК або інший прилад, яке підходить для відображення тексту. Досліди довели, що при перегляді відеофільму близько 65% глядачів, які використовували даний засіб сприймали інформацію із фільму.

Одно із цікавих рішень запропонувала компанія SpeechView та мобільний оператор CeLLcom. Вони разом випустили програмний продукт, який дозволяє глухим людям спілкуватися по телефону. Система являє собою ПЗ, яке встановлене на ПК і підключене через кабель до мобільного телефону. Коли користувач, який має дефекти слуху, відповідає на дзвінок, то цей програмний продукт LipCell перетворює мову людини у тривимірне анімоване обличчя, виводячи його на екран комп'ютера. Губи екранного персонажу пересувають-ся синхронно з голосом, і користувач може зчитувати по ним слова.

Таким чином, грамотне використання комп'ютерних технологій може компенсувати відсутність зору, слуху, звичайно не повністю, але полегшати життя для таких людей, та в результаті створити основу для якісного вирішення задач по освіті людей з обмеженими можливостями та їх професійної реабілітації.

О. С. Ротар,

старший викладач, аспірант ВМУРоЛ «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ ЗРУЧНОГО ІНТЕРФЕЙСУ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Створення анімованих відеолекцій з аудіо-супроводом та конвертація з відео формату в формат *.swf для розміщення в Інтернет простір (як на веб-платформу свого сайту з певним відкритим доступом або розміщення на вже розроблені безкоштовні веб-сайти інших користувачів або прикріплення swf файлу до вже відкритої відео-кімнати) та подальшого перегляду через безкоштовний програвач Flash Player дозволить, окрім того, що підніме рейтинг самого веб-ресурсу та ще й надасть реалізацію на певне навчання та отримання знань з дисциплін після перегляду викладеного відеоматеріалу.

Також використання конвертерів при роботі вже з готовим відеоматеріалом допомагає перевести *.avi формат в набагато менший за розмірами *.flv за допомогою таких програмних продуктів — converter flv to avi, any video converter. Запис відеопроєкту можна втілити за допомогою програмний продуктів типу freeware та true costs of free and low-cost software, таких як: CamStudio, Jing!, UVScreen Camera [3]. Можна також при наявності запропонувати професійний програмний продукт Pinnacle studio 15, Adobe Photoshop.

Відповідно до досліджень психологів, в процесі телефонної розмови в середньому сприймається близько 20% інформації, в ході особистого спілкування — 80%, а в ході сеансу відеозв'язку — 60%. Тобто, якщо до спілкування співрозмовників по звуковому (аудіальному) каналу додається візуальна невербальна мова (жести, міміка і т. п.), то у співрозмовників підвищується ефективність сприйняття інформації. Використовуючи вищевказані психологічні опитування можна сформулювати таке: те, що я чую, я забуваю; те, що я бачу й чую, — я трохи пам'ятаю; те, що я чую, бачу й обговорюю, — я починаю розуміти; коли я чую, бачу, обговорюю й роблю — я набуваю навичок; коли я передаю знання іншим — стаю майстром [3]. В даному розумінні у вигляді реципієнта «Я» виступає студент, тому вираз «Я» замінюємо на вираз «Студент».

На сьогоднішній час нас оточують: мобільний зв'язок через який ми можемо знайти будь-яку особу не зважаючи на її місцезнаходження; електронна пошта — надіслати будь-яке текстове/графічне повідомлення до будь-якого куточку світу; веб-камери та ір-зв'язок, відео розмови, відеоконференції; обмін фотографіями, wi-fi, bluetooth, ... тощо. Сучасний мобільний телефон, смартфон містить дві відеокамери, одна з них розміщена на нижній частині корпусу апарату і використовується для зйомки навколишнього середовища, а на передній панелі корпусу знаходиться друга камера для відео розмов, які на сьогоднішній день є поширеним способом спілкування. Пригадайте, ми починали з обміну номерами стаціонарних телефонів, згодом номерів мобільних телефонів, зараз обмінюємося «ніками» для спілкування в віртуальному світі за допомогою skype, icq, miranda, qip. Кожна ділова особа для ввічливості має візитну картку (візитку), на якій обов'язково повинно записано: ПП, номер мобільного телефону, назва електронної скриньки, веб-сайт, номер ICQ або нік у skype'i. Створюємо віртуальні «руми» або кімнати для індивідуального спілкування. Все це втягує нас, — бо спілкування; бажання дізнатися новини дня; новини та події оточуючих(ого) за короткий

проміжок часу для передачі або особистого «багажу знань» підштовхує нас використовувати сучасні технології обміну та прийому пакетів даних, не витрачаючи при цьому великих навантажень на організм особистості і саме головне, — при мінімальних витратах часового простору.

Відеоконференція дає можливість людям, які знаходяться в різних кутках Землі, але спілкуються по роботі, по важливим питанням через Інтернет, звернутися один до одного не відчуваючи відстані [2]. Нижче запропонуємо декілька гіперпосилань (вже перевірених у 30 денному безкоштовному користуванні) для обміну даними з використанням відеопотоку (кожна з нижче наведених відео платформ має demo або trial пробний період для визначення належної швидкості передачі відео та аудіо сигналу, але усі пропонують бажано при створенні «віртуальних румів» намагатися не перевищувати кількість одночасних он-лайн підключень більше за 5–7 осіб):

www.tixeo.com — веб-платформа побудована за принципом відеоконференції;

www.openmeetings.de — веб-платформа побудована за принципом web-конференція;

www.gotomeeting.com — платформа побудована за принципом web-конференція;

www.yugma.com — платформа побудована за принципом web-конференція;

www.adobe.com/products/adobeconnect.html — платформа побудована за принципом web-конференція;

<http://webinar.ru> — платформа побудована за принципом web-конференція;

<http://webmeetings.ru> — перелік більш можливих веб-платформ, окрім вище перелічених.

Новизна: використання інтерактивних форм навчання зі студентами з особливими потребами з використанням мультимедійних підручників побудованих за принципом відео супроводу, аудіо супроводу, та тестового підсумовуючого контролю. Розповсюдження таких підручників через носії даних та безкоштовний веб-доступ та відео конференції [1].

Висновок: Флеш-пам'ять, диски, пошта, аська — чого ми тільки не використовуємо для того, щоб передавати дані з одного ПК на інший ПК. А як іноді хочеться, щоб це відбувалося миттєво, наприклад, через буфер обміну! Глобальні мережі провідного та безпроводного вигляду зтирають відстань своєю швидкістю передачі (CDMA,

GPRS, wi-fi, 3G, VSAT), що допомагає нам полегшити пошук інформації на відміну від паперового вигляду. Чому тоді не використовувати сучасні технології в навчальних цілях!

Використовуючи та аналізуючи роботу власно розроблених мультимедійних підручників, які складаються з відео-лекційної форми та відео-практичного супроводу, тестового контрольно-підсумкового етапу, вже не перший рік, під час проведення лекційного чи практичного заняття, було помічено відмінне (86%) засвоєння матеріалу і згідно проведених опитувань реципієнт-студент з цікавістю сприймає перехід нововведення.

Література

1. <http://worldworkweb.at.ua/publ>
2. <http://webmeetings.ru/>
3. <http://osvita.ua/school/technol/6564>

О. М. Руденко,

*Інститут комп'ютерних технологій,
кафедра програмного забезпечення*

ДЕВАЙСИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ

Відеотелефон для людей з вадами слуху — тепер це можливо. Компанія «Відеопорт», виробник програмних систем для відеоконференцзв'язку, розробила відеотелефон для людей з порушеннями слуху. Все, що необхідно для відеодзвінка — це комунікатор і доступ в Інтернет.

Відеотелефон від компанії «Відеопорт» — це безкоштовна програма VZOMobile для комунікаторів і смартфонів на платформі Windows Mobile, що дозволяє здійснювати відеодзвінки на інші комунікатори або на звичайні комп'ютери, а також спілкуватися за допомогою текстового чату. Для роботи відеотелефона необхідна обліковий запис на сервісі VZO (vzochat.com), який не вимагає додаткової оплати, тобто користувачі платять тільки за інтернет-трафік.

Використовуючи відеотелефон, люди з порушеннями слуху можуть спілкуватися з друзями на відстані, а також повідомляти про екстрених ситуаціях мовою жестів. Хоча проект знаходиться на стадії тестування, багато інвалідів по слуху вже змогли оцінити його переваги і активно користуються першими відеотелефонами.

Вперше відеотелефон від «відеопорт» був представлений на виставці «Связь-Експокомм-2009» в експозиції «Безпечний Інтернет», яка пройшла в Москві.

Марк Раньков, директор соціальних програм компанії «відео-порт», наступним чином висловився про соціальні завдання компанії: «Перед нами стоїть завдання не тільки розробити хороший продукт для відеоконференцій, але і донести його до ринку, до звичайних людей. Тоді кожна людина буде мати можливість використовувати наші відеоконференції для спілкування з тими людьми, які раніше були недоступні для нього або із-за відстаней, або із-за обмежень можливостей здоров'я, або з інших причин».

Wristband: вуха для глухих людей. Концепт дивного гаджета представив дизайнер на ім'я Костянтин Датц (Konstantin Datz), пристрій одержав назву Wristband, і призначається він для глухих людей. У житті кожної людини настають моменти, коли потрібно саме звукова інформація, іноді вона стає дійсно життєво необхідною. І цю інформацію необхідно довести навіть до тих, хто не може чути.

Девайс нагадує наручний годинник: він має скромні розміри і носить на ремінці на зап'ястя. Інтелектуальний алгоритм «слухає» все, що відбувається навколо, визначає джерело кожного окремого звуку, визначає його напрямок і виводить повідомлення на дисплей. Найважливіші події, які відбуваються навколо, найгучніші об'єкти з'являються на екрані у вигляді піктограм. Це дозволить, наприклад, простіше орієнтуватися в напружених міських умовах.

О. М. Руденко,

*Інститут комп'ютерних технологій,
кафедра програмного забезпечення*

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ПРИСТРОЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З НАСЛІДКАМИ ДЦП

Спеціальні клавіатури. Спеціальні клавіатури призначені для сприяння у використанні комп'ютера людям з обмеженими моторними функціями. Різні типи клавіатур адаптовані до певних різновидів обмежень. Клавіатури для людей із серйозними порушеннями моторних функцій — великі клавіатури. Люди з моторними порушеннями високого ступеня (спастична кисть, не координовані рухи) потребують клавіатурах з клавішами збільшеного розміру (27–20 мм),

розташованими далеко один від одного, щоб уникнути тиску кількох клавіш одночасно. Подібні клавіатури можуть бути використані для управління комп'ютером за допомогою пальців ніг. Клавіатури такого типу забезпечені, як правило, регульованою затримкою натискання клавіші, функцією виключення подвійного натискання (тобто помилкове подвійне або довге натискання ігноруються), регулювання швидкості повторного натискання і блокування модифікуючої клавіші (SHIFT, Ctrl і т. п.).

Клавіатури для людей з обмеженим радіусом руху (дистрофія м'язів, захворювання суглобів, відсутність кінцівок тощо) — це маленькі клавіатури, клавіші на яких можуть бути розташовані радіально і компактно для користувачів з обмеженим радіусом руху. Маленькі клавіатури виробляються різних розмірів (20–50% по відношенню до звичайної), клавіші на них можуть мати підвищену чутливість. Можливо поділ її на дві частини, установка на штативі (для тих, хто користується ротом для управління комп'ютером), спеціальне виконання для роботи тільки лівою або тільки правою рукою.

Альтернативні пристрої введення і управління комп'ютером. Існують різні пристрої введення, якими можуть користуватися люди з фізичними вадами. До них належать педалі, що замінюють клавіші Alt, Shift і Ctrl, пір'я, миші у формі ручки та альтернативні клавіатури. Зокрема, компанія IntelliTools випускає плоску клавіатуру IntelliKeys. Для введення інформації користувач доторкається до намальованих на ній піктограм, літерних і цифрових клавіш. Крім того, багато виробників випускають перемикачі — електронні пристрої з невеликою кількістю клавіш, які можна програмувати на виконання певних дій.

У випадках, коли обмеження рухливості настільки велике, що навіть користування спеціальними адаптованими клавіатурами стає неможливим, можна оснастити комп'ютер сенсорними пристроями, які працюють від імпульсу залишився можливого руху: Грубі рухи рукою або рух ноги, Руху голови, Удар мови, Дихальні рухи (вдування повітря), Моргання очей (удар століттям), Звукові сигнали, Інші імпульси тіла, здатні викликати сигнал. Введення інформації здійснюється однократними імпульсами, що посиляються через сенсорні пристрої на віртуальну клавіатуру.

Різні види екранних клавіатур призначені для користувачів з серйозними розладами моторної системи, несумісними з роботою на стандартній клавіатурі. Віртуальна клавіатура являє собою набір інтерактивних графічних елементів, що імітують найпростіші функції реальної клавіатури, доступ до якої забезпечується за допомогою

миші або будь-якого іншого альтернативного пристрою, що забезпечує введення і управління вказівної стрілкою в системі Windows. Для користувачів, які можуть натиснути на клавішу, існує функція? Автоматичного клацання |. Стрілка встановлюється на потрібній клавіші і після закінчення встановленого періоду затримки проводиться клацання лівою клавішею миші.

Миші клавішного типу замінюють стандартну мишу або кульовий маніпулятор. Вони мають вісім клавіш, що визначають напрямки руху курсора, центральна клавіша відповідає за клацання лівою клавішею стандартної миші, інші клавіші несуть функції перемикачів на ліву, праву, центральну кнопки миші, функцію блокування затримки лівої кнопки миші (для перетягування, виділення і т. д.), установки швидкості пересування курсору.

Головні миші, керовані рухом голови, є бездротове оптичне стежить сенсорний пристрій для людей, які не можуть працювати за допомогою рук. Пристрій фіксує рухи голови, використовуючи їх для безпосереднього управління вказівної стрілкою мишки на моніторі комп'ютера. Пристрій типу? Головна миша | встановлюється на верхній поверхні монітора, а на голові користувача закріплюється точкова? Мішень |. Головна миша повністю замінює стандартну мишу, а в разі роботи з віртуальною клавіатурою також повністю замінює стандартну клавіатуру.

Клавіші управління і сенсори. Допоміжні засоби управління віртуальною клавіатурою — кнопки-перемикачі та сенсори відрізняються за ступенем їх конструктивної складності. Якщо кнопки — прості розмикаючі і прикінцеві електричні контакти, то сенсори — складні пристрої, що вимагають додаткової обробки сигналу за допомогою транслює пристрою.

Сенсори бувають тактильні, безконтактні, акустичні та ін. Вибір сенсорного пристрою введення залежить від: виду контрольованої функції користувача, кількості можливих імпульсів, що передаються на пристрій; сили впливу на пристрій, необхідного розміру активної площі пристрою.

Технологія сенсорного екрану полегшує доступ до роботи на комп'ютері дітям з різними труднощами. Для діалогу з машиною досить торкання рукою або будь-якого вказівного предмета (ручкою, указкою і т. п.) поверхні екрану в цікавому місці.

Сеєд Хассан Талебі,*доцент Університету Мазандаран, Іран*

**ЧИТАННЯ МОВОЮ L2 (АНГЛІЙСЬКОЮ)
ТА МОВОЮ L1 (ПЕРСЬКОЮ):
СПРИЯННЯ АВТОНОМНОМУ ЧИТАННЮ**

Seyed Hassan Talebi,*assistant professor in the department of English language
and literature at the University of Mazandaran, Iran,
E-mail: htalebi1@yahoo.com*

**READING IN L2 (ENGLISH) AND L1 (PERSIAN):
FOSTERING AUTONOMOUS READING**

His main research areas are Strategic Language Learning, Transfer of Reading Strategies, and Learner Autonomy

Стаття фокусується на читанні не як на продукті, а як на процесі, який допомагає менш здібним студентам зробити процес навчання більш ефективним. Розглядається процес автономного читання на прикладі двох мов: перської (мова 1) та англійської (мова 2).

Ключові слова: автономне читання, вказівки щодо когнітивного та метакогнітивного стратегій читання, крос-лінгвістичний трансфер. Читання двома мовами: другою (англ.) та рідною (перс.) для покращення і удосконалення автономного читання.

Focus on the process of reading, not just on the product, makes less able learner be more effective learners. This study was intended to raise learner autonomy among Iranian native speakers of Persian in their L2 (English) and L1 (Persian) reading comprehension through cognitive and metacognitive reading strategies instruction (CMRSI) in L2. The participants were divided into intermediate and advanced English language proficiency levels and then put into control and experimental groups. The data collected showed that as a result of CMRSI in L2, the reading strategy awareness and effective use as well as reading ability of students increased not only in L2 in which the instruction was given, but also in L1. It is concluded that in order to have readers who are autonomous in reading in a given language, say L1, L2, or any further language, we should familiarize students with strategic reading and learning. However, these attitudinal changes towards reading tasks can be observed in other languages as a result of cross-linguistic transfer of attitudes.

М. Ф. Хорошуха, О. П. Питомець,
*Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

УПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ПРОГРЕС ЧИ БЕХВИХІДЬ?

У національній доктрині розвитку освіти зазначається, що освіта є одним із соціальних засобів за допомогою якого можна подолати кризові процеси, поліпшити життя, а також підвищити конкурентоспроможність нашої країни на міжнародній арені.

Виходячи із вище висвітленого, зазначимо, що Україна поступово входить в європейський та світовий простір, реалізує освітні концепції Болонського процесу, здійснює перебудову освітньої сфери тощо. На зміну традиційної авторитарної форми навчання, що ґрунтується на предметно-класно-урочній системі, все більше впроваджується альтернативних форм занять, які базуються на використанні комп'ютерної техніки. Таким чином, основна ідея новітніх інновацій полягає в підготовці самостійних, ділових, ініціативних і, зрозуміло, всебічно розвинених майбутніх фахівців, які можуть себе реалізувати у різних сферах економічного, державного й громадського життя. Безумовно, це прогрес!

На жаль, як свідчать дослідження сьогодення (О. І. Іванова, Л. М. Басанець, 2010 та ін.), студенти, навчання яких здійснювалося в умовах кредитно-модульної системи, як однієї з форм новітніх технологій навчання, мали гірші якісні показники розумової працездатності протягом навчального року в порівнянні зі студентами, які навчалися за традиційною системою. І хоча поки що рано робити узагальнюючий висновок щодо доцільності чи недоцільності тієї чи іншої системи організації навчання, не враховуючи цього факту, на нашу думку, може привести до непередбачених наслідків.

Другий приклад ми не випадково взяли із попередніх наших досліджень (М. Ф. Хорошуха, 2008). Відомо, що сучасний світ потребує не тільки високої фізичної підготовленості людини, але й розвитку інтелекту. Невипадково в Древній Греції говорили: «Він не вмів ні читати, ні плавати», тим самим підкреслювали повну неспроможність людини. Проведені дослідження, що стосуються проблеми впливу занять різними видами спорту на розумову працездатність

юних спортсменів свідчать про те, що великий відсоток учнів, які «озброєні» мобільними телефонами та мікрокалькуляторами не в змозі розв'язати прості арифметичні задачі «в умі». Парадоксально, але факт, навіть учні математичних класів робили велику кількість помилок при виконанні арифметичних задач-множення двозначних чисел на однозначні. Ще більш парадоксальним є те, що окремі учні (спортсмени) не знають навіть таблиці множення.

Таким чином, висвітлене вище потребує глибокого аналізу та можливого переосмислення цінностей комп'ютерних технологій, що впроваджується у навчальний процес учнівської і студентської молоді.

СЕКЦІЯ VII

НАУКОВІ НАПРЯМИ ДИЗАЙНУ БЕЗБАР'ЄРНОГО АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

А. І. Ломовський, О. В. Смоляр,
*Кафедра дизайну, інженерно-технологічний інститут;
Університет «Україна»*

ВПЛИВ КОЛОРИСТИКИ ІНТЕР'ЄРІВ ПРИМІЩЕНЬ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН УЧНІВ ПРИ ІНТЕГРОВАНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

На сьогодні, дуже актуальною справою є вирішення колористичних гам забарвлення інтер'єрів приміщень навчальних закладів, де навчаються молоді люди з особливими потребами. Це потребує надзвичайно досконалого обґрунтування процесів дизайнерських вирішень для покращення навчального сприйняття, заспокоїливого стану і організації захопливого навчального процесу учнів при інтегрованій системі освіти.

Учні, що навчаються в таких закладах, мають фізичне, візуальне і емоційне сприйняття, що відображається в процесі засвоєння і орієнтації навчального процесу. При фізичній дії йдеться мова про дію кольору на фізіологію людини. Об'єктивна дія кольору підтверджена експериментальним шляхом і залежить від кількості кольору, якості кольору, часу дії, особливостей нервової системи, віку, підлоги і інших чинників. Безпосередньою фізіологічною дією на увесь організм людини пояснюються явища, що викликаються червоним і синім кольорами, особливо при максимальній їх насиченості. Червоний колір збуджує нервову систему, викликає почастішання дихання

і пульсу і активізує роботу мускульної системи. Синій колір чинить гальмівну дію на нервову систему. Червоний, жовтий, жовтогарячий кольори є кольорами екстраверсії, тобто імпульсу, оберненого назовні. Група синього, фіолетового, зеленого — навпаки, для пасивного сприйняття і імпульсів, обернених всередину.

Жовтогарячий і червоний кольори, збуджують одночасно із зоровим і слуховий центр мозку, що викликає уявне збільшення гучності шумів. Не позбавлено підстави, що ці активні кольори часто називають «галасливими». Зелений і синій, заспокійливі кольори, послабляють збудження слухового центру, тобто як би зменшують або компенсують гучність шумів.

При психологічній дії кольору йдеться мова про почуття, переживання, які можуть випробовувати під впливом того або іншого кольору. Цей вплив дуже тісно пов'язаний з оптичними властивостями кольору. Абсолютно зелений є найспокійніший колір. Він нікуди не рухається і не має призвуків ні радості, ні печалі. При додаванні синього, навпаки, починає звучати інакше, він робиться серйознішим, вдумливішим.

Синій, схильний до поглиблення. Чим глибше, темніше стає синій колір, тим більше він зве людину до нескінченного, будить в нім голод до чистоти і надчуттєвого. Дуже темне синіше дає елемент спокою. Доведений до меж чорного синій колір отримує призвук печалі, тому не слід використовувати його в інтер'єрах навчальних закладів, але стаючи світлішим, синій набуває байдужого характеру і стає людині далеким і байдужим, як блакитне небо, поки не дійде до беззвучного спокою — стане білим.

Часто білий колір визначається як «не фарба». Це як би символ світу, де зникають усі фарби, усі матеріальні властивості. Тому і діє білий колір на психіку як мовчання. Але це мовчання як би не мертве, а навпаки, повне можливостей.

Рівновага білого і чорного народжує сіре; природно, сірий колір не може дати ні руху, ні звуку. Сіре — беззвучно і нерухомо, але ця нерухомість іншого характеру, чим у зеленого кольору, народженого двома активними кольорами, — жовтим і синім.

Навчальним закладам, що навчають студентів з особливими потребами, слід використовувати пастельні кольори, що відтворюють гармонію людського співіснування, насичують зір глибинними заспокійливими гамами, які дають приємне оточення і захоплення навчальним процесом загалом. Кожна людина, яка перебуваючи на навчальних годинах, чи просто переміщаючись по, будь-якому,

приміщенню закладу, мала захоплення від створених композицій, але не від самого фонового забарвлення стін. Фонові забарвлення, які акцентують увагу, вони просто відволікають від навчання, що не повинно відбуватись ніяким чином.

Варто для кожних груп з різними вадами обирати конкретні інтер'єрні рішення. Це покращить процес засвоєння різних дисциплін і буде сприяти на нормальний життєвий цикл, що конче необхідний для таких студентів.

Г. О. Божко,
*Кафедра дизайну інституту інженерних технологій,
Університет «Україна»*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЮ «ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН» В ІНТЕГРОВАНИХ ГРУПАХ

За даними американських дослідників [1] інформаційний обмін на 89% забезпечується завдяки візуальній інформації, поширеній через поліграфічну продукцію, телебачення та інтернет-мережу. Це явище спричинило утворення відносно нової професії графічний дизайн.

Якщо розглядати особливості підготовки фахівців за даною спеціалізацією в інтегрованих групах, варто зазначити, що робота графічного дизайнера вимагає постійного знаходження фахівців перед монітором ПОМ. Також сучасні інтернет-технології дозволяють виконувати фахові завдання й замовлення не виходячи з дому або офісу, і передавати їх на виробництво електронною поштою. Саме тому її опанування може розглядатись як один з напрямків соціальної адаптації осіб з порушенням опорно-рухового або слухо-голосового апарату.

Особливості підготовки студентів саме за спеціальністю «Графічний дизайн»:

1. Облаштування кабінетів необхідною апаратурою, яка б дозволяла поєднувати візуальну інформацію щодо фахових об'єктів проектування (наприклад, шрифт, плакат, пакування) та паралельно демонструвати супроводження щодо вимог до проектної діяльності у записі сурдоперекладача, або кінострічок з відповідними субтитрами.

2. Створення навчального мультимедійного матеріалу у вигляді анімованих презентацій, в яких об'єкти проектування поступово

формуються на основі проблематизуючого підходу. Невірні способи встановлення і вирішення проектного завдання перекреслюються і прибираються з екрану. А ті, елементи, що ілюструють необхідний для графічного дизайну хід мислення, акцентуються розмірами, кольором, знаками оклику, тощо та поступово забезпечують якісну реалізацію проекту. Такі способи представлення інформації є ефективними для інтегрованого середовища, особливо для людей з вадами слуху.

3. Для людей з порушенням опорно-рухового апарату, якщо немає можливості відвідувати пари за розкладом, можна ввести систему он-лайн консультацій, із застосуванням програми «скайп», використовувати аналогічні попереднім презентації та мультимедійні проекти на основі проблематизуючого підходу.

4. Для формування й укріплення стійких психічно-психологічних зв'язків «руки — мозок», в процесі навчання необхідно постійно акцентувати увагу на технічно-графічній майстерності особи-виконавця, що сприяють відновленню функцій мовлення в студентів з порушеннями слухо-голосового апарату.

5. Система фахових завдань з проектних дисциплін вимагає точного усвідомлення й осмислення змісту, його багаторазового внутрішнього «проговорювання» й чіткої аргументації проектних засобів, до яких слід привчати студентів.

6. Необхідно акцентувати і наголошувати на творчому характері діяльності, через яскраві кольори, рухи об'єктів на екрані, їх поєднання зі смайликами з різною мімікою; викликати захоплення процесом візуалізації інноваційних образів, втілених через типографіку, каліграфію, шрифти, фірмові знаки, логотипи, бренд бук; плакатну продукцію; візуальні рішення для упаковок, тощо.

7. Через графічні анімаційні персонажі можна постійно підкреслювати, що вдалий дизайн — це вже спосіб візуального контакту з навколишнім світом, і сам створений образ породжує контакт між споживачем та автором роботи.

У викладі матеріалу слід чітко дотримуватись послідовних міжпредметних зв'язків між всіма необхідними темами, розділами, поняттями — це б допомогло особам в інтегрованих групах краще засвоювати інформацію.

Література

1. Вумен Р. С. Information Anxiety / Wurman Richard Saul — New York, London et ol. : Doubleday, 1989. — Р. 34.

Т. Волек, А. М. Лихогра,
фірма «Баварія Теріва Філігран» ДП ТОВ «Стиль-італія»,
В. В. Куцевич,
ПАТ «Київ ЗНДІЕП»,
А. В. Бабич, О. Р. Горбик,
кафедра дизайну, інженерно-технологічний інститут

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗБІРНО-МОНОЛІТНИХ ПЕРЕКРИТЬ В МАЛОПОВЕРХОВИХ ЖИТЛОВИХ БУДИНКАХ РОДИН ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

На сьогоднішній день з гідністю можна оцінити досягнення нашого часу, а особливо у галузі виробництва, йдеться про той вибір будівельних матеріалів, за допомогою яких можна вирішити, яким буде рівень комфорту в будинку. На допомогу будівникові прийде безліч нових технологічних рішень.

Лише 10–15% будинку припадає на долю міжповерхового перекриття, але не правильно підібрана технологія спричиняє за собою розрахунки і затрати всього будівництва в цілому. Мова йде про пошук нових типів міжповерхового перекриття, які б задовольняли всі вимоги по енергоефективності, архітектурі, економічності, корисному навантаженні.

Ця прогресивна технологія більше 20 років використовується в країнах центральної та східної Європи. Біля шести років тому, вона з'явилась і на українському ринку.

Компанія «Стиль-італія» виробник міжповерхового перекриття Теріва. Спільним проектом з дочірнім підприємством «Баварія Теріва Філігран» постачає перекриття Теріва для організацій і приватних клієнтів в усі регіони України.

У недалекому 2005 році на основі зарубіжної ліцензії, спільне польсько-українське підприємство почало виготовляти даний вид перекриття.

При виборі перекриття необхідно враховувати такі чинники як міцність, простота монтажу, звуко- і теплоізоляція. «Теріва володіє всіма ціма якостями і має ряд переваг перед іншими видами перекриття. При великій несучій здатності (від 400 кг/м²) і товщині плити 240 мм перекриття Теріва, завдяки порожнецам в блоках, якими воно заповнюється і особливій конструкції балок, значно менше у вазі

порівняно з іншими. Традиційне залізобетонне перекриття важить приблизно $440\text{--}450\text{ кг/м}^2$, Теріва (враховуючи верхній шар бетону) важить 260 кг/м^2 . Таким чином різниця виходить 190 кг. Перекриваючи площу в 100 м^2 , досягається економія у вазі, що найменше 19 т. Якщо ж будівля з двома поверхами, то і фундамент і стіни будинку звільняться від навантаження аж на 38 т. Рекомендується на перед накладати в кошторис об'єкту Теріву, тоді немає необхідності споруджувати посилений і глибокий фундамент, так само можна використовувати полегшені матеріали для зведення стін. Це заощадить і кошти і час.

Скорочення витрат на зведення будинку досягатиметься, також, за рахунок меншої вартості матеріалу перекриття, меншої вартості робіт при зниженні часу їх проведення; відсутність необхідності використовувати опалубку (тільки монтажні опори); відсутність витрат на використання крана і іншого важкого підйомного та транспортного устаткування. Перекриття не вимагає додаткових витрат по звукоізоляції, по утепленні цокольного мансардного поверхів, оскільки воно має високі показники теплопровідності і шумопоглинання.

Тевіру можна використовувати при будівництві котеджів, малоповерхових будівель і реконструкціях. Таке перекриття дозволяє вирішити відразу декілька завдань: виконати геометрично складну ідею самого перекриття і міжповерхового переходу, вирішити проблеми збереження тепла, а також поліпшити звукоізоляцію будинку. Змонтувати перекриття в об'єктах, до яких обмежений підїзд будівельної техніки або є обмеження по навантаженню на фундамент і стіни. За допомогою Тевіри можна легко замінити старе дерев'яне перекриття або ж змонтувати нове в існуючому будинку.

В ПАТ «Київ ЗДІЕП» за участю Університету «Україна» та ПДК «ВІСТОН» розробляється державна програма «Доступне житло в Україні», якою передбачається розширення будівництва малоповерхового житла у прогресивних конструктивних системах для прискореного забезпечення помешканнями заможних верств населення, серед таких значний відсоток становлять родини у складі котрих, присутні особи з обмеженими фізичними можливостями. Рекомендується широкое застосування прогресивних збірно-монолітних перекриттів типу «Тевіра» в спеціалізованих малоповерхових житлових будинках для цих категорій населення. Це з одного боку, спричинить вирішенню важливої народно-господарчої та соціальної житлової проблеми в нашій країні, з другого, — розширить можливості впровадження прогресивних технологій на вітчизняному ринку будівельних матеріалів та послуг.

А. Ю. Гаєвська, О. Р. Горбик,
Університет «Україна», кафедра дизайну

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДВІДАННЯ ВИСТАВКОВИХ КОМПЛЕКСІВ МАЛОМОБІЛЬНИМИ ВЕРСТВАМИ НАСЕЛЕННЯ

Особи з фізичними ушкодженнями, хронічні хворі, старі люди та малі діти, які мають обмежені можливості щодо роботи і нормального способу життя, складають постійно зростаючу групу суспільства. Збільшення кількісного складу цієї групи є результатом цілої низки явищ та факторів: минулої афганської війни, в якій приймали участь громадяни України; чорнобильської аварії, яка має довгострокові негативні наслідки; розвитку техніки, який призводить до збільшення кількості тяжких дорожньо-транспортних подій та випадків професійного травматизму тощо. Частка зазначеної групи населення, яке є насправді маломобільним щодо способу існування, складає в Україні вже близько 20%. Мало мобільним групам населення необхідно забезпечити умови щодо їх повної інтеграції у суспільному житті з рештою громадян. Для цього мають бути усунені не тільки просторові та фізичні, але і психологічні перешкоди з обох боків. Досягнення цієї мети є важливим як для інвалідів та людей похилого віку, так і для суспільства в цілому. Значна кількість цих людей потребує особливих, дещо специфічних умов переміщення та обслуговування, які дозволяли б їм почуватися і дійсно бути повноцінними членами суспільства, робити посильний внесок у національний прибуток, хоча б частково матеріально забезпечувати себе.

Одночасно з цим, щорічно, на території України проходить близько 200 подій пов'язаних з виставковими заходами, на яких виробники рекламують свої товари, досягнення тощо.

На превеликий жаль дана група населення не має можливості або бажання відвідувати такі заходи, що пов'язано з відсутністю умов вільно пересуватися по виставковим майданчикам. При розробці плану розташування експонентів, як правило, не враховуються відповідні

вимоги та додаткові заходи, щодо зручного і належного пересування даної категорії населення.

На законодавчому рівні в Україні особи з обмеженими можливостями мають рівні права з усіма громадянами. Але нажаль — тільки на папері. Те, що це не так, їм доводиться переконуватися кожного разу, коли потрібно піднятися або спуститися в інвалідному візку з поверху на поверх, де немає ліфта або пандуса на сходовому майданчику, потім потрапити без сторонньої допомоги в транспорт або справити природні потреби в громадському туалеті, непристосованому для людей з фізичними вадами. А все тому, що, навіть у столиці, не виконуються адаптовані під українське законодавство Державні будівельні норми, особливо в плані нормального доступу людей з інвалідністю до об'єктів соціального, житлового та транспортного призначення. Яскраве тому підтвердження — європейського плану хмарочос, побудований в центрі Києва за останнім словом науки і техніки, де знаходиться штаб-квартира представництва УЄФА. Але, навіть там, немає нормального пандуса, по якому зміг би пересуватися людина на інвалідному візку, не передбачений для людей з фізичними вадами туалет і скрізь, як на зло, вузькі дверні пройоми. На превеликий жаль на всіх офіційних виставкових майданчиків, тільки деякі можуть частково задовольнити потреби мало мобільних верств населення. Потрібні значні зусилля та матеріальні кошти для виправлення цього прикрого становища, тобто проведення реконструкції наявних будинків виставкових залів з метою забезпечення інвалідів безперешкодним доступом до них. У разі дизайнерського проектування нових об'єктів до проектно-кошторисної документації треба закладати нові елементи обладнання інтер'єрів, які б надавали можливість відвідувати їх інвалідам і відповідали б вимогам міжнародних нормативів в цій галузі.

При проектуванні, в якості дизайнерського диплому виставкового павільйону поставлено завдання гармонійно вирішити цю проблему без значних втрат дизайнерських прийомів та основних задач і концепцій. Сподіваюсь, наш проект сприятиме, в подальшому, створенню безперешкодного пересування людей з обмеженими можливостями, що насамперед дасть змогу уникнути дискримінації та надасть можливість відвідувати виставкові зали і майданчики вже обездолений категорії людей.

О. Ю. Діденко, О. Р. Горбик,
кафедра дизайну,

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ЗАСТОСУВАННЯ СВІТЛОВИХ ВІЗУАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОРІЄНТУВАННЯ ОСІБ ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ В НОВОМУ КОМПЛЕКСІ УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»

Нещодавно введена в експлуатацію перша черга нового комплексу Університету «Україна» по вулиці Львівська 23, Святошинського району міста Києва (авторський колектив проекту під керівництвом доктора архітектури О. Слепцова). На цей час продовжено будівництво другої черги.

В складі студентів та викладачів Університету «Україна» чималу кількість займають особи з обмеженими фізичними можливостями (від 10% до 30% від загальної кількості), серед них досить чисельна група з вадами слухового апарату та мови.

Оцінюючи реальну необхідність активізації роботи із забезпечення всебічної й ефективної участі людей з особливими потребами в економічному, соціальному, політичному і культурному житті, Генеральна Асамблея ООН у грудні 2006 р. прийняла конвенцію про права інвалідів, яка була відкрита для підписання 30 березня 2007 р., де передбачалися основні стандарти забезпечення та захисту прав і свобод людей з інвалідністю. Відповідно до цих правил, люди з особливими потребами повинні бути повноцінно включені у загальний соціальний процес. При цьому акцент переноситься з інвалідності на саму людину з інвалідністю, яка повинна бути здатна, мірою своїх можливостей, самостійно жити в суспільстві. Пошук шляхів подолання бар'єрів інтеграції, виходу зі стану соціальної ексклюзії людей з особливими потребами є особливо актуальним.

Університет «Україна» бере участь у педагогічному експерименті щодо організації інтегрованого навчання у вищих навчальних закладах у 2008–2011 рр. За десять років свого існування Університет накопичив великий досвід організації навчально-виховного процесу в інтегрованому освітньому середовищі.

В проєкті навчальних корпусів і в реальності передбачені певні умови, що забезпечують безбар'єрну доступність деяких груп інвалідів. Наприклад влаштовані пандуси та ліфти, спеціальні перила на сходах, в наявності санітарні вузли для інвалідів-візочників.

Нажаль, в більшості рекреацій, холів та коридорів, вестибюлів та майданчиків при вході до комплексу застосовані покриття підлоги з полірованого граніту, що значно ускладнює пересування по такій підлозі, а особливо осіб з обмеженими можливостями, і це є значним недоліком.

Особливим недоліком у проекті і у реалізації є відсутні візуальні світлові показники, що мають полегшити орієнтування у просторі особам з вадами слуху.

До візуальних пристроїв та засобів інформації, використовуваним для допоміжного управління рухом і поведінкою відвідувачів, відносяться:

- покажчики і знаки, в тому числі кольорові;
- розмітка і колір елементів обладнання;
- щити, стенди, табло;
- тактильні табло;
- світлові маяки.

Усі світлові графічні елементи, що використовуються для полегшення адаптації людей з вадами слуху, мають бути розташовані у функціональних зонах приміщень Університету, кабінетах, аудиторіях, холах, коридорах, ліфтах, проходах, санвузлах, тощо.

Також рекомендується, щоб усі візуальні показники мали бути виконані у фірмовій стилістиці Університету «Україна», для підкреслення і закріплення культурного надбання та патріотичного духу і спільності Університету.

С. В. Дорошенко,
кафедра дизайну mailto:kafedra_dizaina@ukr.net
Університету «Україна»

ПРОПОЗИЦІЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ ПЯТИПОВЕРХІВОК З ПРИСТОСУВАННЯМ ДО ЖИТЛА ДЛЯ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Народ України ніколи не забуде трагічні події 1941–1945 років. Коли у наслідок війни були зруйновані великі міста, що ж й казати про села, та передмістя. Чотири роки війни змінили обличчя Києва більше, ніж всі перебудови. Перші бомби впали на нашу столицю 22 червня 1941 року. Відступаючи, війська залишили місто замінюваним. Мінували в основному ті об'єкти, де могло розміститись

німецьке командування. Вивівши з ладу електропостачання, підпільники пустили погolos, що місто почне вибухати, щойно знов підеструм, варто лиш буде будь-де увімкнути світло. Проте Київ вибухнув знову п'ятьма днями пізніше, ці, не виявлені міни, спрацювали по радіо або через годинниковий механізм. Пожежі тривали п'ять днів, зруйнувавши двадцять кварталів у серці старовинного міста.

В результаті усіх руйнацій, столиця в післявоєнний період потребувала у швидкісного будівництва житла у відносно короткий період. Будинки були розраховані на 25 років, але частина з них досі використовується за призначенням. «Хрущовки» мали розрахунковий ресурс 50 років. У таких будинках є одно-, дво-, три-кімнатні квартири, висота стель 2,48 м, в блокових будинках деяких серій — 2,7 м, суміщений санвузол, слабка звукоізоляція внутрішніх стін, ліфти відсутні. На той час це було добре, але комплексні ремонти не проводяться вже багато років і, взагалі, коли вони проводились?

Звичайно, такого типу будівлі не були пристосовані до маломобільної групи населення. Для цього потрібно зробити планову реконструкцію типових будинків з добудовою шахт ліфтів. Таким чином, одночасно, ми надамо базові умови проживання людей, що відносяться до маломобільної груп населення (ММГН). Зокрема тих верст населення, котрі пережили такі хвороби як інсульт, параліч і т. п. Це є один з виходів рішення гострої проблеми у наданні інвалідам належних умов існування. Нами визначена базова проблема, але, якщо ми зазирнемо в середину питання, то побачимо більш інші проблеми, але меншого значення. Почнемо з вхідної групи будівлі. «Хрущевки», за проектом, зовсім не обладнані пандусами. Тому люди, що відносяться до ММГН не можуть самостійно подолати перешкоди для того, аби дістатися домівки. Також, необхідно прослідкувати щоб у реконструйованих будинках не існувало перепаду рівня між ліфтовою зоною та зоною ганка. Ми визначили найголовніші проблеми пересування у безбар'єрному вимірі. Не будемо забувати і про те, до чого ми усі вже так давно звикли, але чого позбавлені мешканці п'ятиповерхівок — це система сміттєпроводу, яка свого часу не була передбачена. Виконавши подібну реконструкція, отримаємо більш комфортне і зручне перебування у будинку. Мешканці з ММГН у будинках висотою до 5 поверхів будуть мати значні переваги перед висотними хмарочосами, що заповнили центральні райони м. Києва. Адже тут ближче до землі, зелені, природи, тощо.

Розглянута тема досить актуальна і болюча, вона вирішується на усіх рівнях влади. Цитую: *«Президент України Віктор ЯНУКОВИЧ*

доручив віце-прем'єр-міністру — міністру регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства Віктору Тихонову і голові Київської міськдержадміністрації Олександру ПОПОВУ вирішити питання із забезпеченням безперешкодного доступу інвалідів до нових будівель, які споруджуються в столиці і по Україні в цілому» — так повідомила прес-служба Президента 14.01.2011 р.

Це є доказом того, що проблему безбар'єрного і реконструйованого житла також потрібно негайно вирішувати. Вирішувати не методом зносу і переселення людей в інші будівлі а реконструкцією існуючих об'єктів і грамотним та гармонійним підходом адаптації цих будівель до інвалідів.

І. Г. Жесткова, Г. М. Хавхун,
Інженерно-технологічний інститут, кафедра дизайну

ПРОЕКТУВАННЯ ІНТЕР'ЄРІВ КАВ'ЯРЕНЬ З ВРАХУВАННЯМ ВИМОГ ЩОДО МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Перспективи кав'ярень, як бізнесу, виглядають для майбутніх інвесторів дуже заманливо. Багато об'єктів цієї сфери сервісу знаходяться у приватному володінні і їх власники зацікавлені в залученні клієнта і покращенні інтер'єрів. Тому пошук нових концепцій і рішень інтер'єру таких закладів, з врахуванням запитів широких верств населення, є соціально важливим і актуальним.

Особливості проектування інтер'єрів кав'ярень з врахуванням вимог мало мобільних груп населення розглянуті на прикладі дипломного дизайн-проекту реконструкції кав'ярні по вул. Січинського 4/8 у м. Тернополі.

Концепція даного об'єкту прийнята за результатами анкетування і присвячена популярному голлівудському актору та великому кавоману — Аль Пачіно, зокрема фільму «Запах жінки», за роль у якому він отримав «Оскара». Сцена танго спілого підполковника Френка Слейда (Аль Пачіно) з прекрасною незнайомкою стала темою фото фрески, яка є акцентом інтер'єру.

Під час роботи над фільмом Аль Пачіно тісно контактував із Асоціацією сліпих і Світлим Домом — двома найвідомішими в Нью-Йорку організаціями допомоги сліпим. «Аль приходив до нас і просив допомоги йому зрозуміти не тільки як рухається сліпа людина, але

і що це означає — відчувати себе сліпим», — розповідає Джин Аззато, директор Асоціації сліпих. «Йому було дуже цікаво зустрічатися з людьми, які втратили зір внаслідок травм. Вони розповідали йому про свій шлях від моменту, коли дізналися, що більше ніколи не зможуть бачити і періоду депресії, питань «Чому я?», до прийняття цього як даності і здатності взяти себе в руки. [3].

Реалізм відтворення образу сліпця у фільмі і сильне враження від сюжету фільму спонукали при розробці проекту створити можливість доступності закладу для маломобільних груп населення згідно вимог ДБН В.2.2-17-2007 [1]. При вході до приміщення кав'ярні організований ганок. Ширина проступів зовнішніх сходів становить 0,40 м, а висота підйому сходинок 0,12 м. Сходинки глухі, рівні, без виступів і дублюються пандусом з ухилом 8%. Уздовж обох боків сходів і пандуса встановлена огорожа з подвійними поручнями на висоті 0,7 і 0,9 м. По краях ширини маршу сходи і пандус мають бортики заввишки 0,05 м для запобігання зісковзуванню ноги, палиці, милиці. Поверхня покриття вхідного майданчика тверда і не допускає ковзання під час намокання. Майданчик має навіс і водовідведення. Глибина вхідного тамбура 2 м. В приміщенні зали меблі розташовані таким чином, що витримуються вимоги щодо зони для самостійного розвороту крісла-візка (1,5 м) і підходу до меблів (1,2 м) та барної стійки (1,5 м). Дверні прорізи не мають порогів, підлога у всіх приміщеннях на одному рівні. В універсальній кабіні туалету (1,65 x 2 м) влаштовані поручні [1, 4].

Розроблений дизайн-проект інтер'єру кав'ярні виконаний згідно вимог ДБН В.2.2-25-2009 «Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства)» та ДБН В.2.2-17-2006 «Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення» [1, 2], створює затишну атмосферу і надає можливість відвідувачам за філіжанкою кави поспілкуватись і переглянути фільми за участю Аль Пачіно.

Література

1. ДБН В.2.2-17-2007 «Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення». — К. : Мінбуд України, 2007.
2. ДБН В.2.2-25-2009 «Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства)». — К. : Мінрегіонбуд України, 2009.
3. Аль Пачіно [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://al-pacino.usoz.ru/>
4. Нормали архитектурно-планировочных элементов жилых и общественных зданий с учетом возможностей использования их инвалидами. Пособие по проектированию / за ред. В. В. Куцевича. — К. : КиївЗНДІЕП, 1999. — 65 с.

А. І. Курінна,

Кафедра дизайну, Інститут інженерних технологій

**ПРОБЛЕМИ
ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ АВТОВОКЗАЛІВ
ЩОДО БЕЗБАР'ЄРНОГО ДОСТУПУ
МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ
(на прикладі м. Києва та Львова, які приймають фінальну
частину чемпіонату Європи з футболу «ЄВРО — 2012»)**

Автовокзали передбачені для організації перевезення пасажирів автомобільним транспортом являють собою комплекс будівель для обслуговування пасажирів, організації і управління транспортним процесом в міжміському і приміському автобусному сполученні. Автовокзальні комплекси відносяться до громадських будівель і відіграють значну роль в оформленні архітектури міського середовища. Розташовані на магістралях, що зв'язують місто сусідні районами і населеними пунктами, вони можуть входити в зміст громадсько-транспортних вузлів і комплексів, що формують композиційні центри в загальній планувальній структурі міста.

Створення дизайнерських реконструкцій автовокзалів м. Києва та Львова є справою актуальною, котра потребує архітектурно-дизайнерського вирішення щодо безбар'єрного доступу маломобільних груп населення. На сьогодні постає питання вирішення проектних робіт, які будуть передбачувати комфортабельні умови для людей з особливими потребами, коли Україна буде приймати гостей фінальної частини чемпіонату Європи «ЄВРО — 2012».

Автовокзали м. Києва та Львова зараз реально існують, але не мають загалом умов для мало мобільних груп населення. Це виявляється тим, що в проектуванні не були закладені умови для створення підйомників (ліфтів), пандусів та безбар'єрних проходів, що б створило для проїзду чи проходу вільний рух.

Очікуючи таку подію, як «ЄВРО — 2012», Україну відвідає надзвичайно великий потік уболівальників, які будуть приїздити з усієї Європи. Надзвичайна можливість показати зручні умови, що підкреслять сучасність нашої країни і прихильність до європейських країн.

Автовокзали повинні мати сучасний архітектурний вигляд, що підкреслюється дизайном, архітектурою, які відтворюються в моделях функціоналізму, конструктивізму. Запроектувавши сучасні підйомники на 2 чи 3 поверхи в зали очікування для людей з обмеже-

ними можливостями, людей похилого віку та сімей з маленькими дітьми в колясках чи ін., автовокзали будуть мати швидку розгрузку пасажирів, що покращить пішохідний рух людей, які швидко переміщаються.

Великий акцент потрібно зробити на вирішення проектування санвузлів з умовами для людей, що переміщаються на колясках. Це надзвичайно важливий аспект, який вимагає облаштування потрібних поручнів, зручних дверних проходів, що допоможуть без проблем дозволити вільне пересування в таких приміщеннях.

Важливим елементом автовокзалів являється вхідна група, що має композиційне оформлення, що має функціональну і конструктивну особливість для кожного автовокзалу. Дверні отвори повинні бути широкими і вільними та використовувати композиційні елементи, як вітражі, ковані розробки дизайнерських ідей, викладення мозаїкою, декоративна штукатурка та ін.

Запропонувати свої варіанти і розробити нові проекти автовокзалів може кафедра дизайну ВМУрол «Україна», де архітектори і дизайнери, враховуючи всі умови щодо людей з особливими потребами мають велику змогу створити надсучасніший проект автовокзалу до чемпіонату Європи з футболу «ЄВРО — 2012».

Зробивши різні варіантів реконструкцій існуючих і нових проектів автовокзалів, наша країна забезпечить маломобільним групам населення, а також людям без фізичних вад мати легке і зручне переміщення уболівальників, які приїждять з різних країн Європи на чемпіонат, що підкреслить дизайнерський функціоналізм і комфортабельність!

Є. О. Радкевич,
*Проектно-дизайнерський кооператив «ВіСТОН»,
тел. 434-90-68, mail: artdesigner@ukr.net*

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ
ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ
ДО ОБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ,
ВБУДОВАНИХ У ПЕРШІ ПОВЕРХИ
(при реконструкції п'ятиповерхових житлових будинків)**

У місті Києві п'ятиповерхова забудова складає до 30% усього житлового фонду, нею сформовані такі житлові масиви: Першотравневий, Відрадний, Нивки, Дарниця, Вітряні гори, Воскресенський та ін.

Частина п'ятиповерхівок, особливо ті, що виникли у залізобетонних конструкціях, непридатні для реконструкції, — більшість підлягає знесенню, ті п'ятиповерхівки, стіни котрих будувалися з цегли, можуть бути досить легко реконструйовані. Зазвичай, цегляні п'ятиповерхові будинки розташовані на привабливих для них, формуючих передній план забудови, магістральних вулицях та площах столиці, наприклад, бульвар Л. Українки, вулиця Щербакова, Ленінградська площа, вулиця Кіквідзе та інші.

Якраз у будинках, що формують ансамбль вулиць та майданів, найчастіше розташовувалися у перших поверхах об'єкти соціальної культури та побутового обслуговування населення. Проте, при будівництві житлових кварталів масової п'ятиповерхової забудови, ставили основною метою досягнення максимального отримання житлової площі, тому, у більшості своїй, перші поверхи зайняті житловими квартирами. Будинки мають невисокий цоколь — 30–90 см, що дозволяє легко влаштовувати пандуси для доступу осіб з обмеженими можливостями, як це було зроблено за проектом автора при вході до будинку Державної адміністрації Подільського району.

В Україні, в силу особливості історичного розвитку (колоніального існування в російській та більшовицькій імперіях, двох світових та громадянських воєн тощо), не визначилися щодо забезпечення маломобільних груп населення доступними для них об'єктів соціальної сфери: пересічний літній людині, матері з дитячим візком, особі з обмеженими фізичними можливостями практично неможливо легко потрапити до установ обслуговування за відсутності пандусів, підйомників, огороження, відповідної ширини прохідних дверей і т. д.

Виходячи з вище наведеного, пропонуємо при реконструкції п'ятиповерхівок — цегляних житлових будинків, що розташовуються на головних вулицях та майданах, влаштовувати замість житлових квартир об'єкти соціальної сфери із забезпеченням без бар'єрного доступу мало мобільних верств населення.

В якості прикладу, можна розглянути дипломний проект, присвячений реконструкції бувшої житлової квартири під офіс страхової компанії УАСК-«АСКА» на проспекті Миру у будинку № 5 Дніпровського району. В проекті передбачаються необхідні умови для безперешкодного доступу осіб з обмеженими можливостями: спеціальний пандус з ухилом 6% і шириною 1,2 м; розворотні площадки 1,5 м; запроектовані перила на висоті 70 см та 90 см і т. п. Інтер'єр офісу передбачає також влаштування спеціальної санітарної kabіни розміром 2,1 м х 1,9 м у плані для використання цими категоріями людей.

Г. М. Хавхун,
Інженерно-технологічний інститут, кафедра дизайну

АРХІТЕКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЖИТЛОВОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ СЛУХУ

Японська архітектурна студія Takeshi Hosaka Architects спроектувала розширення житлового будинку для молодого сім'ї з обмеженими можливостями слуху, яка має двох маленьких дітей.

Нова споруда розташована вздовж вузької дороги, в одному з перенаселених житлових районів Токіо (Японія). Невелика основна будівля, побудована п'ять років тому, стала тісною для його власників і вони придбали ділянку прилеглої до будинку землі з метою розширення житлового простору.

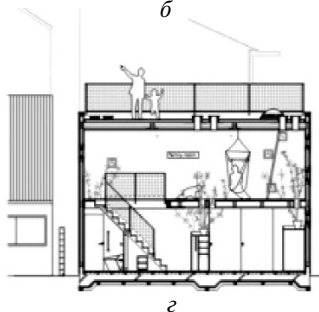
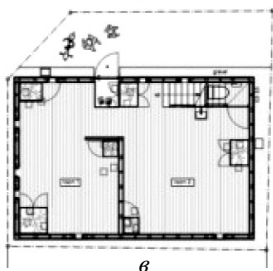
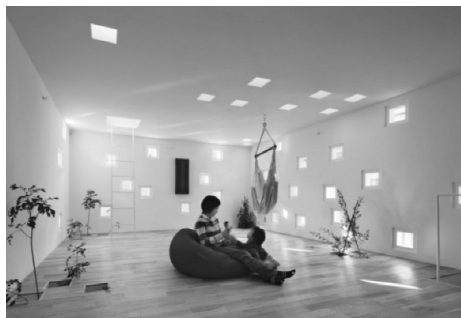

Рис. 1 — Житловий будинок RoomRoom, Токіо, Японія
(проект архітектурної студії Takeshi Hosaka Architects):
а — загальний вигляд; б — інтер'єр другого поверху;
в — план першого поверху; г — розріз

Двоповерхова прибудова включає дві невеликі кімнати, розташовані в межах першого рівня, місткий загальний простір для відпочинку та ігор на другому поверсі і дах з огороженням, який використовується як відкрита тераса. Архітектура будинку створена шляхом поєднання простої кубічної форми об'єму і маленьких віконць, які вільно розташовані по стінах, підлозі та покрівлі (рис. 1). Отвори, виконані в підлозі другого рівня, виконують функцію міні-атріумів і забезпечують зв'язок між просторами двох поверхів. Можливість візуального зв'язку першого поверху через отвори в перекритті з другим дозволяє членам сім'ї з обмеженими можливостями слуху бачити один одного і спілкуватися мовою жестів. Крім того, ці віконця використовуються для декоративного зеленого саду, а в нічний час крізь них надходить м'яке світло з першого рівня.

Наведений приклад демонструє новий концептуальний напрямок вирішення житлового простору для людей з обмеженими фізичними можливостями. В проекті, розробленому японськими архітекторами, невеликі отвори в перекритті стають провідниками для людей, рослин, повітря та світла. А в поєднанні з вікнами в стінах і покрівлі, на рівні відчуттів, розширюють невеликий, у даному випадку, простір у всіх чотирьох напрямках [1].

Література

1. RoomRoom — комфортный семейный дом с маленькими окошками. Архитектура и интерьер [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.novate.ru/blogs/240911/18842/>

О. Р. Горбик, В. В. Ярош,
кафедра дизайну, інженерно-технологічний інститут

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ДОСТУПУ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП ВІДВІДУВАЧІВ ДО РЕСТОРАНУ КИТАЙСЬКОЇ КУХНІ

Китай активно виходить на світову арену в якості великої сучасної держави. Розширення зв'язків із цією країною в політичній, економічній, культурній та інших сферах є одним із важливих напрямів зовнішньої політики України. Проблема українсько-китайських відносин з 1990-х роках ХХ ст. викликає значний інтерес політиків

і громадськості, та вперше в історії двох країн їхні стосунки почали розвиватися на широкій державно-правовій основі. Розробка даної проблеми допоможе зрозуміти основні тенденції розвитку взаємозв'язків між державами, надасть можливість запропонувати рекомендації щодо здійснення всебічної співпраці.

Дизайн — проект ресторану китайської кухні «Ніау-Чапля» розроблений на основі чіткої функціонально-планувальної схеми. Будинок ресторану планувально поділений на відокремлені 2 блоки:

Гостьовий блок для відвідувачів;

Виробничий блок кухонних приміщень.

У м. Києві на цей час недостатньо ресторанів з китайськими інтер'єрами та кухнею. Тому темою дослідження на кафедрі дизайну Університету «Україна» обраний проект саме китайського ресторану «Чапля».

Ресторан знаходиться в прибережному парку річки Десенка біля селища Троєщина. Серед киян назва «Троєщина» закріпилася також щодо житлового масиву Вигурівщина-Троєщина, під час проектування якого село передбачалося знести. Зараз Троєщина є найбільшим житловим масивом Києва з населенням близько 500 тисяч.

У більшості існуючих ресторанів не враховується потреби маломобільних груп населення (дітей, осіб з обмеженими фізичними можливостями, людей похилого віку). На відстані до 300 метрів від місця розташування ресторану «Чапля» розташований квартал з 50 ділянками, які належать українським громадянам вихідцям з Китаю, що дозволить деяким з них працювати в ресторані.

Проект Китайського ресторану з безбар'єрним доступом відвідувачів з обмеженими фізичними можливостями, передбачає автостоянку з розворотом, на 10 машин, інші транспортні засоби можуть зупинитися у багато поверховій стоянці, будівництво якої намічено на відстані до 500 метрів пішохідної досяжності. 15% місць для машин інвалідів.

До ресторану можна дістатись на прогулянкових човнах, що будуть курсувати по річці Десенка. Адже поблизу місця розташування ресторану планується побудова причалу з пандусом і для інвалідів. Передбачається декоративне огороження ділянки, з воротами, для вільного двостороннього проходу інвалідів а також лавами для відпочинку.

При вході до ресторану є пандус, ухил якого не більше 6%. Не забули спланувати ліфт з кабіною 1,10 м на 1,20 м і двері шириною 900 мм, так як гардероб і туалет знаходяться в підвальному приміщенні ресторану. Туалет передбачено по 1 кабіні для жінок і чоловіків-інвалідів окремо, розміри 2,50 м; 1,90 м в плані. В ресторані заплановано до 5 столиків для людей з інвалідністю, всі проходи між столиками будуть шириною 1,50 м, щоб забезпечувати прохід та проїзд інвалідів-візочників.